Mumukshu Sakha with meaning in Marathi

ముముక్షుసఖః (సార్థః మరాఠీ)

Document Information

Text title : Mumukshu Sakhah

File name : mumukShusakhaH.itx

Category : major_works, vedanta, shrIdharasvAmI, upadesha, advice

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Shridharaswami

Proofread by : Manish Gavkar

Description/comments : shrIdharasvAmI stotraratnamAlikA

Acknowledge-Permission: Upendra Shripad Dasare, https://shridharamrut.com/

Latest update : July 1, 2023

Send corrections to : Sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

ముముక్షుసఖః (సార్థః మరాఠీ)

ప్రస్తావనా

॥ శ్రీరామ సమర్థ ॥

నమః శాన్తాయ దివ్యాయ సత్య ధర్మ స్వరూపిణే ।
స్వానన్దామృతతృప్తాయ శ్రీధరాయ నమో నమః ॥

॥ శ్రీధరో విజయతేతరామ్ ॥

జయాచే దర్శనే స్పర్శనే పుణ్య జోడే । అశీ జ్యాంచీ ఖ్యాతి ఆహే వ జ్యాంనా త్యాంచ్యా సద్గురునీచ (శ్రీసమర్థ రామదాసాంనీ) ఆపల్యా లాడక్యా శిష్యాలా భగవాన యా నావానే గౌరవిలే అశ్యా మహాన దత్తావతారీ సంత శ్రీమద్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య శ్రీ భగవాన శ్రీధరస్వామీ యాంచ్యా దివ్య చరణీ ఆపణ సర్వజణ వినమ్రభావానే వందన కరుయా । సత్పురుషాంచ్యా మంగలాచరణానే వాచకాచ్యా పారమార్థిక విఘ్నాంచా నాశ హోతో అసే శాస్త్ర సాంగతే.

హృదయీ వేదగర్భ విలసే । ముఖీసరస్వతీ విలాసే ।
సాహిత్య బోలతా జైసే । భాసతీ దేవగురు ॥
జే అఖండ సావధాన । జయాస త్రికాలాచే జ్ఞాన ।
సర్వకాల నిరభిమానీ । ఆత్మజ్ఞానీ ॥
శాంతి క్షమా దయాశీల । పవిత్ర ఆణీ సత్త్వశీల ।
అంతర బుద్ధ జ్ఞానశీల । ఈశ్వరీ పురుష ॥
ధర్మ స్థాపనేచే నర । తే ఈశ్వరాచే అవతార ॥

శ్రీసమర్థ రామదాస స్వామీనీ శ్రీదాసబోధాత వర్ణిలేలే ఆదర్శ దివ్య జీవనాచే సాక్షాత్ దర్శన మ్హణజే భగవాన శ్రీధరచ హోత. “ఐశీ కళవళ్యాచీ జాతీ । లాభావిణ కరీ ప్రీతి ।” యా తుకోబాంచ్యా వచనాప్రమాణే ప్రత్యేక ఆత్మసాక్షాత్కారీ సంతాలా శాశ్వత సుఖాచా ఠేవా సాపడల్యావర, సర్వహీ జీవమాత్రాంనా అధికారాప్రమాణే యా సుఖాచీ ప్రాప్తీ వ్హావీ అశీ సద్భావనా అసతే. “సేవితో హా రస వాటితో ఆణికా” యా వచనాప్రమాణే శ్రీ భగవాన శ్రీధరాంచే ఆజీవన కార్య హోతే. అధ్యాత్మమార్గానే జాణాఱ్యా ముముక్షు సాధకాంచ్యా

(మగ తో గృహస్థ అసో వా బ్రహ్మచారీ సాధక అసో) ఉద్ధార హోణ్యాసాఠీ “బుడతే హే జన దేఖవేనా డోళా । మ్హణుని కళవళా యేత అసే ।” యా భావనేనే భగవాన శ్రీధరాంనీ ఆపల్యా దివ్య ఆచరణానే, తపాచ్యా సామర్థ్యానే, వేళోవేళీ ఉత్స్ఫూర్త దివ్య వాణీనే బోధ కేలా, లోకోద్ధార కేలా. శ్రీ రవిన్ద్రనాథ టాగోర మ్హణతాత తసే “ఆమార జీవనహీ ఆమార బానీ ।” తసే భగవాన శ్రీధరాంచే జీవన బోధప్రద ఆహే. లోకోద్ధారాచే కఠీణ కార్య జన్మసిద్ధాంనాచ శక్య అసతే. భగవాన శ్రీధర హే త్యాపైకీచ హోత.

ముముక్షు సఖా- మోక్షాచీ ఇచ్ఛా కరణారా తో ముముక్షు ఆణి త్యాచా సఖా మ్హణజే మిత్ర హితచిన్తక తో
దూసరా అర్థ- మోక్షేచ్ఛుక అసా మిత్ర జ్యాచా ఆహే. అర్థాత్- సమానశీలే వ్యసనేషు సఖ్యమ్ । హ్యా ఉక్తిప్రమాణే దోఘాంచీ ఏకచ ఆవడ అసల్యానే తే సఖా హోతాత. త్యాప్రమాణే మోక్షాచీ ఇచ్ఛా కరణారే త్యాలా పోషక అసే దోన తత్త్వ- మనోవృత్తి హ్యా సఖా హోతాత. మోక్ష మ్హణజే బంధనాపాసూన (జన్మ-మరణాచ్యా ఫేఱ్యాచ్యా) సుటకా.

ముముక్షుసఖా కావ్యాత భగవాన శ్రీధరస్వామీ యాంనీ మోక్షప్రాప్తీసాఠీ ఆత్మనాత్మవివేక హా త్యాంచా సఖా అసూన త్యా జ్ఞానవిచారాత నిమగ్న రాహూన నిరంతర బ్రహ్మభావ ధారణ కరున రహావే అసా అనేక రీతినే బోధ కేలా ఆహే. మోక్ష మ్హణజే కాయ? ఆత్యంతిక దుఃఖనివృత్తీ వ ఆత్యంతిక శాశ్వత సుఖప్రాప్తీ మ్హణజే మోక్ష హోయ. శుద్ధబ్రహ్మచ అంతఃకరణాచ్యా ఉపాధీనే యుక్త హోఊన అనేక జీవీత్వాస ప్రాప్త హోతే. అంతఃకరణ హే మాయేచే కార్య హోయ. హీ అంతఃకరణాచీ ఉపాధీ జ్ఞానవిచారానే (ఆత్మానాత్మవివేకానే) నిఘూన జాతే తేవ్హా ఉరతే తే శుద్ధ బ్రహ్మ అర్థాత్ శుద్ధాత్మా. తత్త్వమసి, ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, సర్వ ఖల్విదం బ్రహ్మ, ఇత్యాది మహావాక్యాంచా సద్గురుకృపేనే పరిపూర్ణ బోధ హోఊన జో స్వతఃలా మీ బ్రహ్మ ఆహే, అసే అనుభవతో త్యాలా జీవనముక్త మ్హణతాత. త్యాలాచ మోక్ష ప్రాప్త ఝాలా అసే మ్హటలే జాతే. భగవాన శ్రీధరాంనీ ఆధీ కేలే మగ సాంగితలే యా సమర్థోక్తిప్రమాణే ప్రథమ యా అంతర్యాత్రేచా అనుభవ ఘేతలా వ నంతర సాధకాంనా బోధ కేలా ఆహే.

పూర్వపీఠికా

॥ శ్రీగురవే నమః ॥

ముముక్షు-సఖః అశ్యా శకే ౧౮౮౬-౧౮౮౭ యా వర్షాత వరదపూరీ శ్రీధరాశ్రమాంత శ్రీమత్ ప. ప. భగవాన్ సద్గురు శ్రీధరస్వామీ మహారాజాంనీ ఏకాంతాంత అసతాంనా

సర్వ ముముక్షుంచ్యా ఉద్ధారాసాఠీ మార్గదర్శక "ముముక్షుసఖః" యా సంస్కృత గ్రంథాచీ రచనా కేలీ. త్యావేళీ మౌన అసూన లేఖణీ కింవా తుళశీచ్యా కాడీనే లిహిణేహీ బంద హోతే. ఫక్త హాతాచ్యా బోటానేం జమినీంవర లిహూన దేత అసత వ తే సేవేకరీ లిహూన ఘేత. పణ అసే లిహిణేం సేవేకఱ్యాంనా కాంహీ వేళీ ఘోటాళ్యాత టాకిత అసల్యానే సేవేకఱ్యాంచ్యా ప్రార్థనేనుసార జమినీవర కింవా భింతీవర గేరూనే లిహూన దేణ్యాస సురువాత ఝాలీ. ధ్యానధారణా, సమాధి యా అవస్థేతూన బాహేర ఆల్యానంతర ఉరణాఱ్యా అత్యంత అల్ప అశ్యా వేళాంత హేం లిఖాణ హోత అసేం. ఏకాంతాచా అవధి సంపణ్యాచీ వేళ యేతాంచ లిఖాణ పూర్ణ వ్హావే యా హేతూనేం జాస్త ఖోల విచార న కరతాం లేఖన పూర్ణ కరణ్యాత ఆలే. ఏకాంతాతూన బాహేర పడల్యావర శ్రీనీం యా లేఖనాంత సుధారణా కరావయాచీ అసూన త్యాత అద్యాప కాంహీ విషయాంచా సమావేశ కరావయాచా ఆహే. తూర్త హే బాంధూన ఠేవా ! పుఢచ్యా చాతుర్మాసాంత కింవా ఏకాంతాంత జేవ్హా వేళ మిళేల తేంవ్హాం యాంత సుధారణా కరుం, అసే సాంగితలే.

—సచ్చిదానన్దస్వామి

ముముక్షుసఖా

ముముక్షు మ్హణజే మోక్షాచా ఇచ్ఛుక. మోక్షప్రాప్తీచీ ఇచ్ఛా కరణారా సాధక. జన్మ మరణాచ్యా ఫేఱ్యామధూన సుటకా కరవూన ఘేణారా తాపసీ ఆణి చిర-సౌఖ్యాచ్యా శోధాంత ప్రయత్నశీల అసా సాధక.

జన్మోజన్మీచ్యా పుణ్యశీల సాత్త్విక కర్మాంనీ పుష్ట హోతా హోతా జో సాధక వైరాగ్యప్రవృత్తిచ్యా సువర్ణశిఖరాపర్యంత చఢాఈ కరూన, బ్రహ్మతత్త్వాచా మకరంద చాఖణ్యాచా పరమోచ్చ ఆనంద మిళవతో ఆణి అనంత అశ్యా ప్రముదిత స్థితీత అఖండ విహార కరతో, త్యాస మోక్షప్రాప్తి ఝాలీ అసే మ్హణతాత. హీ మోక్షప్రాప్తీచీ అవస్థా ప్రాప్త కరణ్యాసాఠీ త్యాచా మార్గ ఫార ఖడతర ఆణి కాట్యా కుటయాంనీ భరలేలా అసతో. త్యాంత కాంహీ అత్యంత ప్రబళ అసే శత్రూ మోహక రూప ఘేవూన త్యాలా వారంవార పథభ్రష్ట కరితాత. త్యాతిల సర్వాత బలశాలీ శత్రూ జో అజేయచ మ్హణావా లాగేల, తో మ్హణజే కామ హా ఆహే. హ్యాచ్యా మోహమయ హల్యాపాసూన హ్యా జగాంత లాఖాంత ఏఖాదాచ సాధక వాచూ శకతో. కామ హా ఆల్యాబరోబర క్రోధ ఆణి లోభ యా దోన మహామల్లాంనా పణ ఆణతో ఆణి సహజచ విజయీ హోతో. పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య శ్రీధరస్వామీంనీ యా గ్రంథాత మోక్షవిఘ్నకరాః మ్హణూన శ్లోక నం. ౩౨, ౩౩ మధ్యే యాచా ఉల్లేఖ కేలా అసూన గీతేచా పణ ఆధార దిలా ఆహే.

యే హి సంస్పర్శజా భోగా దుఃఖయోనయ ఏవ తే ।

ఆద్యన్తవన్తః కౌన్తేయ న తేషు రమతే బుధః ॥ ౩౨॥
జ్ఞానం వైరాగ్యమేవం చ కామనాశాయ సాధనమ్ ॥ ౩౩॥

ఆణి పరబ్రహ్మాచే జ్ఞాన హేచ త్యా కామాచే నాశ కరణ్యాస సమర్థ ఆహే. హే జ్ఞాన మ్హణజే హ్యా ముముక్షుచా ఖరా సఖా మ్హణజే మిత్ర ఆహే. తే జ్ఞాన త్యాలా త్యాంచ్యా యశోమందిరాపర్యంత పోహోచవితే. ప్రకరణ ౬ వే శ్లోక ౪౦ మధ్యే త్యాంనీ స్పష్ట కేలే ఆహే కీం కాంటయానేచ కాంటా కాఢావా,-

అనేక జన్మ సంస్కారాద్దేహతారుణ్యతోఽపి చ ।
విషయీజనసంసర్గాత్ కామోత్పత్తిః ప్రజాయతే ॥ ౪౦॥

త్యాప్రమాణే క్రోధాచాచ క్రోధ కరున త్యాలా ఆపల్యా మనామధూన ఉపటూన టాకావా. (సాతవేం ప్ర. శ్లో. ౨౩)

క్రోధేన కామం చోత్పాట్య కణ్టకేనైవ కణ్టకమ్ ।
పశ్చాత్ క్రోధోఽపి త్యక్తవ్యః సోఽప్యేవం కణ్ట కాయతే ॥ ౨౩॥

మీ వ మాఝే హీ భావనాచ నష్ట ఝాల్యావర జ్ఞానప్రాప్తి హోతే. (సాతవే ప్ర. శ్లో. నం. ౪౦)

దేహేన్ద్రియేష్వహమ్భావ ఇదం భావస్తదన్తికే ।
యస్య నో భవతః క్వాపి స జీవన్ముక్త ఇష్యతే ॥ ౪౦॥

జగాచే మిథ్యాతత్త్వ హే ఆఠవ్యా ప్రకరణాంత సాంగితలే ఆహే. జ్యాప్రమాణే స్వప్నాంత సర్వ కాంహీ జే దిసతే, తే సత్య వాటతే, పరంతు జాగ్రత అవస్థా ప్రాప్త ఝాల్యావర తే సర్వ దృశ్య లుప్త హోతే. పరంతు త్యాచీ స్మృతి సాంగణారా ఏక సాక్షీ ఆమచ్యా హృదయాంత ద్రష్టా (బఘణారా) మ్హణున హజర (ఉపస్థితచ) అసతో. తోచ ఆమచే ఆత్మతత్త్వ ఆహే. తో స్వప్న-జాగృతి ఆణి సుషుప్తి (గాఢ నిద్రా జ్యాత స్వప్న పణ దిసత నాహీం) హ్యా తిన్హీ పరిస్థితిత దృష్టా సాక్షీతత్త్వ ఆహే. సాధకాలా హే సర్వ జగ ఆపల్యాలా జ్యాప్రమాణే స్వప్నసృష్టీ హీ మిథ్యా భాసతే, త్యాంప్రమాణే జగత్ హే మిథ్యా రూపచ భాసతే. పుఢే అకరావ్యా ప్రకరణాంత గురు హాచ ఖరా సాధకాలా భవసాగర పార కరవూన దేతో, హే సాంగితలే ఆహే. గురుద్వారే జే కథన కేలే జాతే తే శ్రవణ-మనన కరునచ సాధక పుఢే వాటచాల కరు శకతో. నిత్య అనిత్య హ్యాతీల వివేక, ఆసక్తి రహిత రాహణే ఆణి శమదమాది షట్సమ్పత్తి హీచ ముముక్షుచీ సాధనే అర్థాత్ సఖా ఆహేత. అసే బారావ్యా అధ్యాయాత స్పష్ట కేలే ఆహే.

గురు హేచ సాక్షాత్ పరబ్రహ్మ అసూన త్యాశివాయ ఆణఖీ కుణీహీ పరమాత్మా నాహీం అసే శ్రుతి మ్హణతే. హే శేవటీ తేరావ్యా అధ్యాయాంత సాగూన హా “ముముక్షుసఖా” పూర్ణ విరామ ఘేతో.

— సౌ. నలినీ ప్రభాకర పాటీల

ముముక్షుసఖః (సార్థః మరాఠీ)

అనుక్రమణికా

౧. శ్రీ సద్గురుస్తవననామ ప్రకరణం ప్రథమమ్ (౪౬)
౨. బ్రహ్మణః పరమకారణత్వం నామ ప్రకరణం ద్వితీయమ్ (౫౦)
౩. భోగానాం దుఃఖకారణత్వం నామ ప్రకరణం తృతీయమ్ (౩౬)
౪. బ్రహ్మజ్ఞానేన పరమానన్దప్రాప్తినామ ప్రకరణం చతుర్థమ్ (౭౬)
౫. సంసారస్య దుఃఖమూలత్వనామ ప్రకరణం పఞ్చమమ్ (౩౬)
౬. మోక్షవిఘ్నకరాః నామ ప్రకరణం షష్ఠమ్ (౪౫)
౭. దేహజుగుప్సితత్త్వం తథా కామనిన్దా ప్రకరణం సప్తమమ్ (౮౪)
౮. జగన్మిథ్యాత్వం నామ ప్రకరణమష్టమమ్ (౫౯)
౯. మాయారూపసృష్టిక్రమః నామ ప్రకరణం నవమమ్ (౧౧౨)
౧౦. గురుకృపయా దేహాధ్యసనాశః నామ ప్రకరణం దశమమ్ (౪౫)
౧౧. శ్రవణాదీనాం మోక్షరాధనత్వం నామ ప్రకరణమేకాదశమ్ (౫౪)
౧౨. సృష్టిస్వరూపం నామ ప్రకరణం ద్వాదశమ్ (౧౦౧)
౧౩. శ్రీసద్గురుస్తుతిర్నామ ప్రకరణం త్రయోదశమ్ (౧౩)

౧. శ్రీ సద్గురుస్తవననామ ప్రకరణం ప్రథమమ్ ।

(శ్రీ సద్గురుస్తుతినామక పహిలే ప్రకరణ)

సర్వాతిశయ ఆనన్దీ యస్య దేహో స్వయం ప్రభః ।
సర్వమఙ్గలరూపీ యః సద్గురుం తం భజామహే ॥ ౧॥

అర్థ - జ్యాంచా దేహ అతిశయ ఆనందదాయక, స్వయంప్రకాశీ (తేజస్వీ) అసూన జే పూర్ణప్రకారే పావనకారక, మంగలదాయక ఆహేత అశ్యా సద్గురుంచే మీ స్మరణ కరతో. ॥ ౧॥

సంసారవారిధేః పారం నేతుం సేతుర్యమున్నతః ।
తమాశ్రయేమ నిత్యం హి చిదానన్దం గురుం పరమ్ ॥ ౨॥

అర్థ - సంసారరూపీ సాగర తరున జాణ్యాసాఠీ జే ఉత్కృష్ట సేతుచ ఆహేత, అశ్యా పరమానందదాయక సద్గురుచా మీ సతత ఆశ్రయ ఘేతో. ॥ ౨॥

గురుర్బ్రహ్మా గురువిష్ణుర్గురుర్దేవ సదాశివః ।
గురురిష్టో గురుర్బన్ధుర్గురుర్మాతా గురుః పితా ॥ ౩॥

అర్థ - గురు హేచ మాతా పితా ఆణి బంధు ఆహేత, గురు హేచ బ్రహ్మా విష్ణు ఆణి మహేశ ఆహేత. (గురు హే ఇష్ట ఇచ్ఛిత అసే యోగ్య ఆహేత) ॥ ౩॥

క్షుధితానాం సుదివ్యాన్నం తృషితానాం సుజీవనమ్ ।
ముముక్షుణాం సుపీయూషం యస్తం గురుం భజామహే ॥ ౪॥

అర్థ - భుకేలేల్యాంచే సుగ్రాస అన్న, తహానలేల్యాంసాఠీ ఉత్తమ జల, మోక్షేచ్ఛా అసణాఱ్యాంచే అమృత, అశ్యా గురుంచే మీ స్తవన కరతో. ॥ ౪॥

తృష్ణావర్తే భ్రామ్యమాణాన్ దీనాన్యో భవసాగరాత్ ।
నిజానన్దవిభౌ నిత్యం స్థాపయేత్తం గురుం నమః ॥ ౫॥

అర్థ - సుఖాచ్యా ఇచ్ఛేనే వ్యాకుళ హోవూన జే భవసాగరాంత గటాంగళయా ఖాత అసతాత, దిశాహీన అసే భటకత అసతాత, త్యా లోకాంనా ఆత్మానందామధ్యే స్థిర కరున దిశాదర్శన కరవిణారే జే సద్గురు, త్యాంనా మీ నమన కరతో. ॥ ౫॥

సంసారదావతప్తానాం స్వబోధామృత వృష్టిభిః ।
సఞ్జీవయతి నమామస్తం చిదానన్దఘనం గురుమ్ ॥ ౬॥

అర్థ - సంసారరూపీ దావానలామధ్యే హోరపళూన నిఘణాఱ్యా జీవాంవర, స్వబోధామృతరూపీ ఆత్మజ్ఞానాచీ శీతల వర్షా కరణాఱ్యా, చిదానందఘన అర్థాత్ అఖణ్డ ఆనందాచే మేఘుచ అశ్యా సద్గురుంనా మీ వందన కరతో. ॥ ౬॥

యేన దత్తో నిజానన్దో ముముక్షూణాం విముక్తయే ।
య ఆనన్దసుధాసిన్ధుర్బ్రహ్మా తం సద్గురుం నమః ॥ ౭॥

అర్థ - జ్యాంనీ మోక్షాచీ ఇచ్ఛా కరణాఱ్యాంనా, హ్యా జీవనమరణాచ్యా బంధనాపాసూన సుటకా కరున ఘేణ్యాసాఠీ ఆత్మానంద ప్రదాన కేలా ఆహే. అశ్యా ఆనందమయ అమృతాచా సముద్రచ, బ్రహ్మరూప సద్గురుంనా మీ వందన కరతో. ॥ ౭॥

కామరావణరామో యో హనుమాన్బ్రహ్మచర్యపః ।
సమర్థ సర్వదృష్ట్యా యో నమస్తం గురుసత్తమమ్ ॥ ౮॥

అర్థ - కామరూపీ రావణాచా నాశ కరణారే జణూ శ్రీరామచ, తసేచ బ్రహ్మశ్చర్యాచే పాలన కరున సర్వ దృష్టీనే సమర్థ అసే జణూ హనుమానచ, అశ్యా సద్గురుంనా మీ వందన కరతో. ॥ ౮॥

శివం భవతి యస్మాన్నః శఙ్కరో యశ్చ సర్వతః ।
యతో ముక్తావయం స్యామస్తం నమామి గురుం సదా ॥ ౯॥

అర్థ - జ్యాంచ్యాముళే ఆమచే సతత మంగలచ హోతే, జే సదా శుభకర్తాచ అసే ఆహేత ఆణి జ్యాంచ్యాముళే ఆమ్హీ సదా ముక్తిచా ఆనందచ ప్రాప్త కరతో, త్యా సద్గురుంనా మీ వందన కరతో ॥ ౯॥

దేహద్రోణ్యోపవిష్టానాం సంసారాబ్ధితితీర్షుణామ్ ।
ధ్రువవద్యో దిశేన్మార్గం తం గురుం సతతం నమః ॥ ౧౦॥

అర్థ - దేహరూపీ కుండాంత అడకలేల్యాంనా, తసేచ సంసారసాగరాంతూన తరున జాణ్యాస జే నిశ్చిత పావన దిశాదర్శక ఆహేత, త్యా గురుంనా మీ వందన కరతో ॥ ౧౦॥

మాయా నారేతి సమ్ప్రోక్తా తస్యా ఆయతనం బృహత్ ।
తేన నారాయణం యస్తం ప్రణమామి గురుం హృదా ॥ ౧౧॥

అర్థ - మాయారూపీ జలామధ్యే పహుడలేలా ఆణి సీమాహీన అసే వ్యాపకత్వ జ్యాంచే ఆహే, మ్హణూన త్యాంస నారాయణ అసే మ్హణతాత. త్యా పరమేశ్వరాచే మీ వందన కరతో. ॥ ౧౧॥

భవాబ్ధిరేవ మోహాబ్ధిస్తత్పారయితు మఞ్జసా ।
యత్కృపాపోతవన్నిత్యం శరణ్యం తం గురుం నమః ॥ ౧౨॥

అర్థ - సంసార సాగర మ్హణజేచ మోహరూపీ సముద్ర పార కరణ్యాస జో ఆపల్యా నిత్య కృపాదృష్టిరూపీ జహాజానే అచూక తారణకర్తా ఆహే త్యా సద్గురుస మీ వందన కరతో. ॥ ౧౨॥

పతన్బిన్దుశ్చ సిన్ధౌ స్యాత్సిన్ధురేవ యథా తథా ।
యత్పదే పతితాః శిష్యా బ్రహ్మైవ తం గురుం నమః ॥ ౧౩॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే సముద్రాంత పడల్యానంతర జలబిందు త్యాతచ విలీన హోవూన జాతో, త్యాప్రమాణే గురుచరణీ ఆశ్రయ ఘేతల్యా నంతర శిష్య హా గురుప్రమాణే బ్రహ్మరూపచ హోతో. ॥ ౧౩॥

శిష్యసన్తాపచన్ద్రో యః శిష్యాజ్ఞానతమో రవిః ।

భవకర్పూరదావాగ్నిర్యస్తం గురుం సతతం నమః ॥ ౧౪॥

అర్థ - శిష్యాచ్యా సంతప్త మనాస చంద్రాప్రమాణే శీతలతా దేణాఱ్యా, శిష్యాచ్యా అజ్ఞానరూపీ అంధఃకారాచా జ్ఞానరూపీ సూర్యానే నాశ కరణాఱ్యా, భవసాగరరూపీ బంధనాలా కర్పూరా ప్రమాణే సర్వాంగానే నష్ట కరణాఱ్యా గురులా మీ వందన కరతో. ॥ ౧౪॥

కామమత్తేభ సింహో యో మోహాహిగరుడస్తథా ।
శిష్యాస్యపూర్ణచన్ద్రాబ్ధిస్తం గురు సతతం నమః ॥ ౧౫॥

అర్థ - కామరూపీ హత్తీచ్యా సమోర సింహచ కీ కాయ ఆణి మోహరూపీ మహాసర్పాలా గరుడాప్రమాణే భాసణారే ఆణి శిష్యాచ్యా ముఖచంద్రాలా పాహూన జ్ఞాన ప్రదాన కరణ్యాచ్యా ఇచ్ఛేనే ఉంచబళూన భరతీ యేణారా సముద్రచ కీ కాయ, అశ్యా సద్గురులా మీ వందన కరతో ॥ ౧౫॥

శిష్యదుఃఖాఽబ్ధ్యగస్తిస్తు భక్తహృత్పద్మషట్పదః ।
శిష్యచకోరచన్ద్రో యస్తం గురుం సతతం నమః ॥ ౧౬॥

అర్థ - శిష్యాచ్యా దుఃఖరూపీ సాగరాలా అగస్తీ ఋషింప్రమాణే పిఊన సమాప్త కరణాఱ్యా, భక్తాచ్యా హృదయరూప కమలావర భుంగాప్రమాణే గుంజన కరణాఱ్యా, శిష్యరూపీ చకోర పక్ష్యాస చంద్రాప్రమాణే హవాహవాసా వాటణాఱ్యా, అశ్యా శ్రీ గురులా మీ సతత వందన కరతో. ॥ ౧౬॥

వైరాగ్యస్య వసన్తో యో జ్ఞానవర్షర్తురేవ హి ।
తృప్తేః శరద్ ఋతుర్యస్తం సద్గురుం సతతం నమః ॥ ౧౭॥

అర్థ - వైరాగ్య భావనేవర వసంతరూప, జ్ఞానరూపీ వర్షాఋతు ఆణి తృప్తీసాఠీ శరదఋతు (జ్యాప్రమాణే శాంత ఉజ్వల చాందణ్యానే శరదఋతుతీల చంద్ర అత్యంత ఆల్హాదదాయక ఆనందాచా వర్షావ కరతో త్యాప్రమాణే) అశ్యా హ్యా సద్గురులా మీ సతత వందన కరతో. ॥ ౧౭॥

బ్రహ్మజ్ఞాన సురమ్యం యన్ముక్తిసాధనపాదపైః ।
సగన్ధమోక్షపుష్పైస్తద్ గురురూపేణ రాజతే ॥ ౧౮॥

అర్థ - ముక్తికరితా సాధన మ్హణజే బ్రహ్మజ్ఞాన ! త్యా సురమ్యజ్ఞానాచే హే వృక్షచ అసే గురు ఆణి సుగంధిత మోక్షరూపీ పుష్పాంనీ బహరలేలే హే వృక్షరూపీ గురు అత్యంత శోభాయమాన దిసతాత. అశ్యా గురులా మీ వందన కరతో ॥ ౧౮॥

ఉపసాధనరూపా యాః లతాః సంవేష్ట్య పాదపాన్ ।
పుష్పైః పర్ణైశ్చ నిత్యం హి బహుశోభాం వితన్వతే ॥ ౧౯॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే వృక్షాంనా ఆపల్యా ఫులాపానాంనీ వేష్టిత కరున, హ్యా లతా త్యాంచీ శోభా ద్విగుణిత కరితాత, త్యాప్రమాణే ఉపసాధనాంనీ గురు సుశోభిత హోతాత. (గురువచన గురుగ్రంథ హే ఉపసాధన) ॥ ౧౯॥

జీవన్ముక్తఫలానాఞ్చ రాశయోఽత్రామృతోపమాః ।
ఇతస్తతశ్చ వర్తన్తే ముముక్షూణాఙ్కృతే సదా ॥ ౨౦॥

అర్థ - అమృతాప్రమాణే అత్యంత శుభఫలదాయక అశ్యా జీవనముక్తీచ్యా ఫళాంచ్యా రాశి మోక్షాచీ ఇచ్ఛా ఠేవణా-యాంకరీతా, యథాతథా (ఇతస్తతః) విరాజమాన ఝాలేల్యా దిసతాత ॥ ౨౦॥

అతీవసున్దరోఽత్రైకః కాసారో హృదయఙ్గమః ।
వర్తతే యస్య పానీయం భవరోగవినాశమ్ ॥ ౨౧॥

అర్థ - యేథే అత్యంత హృదయంగమ అసే తళే శోభాయమాన ఝాలేలే ఆహే, జ్యాచే జల హే భవరోగాచా వినాశ కరణారే ఆహే (జన్మ మృత్యు చ్యా చక్రాతూన బాహేర కాఢణారే ఆహే) ॥ ౨౧॥

సువాసనాసుకల్హారై రాజితం యస్య దర్శనమ్ ।
నిష్కామతాశిలాభిశ్చ నేత్రానన్దకరం మహత్ ॥ ౨౨॥

అర్థ - శుభవాసనా ఆణి హితకారీ ఆశీర్వాదాంసహిత జ్యాంచే దర్శన ఆహే, నిష్కామభావ హా శిలేప్రమాణే స్థిత ఆణి పక్కా ఆహే (తే వితరాగీ ఆహేత) అసే గురుజీ ఆపల్యా నేత్రాంనా అత్యంత ఆనందదాయక వాటతాత ॥ ౨౨॥

బ్రహ్మజ్ఞానం నామధేయ యస్య కర్ణ రసాయనమ్ ।
తేనోద్యానమిదం నిత్యం తృప్యతే శోభతేఽపి చ ॥ ౨౩॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే కానాంసాఠీ అమృత రసాయనచ అసే జ్యాంచే జ్ఞానామృత వచన ఆహే, జ్యాచే నావ "బ్రహ్మజ్ఞాన" ఆహే, త్యాముళే హే ఉద్యాన నిత్య తృప్తీ కరున ఫారచ రమణీయ అసే వాటతే. ॥ ౨౩॥

సర్వ సౌన్దర్య సారైకా మాత్రైవాస్త్యత్ర సౌఖ్యదా ।
పరామర్శకరీ సౌమ్యా దైవీసమ్పదలఙ్కృతా ॥ ౨౪॥

అర్థ - (శ్రీ గురు) సర్వ సౌందర్యాచే సారచ అశీ సౌఖ్య ప్రదాన కరణారీ మాతాచ ఆహే అసే వాటతే. దైవీ సంపత్తీనే అలంకృత అశీ సౌమ్య ఆణి సర్వప్రకారచా ఉపదేశ దేణారీ అశీ మార్గదర్శికాచ ఆహే. ॥ ౨౪॥

బహుతృప్తికరా నిత్యా, శాన్తినామ్నీ మనోహరా ।

దర్శనాదేవ సాధుభ్యో జ్ఞానవైరాగ్యదా శుభా ॥ ౨౫॥

అర్థ - సదా ఖూప తృప్తీ ప్రదాన కరణారీ “శాంతీ” నామక మనోహర జ్ఞాన ఆణి వైరాగ్య ఉత్పన్న కరున (భవ సాగరాంతీల మాయా ఆణి మోహ హ్యాంపాసూన వాచవణారీ) కేవళ సంత సజ్జనాంచ్యా దర్శనానేచ శుభకారీ అశీ, గురుమాఊలీ చీ వాణీ ఆహే. ॥ ౨౫॥

శరచ్చన్ద్రనిభః స్వచ్ఛః ప్రకాశోఽస్యాశ్చ సర్వతః ।
ఆనన్దయతి సర్వేషాం సుగన్ధశ్చాప్యనుపమః ॥ ౨౬॥

అర్థ - శరద ఋతుతీల చంద్ర జ్యాప్రమాణే సర్వత్ర స్వచ్ఛ ప్రకాశ వితరిత కరతో త్యాప్రమాణే గురుమాఊలీచీ కృపామయవాణీ సర్వత్ర సుఖమయ సుగంధిత అనుపమేయ అసా ఆనంద ప్రసారిత కరతే. ॥ ౨౬॥

సర్వాః సత్కృతయో నిత్యం రూపం ధృత్వాతిశోభనాః ।
పరిచరన్తి సర్వత్ర మనఃశుద్ధిం వితన్వతే ॥ ౨౭॥

అర్థ - సర్వ సత్కృతీ యా అత్యంత సుశోభిత రూప ధారణ కరున, నిత్య మనఃశుద్ధికారక సువిచార ప్రసారిత కరితాత. ॥ ౨౭॥

భక్తిశ్చాత్మానుభూతిశ్చ తాసు ముఖ్యే సమాదృతే ।
ముముక్షూణాం హితార్థాయ యతతేఽత్ర దివానిశమ్ ॥ ౨౮॥
ఆత్మానాత్మవివేకోఽత్ర సతాం మాంలిహితే రతః ।
నిత్యానిత్యవిచారోఽపి తేన సాకం ప్రవర్తతే ॥ ౨౯॥

అర్థ - భక్తి ఆణి అనుభూతి హ్యా (మనఃశుద్ధి సాఠీ) విశేష మహత్వాచ్యా ఆహేత. త్యా ఆత్మ -అనాత్మ -వివేక కరణ్యాంత సతత గుంతలేల్యా అసతాత. రాత్రందివస త్యా ముముక్షుంచ్యా హితాసాఠీ ప్రయత్న కరీత అసతాత. నిత్య శాశ్వత్ ఆణి అనిత్య అశాశ్వత హ్యాచా పణ విచార హ్యా బరోబరచ హోత అసతో. (౨౮ -౨౯)

దివ్యాఽత్రస్థా హరిద్వర్ణా పావనా బహుశర్మదా ।
విరక్తిరితి విఖ్యాతా ముముక్షుప్రసవైకభూః ॥ ౩౦॥

అర్థ - హ్యా స్థళీ అత్యంత తేజస్వీ హరిద్వర్ణా (హిరవ్యా ఆణి సోనేరీ రంగాచీ) పవిత్ర అత్యంత సుఖదాయక అశీ విరక్తీ నామక ధరా (జమీన) ముముక్షు (వితరాగీ, నిర్మోహీ) రత్నాంనా ప్రసవతే.

అతీవ శోభమానా సా సమాధాన తృణాఙ్కురైః ।
ఆత్మానన్ద విధాత్రీ చ మృదుస్పర్శా హితావహా. ॥ ౩౧॥

అర్థ - సమాధానరూపీ తృణాంకురాంనీ అతీవ నటలేలీ అతీవ సుఖావహ శుభఫలదాయీ అశీ ఆత్మానంద రూపీ దేవతా విరాజిత అసతే. ॥ ౩౧॥

సుసౌమ్యవృత్తయః సర్వాః కురఙ్గాశ్చ సమన్తతః ।
స్వాద్యన్త్యో విచరన్తీహ సుకోమలతృణాఙ్కురాన్ ॥ ౩౨॥

అర్థ - సుసౌమ్య వృత్తీ అర్థాత్ సత్త్వగుణీ అశ్యా హరిణశావకాంచే యేథే అర్థాత్ ముముక్షు జనాంచే ఆపల్యా (స్వాద్యంత అర్థాత స్వ+ఆది+అంత హ్యా వేదాంత) విచారాంమధ్యే బాగడణే చాలూ అసతే. ॥ ౩౨॥

కిమప్యపూర్వ సౌన్దర్యం మయూరా నిజనర్తనైః ।
విచరన్తీహ యే ప్రోక్తా సద్భావా మోక్షమార్గిణామ్ ॥ ౩౩॥

అర్థ - మోక్షమార్గీ అర్థాత వితరాగీ వేదాంత అభ్యాసూ జనాంచే సువిచారరూప మయూర యేథే అత్యంత అపూర్వ సౌందర్యానే నటూన నర్తన కరీత అసతాత. ॥ ౩౩॥

శ్రుతయః కోకిలారూపైర్గాయన్తి బహుసుస్వరమ్ ।
తత్త్వమసీతి వాక్యం తత్స్మారయన్త్యేవమేవ హి ॥ ౩౪॥

అర్థ - శ్రుతి అర్థాత వేదశాస్త్రరూపీ కోకిళా అతి మధుర స్వరామధ్యేం గాయన కరీత అసతాత. త్యాంత “తత్ త్వం అసి” హ్యా మధుర వాక్యాచే త్యా సతత స్మరణ కరవీత అసతాత. త్యాచే స్మారక భజన ఆళవీత అసతాత. ॥ ౩౪॥

సత్సఙ్కల్ప శుకానాం యదాగతానాఞ్చ స్వాగతమ్ ।
హర్షో వివర్ధయన్నాస్తే మృదుకర్ణామృతం మధు ॥ ౩౫॥

అర్థ - యేథే యేణాఱ్యా సత్సంకల్పరూపీ శుకాంచే (పోపటాచే) అర్థాత వేదజ్ఞానేచ్ఛుజనాంచే త్యా కోకిళా ఆపల్యా సుమధుర కర్ణామృతాచ్యా కుకజనానే అత్యంత హర్ష వ ఉల్హాసానే స్వాగత కరీత అసతాత. ॥ ౩౫॥

షడ్గుణైశ్వర్యసమ్పన్నశ్చేశ్వరీ హ్యస్య చాలకః ।
యేనైవ సర్వసౌకర్యం ప్రాప్నువన్తి ముముక్షవః ॥ ౩౬॥

అర్థ - షడ్గుణాంనీ యుక్త (యశ శ్రీ జ్ఞాన వైరాగ్య సామర్థ్య ఔదార్య) అసా పరమేశ్వరచ హ్యాంనా చాలక ఆహే. (యేనైవ -త్యాచ్యా ముళేచ భగవత్-కృపా-లేశాత వా ఇతి. నారద భక్తి సూత్ర) సర్వ ముముక్షుజన ఆపలే కార్య సులభ రితీనే కరితాత. ॥ ౩౬॥

శమదమావుభావత్ర సూద్యానద్వారి తిష్ఠతః ।
యయో ప్రసాదతోఽన్తః స్యాత్ప్రవేశః సుముముక్షూణామ్ ॥ ౩౭॥

అర్థ - హ్యా అత్యంత పవిత్ర అశ్యా ఉద్యానాచ్యా దారామధ్యే “శమ” ఆణి “దమ” హే దోన నియంత్రక ఉభే అసతాత. హ్యాంచ్యా సంతుష్టీకరణానంతరచ ఆంత హ్యా ఉద్యానాంత ప్రవేశ మిళతో. ॥ ౩౭॥

శ్రద్ధాకార్యలయస్యాన్తర్భవేత్ ప్రథమదర్శనమ్ ।
ముముక్షురత్ర గత్వైవ పురః సరతి తత్త్వవిత్ ॥ ౩౮॥

అర్థ - శ్రద్ధా ఠేవణ్యా విషయీ నిఃశంక ఝాల్యావరచ ప్రథమ దర్శనీ స్థిర బుద్ధి హోవూన తత్త్వజ్ఞానీ పుఢే పాఊల టాకతో. త్యాలా భక్తిప్రాప్తీచా ప్రసాద ప్రాప్త హోవూనచ పుఢే ప్రవేశ మిళతో. ॥ ౩౮॥

అత్ర కార్యాలయే సుప్యగ్ తితిక్షైకా పరీక్షికా ।
తస్యాః పరీక్షణాదూర్ధ్వ భగినీవోపరతిర్హి సా ॥ ౩౯॥

అర్థ - హ్యా కార్యాలయాంత తితిక్షా నావాచీ ఏక పరిక్షికా ఆహే. త్యా పరిక్షికేనంతర తిచీచ ఏక భగినీ “ఉపరతి” హీ ఆహే. ॥ ౩౯॥

ఉపసర్ప్య ముముక్షుం తం ప్రేమ్ణా మధురయా గిరా ।
సమాశ్వాస్య హితోక్త్యైవ కారయేచ్ఛాన్తి దర్శనమ్ ॥ ౪౦॥

అర్థ - హ్యా పరిక్షేమధూన పుఢే సరకల్యానంతర ముముక్షులా ఆపల్యా ప్రేమళ వాణీనే హితకారీ కల్యాణకారీ అశ్యా ఆపల్యా వచనాంనీ ఆశ్వాసన దేఊన శాంతి దేవతా ఆపలే దర్శన దేతే. ॥ ౪౦॥

గురుభక్తేః కుటీరాణి సురమ్యాణి సమన్తతః ।
ముముక్షూణాం కృతే యత్ర చిదానన్దాయతే మనః ॥ ౪౧॥

అర్థ - త్యాచ్యా ఆసమంతాంత అత్యంత రమ్య అసే గురుభక్తిరూపీ ఆశ్రమ ముక్తిప్రాప్తేచ్ఛు (ముముక్షు) జనాంచ్యా మనాలా శాశ్వత ఆనంద ప్రాప్త కరవూన దేతాత. ॥ ౪౧॥

బ్రహ్మానన్దప్రకాశోఽత్ర సర్వత్ర సమవస్థితః ।
యేనాత్ర పరివర్తన్తే శరీరాణి ముముక్షూణామ్ ॥ ౪౨॥

అర్థ - బ్రహ్మానందాచా ప్రకాశ యేథే సర్వత్ర పసరలేలా అసతో. తో ఆనంద ముముక్షు జనాంచ్యా శరీరాంత పరివర్తిత హోతో. ॥ ౪౨॥

ధన్యా ముముక్షవో యేఽత్ర స్వేచ్ఛయైవ వసన్తి తే ।
అనన్తానన్దసమ్ప్రాప్తావర్హా భాగ్యైకశాలినః ॥ ౪౩॥

అర్థ - తే ముముక్షు జన ధన్య ఆహేత కీ జే యేథే స్వేచ్ఛేనే పరిభ్రమణ కరతాత. త్యాంచీ అఖణ్డ ఆనంద ప్రాప్త కరణ్యాచీ యోగ్యతా అసతే. తే అత్యంత భాగ్యశాలీ అసతాత.

గౌరవత్వాత్ గురుశ్చాపి బృహత్వాత్ బ్రహ్మచేతి వా ।
అఞ్చితిం కాశతే నిత్యం కిమప్యాత్మేతి శ్రూయతే ॥ ౪౪॥

అర్థ - గురుత్వాముళే అర్థాత్ మోఠేపణాముళే జే ఆహే తే గురు మ్హటలే జాతే. బ్రహ్మత్వాముళే జే ఆహే తే బ్రహ్మ మ్హటలే జాతే. ఆణి సత్కార కేలే జాతే (అంచతి) సత్ రూపానే అసతే, తసేచ జే ప్రకాశిత హోతే తే "ఆత్మతత్త్వ" ఆహే. ॥ ४४॥

సదానన్దఘనం స్వచ్ఛమవాఙ్మానసగోచరమ్ ।
వయం ముముక్షవః సర్వే తత్సాక్షాత్కర్తుముద్యతాః ॥ ४५॥

అర్థ - ఆమ్హీ సర్వే ముముక్షుజన త్యా నిర్మల శాశ్వత నిత్య ఆనందాచ్యా జే కీ వాణీ ఆణి మన హ్యాపాసూన అనివర్చనీయ ఆహే, త్యాచ్యా ఆకలనకక్షే బాహేర ఆహోత. త్యాచా సాక్షాత్కార కరవూన ఘేణ్యాస ఉద్యుక్త ఆహోత. ॥ ४५॥

బ్రహ్మజ్ఞానం విరక్తిర్యద్ బ్రహ్మానుభవకారణమ్ ।
అస్మాభిస్తద్విచారోఽత్ర క్రియతే బాలభాషయా ॥ ४६॥

అర్థ - త్యా బ్రహ్మతత్త్వాచా అనుభవ హోణ్యాస బ్రహ్మజ్ఞాన ఆణి విరక్తి హే ఆవశ్యక తత్త్వ కారణీభూత ఆహేత. త్యాచా ఆమ్హీ హ్యా బాల భాషేత (అపరిపక్వ) భాషేత సమజణ్యాచా దుర్బల ప్రయత్న కేలా ఆహే.

ఇతి శ్రీసమర్థరామదాసానుగృహిత శ్రీరామపదపఙ్కజభృఙ్గాయమాన శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య భగవతా శ్రీ శ్రీధరస్వామినా విరచితే ముముక్షుసఖః గ్రన్థే శ్రీసద్గురుస్తవః నామ ప్రథమ ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

२. బ్రహ్మణః పరమకారణత్వం నామ ప్రకరణం ద్వితీయమ్ ।

(బ్రహ్మతత్త్వాచే ముఖ్య కారణ, ప్రకరణ దుసరే)

యతో భూతాని జాయన్తే యేన జీవన్తి సర్వదా ।
యద్విశన్తి స ఆనన్దో బ్రహ్మైవాహం శ్రుతిర్ముదా ॥ १॥

అర్థ - జ్యా ముళే సర్వ జీవ ఉత్పన్న హోతాత, జ్యా ముళేచ సర్వ జీవ జీవిత రాహతాత, జ్యామధ్యేచ సర్వ జీవ శేవటీ విలీన హోతాత, తోచ పరమ ఆనంద మ్హణజే బ్రహ్మతత్త్వచ ఆహే. అసే శ్రుతి మ్హణజే వేద సాంగతాత (ధ్వనిత కరతాత) ॥ १॥

ద్వివ్యాద్యనేకసఙ్ఖ్యానాం పూర్వైకా వర్తతే యథా ।
భిన్నత్వస్య బహుత్వస్య పూర్వమేకం హి కారణమ్ ॥ २॥

అర్థ - దోన తీన ఆది అనేక సంఖ్యాంచ్యా పూర్వీ ఏకచ సంఖ్యా అసతే, త్యాప్రమాణే భిన్నతా ఆణి వివిధతా హ్యాపూర్వీ సుద్ధా ఏకత్వ హేచ కారణ ఆహే. ॥ २॥

బ్రహ్మైకానన్దరూపం యత్తదుపాదానకారణమ్ ।

జగతోఽస్య జగచ్చైవం కార్యం బహువిధం భిదా ॥ ౩॥

అర్థ - బ్రహ్మానందరూపానే జే కారణ ఆహే, తేచ హ్యా సర్వ జగాచే పూర్వీ, ఆణి హ్యా సర్వ జగతాంత ఆతా, త్యాచే ఉత్పత్తికారణ మ్హణజే ఉపాదాన కారణ ఆహే. జే ఆతా బహువిధ ప్రకారాంత విభాజిత దిసత ఆహే. ॥ ౩॥

సర్వపూర్వం భవేద్యత్తత్ సర్వకారణమీరితమ్ ।
స్వపూర్ణే కారణే కార్యం హాటకే కటకాదివత్ ॥ ౪॥

అర్థ - సర్వ చరాచరాచే జే ఆద్య కారణ పరివర్తిత ఝాలే ఆహే తే బ్రహ్మతత్త్వచ ఆహే. జ్యాప్రమాణే ఏకా సువర్ణాపాసూన కడే (హాతాంతీల ఏక అలంకార "కటక") ఆది బనవిలే జాతాత జే, తే వివిధ రూప ధారణ కరతాత.

అలఙ్కారే సువర్ణం సదస్తిభాతిప్రియత్వతః ।
నామరూపాదలఙ్కారః సోఽపి నేవ పృథక్స్థితి ॥ ౫॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే అలంకారాంమధ్యే సోనే హా మూళ ధాతు (అస్తి భాతి -ప్రియత్వం) హ్యా మూల తత్త్వాతచ విద్యమాన అసతో ఆణి కేవళ త్యాచే నావ ఆణి రూప హ్యా వరునచ త్యాస వేగ వేగళే మానలే జాతే, పరంతు త్యాంత సోనే హేచ ఏక విద్యమాన అసతే. ॥ ౫॥

అస్తి భాతి ప్రియత్వేన కారణం లక్ష్యతే యతః ।
కారణం హి భవేద్ గ్రాహ్యం కార్యం స్యాన్నిష్ప్రయోజకమ్ ॥ ౬॥

అర్థ - అసణే ప్రకాశిత హోణే, ప్రియ వాటణే (అస్తి భాతి -ప్రియత్వం) హ్యా ప్రకారానే కారణ హేచ విద్యమాన అసతే. పరంతు త్యాంచే జే కార్య అసతే తే గ్రాహ్య నసూన కారణ హేచ గ్రాహ్య అసతే, విచార కరణ్యాస యోగ్య అసతే. ॥ ౬॥

ఆనన్దాప్తిహిం హేతుఃస్యాత్ సర్వేషాం కర్మణాం యతః ।
ఆనన్దస్తత ఏవాయం జగత్కారణముచ్యతే ॥ ౭॥

అర్థ - ఆనంద ప్రాప్త కరణే హాచ సర్వ కార్యాంచా హేతు అసతో, త్యాచ ప్రమాణే హ్యా జగాంత నిర్మితీచా సుద్ధా ఆనందప్రాప్తీ హాచ హేతు అసతో. ॥ ౭॥

కార్యం కారణ సాపేక్షం మృత్సాపేక్షో యథా ఘటః ।
కార్యాన్నానన్దలాభః స్యాదానన్దాప్తిస్తు కారణాత్ ॥ ౮॥

అర్థ - కార్య ఆణి కారణ హ్యాంత జ్యాప్రమాణే (ఉదాం -ఘట ఆణి మృత్తికా దిసతే, మ్హణజే మాతీ హేచ కారణ ఆణి ఘట హే కార్య హ్యాత సుద్ధా ఘట హా నశ్వర ఆణి మాతీ హీచ శాశ్వత) అసా అర్థ ఆహే. త్యాప్రమాణే కార్యామధ్యే ఆనందప్రాప్తి నసూన కారణాతచ ఆనంద ఆహే, అసే మ్హటలే ఆహే. ॥ ౮॥

అస్తి భాతిప్రియఞ్చైవ నామరూపఞ్చ పఞ్చకమ్ ।
ఆద్యం త్రయం బ్రహ్మరూపం కార్యరూపం తతో ద్వయమ్ ॥ ౯॥

అర్థ - అస్తి, భాతి, ప్రియం, రూపం, నామ హ్యా పంచకామధ్యే పహిలే తీన జే ఆహేత (అస్తి, భాతి, ప్రియం) హే బ్రహ్మరూప అసూన నంతరచే దోన నామ రూప హే (అర్థాత్ సర్వ ప్రాణిమాత్రాంచే నామ రూప హే) కార్యరూప ఆహేత. ॥ ౯॥

ఉపేక్ష్య నామరూపే ద్వే హ్యాధిష్ఠానస్య సంశ్రయాత్ ।
అస్తిభాతి ప్రియత్వం తదానన్దబ్రహ్మణో భవేత్ ॥ ౧౦॥

అర్థ - త్యాంతీల శేవటచే దోన (నామ, రూప) హే జర సోడలే, వగళలే తర ప్రథమ భాగాంతీల తీన (అస్తి, భాతి, ప్రియం) హే చైతన్యమయ ఆత్మతత్త్వచ ఆహే, హే సదా "అస్తి" హ్యా రూపాంత ఆహేత. తే జన్మాలా యేతే, తేంవ్హా త్యా రూపాత యేతే. ఆణి తే జ్యాచే త్యాలా ఫార ప్రియ అసతే, మ్హణూన "ప్రియత్వ" రూపాంత యేతే. తర హే బ్రహ్మతత్త్వాచ్యా ఆనందాంత సమ్మిలిత హోతాత, మ్హణూన హే బ్రహ్మానందచ మ్హటలే జాఈల ॥ ౧౧౦॥

ఉత్పత్తిమద్భవేత్కార్యం మనుత్పన్నం తు కారణమ్ ।
యజ్జన్యం తదనిత్యఞ్చ దుఃఖం వికృతిమజ్జడమ్ ॥ ౧౧॥

అర్థ - ఉత్పత్తి రూపానే కార్య ప్రకట హోతే ఆణి కారణ రూపానే జే అనుత్పన్న అసతే తే సద్రూపానే అస్తిత్వాతచ అసతే. జే ఉత్పన్న హోణారే అసతే, తే నాశ పణ పావతేచ, తే అనిత్యరూపానే అసతే, తే దుఃఖ ఆణి వికృతి ఉత్పన్న కరణారే అసూన త్యాంచా తసాచ శేవట అసతో. ॥ ౧౧॥

ఏతత్తదుత్తమం సత్యం యత్ర కిఞ్చిన్న జాయతే ।
దుఃఖాభావార్థమేవాయం కార్యాభావః ప్రచక్ష్యతే ॥ ౧౨॥

అర్థ - జ్యా ఠికాణీ కాంహీ ఉత్పన్న హోత నాహీ తే నిత్య విద్యమాన అసతే, తే ఉత్తమ ఆణి సత్య (సత్ అర్థాత అవినాశీ తత్త్వ) అసతే. జే సత్ తత్త్వ అసతే తే చిర అసూన త్యాంత కాంహీహీ కార్య ఉత్పన్న హోత నసూన తే ఉత్తమ ఆహే. త్యాంత దుఃఖాచా అభావ అసూన తేథే కోఠలేచ కార్య ఉత్పన్న హోత నాహీ. తే కేవళ ఆనంద రూపచ ఆహే. ॥ ౧౨॥

యద్యద్ధి క్రియతే సర్వేశనన్దాప్త్యై తథైవ చ ।
దుఃఖస్య హి నివృత్త్యర్థ నాన్యో హేతుర్హి కర్మణః ॥ ౧౩॥

అర్థ - జే జే కార్య కేలే జాతే తే కేవళ ఆనందప్రాప్తి సాఠీచ కేలే జాతే. దుఃఖాచీ నివృత్తీ అర్థాత దూర కరణ్యాసాఠీచ కేలే జాతే. ఆణి దుసరా కోఠలాచ హేతు నసతో. ॥ ౧౩॥

ఏకమేవాద్వితీయం యద్బ్రహ్మణో లక్ష్యమీయతే ।
తస్మిన్నిస్స్ఫూర్తికే నిత్యే నిష్క్రియే కిం ప్రజాయతే ॥ ౧౪॥
అర్థ - ఏకచ ఏక బ్రహ్మతత్త్వానే హే సర్వ వ్యాప్త కేలేలే ఆహే. త్యాంత జర కాంహీచ స్ఫురణ ఉత్పన్న ఝాలే నాహీం, తర కాయ కార్య ఉత్పన్న హోణార. ॥ ౧౪॥

యది దుఃఖనివృత్త్యర్థం కార్యం కిమపి చేత్తదా ।
ఆనన్దబ్రహ్మణా క్వాపి దుఃఖస్య న హి శక్యతా ॥ ౧౫॥

ఆనన్దే దుఃఖసద్భావస్తేజసీవ తమో యథా ।
వన్ధ్యాకుమారవన్నైవ మన్తుం సఙ్ఘటతే కదా ॥ ౧౬॥
అర్థ - త్యా ఆనందమయ తత్త్వాతం దుఃఖ కసే ఉత్పన్న హోఈల, తర అంధారత్వ ఆణి ప్రకాశ హే బరోబర సహకార్యానే రాహతీల కాం? కింవా వాంఝ స్త్రీచా పుత్ర హే మ్హణజే బరోబర హోఈల కాం? తద్వత్ చ ఆనందస్వరూప బ్రహ్మతత్త్వాపాసూన దుఃఖనివృత్తిసాఠీ కాంహీ కార్య సంభవత నాహీం. ॥ ౧౫ -౧౬॥

ఆనన్దరూపం యద్బ్రహ్మ తత్కార్యం స్యాదసమ్భవమ్ ।
స్వపూర్ణానన్దరూపస్య కిం కార్యేణ ప్రయోజనమ్ ॥ ౧౭॥
అర్థ - నిత్య చిర శాశ్వత ఆనందరూప అఖణ్డ బ్రహ్మపాసూన కాంహీ కార్య ఉత్పన్న హోణే శక్య నాహీం. జో స్వతఃచ ఆనందరూప ఆహే, త్యాపాసూన కార్య నిష్పత్తి సంభవత నాహీం. (కారణ కార్య హే నేహమీచ ఆనంద నిర్మాణ వ్హావా మ్హణూన కేలే జాతే) ॥ ౧౭॥

యతః ప్రయోజనాభావః కార్యోత్పత్తి సమ్భవేత్ ।
యది కార్య విభావ్యేత భ్రమపాత్రం హి తద్భవేత ॥ ౧౮॥
అర్థ - జర కార్యాచే ప్రయోజన నాహీ, హేతుచ నాహీ తర కార్య సంభవత నాహీం. ఆణి జర ఆహే అసే వాటత అసేల తర తో భ్రమచ అసేల. ॥ ౧౮॥

స్థాణౌ పురుషభ్రాన్తిస్తు నాధిష్ఠానాత్పృథక్ స్థితా ।
స్థాణురేవ భవేత్సత్యః పురుషో రజ్జుసర్పవత్ ॥ ౧౯॥
అర్థ - ఏఖాద్యా లాకడాచ్యా ఖోడావర పురుషాచీ భ్రాంతి ఉత్పన్న ఝాలీ (అంధారాంత ఏఖాదే శుష్క ఝాడాచే ఖోడ ఉభం పాహూన తేథే కోణీ భూతచ ఉభే ఆహే అసా భ్రమ ఉత్పన్న ఝాలా) తర తే త్యా ఠికాణీ లాకడాచే ఖోడచ ఉభే ఆహే, హే ఖరే అస్తిత్వ అసతే ఆణి పురుష కింవా భూత హే ఖరే నసతే. తే ఏఖాద్యా దోరీలాచ సాప, సాప మ్హణూన భ్రమిత వ్హావే తసే అసతే. ॥ ౧౯॥

రజ్జవామసర్పభూతాయాం రజ్జవజ్ఞానాద్యథా త్వహిః ।

కార్యశూన్యే తథాऽऽనన్దేతదజ్ఞానాజ్జగత్స్థితిః ॥ ౨౦॥

అర్థ - రజ్జు మ్హణజే ఏఖాద్యా దోరీ మధ్యే సర్పాచా భ్రమ హోతో. త్యాంతీల (సత్య) దోరీ అసణే హే జ్ఞాన నసల్యాముళే ఆమ్హాస హ్యా కార్యశూన్య అశ్యా జగాత త్యా (భ్రామక) ఆనంద ఆణి జగతాచీ ప్రతీతీ హోతే. ఖరా ఆనంద బ్రహ్మతత్త్వ హే సమజత నాహీ ఆణి భ్రామక అసే హే దుఃఖపూర్ణ జగతచ ఖరే వాటతే. ॥ ౨౦॥

ఏకమేవాద్వయం బ్రహ్మ స్వతః ఆనన్దరూపకమ్ ।
తదజ్ఞానావశాత్తస్మిన్నత్కార్య ప్రతీయతే ॥ ౨౧॥

అర్థ - ఏకమేవ బ్రహ్మతత్త్వచ ఆనందరూప ఆహే. త్యాచ్యా అస్తిత్వాచ్యా అజ్ఞానానేచ త్యాతచ కార్యాచా భాస హోతో. ॥ ౨౧॥

యదిదం దృశ్యతే కిఞ్చిజ్జగత్స్థావరజఙ్గమమ్ ।
తత్సుషుప్తావివస్వప్నః సత్యం నైవ కదాచన ॥ ౨౨॥

అర్థ - జే కాంహీ స్థావర జంగమ జగత (చర, అచర అసే) ఆమ్హాస దిసతే తే సత్య నసూన జ్యాప్రమాణే ఆమ్హాలా ఝోపేమధ్యే స్వప్నసృష్టీ దిసతే కింవా గాఢ ఝోపేమధ్యే జ్యాప్రమాణే ఆమ్హాలా ఆపలా విసర పడతో తద్వతచ భ్రామక ఆహే. ॥ ౨౨॥

ఆవృత్యా జ్ఞానవిక్షేపైర్భ్రమకార్యస్య సంస్థితిః ।
ఆవృత్యాజ్ఞానవిక్షేపైర్విహీనం బ్రహ్మ నిష్క్రియమ్ ॥ ౨౩॥

అర్థ - అజ్ఞానాచ్యా విభ్రమస్థితిచీ పునరావృత్తి హోత రాహూన తీ ఏక భ్రామక స్థితీ బనతే. మాత్ర త్యా స్థితిత బ్రహ్మ హే నిష్క్రియచ అసతే ఆణి భ్రమాచా నిరాస (నిష్కాసన) హోవూన గేల్యావరసుద్ధా తే బ్రహ్మతత్త్వ అవికారీచ అసతే. ॥ ౨౩॥

సచ్చిదానన్దరూపత్వాదద్వయత్వాచ్చ సర్వదా ।
ఆగమాపాయ్యసత్కార్యమాకాశకుసుమోపమమ్ ॥ ౨౪॥

అర్థ - ఆకాశ కుసుమ హే జ్యాప్రమాణే ఏక అప్రాప్య వస్తు ఆహే, త్యాప్రమాణే సత్ చిత్ ఆనందమయ అసే తత్త్వ ఆహే. త్యాచా అనుభవ ఘేణే హే వేదజ్ఞానప్రాప్తివినా అసంభవ ఆహే. (న హి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్రమిహ విద్యతే ॥ గీతా ౪-౩౮॥) ॥ ౨౪॥

అజ్ఞానే బుద్ధివిలయే జీవేశజగదాదయః ।
సుప్తౌ నైవ ప్రతీయన్తే కిముతానన్ద బ్రహ్మణి ॥ ౨౫॥

అర్థ - అజ్ఞానాచా జ్ఞానామధ్యే విలయ ఝాల్యాశివాయ జీవ -ఈశ్వర హ్యాంతీల బ్రహ్మానంద కసా ప్రాప్త హోణార? నిద్రిత అవస్థేత హా బ్రహ్మానంద ప్రాప్త హోణార నాహీం. ॥ ౨౫॥

అసత్కల్పో వికల్పోఽయం విశ్వమిత్యేకవస్తుని ।
నిర్వికారే నిరాకారే వ్యోమవత్ కల్పనా కుతః ॥ ౨౬॥

అర్థ - అశాశ్వత ఆణి భ్రమపూర్ణ అశ్యా జగామధ్యే నిర్వికార గగనసదృశ అసీమ అశ్యా (అఫాట బ్రహ్మతత్త్వాచీ) కల్పనా కశీ కరణార? ॥ ౨౬॥

ద్రష్టుదర్శన దృశ్యాది భావశూన్యే నిరఞ్జనే ।
అద్వితీయే పరే తత్త్వే నిర్విశేషే భిదా కుతః ॥ ౨౭॥

అర్థ - దృశ్య దృష్టా ఆణి దర్శన హ్యా విభాజిత తీన గోష్టీ (దృశ్య బఘణారా ఆణి బఘణ్యాచీ క్రియా) త్యా అద్వితీయ భావశూన్య ఆణి నిర్మల (నిరంజన) అశ్యా బ్రహ్మతత్త్వాంత కశ్యా శక్య ఆహేత. ॥ ౨౭॥

ఏకాత్మకే పరే తత్త్వే భేదకర్తా కథం వసేత్ ।
సుషుప్తౌ సుఖమాత్రాయం భేదః కేనావలోకితః ॥ ౨౮॥

అర్థ - ఏకాత్మక అశ్యా పరమతత్త్వామధ్యే భేద ఉత్పన్న కరణారా కసా విరాజమాన హోఈల? సుషుప్త అశ్యా గాఢ స్వప్నరహిత నిద్రేమధ్యే దుసరా కోణీ అనుభూత హోతో కాం?

మాయావరణరుఢోఽయం త్వజ్ఞానభవపాదపః
ఈశః ప్రకాణ్డయుక్తోఽయం త్వజ్ఞానభవపాదపః ॥ ౨౯॥

అర్థ - అజ్ఞానరూపీ వృక్ష (అహం ఆణి బ్రహ్మాచే జ్ఞాన నసలేలే) మ్హణజే హే భవ మ్హణజే అర్థాత ఆమ్హాలా ఆమచ్యా చర్మచక్షూంనా జే అనుభవాస యేతే తే జగ మాయారూపీ పడద్యాఆడ జో భ్రామక ఆహే అశ్యా పడద్యాఆడ గుండాళలేలే అసూన తసే భాసతే. హ్యా ప్రచణ్డ వృక్షాచ్యా విశాల ఖోడావర ఈశ్వర జీవరూపానే ఆవేష్టిత హోవూన విరాజిత అసతో. ॥ ౨౯॥

బహుభిః పదార్థపర్ణైశ్చ వాసనాపుష్పసున్దరః ।
బహుజన్మఫలోత్కీర్ణః సంసార ఇతి విశ్రుతః ॥ ౩౦॥

అర్థ - అనేక పదార్థరూపీ పత్ర (పానే) అనేక వాసనారూపీ పుష్ప ఆణి బహుతసే జన్మ ఘేణారీ జీవయోనీ హ్యాంనీ నటలేలా హా వృక్ష సంసార మ్హణూన ప్రసిద్ధ ఆహే. ॥ ౩౦॥

ఈక్షణాది ప్రవేశాన్తా సృష్టిరీశేన కల్పితా ।
జాగ్రదాది విమోక్షాన్తః సంసారీ జీవకల్పితా ॥ ౩౧॥

అర్థ - ఈశ్వరానే ఈక్షణానే సంకల్పానే హీ సృష్టీ నిర్మాణ కేలీ. జాగృతీ ఆది అవస్థేనంతర మోక్షాది కల్పనాంచీ సృష్టీ నిర్మాణ ఝాలీ. హీ జీవకల్పనా మ్హణజే సంసార ఆహే. ॥ ౩౧॥

కల్పనామాత్రకా సృష్టిర్నానన్దాయ కదాచన ।
కల్పితాన్నేన కిం తృప్తిర్భజతే కోఽపి మానవః ॥ ౩౨॥
అర్థ - భ్రామక అశీ హీ కల్పనామయ సృష్టీ ఆనందప్రాప్తీసాఠీ, శాశ్వత్ ఆనంద ప్రదాన కరాయాసాఠీ సమర్థ నాహీం. హ్యా అశాశ్వత అశ్యా కల్పిత జగాపాసూన తృప్తీ కశీ మిళణార?

అజ్ఞానోద్భాసితావేతౌ జీవేశావితి విభ్రమౌ ।
నిర్వికారేఽఖిలాధారే న స్తస్తౌ బ్రహ్మణి క్వచిత్ ॥ ౩౩॥
అర్థ - అజ్ఞానాంత ఉత్పన్న హోణాఱ్యా హ్యా జీవాలా ఆణి సంసారాలా (జే కీ భ్రమానేచ ఉత్పన్న ఝాలే ఆహేత) త్యాంత బ్రహ్మతత్త్వ సాంపడత నాహీ. (అర్థాత్ తే బ్రహ్మతత్త్వాంత బసత నాహీం।) ॥ ౩౩॥

తస్మాన్ముముక్షుభిర్నైవమతిర్జీవేశవాదయోః ।
కార్యా కిన్తు బ్రహ్మతత్త్వం నిశ్చలేన విచార్యతామ్ ॥ ౩౪॥
అర్థ - ముముక్షుద్వారే త్యా బ్రహ్మతత్త్వాచా నిశ్చల, అవిచల దృష్టీనే విచార కరావయాస హవా. అర్థాత్ త్యాంనీ జీవ ఆణి జగత్ హ్యా విచారాంత గుంతూన పడూ నయే. ॥ ౩౪॥

అద్వితీయ బ్రహ్మతత్త్వం న జానన్తి యథాతథా ।
భ్రాన్తా ఏవాఖిలాస్తేషాం క్వ ముక్తిః క్వే హ వా సుఖమ్ ॥ ౩౫॥
అర్థ - అద్వితీయ బ్రహ్మతత్త్వ జే జాణత నాహీం త్యాంనా (అర్థాత జే శరీర హేచ జీవ ఆహే, అసే మానతాత) సుఖ వ ముక్తి కోఠూన మిళణార? తే సర్వ జీవనభర హ్యా సంసారాంత ఆణి శరీరాంతచ భ్రమణ కరీత రాహతాత. ॥ ౩౫॥

కార్యాభావః స్వభావోఽయం బ్రహ్మణః ఖలు శాశ్వతః ।
తథాపి భాతి చేత్కార్యమన్యథా భావ ఏవ సః ॥ ౩౬॥
అర్థ - శాశ్వత బ్రహ్మాచా కార్య న కరణారా అసా (అకర్తృత్వభావ) నిత్యచ ఆహే. తరీహీ హే పణ త్యాచే కార్య ఆహే, అసా భాస హోతో. తే ఏక వేగళేచ వాటణే (భావ) ఆహే. ॥ ౩౬॥

అన్యథా భావ ఏవం హి భ్రమ ఇత్యుచ్యతే బుధైః ।
న భూత్వా భాసతే యచ్చ భ్రమకార్యం హి తన్మతమ్ ॥ ౩౭॥
అర్థ - దుసరా జో హా భావ ఆహే త్యాలా జ్ఞాతే లోక భ్రమ అసే మ్హణతాత. జే అస్తిత్వాంత నసూనహీ భాసతే, త్యాస భ్రమ అసే మ్హణతాత. ॥ ౩౭॥

న భాసతేఽన్యథా కార్యం సత్యస్యావరణం వినా ।
తస్మాద్ బ్రహ్మణోఽవరణం విశ్వకార్యంస్య కారణమ్ ॥ ౩౮॥

అర్థ - సత్య అర్థాత్ జే నిశ్చితరూపానే ఆహే, తే బ్రహ్మతత్త్వ, త్యావరీల ఆవరణాముళే భ్రమరూపీ పడదా పడల్యాముళే జాణవత నాహీ, ఆణి విశ్వ భాసణ్యాచే కారణ హా భ్రమరూపీ పడదాచ ఆహే. ॥ ౩౮॥

ఇదమావరణం కేశ్చిన్మాయేతి ప్రవిభావ్యతే ।
నావృత్తి బ్రహ్మణః కాచిదన్యాభావాదనావృతమ్ ॥ ౩౯॥

అర్థ - కుణీ హ్యా ఆవరణాస (కైఃచిత్) మాయా అసే మ్హణతాత. హీ బ్రహ్మతత్త్వాచీ పునరావృత్తి నసూన తే భ్రమరూపీ పడద్యాముళే ఝూంకలేలే తత్త్వ మ్హణజే "మాయా"చ ఆహే. ॥ ౩౯॥

తథాపి భ్రాన్తి చేదస్య స్యాదజ్ఞానం హి కారణమ్ ।
విశ్వసర్జనసఙ్కల్పే విక్షేపోఽజ్ఞానతస్తతః ॥ ౪౦॥

అర్థ - తథాపి తే ప్రకాశిత హోతే, అర్థాత ఆమ్హాస దిసతే తే అజ్ఞాన, హ్యా కారణాముళేచ ! విశ్వోత్పత్తిచ్యా వేళీ (జో నిర్మితీస కారణ సంకల్ప హోతా) తో విక్షేప అజ్ఞానాముళేచ ఉత్పన్న ఝాలా. ॥ ౪౦॥

అజ్ఞాన బ్రహ్మణశ్చైవం జగత్కారణమీర్యతే ।
ఇతో దుఃఖస్య సమ్ప్రాప్తిరానన్దేచ్ఛా చ జాయతే ॥ ౪౧॥

అర్థ - బ్రహ్మతత్త్వాచే అజ్ఞాన హేచ జగతాచే కారణ ఆహే. త్యాముళేచ జగామధ్యే దుఃఖప్రాప్తీ ఆణి ఆనందాచీ ఇచ్ఛా ఉత్పన్న హోతే. ॥ ౪౧॥

ఆనన్దస్య హి సమ్ప్రాప్తిర్జగత్కారణ బ్రహ్మణః ।
కార్యాన్నైవేతి యా బుద్ధిస్తజ్జ్ఞానమితి కథ్యతే ॥ ౪౨॥

అర్థ - జగతాచే కారణ జే బ్రహ్మతత్త్వ తేచ ఆనందాచే మూళ (స్రోత) కారణ ఆహే, ఆనందాచ్యా ఉత్పత్తిచే ఉగమస్థాన ఆహే, హే సమజలే మ్హణజే జ్ఞాన అసే మ్హటలే జాతే. కోఠల్యాహీ కార్యాపాసూన త్యా ఆనందాచీ ప్రాప్తీ హోత నాహీ. (అర్థాత్ వేదాంత విషయాంత మహాన్ మనీషీంద్వార అసే మ్హటలే జాతే।) ॥ ౪౨॥

కార్యాదేవ భవేత్ప్రాప్తిరానన్దస్య న చాన్యథా ।
మత్వేత్థం భోగబుద్ధిర్యా సైవాజ్ఞానమిహోచ్యతే ॥ ౪౩॥

అర్థ - కార్యాపాసూనచ ఆనందాచీ ప్రాప్తీ హోతే, అన్యథా నాహీ. అశీ జీ భోగ బుద్ధి తిలాచ అజ్ఞాన అసే మ్హటలే ఆహే. ॥ ౪౩॥

సర్వదుఃఖనిధానన్తత్కారణాజ్ఞానమేవ హి ।
తేనానన్దస్య సమ్ప్రాప్తేర్భ్రమః కార్యే ప్రజాయతే ॥ ౪౪॥

అర్థ - సర్వ దుःఖాచే ఘర మ్హణజే అజ్ఞానచ ఆహే. త్యాముళే సర్వ ఆనందప్రాప్తీచే భ్రామక కార్య ఉత్పన్న హోతే. అర్థాత తసే ప్రయత్న కేలే జాతాత. ॥ ४४॥

గుఞ్జాపుఞ్జో న చాగ్నిః స్యాదన్యారోపిత వన్హినా ।
తథానన్దో న కార్యం స్యాత్తస్మిన్నారోపితేఽపి చ ॥ ४५॥

అర్థ - లాల రంగాచీ కందముళే మ్హణజే కాంహీ నేహమీ అగ్నిచ నసతో. కాంహీ గాజర, లసూణ ఆది లాల రంగాచీ కందముళే అసతాత. తో రంగ అగ్నిచా భ్రమ పణ ఉత్పన్న కరు శకతో. త్యాప్రమాణే (ఏఖాదా కార్యాచా పరిణామ) హో , ఆపణ త్యావర జరీ ఆనంద ఆహే, అసా ఆరోప కేలా తరీ, మ్హణజే చుకూన త్యాంత ఆనంద మానలా తరీ తో ఖరా ఆనంద నసతో. ॥ ४५॥ (గీతా ౧८ -३८)

ఆనన్దావరణేనైవ కార్యోత్పత్తిర్యదా భవేత్ ।
ఆనన్దావృత్తివృద్ధిః స్యాత్కార్యస్య సుఖబుద్ధితః ॥ ४६॥

అర్థ - వరవర జరీ ఆనందాచే ఆవరణ అసలే తరీ అసే కార్య కేల్యావర త్యా కార్యాపాసూన సుఖ వాఢేల అసే వాటతే . (రాజస వృత్తీ) ॥ ४६॥

ఆనన్దావరణాద్దుఃఖః సహజం భవతి ధ్రువమ్ ।
తస్మాదావృత్తినాశార్థ యత్నః కార్యో ముముక్షుభిః ॥ ४७॥

అర్థ - వరవర జరీ ఆనందాచే ఆవరణ అసలే తరీ త్యా ఖాలీల దుःఖ హే కార్యానంతర నిశ్చితచ అసతే. సుఖప్రాప్తీచ్యా బుద్ధినే తే కార్య కేలే జాతే. త్యాసాఠీ ముముక్షు సాధకాలా శాశ్వత సుఖాసాఠీ త్యా భ్రామక ఆవరణాచ్యా భేదనాచా ప్రయత్న కేలా పాహిజే. ॥ ४७॥

ఆనన్దావరణాపాయే మేఘాపాయే యథా రవిః ।
ప్రత్యక్షం భవతి బహ్మ స్వయమానన్దరూపతః ॥ ४८॥

అర్థ - ఆనందావరీల భ్రామక ఆవరణ దూర ఝాల్యావర జ్యాప్రమాణే మేఘాంముళే సూర్య ఆచ్ఛాదిత ఝాల్యావర దిసత నాహీ, పణ త్యావరీల తే ఝాకణ అభ్రే దూర ఝాల్యావర సూర్యదర్శన స్పష్ట హోతే, (కారణ సూర్య హా తేథేచ స్థిత అసతో పణ ఆపల్యా దృష్టిసమోర ఢగాంచా పడదా పడతో।) త్యాప్రమాణే ఖరే సుఖ మ్హణజే బ్రహ్మతత్త్వ స్పష్ట వ స్వతःచ ఆనందస్వరూప అసతే జేవ్హాం తే అనుభూత హోతే. జాణవతే. ॥ ४८॥

ఆవృత్తేనశినాదూర్ధ్వం నో యత్నోఽజ్ఞాననాశనే ।
స్వయం దర్శనిశాన్తే తు తత్తమోఽపి హి నశ్యతి ॥ ४९॥

అర్థ - అజ్ఞాననాశాసాఠీ కేలేలా ఆమచా ప్రయత్న జేంవ్హా త్యా భ్రమరూప పడద్యాలా వర ఉచలతో తేంవ్హా స్వతః రాత్ర సమాప్తీనంతర అంధఃకార దూర హోతో తద్వత అజ్ఞాన లుప్త

హోఊన జ్ఞాన అవతరతే. ॥ ౪౯॥

తావద్విషయభోగేచ్ఛాం యావదజ్ఞానసంస్థితిః ।
నష్టేఽజ్ఞానే స్వయం నశ్యేచ్ఛాన్తాగ్నౌ చ యథేన్ధనమ్ ॥ ౫౦॥

అర్థ - జోపర్యంత అజ్ఞానాచా పడదా ఆపల్యావర అసతో. తో పర్యంత భోగేచ్ఛా (పంచజ్ఞానేంద్రియాంనా ఖాద్య పురవిణ్యాచీ హావ) అసతే. అజ్ఞాన నష్ట ఝాల్యావర త్యా స్థితీత ఆపోఆపచ నైసర్గికరీత్యా శాంతి ప్రాప్త హోతే. అర్థాత భడకలేల్యా అగ్నిత ఆపణ ఆహూతీ (ఇంధన, జళణ) దేణే బంద కేల్యావర తో అగ్ని శాంతచ హోతో. (తద్వత ఆపల్యా మనాలా శాంతి ప్రాప్త హోతే।) ॥ ౫౦॥

ఇతి శ్రీసమర్థరామదాసానుగృహిత శ్రీరామపదపఙ్కజభృఙ్గాయమాన శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య భగవతా శ్రీ శ్రీధరస్వామినా విరచితే ముముక్షుసఖః గ్రన్థే బ్రహ్మణః పరమకారణత్వం నామ ద్వితీయ ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

3. భోగానాం దుఃఖకారణత్వం నామ ప్రకరణం తృతీయమ్

(భోగాంమధీన దుఃఖాచే కారణః -)
(భోగ మ్హణజే ఉపభోగ ఘేణే, త్యాంతీల ఆనన్ద ఘేణే వ నన్తర పరిణామీ దుఃఖ సహన కరణే ।)

భోగ ఏవ మహారోగా విషం విషయజం సుఖమ్ ।
వాసనావృద్ధితో భోగః భోగవృద్ధ్యాచ వాసనా ॥ ౧॥

అర్థ - భోగ మ్హణజే విషయాంపాసూన మిళణారా ఆనంద ఘేణే వ పరిణామీ దుఃఖ భోగణే హాచ ఏక మహారోగ అసూన పంచేంద్రియాంనా తే తే భోగ పురవిల్యానే త్యా - త్యా వాసనాంచీ వృద్ధి హోతే ఆణి త్యా -త్యా వాసనాంముళే తో తో భోగ పణ వాఢతో. ॥ ౧॥

జనిమత్పదార్థభోగేచ్ఛా యా సా విషయవాసనా ।
అనేక జన్మ హేతుఃస్యాజ్జన్మతో దుఃఖమేవ హి ॥ ౨॥

అర్థ - భౌతిక పదార్థాంచ్యా భోగాచీ ఇచ్ఛా హీ తీ వాసనా అసతే. ఆణి అనేక జన్మ ఘ్యావే లాగణ్యాచీ తీ ఏక నిశ్చత కారణీభూత హోణారీ గోష్ట అసూన తేచ ఖరే దుఃఖాచే కారణ ఆహే. ॥ ౨॥

ఘటియన్త్రామివావృత్తిర్దుఃఖానాం జన్మనాం యతః ।
కార్యమాత్రే సుఖేచ్ఛా యా త్యాజ్యైవ భవతి ధ్రువమ్ ॥ 3॥

అర్థ - ఘడ్యాళాచా కాటా జ్యాప్రమాణే పునఃపునః త్యాచ చక్రాకార స్థానావర ఫిరతో త్యాప్రమాణే దుఃఖ ఆణి పునర్జన్మ హ్యాచీ పునఃపునః ఆవృత్తి హోతే. ॥ ३॥

విహాయ బ్రహ్మచైతన్య సుఖార్థం యద్బహిర్ముఖమ్ ।
మనోవిషయమన్వేతి తద్దుఃఖాయ ప్రకల్పతే ॥ ४॥

అర్థ - బ్రహ్మచైతన్యరూపీ సుఖ సోడూన విషయాంపాసూన సుఖప్రాప్తీ కరణ్యాచ్యా మాగే లాగలేలే మన హే అంతరాబాహేరీల గోష్టీంచా పాఠలాగ కరున దుఃఖచ ప్రాప్త కరతే.

మనో హి ద్వివిధం ప్రోక్తం శుద్ధీ చా శుద్ధమేవ చ ।
అశుద్ధం కామసఙ్కల్పం శుద్ధం కామవివర్జితమ్ ॥ ५॥

అర్థ - మన హే దోన ప్రకారచా సంకల్ప కరీత అసతే, ఏక తర శుద్ధ సంకల్ప ఆణి దుసరా అశుద్ధ సంకల్ప. జో సంకల్ప కామ మ్హణజే వాసనేసాఠీ అసతో తో అశుద్ధ సంకల్ప హోయ, ఆణి జో నిష్కామ వాసనారహిత తో శుద్ధ సంకల్ప మ్హటలా జాతో. ॥ ५॥

మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బన్ధమోక్షయోః ।
బన్ధాయ విషయాసక్తం ముక్త్యైనిర్విషయః స్మృతమ్ ॥ ६॥

అర్థ - మన హేచ మాణసాచ్యా బద్ధ ఆణి ముక్త అవస్థేలా కారణ సమజలే జాతే. బద్ధ మన హే విషయాంమధ్యేచ గుంతలేలే అసతే. ఆణి ముక్తమన హే విషయాంపాసూన వాసనారహిత రాహూన అవికారీ రాహతే. ॥ ६॥

యతో నిర్విషయస్యాస్య మనసో ముక్తిరిష్యతే ।
తస్మాన్నిర్విషయస్యాస్య నిత్యం మనః కార్యం ముముక్షుణా ॥ ७॥

అర్థ - నిర్విషయ ఝాలేలే మన హే ముక్తిసాఠీ ప్రయత్న కరున త్యా దిశేనే వాటచాల కరతే. ఆణి మ్హణూన ముముక్షునే నేహమీ నిర్విషయ రాహూనచ కార్య కరావే. ॥ ७॥

నిరస్త విషయాసఙ్గ సాన్నిరుద్ధం మనో హృది ।
యదా యాత్మ్యున్మనీభావం తదాతత్పరమం పదమ్ ॥ ८॥

అర్థ - జ్యా వేళేస మన హే విషయాంచా సంగ సోడూన హృదయామధ్యే ఉన్మనీ భావ ధారణ కరున స్థిత హోతే తేంవ్హాచ తే పరమపద ప్రాప్త కరతే. ॥ ८॥

తావదేవనిరోద్ధవ్యం యావద్ హృదిగతం క్షయమ్ ।
ఏతజ్జ్ఞానం చ మోక్షం చ అతోఽన్యో గ్రన్థవిస్తరః ॥ ९॥

అర్థ - తో పర్యంత హా నిరోధ కరావా, జో పర్యంత ఖోలవరచ్యా హృదయాంతీల వాసనా నష్ట హోత నాహీత. ఆణి త్యా కామనాంచా త్యాగ కరావా ఆణి హీచ తీ జ్ఞానప్రాప్తీచీ అవస్థా ఆహే, బాకీ సగళా నుసతా గ్రంథవిస్తారచ ఆహే. ॥ ९॥

యన్మనస్త్రిజగత్సృష్టి స్థితివ్యసనకర్మకృత ।
తన్మనో విలయ యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్ ॥ ౧౦॥

అర్థ - జ్యా స్థితిముళే త్రిలోకాంత (స్వర్గ, భూ, పాతాళ) జన్మ యేతో తో ఆపల్యా కర్మాముళే యేతో. పణ జర మన ఇచ్ఛారహిత ఝాలే తర జీ నిర్వికార స్థితీ నిర్మాణ హోతే, త్యాముళే విష్ణుచే పరమపద మ్హణజే స్థిర ధ్రువ స్థితి ప్రాప్త హోతే. ॥ ౧౦॥

సఙ్కల్పప్రభవాన్కామాంస్త్యక్త్వా సర్వానశేషతః ।
మనసైవేన్ద్రియగ్రామం వినియమ్య సమన్తతః ॥ ౧౧॥

శనైః శనైరుపరమేద బుద్ధ్యా ధృతిగృహితయా ।
ఆత్మసంస్థం మనఃకృత్వా న కిఞ్చిదపి చిన్తయేత్ ॥ ౧౨॥

అర్థ - సర్వ కామనాంచా త్యాగ కరున వాసనాశూన్య అశ్యా మనాచా లాభ ఘేణ్యాస మనాచా పక్కా నిశ్చయ కరున, మనానేచ సర్వ ఇంద్రియ సమూహాచా తాబా ఘేవూన (నియంత్రిత కరున) హళూం హళూం బుద్ధిమధ్యేం ధైర్య ప్రాప్త కరున కోండూన (ధారణ కరున) దుసరే కాంహీ హీ చింతన కరు నయేం ॥ ౧౧ -౧౨॥

యతో యతో నిశ్చరతి మనశ్చఞ్చలమస్థిరమ్ ।
తతస్తతో నియమ్యైతదాత్మన్యేవ వశం నయేత్ ॥ ౧౩॥

అర్థ - జసజసే మన చంచలపణా సోడూన స్థిర హోత జాతే, తసతసే హ్యాలా నియంత్రిత కరున ఆత్మస్థితి మధ్యే విలీన కరావేం. ॥ ౧౩॥

ప్రశాన్తమనసం హ్యేనం యోగినం సుఖముత్తమమ్ ।
ఉపైతి శాన్తరజసం బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్ ॥ ౧౪॥

అర్థ - ప్రశాంత అశ్యా నిష్కామ మనాచ్యా అవస్థేతచ యోగీ లోకాంచే మన ఆనందిత హోతే ఆణి రాజస్ గుణ (చంచలతా) శాంత హోవూన నిర్మల అశ్యా శాంత బ్రహ్మస్థితిత తే స్తబ్ధ హోతే. ॥ ౧౪॥

ఆత్మానం రథినం విద్ధ్యాచ్ఛరీరం రథమేవ తు ।
బుద్ధి తు సారథిం విద్యాన్మనః ప్రగ్రహమేవచ ॥ ౧౫॥

అర్థ - బుద్ధిలా సారథీ మ్హణూన మన హోచ లగామ ఆహే. ఇంద్రియ హే ఘోడే అసూన విషయ హే త్యాంచే (చరణ్యాచే) కురణ ఆహే. శరీర హా రథ అసూన ఆత్మా హా త్యాంతీల సవార యాత్రీ ఆహే. అశీ కల్పనా ఆహే. ॥ ౧౫॥

ఇన్ద్రియాణి హయాన్హాహుర్విషయాంస్తేషు గోచరాన్ ।
ఆత్మేన్ద్రియమనోయుక్తం భోక్తేత్యాహుర్మనీషిణః ॥ ౧౬॥

అర్థ - ఇంద్రియ (నేత్ర, ఘ్రాణ, కర్ణ, రసనా, స్పర్శ) హే పంచేంద్రియ, హే త్యా రథాచే ఘోడే అసూన త్యాంనా చరణ్యాసాఠీ విషయ హే హిరవేగార రాన, మైదాన ఆహే. ఆత్మా హా ఇంద్రియ ఆణి మనోయుక్త హోఊన త్యాంచా భోగ ఘేణారా మ్హణజే భోక్తా ఆహే, అసే జ్ఞానీ మనీషీ మ్హణతాత. ॥ ౧౬॥

యస్త్వవిజ్ఞానవాన్భవత్యయుక్తేన మనసా సదా ।
తస్యేన్ద్రియాణ్యవశ్యాని దుష్టాశ్వా ఇవ సారథేః ॥ ౧౭॥

అర్థ - జో సదా అవిద్యాయుక్త అజ్ఞానీ మనానే నిత్య వేగళయాచ ప్రకారే మ్హణజే విషయీ హోఊన రాహతో, తో మోకాట ఆణి బేభాన ఘోడ్యావర బసూన దిశాహీన యాత్రీ స్వారాసారఖా భటకత జాతో. ॥ ౧౭॥

యస్తు విజ్ఞానవాన్భవతి యుక్తేన మనసా సదా ।
తస్యేన్ద్రియాణి వశ్యానీ సదశ్వా ఇవ సారథేః ॥ ౧౮॥

అర్థ - జో విద్యావాన్ హోఊన యోగ్య అశ్యా మనఃస్థితినే ఇంద్రియాంనా ఆపల్యా తాబ్యాత ఠేవూన రాహతో, తో నియంత్రిత ఘోడ్యావరీల స్వారాసారఖా యోగ్య దిశేలా జాతో. ॥ ౧౮॥

యస్త్వవిజ్ఞానవాన్భవత్యమనస్కః సదాఽశుచిః ।
న స తత్పదమాప్నోతి సంసారం చాధిగచ్ఛతి ॥ ౧౯॥

అర్థ - జో అవిద్యాగ్రస్త హోఊన నిత్య విమనస్క ఆణి అపవిత్ర అశ్యా మనఃస్థితిత రాహతో, తో తే విష్ణుపద ప్రాప్త కరీత నాహీం. ఆణి పునఃపునః సంసార చక్రాంత ఫసతో. ॥ ౧౯॥

యస్తు విజ్ఞానవాన్భవతి సమనస్కః సదా శుచిః ।
స తు తత్పదమాప్నోతి యస్మాద్భూయో న జాయతే ॥ ౨౦॥

అర్థ - జో ఆత్మవిద్యా ప్రాప్త కరున సత్త్వయుక్త అంతఃకరణానే పవిత్ర వ విచారీ హోఊన తే ధ్రువపద ప్రాప్త కరతో తో పునఃపునః జన్మమరణాచ్యా చక్రాంత పడత నాహీం. ॥ ౨౦॥

విజ్ఞానసారథిర్యస్తు మనః ప్రగ్రహవాన్నరః ।
సోఽధ్వనః పారమాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్ ॥ ౨౧॥

అర్థ - విజ్ఞానయుక్త అసా జో సారథీ అసతో తో, ఆణి జ్యాచే మన హే నియంత్రిత అశ్యా లగామానే (దోరీనే) బరోబర తాబ్యాత ఆహే, తో మహాన్ అశ్యా మార్గానే జాఊన తో పరమ పద మ్హణజే విష్ణుపద ప్రాప్త కరతో. ॥ ౨౧॥

ఇన్ద్రియేభ్యః పరాహ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చ పరం మనః ।
మనసస్తు పరా బుద్ధిర్బుద్ధేరాత్మా మహాన్పరః ॥ ౨౨॥

అర్థ - ఇంద్రియాంపేక్షా కామనా ఇచ్ఛా హ్యా సమర్థ ఆహేత, కామనాంపేక్షా మన హే శ్రేష్ఠ ఆహే ఆణి మనాపేక్షా బుద్ధి శ్రేష్ఠ ఆహే, బుద్ధిపేక్షా ఆత్మతత్త్వ శ్రేష్ఠ ఆహే. ॥ ౨౨॥

మహతః పరమవ్యక్తమవ్యక్తాత్పురుషః పరః ।
పురుషాన్నపర కిఞ్చిచత్సా కాష్ఠా సా పరా గతిః ॥ ౨౩॥

అర్థ - మహత్ తత్త్వాపేక్షా అవ్యక్త తత్త్వ శ్రేష్ఠ ఆహే. ఆణి త్యా పురుషతత్త్వాపేక్షా కాంహీహీ శ్రేష్ఠ నసూన తీ స్థితీచ పరమగతి ఆహే. ॥ ౨౩॥

ఏష సర్వేషు భూతేషు గుఢోఽఽత్మా న ప్రకాశతే ।
దృష్యతే త్వయ్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః ॥ ౨౪॥

అర్థ - గూఢ అసే ఆత్మతత్త్వ హ్యా సర్వప్రాణీమాత్రాంమధ్యే ఏకదమ అసే దిసత నాహీం. సూక్ష్మదర్శీ అశ్యా తీక్ష్ణ బుద్ధినేచ తే జాణవతే. ॥ ౨౪॥

యచ్ఛేద్వాఙ్మనసీ ప్రాజ్ఞస్తద్యచ్ఛేజ్జ్ఞాన ఆత్మని ।
జ్ఞానమాత్మని మహతి నియచ్ఛేచ్ఛాన్త ఆత్మని ॥ ౨౫॥

అర్థ - జర ప్రాజ్ఞ ఆణి జ్ఞానవాన సాధక (ఉపర్యుక్త గూఢ ఆత్మతత్త్వ) ఆపల్యా వాణీత ఆణి మనాంత శోధూ ఇచ్ఛిత అసేల తర త్యానే ఆపలే మన శాంత స్థితిత ధారణ కరావేం. ॥ ౨౫॥

ఇన్ద్రియాణాం విచరతాం విషయేష్వపహారిషు ।
సంయమే యత్నమాతిష్ఠేద్విద్వాన యన్తేవ వాజినామ్ ॥ ౨౬॥

అర్థ - మనోమనీ విషయాం మధ్యే విహార కరతాంనా త్యా మనాచేచ అపహరణ హోతే, త్యా మనాత జ్యాప్రమాణే మోకాట సుటలేల్యా ఘోడయాంనా త్యావరీల చతుర స్వార ఆపల్యా తాబ్యామధ్యే నియంత్రణాంత ఠేవతో తసే విద్వానానే ఆపలే మన నియంత్రిత ఠేవావే. ॥ ౨౬॥

ఇన్ద్రియాణాం ప్రసఙ్గేన దోషమృచ్ఛత్యసంశయమ్ ।
సాన్నియమ్య తు తాన్యేవ తతఃసిద్ధిం నియచ్ఛతి ॥ ౨౭॥

అర్థ - ఇంద్రియ సక్రియ ఝాల్యావర దోష ఉత్పన్న హోతాత, దిసూ లాగతాత, త్యాంచే సంయమన కరున నంతరచ సిద్ధి ప్రాప్త హోతే. ॥ ౨౭॥

న జాతు -కామఃకామానామపభోగేన శామ్యతి ।
హవిషా కృష్ణవర్త్మేవ భూయ ఏవాభివర్ధతే ॥ ౨౮॥

అర్థ - కేంవ్హాహీ కామ ఆణి కామనా హ్యా ఉపభోగానే శమిత హోత నాహీత. ఆహుతి దిల్యావర అగ్ని హా జాస్తచ భడకతో. ॥ ౨౮॥

యశ్చైతాన్ప్రాప్నుయాత్సర్వాన్ యశ్చైతాన్కేవలాంస్త్యజేత్ ।
ప్రాపణాత్సర్వకామానాం పరిత్యాగో విశిష్యతే ॥ ౨౯॥

అర్థ - జో హ్యా కామనాంనా సర్వర్థానే ప్రాప్త కరున ఘేతో ఆణి జో హ్యాంచా సర్వశః త్యాగ కరతో త్యా దోఘాంమధ్యే త్యాగీ హాచ సర్వశ్రేష్ఠ ఆహే. ॥ ౨౯॥

న తథైతాని శక్యన్తే సన్నియన్తుమసేవయా ।
విషయేషు ప్రజుష్టాని యథా జ్ఞానేన నిత్యశః ॥ ౩౦॥

అర్థ - హే విషయ (వాసనా) కేవళ త్యాంచే సేవన కరున ఆనందప్రాప్తీ కరున దేత నాహీం, త్యాంచే నియంత్రణ హోత నాహీ, తర కేవళ జ్ఞానానేచ త్యాంచే శమన హోతే. ॥ ౩౦॥

శ్రుత్వా స్పృష్ట్వా చ దృష్ట్వా చ భుక్త్వా ఘ్రాత్వా చ యో నరః ।
న హృష్యతి గ్లాయతి వా స విజ్ఞేయో జితేన్ద్రియః ॥ ౩౧॥

అర్థ - జో మాణూస హ్యా విషయాంచే ఐకూన, బఘూన, స్పర్శకరున, ధారణ కరున ఆనందిత హోత నాహీం కింవా త్యాస గ్లానీ హోత నాహీం తో స్థిరధీ, జితేంద్రియ జాణావా. ॥ ౩౧॥

ఇన్ద్రియాణాం తు సర్వేషాం యద్యేకం క్షరతీన్ద్రియమ్ ।
తేనాస్య క్షరతి ప్రజ్ఞా దృతేః పాదాదివోదకమ్ ॥ ౩౨॥

అర్థ - సర్వ ఇంద్రియాంమధూన ఏక జరీ ఇంద్రియ ఢళలే, అర్థాత త్యాంత వికార ఉత్పన్న ఝాలా, తర జ్యాప్రమాణే పాయావర టాకలేలే పాణీ థేట ఖాలీ జమినీకడేచ యేతే, త్యాప్రమాణే త్యా సాధకాచీ బుద్ధి క్షరిత (క్షీణ) హోతే. ॥ ౩౨॥

యస్తుజాతపదార్థేభ్యః సుఖమిచ్ఛతి మానవః ।
గ్రాహం దారుధితా ధృత్వా తర్తుమబ్ధిం స ఈహతే ॥ ౩౩॥

అర్థ - మనుష్య జర హ్యా భౌతిక యుగాత (జాత- ఉత్పన్న ఝాలేలే - ఐహిక) పదార్థాపాసూన సుఖ మిళేల అసే సమజూన త్యాచ్యా మాగే లాగలా తర ఏఖాదా మాణూస ఆత్మఘాతకీ హోఈల. కసా? తర జ్యాప్రమాణే సముద్రాంత పడల్యావర (జీవ వాచవణ్యాసాఠీ) పోహత జాతాంనా ఏఖాద్యా కాళయా వ కఠిణ ధోండాలా లాకూడ మ్హణూన సమజలా ఆణి భ్రమిత హోవూన మగరాలాచ జాఊన పకడూ లాగలా తర తో ఆత్మఘాతీ హోఈల వ తసే తే అశక్య ఆత్మఘాతకీ హోఈల. ॥ ౩౩॥

ఆదిమధ్యావసానేషు దుఃఖం సర్వమిదం యతః ।
తస్మాత్సర్వం పరిత్యజ్య తత్త్వనిష్ఠో భవేత్సుధీః ॥ ౩౪॥

అర్థ - ఆది, మధ్య ఆణి అంత హ్యా తిన్హీ స్థితిత హే దుఃఖ పర్యవసాయీచ ఆహే, మ్హణూన తత్త్వనిష్ఠ సుబుద్ధ సాధకానే హ్యా సర్వాంచా త్యాగ కరున సుఖీ వ్హావేం. ॥ ३४॥

అవిద్యాతిమిరాతీతం సర్వాభాసవివర్జితమ్ ।
ఆనన్దమమలం నిత్యం మనోవాచామగోచరమ్ ॥ ३५॥

సత్యం జ్ఞానమనన్తం యత్ పరబ్రహ్మసనాతనమ్ ।
తదహం తదహం చేతి స్వాత్మానం భావయేత్సుధీః ॥ ३६॥

అర్థ - అవిద్యా ఆణి అంధకారాచ్యా పలీకడీల సర్వ భ్రమాపాసూన దూర శాశ్వత నిర్మళ అశ్యా వాణీ ఆణి మనాలా అనాకలనీయ తే సత్య అనంత పరబ్రహ్మ సనాతన “బ్రహ్మతత్త్వచ”మీ ఆహే (తదహమ్) తేచ మాఝ్యా అంతరంగాత ఆహే, అసే సుబుద్ధ సాధకానే జాణావేం ॥ ३५ -३६॥

ఇతి శ్రీసమర్థరామదాసానుగృహీత శ్రీరామపదపఙ్కజభృఙ్గాయమాన శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య భగవతా శ్రీ శ్రీధరస్వామినా విరచితే ముముక్షుసఖః గ్రన్థే భోగానాం దుఃఖ కారణత్వం నామ తృతీయ ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

४. బ్రహ్మజ్ఞానేన పరమానన్దప్రాప్తినామ ప్రకరణం చతుర్థమ్

(బ్రహ్మజ్ఞానానే ఆనన్దాచీ ప్రాప్తీ - ప్రకరణ చౌథే)

స ఏష జగతః సాక్షీ సర్వాత్మా విమలాకృతిః ।
ప్రతిష్ఠా సర్వభూతానాం ప్రజ్ఞానఘలక్షణః ॥ १॥

అర్థ - తో సర్వాత్మా నిర్మళ, అశ్యా శుద్ధ స్వరూపాచా అసూన హ్యా జగాచా సాక్షీ ఆహే. సర్వప్రాణీమాత్రాంమధీల ప్రజ్ఞారూప అసే మోఠే ప్రతిష్ఠాపూర్ణ లక్షణ మ్హణజే ఆపల్యా మధీల ఆత్మతత్త్వాచే భాన హోవూన “అహం అస్మి”హే వాటణే జాణవతే. ॥ १॥

న కర్మణా న ప్రజయా న చాన్యేనాపి కేనచిత్ ।
బ్రహ్మవేదనమాత్రేణ బ్రహ్మాప్నోత్యేవ మానవః ॥ २॥

అర్థ - కుఠల్యాహీ కర్మానే నాహీం, కింవా కుఠల్యాహీ జన్మయోనీ ముళే నాహీం, పణ కేవళ బ్రహ్మతత్త్వ జాణల్యాముళే, త్యా తత్త్వాచే జ్ఞాన అనుభవల్యాముళే తో సాధక బ్రహ్మతత్త్వ ప్రాప్త కరున ఘేతో. ॥ २॥

తద్విద్యావిషయం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయమ్ ।
సంసారే చ గుహావాచ్యే మాయా జ్ఞానాది సంజ్ఞకే ॥ ३॥

అర్థ - త్యా బ్రహ్మతత్త్వాచా విషయ మ్హణజే సత్య ఆణి అద్వయ జ్ఞాన. ఆణి హేచ అద్వయ జ్ఞాన అర్థాత్ ఏకమాత్ర సౌఖ్య ఆహే. పరంతు సంసారరూపీ గుఫే మధ్యే భౌతిక జ్ఞాన హే ఏక జ్ఞాన మ్హటలే జాతే. ॥ ౩॥

నిహితం బ్రహ్మ యో వేద పరమే వ్యోమ్నిసంజ్ఞితే ।
సోఽశ్నుతే సకరాన్కామాన్ క్రమేణైవ ద్విజోత్తమః ॥ ౪॥

అర్థ - తో ద్విజోత్తమ మ్హణజే, విద్వానాంతీల, మహావిద్వాన - హా త్యా పరమవ్యోమామధీల అదృశ్య అశ్యా బ్రహ్మతత్త్వాలా జాణతో ఆణి తోచ క్రమానే త్యా బ్రహ్మతత్త్వాంతీల ఆనందాచా ఆస్వాద ఘేతో. ॥ ౪॥

ప్రత్యగాత్మానమజ్ఞాన మాయాశక్తేశ్చ సాక్షిణమ్ ।
ఏకం బ్రహ్మాహమస్మీతి బ్రహ్మైవ భవతి స్వయమ్ ॥ ౫॥

అర్థ - మాయా శక్తిచే జే సాక్షీ ఆహే, తే “అహం” తత్త్వ (జే ఆమచ్యామధ్యే “మీ ఆహే”అసే జే భాన) తే బ్రహ్మతత్త్వాచా సాక్షాత్కార ఝాల్యావర కేవళ ఏక బ్రహ్మతత్త్వచ అస్తిత్వాంత ఆహే హే జాణూన స్వతః బ్రహ్మస్వరూప హోతే. ॥ ౫॥

బ్రహ్మభూతాత్మనస్తస్మాదేతస్మాచ్ఛక్తిమాశ్రితామ్ ।
అపఞ్చీకృత ఆకాశః సమ్భూతో రజ్జుసర్పవత్ ॥ ౬॥

అర్థ - హ్యా బ్రహ్మభూత అర్థాత్ బ్రహ్మస్వరూప శక్తిపాసూన హే ఆకాశ నిర్మాణ హోతే. ఆణి మగ తే సర్ప రజ్జుచ్యా న్యాయానే భ్రామక వాటతే. ॥ ౬॥

ఆకాశాద్వాయుసంజ్ఞస్తు స్పర్శోఽపఞ్చీకృతః పునః ।
వాయోరగ్నిస్తథా చాగ్నేరాప అద్భ్యో వసున్ధరా ॥ ౭॥

అర్థ - ఆకాశాపాసూన వాయు ఉత్పన్న హోవూన త్యాచ్యా స్పర్శానే హే అపంచీకృత రూప ఉత్పన్న హోతే. మ్హణజే వాయు పాసూన అగ్ని, అగ్నిపాసూన జల ఆణి జలాపాసూన పృథ్వీచీ ఉత్పత్తీ ఝాలీ. ॥ ౭॥

తాని సర్వాణి సూక్ష్మాణి పఞ్చీకృత్యేశ్వరస్తదా ।
తేభ్య ఏవ విసృష్టం తత్ బ్రహ్మాణ్డాది శివేన హ ॥ ౮॥

అర్థ - త్యా వేళేస ఈశ్వరానే (శివ నామక శక్తి నే) పంచీకృత క్రియేనే హీ సర్వ సూక్ష్మమహాభూతే బ్రహ్మాణ్డాచ్యా రూపానే నిర్మిత కేలీ.

బ్రహ్మాణ్డస్యోదరే దేవా మానవా యక్షకిన్నరాః ।
మనుష్యాః పశుపక్ష్యాద్యాస్తత్తత్కర్మానుసారతః ॥ ౯॥

అర్థ - బ్రహ్మాణ్డాచ్యా ఉదరామధ్యే దేవ, మానవ, యక్ష కిన్నర, మనుష్య, పశు, పక్షీ ఆది త్యా -త్యా క్రమానుసార నిర్మాణ కేలే. ॥ ౯॥

అస్థిస్నాయ్వాదిరూపోఽయం శరీరం భాతి దేహినామ్ ।
యోఽమన్వమయో హ్యాత్మా భాతి సర్వశరీరిణః ॥ ౧౦॥

అర్థ - సర్వ ప్రాణీమాత్రాంమధ్యే హే అస్థిర నాశవంత శరీర అవయవాది రూపానే దృశ్యమాన హోతే. ఆత్మతత్త్వ అమన్వమయ (అదృశ్యరూపానే) ప్రకాశిత హోతే.

తతః ప్రాణమయో హ్యాత్మా విభిన్నశ్చాన్తరస్థితః ।
తతో విజ్ఞాన ఆత్మా తు తతోఽన్యశ్చాన్తరస్థితః ॥ ౧౧॥

అర్థ - తేవ్హా హా ప్రాణమయ ఆత్మా విభిన్న అంతరాంమధ్యే, శరీరాంమధ్యే ప్రకాశిత హోతో. జ్యాప్రమాణే ఆపణ ఆపల్యాంత ఆత్మతత్త్వ (మీ కర్తా మీ భోక్తా) అనుభవతో తో తసాచ ఇతర శరీరధారీ తత్త్వాంత పణ తసాచ అసతో.

ఆనన్దమయ ఆత్మా తు తతోఽన్యశ్చాన్తరస్థితః ।
యోఽయమన్నమయః సోయం పూర్ణః ప్రాణమయేన తు ॥ ౧౨॥

అర్థ - జసా ఆపలా ఆనందమయ ఆత్మా అసతో, తసాచ తో అన్య ధారకాంచా పణ అసతో, జో హా అన్నమయ ఆహే, తో ప్రాణమయ పణ ఆహే. ॥ ౧౨॥

మనోమయేన ప్రాణోఽపి తథా పూర్ణః స్వభావతః ।
తతో మనోమయో హ్యాత్మా పూర్ణో జ్ఞానమయేన తు ॥ ౧౩॥

అర్థ - స్వభావతః నైసర్గికరీత్యా మనోమయ కోశాముళేచ ప్రాణమయకోశ పణ పూర్ణ భరలేలా అసతో. తేంవ్హా మనోమయ ఆత్మా పణ ప్రాణమయ ఆత్మతత్త్వాముళే అర్థాత్ జ్ఞానమయ ఆత్మ్యాముళే సమృద్ధ అసతో. ॥ ౧౩॥

ఆనన్దేన సదా పూర్ణః సదా జ్ఞానమయః సుఖమ్ ।
తథానన్దమయశ్చాపి బ్రహ్మణోఽన్యేన సాక్షిణా ॥ ౧౪॥

అర్థ - జసే జ్ఞానమయ సుఖ నిత్య ఆనందానే ఓతప్రోత భరలేలే అసతే. తసేచ బ్రహ్మతత్త్వాచ్యా సాక్షీభావానే ఆనందమయ తత్త్వ ఓతప్రోత భరలేలే అసతే.

సర్వాన్తరేణ పూర్ణశ్చ బ్రహ్మనాన్యేన కేనచిత్ ।
యదిదం బ్రహ్మపుచ్ఛాఖ్యం సత్యజ్ఞానాద్వయాత్మకమ్ ॥ ౧౫॥

అర్థ - బ్రహ్మతత్త్వ ఆనందరూపామధ్యేం సంపూర్ణ వ్యాప్త అసతే ఆణి జర త్యాంత తుమ్హీ బ్రహ్మానందాచా అంత సమజాల, తర తే జే పరబ్రహ్మతత్త్వ ఆహే, తే ద్వైతభావాచే సమజలే జాఈల. (అర్థాత్ తే తసే నసూన ఏకచ ఏక బ్రహ్మతత్త్వ అద్వయ రూపానే సర్వ అంతకరణాత భరలేలే ఆహే।) ॥ ౧౫॥

సారమేవ రసం లబ్ధ్వా సాక్షాద్ దేహీ సనాతనమ ।
సుఖీ భవతి సర్వత్ర అన్యథా సుఖతా కుతః ॥ ౧౬॥
అర్థ - హా అనాది పరమతత్త్వరూపీ ఆనందమయ ఆత్మా ఆహే, హా సారతత్త్వ ప్రాప్త కరునచ ఆనందీ హోతో. అన్య కోఠల్యాహీ బాహ్య తత్త్వాముళే నాహీ. ॥ ౧౬॥

అసత్యస్మిన్పరానన్దే స్వాత్మభూతేఽఖిలాత్మనామ్ ।
కో జీవతి నరో జన్తుః కో వా నిత్యం విచేష్ట తే ॥ ౧౭॥
అర్థ - హే పరమాత్మరూప తత్త్వ జర ఆపల్యాంత విద్యమాన నసేల తర అసా కోణ మానవ కింవా అన్య ప్రాణీ జీవిత రాహీల? ఆణి ఆపలీ జీవిత చేష్టా కరణ్యాస సమర్థ రాహీల?
తస్మాత్సర్వాత్మనా చిత్తే భాసమానో హ్యసో నరః ।
ఆనన్దయతి దుఃఖాఢ్యం జీవాత్మానం సదా జనః ॥ ౧౮॥
అర్థ - త్యాముళే సర్వాంచ్యాచ మనామధ్యే అసలేలే హే ఉపస్థిత ఆనందమయ తత్త్వ అర్థాత్ ఆత్మతత్త్వ ఆపణాంస నిత్య ఆనందమయ ఠేవతే, జరీ ఆమచే జీవన దుఃఖమయ అసలే తరీ (మనుష్య పున్హా ఆనందాచ్యా ఆశేవర జగతోచ) ॥ ౧౮॥

యదా హ్యేవైష ఏతాస్మిన్న దృశ్యత్వాది లక్షణే ।
నిర్భేదం పరమాద్వైతం విన్దతే చ మహాయతిః ॥ ౧౯॥
అర్థ - జరీ హ్యా ఆత్మతత్త్వాత దృశ్యస్వరూపాచీ కాంహీ లక్షణే దిసత నసలీ తరీ మహాన యోగీ నిర్మలరూపానే త్యాంతీల అద్వైత ఆనందాచీ ప్రాప్తీ కరున ఘేతాత. ॥ ౧౯॥

తదేవాభయమత్యన్తం కల్యాణం పరమామృతమ్ ।
సద్రూపం పరమం బ్రహ్మ త్రిపరిచ్ఛేదవర్జితమ్ ॥ ౨౦॥
అర్థ - తేచ పరబ్రహ్మతత్త్వ జే అవినాశీ, అనాదీ, అనంత హ్యా రూపానే, తీన ప్రకారే విద్యమాన ఆహే. (త్రిపరిచ్ఛేద వివర్జిత) అసే తే అత్యంత కల్యాణప్రద, అభయకారీ, పరమామృతమయ ఆణి సత్ తత్త్వ ఆహే. ॥ ౨౦॥

యదా హ్యేవైష ఏతాస్మిన్నల్పమప్యన్తరం నరః ।
విజానాతి తదా తస్య భయం స్యాన్నాత్ర సంశయః ॥ ౨౧॥
అర్థ - జేంవ్హాహీ మనుష్య ఆపణాస హ్యా ఆత్మతత్త్వాపాసూన థోడా జరీ విస్మృత కరతో తేంవ్హాం త్యాస భయ ఉత్పన్న హోఈల, హే నిశ్చిత అసూన హ్యాత సంశయ నాహీం. ॥ ౨౧॥

అస్యైవానన్దకోశేన స్తమ్బాన్తా విష్ణుపూర్వకాః ।
భవన్తి సుఖినో నిత్యం తారతమ్య క్రమేణ తు ॥ ౨౨॥

అర్థ - హ్యా సుఖాచా తారతమ్య రూపానే విచార కేలా తర, భ్రమ దూర హోతో ఆణి విష్ణు తత్త్వామధ్యే మతి స్థిర ఝాల్యానే సాధక సుఖీ హోతో. ॥ ౨౨॥

తత్త్వదవిరక్తస్య శ్రోత్రియస్య ప్రసాదినః ।
స్వరూపభూత ఆనన్దః స్వయం భాతి పరే యథా ॥ ౨౩॥

అర్థ - త్యా -త్యా విషయాంతూన విరక్త ఝాలేల్యా శ్రోత్రియ అర్థాత్ మనీషి సాధకాచ్యా కృపాప్రసాదానే సాధక ఆనందీత హోతాత. ఆణి స్వతః ప్రమాణేచ తో మనీషి దుసఱ్యాస పణ తేజోమయ ఆనంద ప్రాప్త కరవూన దేతో. ॥ ౨౩॥

నిమిత్త కిఞ్చిదాశ్రిత్య ఖలు శబ్దః ప్రవర్తతే ।
యతో వాచో నివర్తన్తే నిమితానమభావతః ॥ ౨౪॥

అర్థ - కోణా నిమిత్తాచే కారణ బనూన శబ్ద పరివర్తిత హోతాత ఆణి జేంవ్హాం వాచా త్యా శబ్దాంనా బోలల్యానంతర నివర్తిత హోతే తేంవ్హా తే కారణ నిమిత్ హే ఆశీర్వాద స్వరూప (ఆశీర్వాద దేణారే) హోతే. ॥ ౨౪॥

నిర్విశేషపరానన్దే కథ శబ్దః ప్రవర్తతే ।
తస్మాదేతన్మనః సూక్ష్మం వ్యావృత్తం సర్వ గోచరమ్ ॥ ౨౫॥

అర్థ - నిర్విశేష అశ్యా ఆనందాపాసూన శబ్ద కసే పరత యేతాత? తర త్యా ఠికాణీ హే మన సూక్ష్మ రూపానే త్యా పరమ ఆనందాంత విలీన హోవూన సర్వ దృశ్య సృష్టీ హీ అదృష్య హోతే. ॥ ౨౫॥

యస్మాచ్ఛ్రోత్రత్వగక్ష్యాది ఖాదికర్మేన్ద్రియాణి చ ।
వ్యావృతాని పరం ప్రాప్తుం న సమర్థాని తాని తు ॥ ౨౬॥

అర్థ - త్యా పరమానందాపాసూన శ్రోత్ర -కర్ణ, త్వక్ -స్పర్శ, అక్షీ -నేత్ర, నాంకాతీల వాయు పోకళీ వగైర ఖం ఆది ఇంద్రియ పరతూన యేతాత. (అర్థాత్ తే పంచేంద్రియాంనీ ఆణి వాణీనే పణ వర్ణన కేలే జాత నాహీం।) పరమానంద ప్రాప్త ఝాల్యావర త్యా ఆనందాంత న్హాఊన నిఘాల్యావర తే సర్వ ఇంద్రియ కుచకామీ (నిరుపయోగీ, అసమర్థ) హోతాత. ॥ ౨౬॥

తదబ్రహ్మానన్దద్వన్ద్వం నిర్గుణం సత్యచిద్ఘనమ్ ।
విదిత్వా స్వాత్మరూపేణ న విభేతి కుతశ్చన ॥ ౨౭॥

అర్థ - తో నిర్ద్వంద్వ నిర్గుణ సత్+చిత్+ఆనంద ఘనరూప ఆనంద ప్రాప్త ఝాల్యావర ఆపల్యాలా ఆత్మరూపప్రాప్తీ ఝాల్యానే తో సాధక నిర్భయ హోతో. ॥ ౨౭॥

ఏవం యస్తు విజానాతి స్వగురోరుపదేశతః ।

సం సాధ్వసాధుకర్మభ్యాం సదా న తపతి ప్రభుః ॥ ౨౮॥

అర్థ - ఆపల్యా గురుచ్యా ఉపదేశానుసార జో హ్యాప్రమాణే జ్ఞాన ప్రాప్త కరతో తో కోఠల్యాహీ సత్ అసత్ కర్మాముళే లిప్త హోత నాహీం. ॥ ౨౮॥

తాప్యతాపకరూపేణ విభాతమఖిలం జగత్ ।
ప్రత్యగాత్మతయా భాతి జ్ఞానాద్వేదాన్తవాక్యజాత్ ॥ ౨౯॥

అర్థ - దుఃఖ ఆణి దుఃఖదాయక రూపానే హే సంపూర్ణ జగత్ భరలేలే ఆహే. పరమాత్మతత్త్వాశీ ఆపలే మిలన హోణ్యానే (పరమానందాచీ ప్రాప్తీ హోణ్యానే) ఆపల్యా మనాంతీల ద్వైత తత్త్వాచీ కల్పనా నష్ట హోతే. నంతర అద్వైతానంద ప్రాప్త హోతో. ॥ ౨౯॥

శుద్ధమీశ్వర చైతన్యం జీవచైతన్యమేవ చ ।
ప్రమాతా చ ప్రమాణం చ ప్రమేయఞ్చ ఫలం యథా ॥ ౩౦॥

అర్థ - ఈశ్వర హే శుద్ధ చైతన్య ఆహే ఆణి జీవ హా చైతన్యాచా ఏక అంశ ఆహే. జ్యాప్రమాణే ప్రమాణ ఆణి ఫళ అసతే, తసేచ హే ఆహే. ॥ ౩౦॥

ఇతి సప్తవిధం ప్రోక్తం భిద్యతే వ్యవహారతః ।
మాయోపాధివినిర్ముక్తం శుద్ధమిత్యభిధీయతే ॥ ౩౧॥

అర్థ - హ్యా సాత ప్రకారాంనీ హే సాంగితలే గేలే ఆహే. తే వ్యవహార రూపానే భేద కేలే జాతే. మాయా నామక ఉపాధిరహిత జో అసతో తో శుద్ధ చైతన్య అసే మ్హటలా జాతో. ॥ ౩౧॥

మాయాసమ్బన్ధశ్చేశో జీవోఽవిద్యావశస్తథా ।
అన్తఃకరణసమ్బన్ధాత్ ప్రమాతేత్యభిధీయతే ॥ ౩౨॥

అర్థ - హా జీవ మాయా సంబంధాముళే అవిద్యాగ్రస్త హోతో, ఆణి అంతఃకరణాచ్యా సంబంధాముళే ప్రమాతా అసే మ్హటలా జాతో. ॥ ౩౨॥

తథా తద్వృత్తిసమ్బన్ధాత్ ప్రమాణమితి కథ్యతే ।
అజ్ఞాతమపి చైతన్యం ప్రమేయమితి కథ్యతే ॥ ౩౩॥

అర్థ - ఆణి త్యా అంతఃకరణ ఆణి మాయా హ్యా సంబంధాముళే ప్రమాణ మ్హటలా జాతో. ఆణి అజ్ఞాత అసే చైతన్య ప్రమేయ అసే మ్హటలే జాతే. ॥ ౩౩॥

తథా జ్ఞాతఞ్చ చైతన్యం ఫలమిత్యభిధీయతే ।
సర్వోపాధివినిర్ముక్తం స్వాత్మానం భావయేత్సుధీః ॥ ౩౪॥

అర్థ - జ్ఞాత ఝాలేలే చైతన్య త్యాచే ఫళ మ్హటలే జాతే. సర్వ వికార ఆణి ఉపాధిరహిత ఆపలే ఆత్మతత్త్వ జే అసతే త్యాముళే సుధీ మ్హణజే మహాన్ సాధక సుశోభిత హోతో, తేజానే తళపతో. ॥ ౩౪॥

జ్ఞాత్వైవం ప్రత్యగాత్మానం బుద్ధితద్వృత్తి సాక్షిణమ్ ।
సోఽహమిత్యేవ తద్వృత్యా స్వాన్యత్రాత్మమతిం త్యజేత్ ॥ ౩౫॥

అర్థ - హ్యాప్రమాణే ఆపల్యా పరమతత్త్వాలా జాణూన త్యా వృత్తిసారీ ఆపల్యా బుద్ధిలా సాక్షీ ఠేవూన తేచ తత్త్వ మాఝ్యాత ఆహే. సోఽహమ్ హ్యా జ్ఞానానే ఆపలీ మతి అన్యత్ర విషయాంమధ్యే దూషిత హోవూ దేవూ నయేం ॥ ౩౫॥

జన్మమృత్యుప్రహాణిః స్యాద్బ్రహ్మరూపాత్మవేదనాత్ ।
పునరావర్తతే నాసౌ పునర్నైవాభిజాయతే ॥ ౩౬॥

అర్థ - జన్మ -మృత్యుచా నాశ హా ఆత్మతత్త్వాచే జ్ఞాన ఝాల్యావర హోతో. తో పున్హా యేత నాహీం ఆణి జన్మ ఘేత నాహీం. ॥ ౩౬॥

నివృత్తాయాం వాసనాయాం సంసారస్య న కోఽపి హి ।
సంసారయాతనాం దుఃఖం జన్మ ప్రాప్నోతి కుత్రచిత్ ॥ ౩౭॥

అర్థ - హ్యా సంసారిక వాసనాంపాసూన జో నివృత్త హోతో, త్యా పాసూన సుటతో తో హ్యా జగాంత పున్హా వాసనామయ దుఃఖాచా తాప సహన కరణ్యాస కోఠల్యాహీ యోనీత జన్మ ఘేత నాహీం. ॥ ౩౭॥

విషయాశావిషైర్దగ్ధః పరమార్థేమృతః స్తతః ।
తస్య దుఃఖ భాగధేయం కిం కృతం స్వాత్మవైరిణా ॥ ౩౮॥

అర్థ - జో ఆపల్యాచ ఆత్మసుఖాచా వైరీ ఆహే. జో హ్యా విషయరూపీ విషారీ ఆశాముళే హోరపళూన దుఃఖీ హోతో త్యా అభాగ్యాలా ఆత్మసుఖాచే అమృత కోఠూన మిళణార? ॥ ౩౮॥

నాహం దేహో న బుద్ధిశ్చ న మనో నేన్ద్రియాణి చ ।
విషయా అపి నైవాహం కర్తా భోక్తా తథైవ చ ॥ ౩౯॥

అర్థ - మీ దేహ నాహీ, మీ బుద్ధి నాహీ, మీ మన ఆణి ఇంద్రియ పణ నాహీ, ఆణి మగ విషయ వాసనా పణ మాఝ్యాకర్తా ఆణి భోక్తారూపాలా లాగణార నాహీం. ॥ ౩౯॥

న కిఞ్చిచద్ భావనాకారః స్వయమానన్దరూపకః ।
అద్వయబ్రహ్మమాత్రోఽహం యో విద్యాత్స హి ముక్తిభాక్ ॥ ౪౦॥

అర్థ - కోఠల్యాహీ ప్రకారచీ భావనా నాహీం ఆణి స్వతఃచ్యాచ ఆత్మరూపాంత (దూసఱ్యా కోఠల్యాహీ కారణాశివాయ) ఆనందిత రాహతో, మీ అద్వయ బ్రహ్మమాత్ర అసే సమజతో తోచ ముక్తిప్రాప్త కర్తా ఆహే. అసే సమజావే. ॥ ౪౦॥

అహం మమేతి యో భావో దేహాధ్యాసాదనాత్మని ।
అధ్యాయసోఽయం నిరస్తవ్యో విదుషా బ్రహ్మనిష్ఠయా ॥ ౪౧॥

అర్థ - జో ఆత్మా నాహీ అశ్యా దేహావర ‘మీ’ వ ‘మాఝీ’ అశీ భావనా ఠేవణే హా భ్రమ (అధ్యాస) విద్వాన అశ్యా బ్రహ్మనిష్ఠ సాధకానే న ఠేవతా త్యాస దూర కేలే పాహిజే. ॥ ౪౧॥

బ్రహ్మణో నిష్ప్రపఞ్చత్వాత్త్వవక్త్రా బ్రహ్మ విన్దతే ।
అతో నిత్యం శ్రుతిర్వక్తి న్యాస ఏవాత్పరేచ యత్ ॥ ౪౨॥

అర్థ - బ్రహ్మతత్త్వాచ్యా అకర్తృత్వాచే ధ్యాన ఠేవూన మ్హణజే తే తసే నాహీ అర్థాత్ కర్తా వ కరవితా అసే నాహీ ఆణి అలిప్తపణా ఆహే, అసే సమజల్యావర, అసే జ్ఞాత ఝాల్యావరచ త్యాచీ ప్రాప్తీ హోతే. మ్హణూనచ ముని ఆణి వేద నేహమీచ సాంగతాత కీ తే తత్త్వ సర్వ బ్రహ్మాండాచ్యా పణ వరచే సర్వవ్యాపీ ఆహే. ॥ ౪౨॥

గృహీభూత్వాపి సంన్యస్య కార్యం యద్ బ్రహ్మచిన్తనమ్ ।
బ్రహ్మచర్యాశ్రమాదేవ న్యాసః శ్రేష్ఠో భవేత్తః ॥ ౪౩॥

అర్థ - బ్రహ్మచింతనాచే జే కార్య సన్యాస ఘేవూన సంన్యసాశ్రమాంత జే కేలే జాతే తే సర్వాంత ఉత్తమ అసే మనావర ఠసలే జాతే. త్యాచే జ్ఞాన హోతే. (న్యాస, ఠసా, ఛాప హా అర్థ) ॥ ౪౩॥

ప్రక్షాలనాద్విపఙ్కస్య దూరాదస్పర్శనం పరమ్ ।
కిమర్థఞ్చ గృహీభృత్వా తతఊర్ధ్వన్యసేద్బుధః ॥ ౪౪॥

అర్థ - చిఖల అంగాలా లాగల్యానంతర త్యాస సాఫ కరణ్యాపేక్షా ధువూన స్వచ్ఛ కరీత బసణ్యాపేక్షా, దురునచ త్యాలా టాళణే హే బరే. కశాకరితా త్యాస గ్రహణ కరున, నంతర వరపాసూన శహాణ్యానే త్యాచే ప్రక్షాలన కరావే. ॥ ౪౪॥

యది ప్రవృతిధౌరేయః సన్యస్తుం నేహతే క్వచిత్ ।
అన్తస్త్యాగీ భవేత్స్య కార్య ఏవం హి ముక్తయే ॥ ౪౫॥

అర్థ - జర అశీ కఠీణ ఘోర ప్రవృత్తి నసేల తర ఆణి సంన్యాస ఘేణ్యాచీ ఇచ్ఛా నసేల తర ముక్తిసాఠీ త్యానే అంతస్త్యాగ కరావా. ॥ ౪౫॥

ఇన్ద్రియార్థేషు మూఢస్య దృఢదేహాభిమానినః ।

గృహస్థాశ్రమస్స్వీకారో భ్రష్టతాయా వరో మతః ॥ ४६॥
అర్థ - ఇంద్రియసంతుష్టిసాఠీ మూఢ అశ్యా దేహావిషయీ మమతా బాళగణాఞ్యానే గృహస్థాశ్రమ స్వీకారావా. కారణ భ్రష్ట హోణ్యాపేక్షా తే బరే ॥ ४६॥

నిష్కామకర్మతః సోఽపి భక్త్యా కర్తవ్యబుద్ధినా ।
ఋణత్రయముపాకృత్య తదూర్ధ్వన్యస్తుపర్వ్రతి ॥ ४७॥
అర్థ - తో గృహస్థాశ్రమీ సుద్ధా నిష్కామ బుద్ధినే కర్మ కరున భక్తి సంపన్న హోవూన తిన్హీ ప్రకారచ్యా ఋణాపాసూన ముక్త హోవూ శకతోం. ॥ ४७॥

తథా చేద్దేహదౌర్బల్యం స్వగృహస్య సమీపతః ।
కుటిం బధ్వా విరక్తఃసన్ బ్రహ్మజ్ఞానం సమాచరేత్ ॥ ४८॥
అర్థ - హ్యా అవస్థేత సుద్ధా దేహ దుర్బల ఝాల్యావర ఆపల్యాచ ఘరాజవళ ఏక కక్ష ఉపలబ్ధ కరున త్యానే బ్రహ్మజ్ఞానాచే చింతన కరావే ॥ ४८॥

శ్రుత్వాపి న త్యజేద్యస్తు విషపానం సుదుఃఖదమ్ ।
పీత్వా విషం చానుభూయ దుఃఖం పశ్చాత్యజేద్ధి తత్ ॥ ४९॥
అర్థ - జే విషపాన కేల్యావర అత్యంత దుఃఖప్రాప్తి హోతే. త్యాస తో హే జాణూన సుద్ధా త్యజూ శకత నాహీం తర మగ త్యా విషపానానే దుఃఖ ప్రాప్త ఝాల్యావర తే భోగల్యావర తరీ త్యాస సోడావే. ॥ ४९॥

విషౌషధం యథైవస్యాద్విషనాశకరం ద్రుతమ్ ।
సంన్యాసోఽయం మతస్తద్వద్విషయాసక్తినాశకః ॥ ५०॥
అర్థ - విషావరీల ఉతరవయాచే జే విషనాశక ఔషధ అసతే తే జసే త్యాచా జలదగతీనే నాశ కరతే, త్యాచ ప్రమాణే సన్యాస హా త్యా విషయాసక్తిచా నాశ కరతోం. ॥ ५०॥

న జాతుః కామః కామానుపభోగన శామ్యతి ।
హవిషా కృష్ణవత్మేవ భూయ ఏవాభివర్ధతే ॥ ५१॥
అర్థ - కేంవ్హాంహీ కామ హా కామనాంచా ఉపభోగ ఘేఊన శాంత హోత నాహీ, జ్యాప్రమాణే అగ్నిమధ్యే ఆహూతీ టాకీత గేల్యావర తో జాస్తచ భడకతో, పణ విఝుత నాహీం, తసేచ హే వాసనేచే శాంత హోణే ఆహే. ॥ ५१॥

చిత్మూలో వికల్పోఽయం చిత్తాభావేన కశ్చన ।
చిత్నిర్మూలనం కార్యం ప్రత్యగ్రూపే చిదాత్మని ॥ ५२॥
అర్థ - చిత్తాచే మూళస్థానీచ త్యాస న్యావే లాగతే, మ్హణజే శాంతి మిళతే. ఆపల్యా మూళరూపాశీ త్యాచే ఆత్మమిలన ఝాల్యావర త్యాస శాంతి ప్రాప్త హోతే. ॥ ५२॥

అఖణ్డానన్దమాత్మానం విజ్ఞాయ స్వస్వరూపతః ।
బహిరన్తః సదానన్దరసాస్వాదనమాత్మని ॥ ౫౩॥

అర్థ - ఆపల్యా స్వస్వరూపామధ్యేచ అఖణ్డ ఆనంద ఆహే. బాహేర భౌతిక ఆనందాలా క్షయచ ఆహే. హే జాణూన ఆపల్యా ఆత్మస్వరూపాతచ త్యా అఖణ్డానందాచా ఆస్వాద ఘేతా యేతోం. ॥ ౫౩॥

వైరాగస్య ఫలం బోధో బోధస్యాపరతిః ఫలమ్ ।
స్వానన్దానుభవాచ్ఛాన్తిరేషవోపరతేః ఫలమ్ ॥ ౫౪॥

అర్థ - వైరాగ్యాచే ఫలబోధ హే ఆహే. బోధాచీ సమాప్తీ హీ ఫళచ ఆహే. స్వానందాచా అనుభవ ఆల్యావర శాంతి ప్రాప్త హోతే. ఆణి హ్యాచ అనుభవానంతర సాఫల్యాచా ఆనంద వ శాంతి ఆహే. ॥ ౫౪॥

యద్యుత్తరోత్తరాభావో పూర్వరూపం తు నిష్ఫలమ్ ।
నివృత్తిః పరమా తృప్తిరానన్దోఽనుపమః స్వతః ॥ ౫౫॥

అర్థ - ఉత్తరోత్తర హా భావ ఏక -ఏక పాయరీ వర చఢత గేల్యావర మాగీల సర్వ రాహిలేలే అజ్ఞానరూప అసతే, తే నిష్ఫల వాటతే. నివృత్తి మధ్యేచ అతిశయ తృప్తీ ప్రాప్త హోవూన త్యాచ స్థితీత అవర్ణనీయ ఆనంద ప్రాప్త హోతో. ॥ ౫౫॥

వాఞ్ఛాక్షణే తు యా తృప్తిస్తత్ర వాఞ్ఛైవ కారణమ్ ।
తుష్టిః స్వతుష్టిపర్యన్తా తతో వాఞ్ఛాం పరిత్యజేత్ ॥ ౫౬॥

అర్థ - ఉత్పత్తిచ్యా వేళేస తీ ఇచ్ఛాచ త్యా తృప్తీసాఠీ కారణీభూత వాటతే. మాత్ర తృప్తీ హీ స్వతఃచ తృప్త హోతే, తేంవ్హా వాంఛా హీ త్యాగావీచ లాగతే. (బ్రహ్మానందాస బాహ్య ఇచ్ఛా హీ కారణ మ్హణూన లాగత నాహీం తే స్వతఃచ స్వయంభూ అసే ఆనందమయ తత్త్వ అసతేం।) ॥ ౫౬॥

మౌర్ఖ్యోన్మేషనిమేషాభ్యాం కర్మణాం ప్రలయోదయౌ ।
తన్నాశో యత్నతః కార్యో గురుశాస్త్రార్థసఙ్గమైః ॥ ౫౭॥

అర్థ - కర్మరూపీ మహాప్రయలయీ లాటా జేంవ్హా మూర్ఖపణాచ్యా ఉదయాముళే క్షణార్ధాత ఉసళూన వర యేతాత త్యావేళేస గురు ఆణి శాస్త్రార్థ హ్యాంచా సహవాస కరున త్యాస నష్ట కరణ్యాచా ప్రయత్న కరావా ॥ ౫౭॥

శాస్త్రసజ్జనసమ్పర్కైఃశమదమాది గుణాన్వితైః ।
ఆదౌ సంసారముక్త్యర్థ ప్రజ్ఞామేవాభివర్ధయేత్ ॥ ౫౮॥

అర్థ - హ్యా సంసారాపాసూన ముక్తి మిళావీ మ్హణూన ప్రథమ సురువాతీలాచ ఆపలీ బుద్ధి తత్ప్రీత్యర్థ వికసిత కరావీ. త్యాకరితాం శమ దమాది గుణాంనీ ఆణి శాస్త్ర చర్చా ఆణి సజ్జనసంగతీ హ్యాంనీ త్యాలా సించూన త్యాచీ పుష్టీ కరావీ. ॥ ౫౮॥

గురుశాస్త్రోక్త మార్గేణ స్వానుభూత్యా చ చిద్ఘనమ్ ।
బ్రహ్మైవాహమితి జ్ఞాత్వా వీతశోకో భవేన్మునిః ॥ ౫౯॥

అర్థ - గురు ఆణి శాస్త్ర యాంచ్యా మార్గదర్శనానే త్యా రస్త్యానే జాఊన ఆణి స్వానుభూతి ఘేతల్యావర తే అక్షయ సుఖదాయక బ్రహ్మతత్త్వచ మాఝ్యా ఆత్మతత్త్వామధే విద్యమాన ఆహే, హే జ్ఞాన ప్రాప్త కరున ఘేఊన జో మహాన సాధక ఆహే, త్యానే శోకరహిత వ్హావేం. ॥ ౫౯॥

స్వానుభూతేశ్చ శాస్త్రస్య గురోశ్చైవైకవాక్యతా ।
యస్యాభ్యాసేన తేనాత్మా సతత చావలోక్యతే ॥ ౬౦॥

అర్థ - స్వానుభూతినే గురు ఆణి శాస్త్ర హ్యాంతీల ఏకవాక్యతేనే జ్యా సాధకాచే మన సతత అభ్యాస కరున సజ్జ ఝాలేలే అసతే, త్యాస ఆత్మతత్త్వాచే సతత అవలోకన హోతే. ॥ ౬౦॥

రూపస్య గ్రహణార్థాయ యథాం చక్షుర్హి సాధనమ్ ।
తథా స్వరూపబోధాయ వేద ఏవ హి సాధనమ్ ॥ ౬౧॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే కోఠలేహీ రూప ఆపణ డోళయాంనీచ పాహతో, తసేచ ఆపల్యా స్వరూపాచే ఆత్మతత్త్వాచే బోధరూపానే దర్శన హోణ్యాస “వేద”హేచ సాధన ఆహే. ॥ ౬౧॥

వేదానువచనేనైవ విప్రా వివిదిషన్తిచ ।
బ్రహ్మణః శాస్త్రయోనిత్వాఙ్ఛ్ఛస్యం వేదాత్ పర న హి ॥ ౬౨॥

అర్థ - వేదాంతీల అనువచనాప్రమాణే బ్రాహ్మణ ఓళఖలే జాతాత. “బ్రహ్మం వేత్తి బ్రామ్హణః” జ్యాస బ్రహ్మతత్త్వాచే జ్ఞాన ఆహే తో, బ్రాహ్మణ కుళాంత జన్మలా మ్హణూన నవ్హేం. హేచ వేదవచన ఆహే, ఆణి వేదాంహూన దుసరే మహాన్ శాస్త్ర నాహీం. ॥ ౬౨॥

ద్వే విద్యే వేదితవ్యే తు శబ్దబ్రహ్మ పరం చ యత్ ।
శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ణాన్తః పరం బ్రహ్మణిగచ్ఛతి ॥ ౬౩॥

అర్థ - దోన విద్యా జాణల్యా పాహిజేత. ఏక శబ్దబ్రహ్మ హే త్యాంత పరం మ్హణజే మోఠే మానలే గేలే ఆహే. జో శబ్దబ్రహ్మనిష్ణాంత అసేల తో పరబ్రహ్మచీ ప్రాప్తీ కరున ఘేతో. ॥ ౬౩॥

సంన్యస్తసర్వసఙ్కల్పః సమః శాన్తమనా మునిః ।
సన్న్యాసయోగయుక్తాత్మా జ్ఞానవాన్మోక్షవాన్భవేత్ ॥ ౬౪॥

అర్థ - సర్వ సంకల్పాంచా కామనాంచా త్యాగ కరణారా ఆణి ప్రశాంత అశ్యా మనాచా మునీ సన్న్యాస ప్రాప్త కరున ఘేవూన ఆణి జ్ఞానీ హోవూన ముక్త హోతో. (మోక్షప్రాప్తి కరితో) ॥ ౬౪॥

సర్వసఙ్కల్పసంశాన్తం ప్రశాన్తఘనవాసనమ్ ।
న కిఞ్చిద్భావనాకారం యత్తద్ బ్రహ్మ పరమ్ విదుః ॥ ౬౫॥

అర్థ - సర్వ ఇచ్ఛా, వాసనా విరహిత, అత్యంత శాంత జ్యా ఠికాణీ కోఠలీహీ భావనా నాహీం, తే పరబ్రహ్మ సమజావేం. ॥ ౬౫॥

బ్రహ్మ తద్విదితాదన్యత్తథైవావిదితాదపి ।
యతో వాచో నివర్తన్తే అప్రాప్య మనసా సహ ॥ ౬౬॥

అర్థ - మనాసహిత జేథూన వాచా పరత ఫిరతే, జే అనిర్వచనీయ ఆహే తే పరబ్రహ్మ మ్హణజే జ్ఞాన ఆణి జే ప్రాప్త న కరతాచ అజ్ఞాన పరత ఫిరతే తే పరబ్రహ్మ ఆహే. ॥ ౬౬॥

యస్యామతం మతం తస్య మతం తస్య న వేద సః ।
అవిజ్ఞాత విజానతాం విజ్ఞాతమవిజానతామ్ ॥ ౬౭॥

అర్థ - త్యాచే జ్ఞాన కరున ఘ్యావే మ్హణావే తర త్యా పదావరున ఆపలే మన పరత ఫిరలేలే అసతే ఆణి త్యాచే అజ్ఞాన మ్హటలే తర బ్రహ్మ ప్రాప్తి నంతర (న జాణణే -నేణీవ) హే నష్ట హోతే కారణ తే జ్ఞానస్వరూప ఆహే. ॥ ౬౭॥

దేవదత్తోఽహమిత్యేతద్విజ్ఞానం నిరపేక్షకమ్ ।
తద్వద్ బ్రహ్మవిదోఽప్యస్య బ్రహ్మాహమితి వేదనమ్ ॥ ౬౮॥

అర్థ - మీ పరమేశ్వరాచ్యాచ ఇచ్ఛేనేచ జన్మలో హే జ్ఞాన నిరపేక్ష ఆహే. త్యాచప్రమాణే మీ బ్రహ్మ ఆహే (అహం బ్రహ్మాఽస్మి) హే పణ జ్ఞాన నిరపేక్షచ ఆహే. (నిరిచ్ఛ -విరక్త -నిరపేక్ష) ॥ ౬౮॥

భానునేవ జగత్సర్వం భాస్యతే తస్య తేజసా ।
అనాత్మకమసతుచ్ఛం కిం ను తస్యావభాసకమ్ ॥ ౬౯॥

అర్థ - సూర్యాముళేచ సర్వ జగత తేజోమయ వాటతే. త్యాచ ప్రమాణే జే ఆత్మ్యాశివాయ అచేతన తత్త్వ అసతే తే తుచ్ఛ నిర్జీవ నాహీం కాం భాసత? (అర్థాత ఆత్మతత్త్వాచ్యా ఉపస్థితీచే సర్వ కాంహీ చైతన్యమయ భాసతే।) ॥ ౬౯॥

వేదశాస్త్రపురాణాని భూతాని సఙ్కలాన్యపి ।

యేనార్థవన్తి తం కిం ను విజ్ఞాతారం ప్రకాశయేత్ ॥ ౭౦॥
అర్థ - వేదశాస్త్ర పురాణే త్యాచ ప్రమాణే సర్వ ప్రాణీమాత్ర జ్యాముళే అస్తిత్వమాన్ హోతాత, జ్యాముళే త్యాంస అస్తిత్వాంత అసణ్యాచా మాన మిళతో త్యా బ్రహ్మతత్త్వాముళే జ్ఞాతా జో (విజ్ఞాతృ) త్యాలా పణ “అహం బ్రహ్మాస్మి”హే జ్ఞాన కసే ప్రాప్త హోణార నాహీ. (అర్థాత్ హోఇలచ) ॥ ౭౦॥

గ్రన్థమభ్యస్య మేధావీ జ్ఞానవిజ్ఞానతత్పరః ।
పలాలమివ ధాన్యార్థీ త్యజేద్గ్రన్థమశేషతః ॥ ౭౧॥
అర్థ - జ్ఞాన ఆణి విజ్ఞాన ప్రాప్త కరణారా జో అభ్యాసూ ఆహే త్యానే జ్యాప్రమాణే ధాన్య గోళా కరణారా త్యాంతీల కాడయా-కడబాకోండా ఆది త్యాజ్య పదార్థ వగళూన అస్సల ధాన్యచ గోళా కరతో, తద్వత త్యా అభ్యాసూనే గ్రంథాతీల సారతత్త్వచ గ్రహణ కరావే బాకీ సర్వ త్యాజ్య సమజూన సోడావేం. ॥ ౭౧॥

ఉల్కాహస్తో యథాలోకే ద్రవ్యమాలోక్య తాం త్యజేద్ ।
జ్ఞానేన జ్ఞేయమాలోక్య పశ్చాత్ తత్పరివర్జయేత్ ॥ ౭౨॥
అర్థ - ఉల్కా, ఆకాశాంతీల తారకా తుటల్యావర ఖాలీ జమీనీవర యేతాత తేంవ్హా త్యా నిఖాఱ్యాసారఖ్యా ఉష్ణ అసతాత మ్హణూన హాతాత స్పర్శ ఝాల్యాబరోబర జ్యాప్రమాణే ఆపణ త్యాంనా ఏకదమ ఝుటక్యానే ఫేకూన దేతో తద్వతచ (అవైధ మార్గానే) యేణారే ధన హే పాహతాచ త్యాచా అవ్హేర త్యాగ కరావా. తసేచ సాధకానే ఆపల్యా జ్ఞానశక్తినే జ్ఞేయ అర్థాత పరమతత్త్వాచే జ్ఞాన ప్రాప్త కరున జే అన్య వ్యర్థజ్ఞాన ఆహే, త్యాచా త్యాగ కరావా. ॥ ౭౨॥

శబ్దక్షరం పరమ్బ్రహ్మ యస్మిన్క్షీణే యదక్షరమ్ ।
తద్విద్వానక్షరం ధ్యాయేద్యాదిచ్ఛేచ్ఛాన్తిమాత్మనః ॥ ౭౩॥
అర్థ - శబ్ద పరబ్రహ్మ ఆహే. త్యాంతీల జే క్షర ఆహే త్యాచా త్యాగ కరున జే అక్షయ తత్త్వ శిల్లక రాహతే, త్యాచా అధ్యయనపూర్వక స్వీకార కరున శాంతి ప్రాప్త కరున ఘ్యావీ. ॥ ౭౩॥

శ్రీకృష్ణో భగవానేవ మహాభ్యాసక్రమో యతః ।
మనసః శమనోపాయమేవ మేవాభ్యసేద్ బుధః ॥ ౭౪॥
అర్థ - “శ్రీకృష్ణచ భగవాన ఆహే”, హా మహాఅభ్యాస ఆహే. అభ్యాసక్రమ ఆహే. బ్రహ్మసంహితేతీల పహిలేచ ప్రారంభిక వచన ఆహేః - “ఈశ్వరః పరమః కృష్ణః సచ్చిదానంద విగ్రహః” మ్హణూన విద్వాన పణ్డితానే మనాచ్యా శాంతిసాఠీ హ్యాచ ఉపాయాచా అవలమ్బ కరవా. ॥ ౭౪॥

జ్ఞాతృజ్ఞానాదికం త్యక్త్వా న కిఞ్చిచదపి చిన్తయన్ ।
ఆనన్దమాత్ర ఏవాహమితిమత్వా స్థిరో భవేత్ ॥ ౭౫॥

అర్థ - జ్ఞాతా జ్ఞాన ఆది సగళే సోడూన ఇతర కోఠలాహీ విచార న కరతా మీ ఆనందమాత్రచ ఆహే, అసే చింతన కరున మన శాంత వ స్థిర కరావేం. ॥ ౭౫॥

అనారోగ్యం మనఃక్షోభో యథా న స్యాత్థావిధమ్ ।
సమ్యగావరణం కృత్వా ధ్యానాభ్యాసస్థితిం చరేత్ ॥ ౭౬॥

అర్థ - ఆరోగ్యహీనతా మనఃక్షోభ ఆది ప్రతికూల పరిస్థితీ నాహీ (నసే), అసే చింతన కరావే, ఆణి యోగ్యప్రకారే అనుకూల వాతావరణ ప్రాప్త కరున ఘేవూన ధ్యానాభ్యాస కరావా. ॥ ౭౬॥

ఇతి శ్రీసమర్థరామదాసానుగృహిత శ్రీరామపదపఙ్కజభృఙ్గాయమాన శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య భగవతా శ్రీ శ్రీధరస్వామినా విరచితే ముముక్షుసఖః గ్రన్థే బ్రహ్మజ్ఞానేన పరమానన్దప్రాప్తిర్నామ చతుర్థం ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

౫. సంసారస్య దుఃఖమూలత్వ నామ ప్రకరణం పఞ్చమమ్ ।

(సంసారాచ్యా దుఃఖాచే మూళ ప్రకరణ పాచవే)

దుఃఖమూలం హి సంసారీ జీవితం క్షణభఙ్గురమ్ ।
పరిణామే విషం భోగః శరీరం రోగమన్దిరమ్ ॥ ౧॥

అర్థ - సర్వ దుఃఖాంచే మూళ కారణ మ్హణజే హా సంసార ఆహే. హే శరీర మ్హణజే రోగాచే మందిర అసూన హ్యాతీల సర్వ భోగ కార్య హీ పరిణామీ విషాప్రమాణే హానీకారకచ ఆహే. ॥ ౧॥

భోగదాహో వికారోఽపి నాశశ్చాశావివర్ధనమ్ ।
ఖిన్నతా దుఃఖశోకోచ పాపం జీవితముచ్యతే ॥ ౨॥

అర్థ - హ్యా జీవనామధ్యేం ప్రత్యేక భోగ దాహకచ హోవూన సర్వవికార హే నాశ ఆణి ఆశా హ్యాంచేచ వర్ధన కరితాత, అర్థాత్ త్యాంచీచ వాఢ కరతాత. ॥ ౨॥

ఆధిభూతాత్మకైస్తాపైస్తథా చాధ్యాత్మికైరపి ।
ఆధిదైవికతాపైశ్చ జీవినే కిం సుఖం భవేత్ ॥ ౩॥

అర్థ - ఆధి భౌతిక (ఆగ లాగణే, అపఘాత హోణే, ఆధిదైవిక భూకంప, పూర ఇత్యాది ఆణి అధ్యాత్మిక మ్హణజే మానసిక చింతా -మనాచీ అస్వస్థతా - అశ్యా తాప దుఃఖాపాసూన జీవనాంత కోఠూన సుఖ మిళణార?

యత్ర దుఃఖ సుఖం భాతి సున్దరత్రచ జుగుప్సితమ్ ।
వికారతః సమాధానం జీవనేం కీదృశం సుఖమ్ ॥ ४॥

అర్థ - వ్యసనాంతీల గోష్టీ సేవన కరణే జసే దారు సేవన, అనైతిక సంబంధ, లాంచలుచపత ఘేణే, హ్యా గోష్టీంచా పరిణామ పణ దుఃఖదాయక అసతో, ఆణి జే భ్రమానే సుందర వాటతే తే అమంగలచ నిఘతే. తే జీవనాలా సుఖదాయక కసే అసణార? ॥ ४॥

క్వ శరీరమశేషాణాం శ్లేష్మాదీనాం మహోచయః ।
క్వ చాఙ్గశోభాసౌభాగ్యకమనీయాదయో గుణాః ॥ ५॥

అర్థ - కోఠే హే సుందర ఆకర్షిత కరణారే భ్రామకరూపీ శరీర ఆణి ఖరే తర కోఠే త్యాంతీల శ్లేష్మా కఫ ఆది మలాంనీ పరిపూర్ణ అసణారే శరీర, ఆణి ఖరే తర కామనా కరావీ అసే సౌందర్య త్యా శరీరాంత నిశ్చిత ఆహే?

క్వచిద్వా విద్యేత యైషా సంసారే సుఖభావనా ।
ఆఖుస్తమ్భమివాసాద్య కాలస్తామపి కృన్తతి ॥ ६॥

అర్థ - క్వచిత్ కోఠే హ్యా సంసారాంత సుఖాచా లవలేశ ఆహే అసే వాటలేచ తర ఉందీర జ్యాప్రమాణే లాకడాచ్యా ఖాంబాలా కోరున టాకతో త్యాప్రమాణే హా కాళ త్యాచే సౌందర్య నష్ట కరతోం ॥ ६॥

అశనా చ పిపాసా చ శోకమోహౌ జరామృతిః ।
ఏతే షడూర్మయో జ్ఞేయాః జీవనే బహుదుఃఖదాః ॥ ७॥

అర్థ - భూక, తహాన, శోక, దుఃఖ, మోహ, జరావస్థా ఆణి మృత్యు హ్యా అత్యంత దుఃఖదాయక అశ్యా లాటా ఆపల్యా జీవనరూపీ మహాసాగరాత ఉసళత అసతాత. ॥ ७॥

రాగద్వేషవిమావత్ర రాక్షసావివ విక్రమౌ ।
ఛలతోఽహర్నిశం పాపౌ శర్మ నౌ యచ్ఛతః క్వచిత్ ॥ ८॥

అర్థ - రాగ, క్రోధ ఆణి ద్వేష హే రాక్షసాసారఖేచ శక్తిశాలీ ఆహేత. హ్యా దుర్గుణాంపాసూన దివస రాత్ర ఛళ అసతానా సుద్ధా కించితహీ సుఖప్రాప్తీ హోత నాహీ. ॥ ८॥

దావానలావృతం దివ్య కమనీయ వనం యథః ।
కామాదికైర్వికారైశ్చ జీవనం త్వావృతం తథా ॥ ९॥

అర్థ - దావానల అరణ్యాంత స్వయంభూచ పేట ఘేవూన ఫైలణారా అగ్ని జ్యాప్రమాణే సుందర రమ్య మోహక అశ్యా వనాచా నాశ విధ్వంస కరతో వ త్యావర సర్వత్ర ఝుడప ఘాలతో త్యాప్రమాణే కామ ఆది వికార జీవనాచా నాశ కరతాత. ॥ ౯॥

సర్వాపదాం పదం పాపా భావా విభవభూమయః ।
అయః శలాకాసదృశాః పరస్పరమసఙ్గినః ॥ ౧౦॥

అర్థ - హే సర్వ వికార మ్హణజే ఆపత్తి అసూన పాప నిర్మాణ కరణారీ అశీ సుపీక వైభవ సంపన్న జమీనచ ఆహే. ఆణి హీ పాపాచీచ ఉత్పత్తి కరతే, హే సర్వ వికార మ్హణే కాష్ట సళఈ ప్రమాణే ఏకమేకాంపాసూన థోడే వేగళే ఆహేత. ॥ ౧౦॥

ఆద్యే నైవ న చాన్తేఽపి మధ్యే దేహాశ్రయస్తుసః ।
వర్తతే పథికస్యేవ పాదపస్యాశ్రయో యథా ॥ ౧౧॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే ఏఖాదా వాటసరు రస్త్యాంత ఏఖాద్యా వృక్షాచ్యా ఛాయేత ఆశ్రయ ఘేతో త్యాప్రమాణే హే వికార దేహాచ్యా మధే మ్హణజే తారుణ్యాంత, మధ్యమ వయాంత ఆశ్రయ ఘేతాత అర్థాత తే వికార తేంవ్హాచ బళావతాత. ॥ ౧౧॥

ఆయుఃపల్లవకోణాగ్రే లమ్బితామ్బువదధ్రువమ్ ।
కదా పతతి దేహోఽయం వక్తుం శక్తో న కోఽపిహి ॥ ౧౨॥

అర్థ - పాణ్యాచా థేంబ ఝాడాచ్యా పానావరున కేంవ్హా ఖాలీ పడేల యాచా నేమ నసతో, తద్వైత కోణీహీ హా ఆపలా దేహ కేంవ్హా పడేల హే జాణత నాహీం ॥ ౧౨॥

న జానన్తి కదా కస్మాత్కస్య మృత్యుర్భవేదితి ।
మృత్యోర్బిభ్యన్తి సర్వేఽపి జీవనం భయమన్దిరమ్ ॥ ౧౩॥

అర్థ - కోణాచా కోఠే ఆణి కేంవ్హా మృత్యు హోఈల హే కోణాలాచ మాహిత నసతే, ఆణి జీవనామధీల భయావహ అసే హే మృత్యుభయరూపీ మందీర సర్వాంసచ భేడసావీత అసతే. ॥ ౧౩॥

యతో హ్యన్నమయా దేహా ఏవైతే భిక్షప్రాణినామ్ ।
అన్నస్థానేచ వర్తన్తే జీవో జీవస్య జీవనమ్ ॥ ౧౪॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే హా దేహ అన్నమయ ఆహే ఆణి కాహీ ప్రాణీమాత్రాంచే భోజన హీ అన్నచ ఆహే. తసేచ ఏక జీవ దుసఱ్యా జీవాచే భక్షణహీ కరతాత, త్యావరున అసే దిసూన యేతే కీ తే ఏక దుసఱ్యాచే జీవనచ ఆహే. ॥ ౧౪॥

విషయాశా విషాదానాద్వ్యథితానామచేతసామ్ ।
అప్రాఢాత్మవివేనామాయురాయాసకారణమ్ ॥ ౧౫॥

అర్థ - ఆయుష్యాంతీల సర్వ (ఆయాస కారణమ్) కర్మాచే ఉద్భవణారే కారణ మ్హణజే హ్యా విషయాంసాఠీ (పంచేద్రియాంనా ఖాద్య పురవిణే) ధడపడ ఆణి త్యాంత విషాద (నిరాశా) హేచ దుఃఖమనాంచే కారణ ఆహే. అవికసిత అశ్యా ఆత్మదేంశేముళేచ హే సర్వ కారణీ భూత ఆహే. ॥ ౧౫॥

యుజ్యతే వేష్టనం వాయోరాకాశస్యచ ఖణ్డనమ్ ।
గ్రథనఞ్చ తరఙ్గాణాస్థా నాయుషి యుజ్యతే ॥ ౧౬॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే వాయు ఆణి ఆకాశాచే వేష్టన జోడలే గేలేలే దిసతే త్యాప్రమాణే జీవనాంత ఆయుష్య ఆణి హ్యా కామనాఉర్మీ హ్యాంచే ఏకత్రీకరణ ఝాలేలే దిసతేం.

శుద్ధస్పర్శస్తథా రూపం రసో గన్ధోఽర్థ పఞ్చకమ్ ।
ఏభిరర్థేశ్చ మాద్యన్తో న స్మరన్తి పరం పదమ్ ॥ ౧౭॥

అర్థ - శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధ హ్యా పంచేద్రియాంచ్యా తన్మాత్రానే ఉన్మత్త మానాలా పరమేశ్వరాచా విసర పడతో.

స్పర్శలుబ్ధో కరీవాత్ర శుద్ధలుబ్ధ కురఙ్గవత్ ।
నశ్యేత్పరవశో భూత్వా తతస్తౌ పరివర్జయేత్ ॥ ౧౮॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే స్పర్శాచ్యా మాగే హత్తీ, శబ్ద మంజుళ గీత, ధ్వనిచ్యా మాగే హరిణ, మోహిత హోవూన మార్గ భటకత జాతో త్యాప్రమాణే పరవశ న హోతా మాణసానే మోహాపాసూన దూర రహాయలా పాహితే. ఇంద్రియ తృప్తీచ్యా మాగే లాగూన మనుష్య పరవశ హోవూన నష్ట హోతో. ॥ ౧౮॥

రూపలుబ్ధో భవేద్దగ్ధో దీపలుబ్ధః పతఙ్గవత్ ।
రసలుబ్ధీ వినష్టః స్యాదామిషే లుబ్ధమీనవత్ ॥ ౧౯॥

అర్థ - రూపాచ్యా మాగే మోహిత హోవూన పతంగ కీటక దివ్యాచ్యా జ్యోతివర జాఊన బసతో, ఆణి భాజూన నిఘతో, తసాచ ఖాద్యాచ్యా మాగే లాగూన అర్థాత్ జిహ్వారసానే మోహిత హోవూన మాసా (మీన) అన్నగోళీలా మోహిత హోవూన ఫశీ పడతో, నష్ట హోతో తద్వతచ మనుష్య మోహక వస్తుచ్యా మాగే లాగూన నష్ట హోతో. ॥ ౧౯॥

యథైవ గన్ధలుబ్ధోఽహిర్గన్ధలుబ్ధస్తథా పుమాన్ ।
మృత్యుమేతి యత్తస్మాన్నేచ్ఛేద్ గన్ధమపి క్వచిత ॥ ౨౦॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే చందనాచ్యా సుగంధాచ్యా మాగే లాగూన సర్ప త్యాస వేష్టన ఘాలూన బసతో ఆణి మాణూసపణ త్యా సుగంధాసాఠీచ చందనాజవళ జాతో వ సర్పదంశానే

నష్ట హోతో, తదనంతర (గర్దీ గోళా హోఊన) మాణసే సర్పాలా మారతాత. ఏకందర గంధలుబ్ధతేముళే సర్పనాశ హోతో, మ్హణూన గంధలుబ్ధ హోఊ నయే ॥ ౨౦॥

ప్రమాదో బ్రహ్మనిష్ఠాయాం విషయాసక్తితో భవేత్ ।
స హి మృత్యురితి ప్రోక్తోనిఖిలైర్బ్రహ్మవేదిభిః ॥ ౨౧॥

అర్థ - విషయాంమధ్యే (ఇంద్రియతృప్తిమాగే) జాఊన బ్రహ్మతత్త్వాచా శోధ ఆణి అభ్యాస హ్యాచా నాశ హోతో, మనుష్యాచా పరమేశ్వర విషయక చింతన ఆణి అభ్యాస నసల్యానే ఆయుష్యాచా నాశ హోతో, హ్యాలాచ వేదజ్ఞ వ విద్వాన మృత్యు అసే మ్హణతాత. ॥ ౨౧॥

యతో బ్రహ్మాత్మరూపస్య విస్మృత్యత్రానుభూయతే ।
జీవనం మృత్యుదుఃఖం హి మృత్యురేవాత్మవిస్మృతిః ॥ ౨౨॥

అర్థ - జ్యా పాసూన (విషయేంద్రియ తృప్తీసాఠీ ప్రయత్న) బ్రహ్మతత్త్వాచీ విస్మృతి హోతే మ్హణజే విసర పడతో తీ స్థితీ మ్హణజేచ మృత్యు హోయ. జీవన హే మృత్యుకడే నేణారే దుఃఖమయ అసే సాతత్యచ హోయ! ॥ ౨౨॥

దేహాభిమానినో యే చ విషయాసక్త చేతసః ।
సదా హి మృత్యుదుఃఖం తైః సుఖబద్ధ్యానుభూయతే ॥ ౨౩॥

అర్థ - జే సతత ఆపల్యా శరీరాచాచ అభిమాన ధరున విషయాంమధ్యేచ గఢలేలే అసతాత, త్యాంనా సతతచ సుఖాసాఠీ మ్హణూన కేలేల్యా ప్రయత్నాంతూన (సుఖబుద్ధయా) మృత్యుచే దుఃఖచ పదరీ పడతే. ॥ ౨౩॥

మరణోన్ముఖస్య జిహ్వాగ్రే పతితం మధుబిన్దువత్ ।
విషయభోగసుఖం తచ్చ కస్యానన్దాయ కల్పతే ॥ ౨౪॥

అర్థ - జో వ్యక్తీ మరణాచ్యా అగదీచ సమీప దారాంత గేలేలా ఆహే, త్యాచ్యా జీభేవర జర మధాచా థేంబ టాకలా తర తో జసా వ్యర్థ ఆహే, తసేచ విషయాంపాసూన హోణారే సుఖ సుద్ధాం వ్యర్థచ ఆహే. ॥ ౨౪॥

శత్రునావికవిచ్ఛితం తనుఃస్యాద్భగ్ననౌరివ ।
వికారవాయునాక్షుబ్ధే కిం సుఖం జీవనీదధౌ ॥ ౨౫॥

అర్థ - శత్రుకడూన భయభీత ఝాలేలే చిత్త ఆణి శరీర హే ఏఖాద్యా ఫుటక్యా నావేసారఖే అసూన త్యాతచ విషయాంచ్యా వికారాంచా ఝుఝూంవాత (ప్రచణ్డ వాదళ) అశ్యా స్థితీత త్యాలా జీవనసాగరాంత కోఠలే సౌఖ్య మిళణార? ॥ ౨౫॥

మనసా వఞ్చతే జీవః యథా రాజా కుమన్త్రిణా ।
తేనాహితేన మార్గేణ జీవో గచ్ఛతి నిత్యశః ॥ ౨౬॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే ఏఖాదా రాజా దుష్ట మంత్ర్యాచ్యా దుర్విచారీ సల్ల్యాముళే ఫసవిలా జాతో, త్యాప్రమాణే హా జీవ మనాచ్యా వాఈట సల్ల్యాముళే ఫసవిలా జాతో. నిత్య అహితాచ్యా కుమార్గానే జీవ మార్గక్రమణ కరతో. ॥ ౨౬॥

భారోఽవివేకినః శాస్త్రం భారోజ్ఞానఞ్చ రాగిణః ।
అశాన్తస్య మనో భారం భారోఽనాత్మవిదో వపుః ॥ ౨౭॥

అర్థ - సాంసారిక విషయాంత ఆసక్త అశ్యా లోకాంనా శాస్త్ర ఆణి శాస్త్రజ్ఞాన హే భారభూతచ వాటతే, జ్యాంచే చిత్త భిన్న విషయాంముళే చలవిచల ఆహే, త్యాంనా మన హే పణ భారీ అర్థాత ఓఝేచ వాటతే. జే ఆత్మజ్ఞాన వ ఆత్మసుఖ హ్యాంనీ రహిత ఆహేత, త్యాంనా హే శరీర సుద్ధా ఏక ఓఝేచ వాటతే. ॥ ౨౭॥

యథోన్మత్తగజారుఢశ్చాఙ్కుశేన వినా తథా ।
దేహోఽహఙ్కారారుఢో జీవో జ్ఞానాఙ్కుశాద్వినా ॥ ౨౮॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే ఉన్మత్ హోఈవరీల సవార మాణసాజవళ హత్తీలా నియంత్రిత కరణారే అంకుశ భాలే జవళ నసేల తర హత్తీ హేలకావే ఖాఊన దిశాహీన హోఈల త్యాచ ప్రమాణే దేహాచా అహంకార అసణారా మాణూస జ్ఞానరూపీ అంకుశాచ్యా అభావీ జీవనాంత హేలకావే ఖాత రాహీల, వ దిశాహీన హోఈల ॥ ౨౮॥

దేహోఽహఙ్కారతః కామః క్రోధో లోభే మదోఽపిచ ।
సర్వాపి విషయాసక్తిర్దేహోఽహ్ఙ్కారతో భవేత్ ॥ ౨౯॥

అర్థ - దేహాచా అంహకార నిర్మాణ ఝాల్యావర దేహావర కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మత్సర హ్యా సర్వచ వికారాంచీ ఆసక్తీ నిర్మాణ హోతే. ॥ ౨౯॥

అహఙ్కారవశాదాపదహఙ్కారాద్దురాధయః ।
అహఙ్కారవశాదీహా నాహఙ్కారాత్పరో రిపుః ॥ ౩౦॥

అర్థ - అహంకారాచ్యా ఆవరణాముళేచ సర్వ సంకటే యేతాత. త్యాముళేచ సర్వ మనఃస్తాప హోతాత. అహంకారాచ్యా కచాట్యాంత సాంపడల్యావర ఇచ్ఛా ఉద్భవతాత. అర్థాత అహంకారాపేక్షా మోఠా మహాన శత్రూ నాహీం. ॥ ౩౦॥

దేహోఽహఙ్కారతస్తృష్ణా రజనీతస్తమో యథా ।
వివర్ధతే తతః కార్యం దేహోఽహఙ్కృతినాశనమ్ ॥ ౩౧॥

అర్థ - దేహామధీల అంహకార ఆణి తృష్ణా హీ రాత్రీచ్యా అంధఃకారాసారఖీ ఆహేత. త్యాముళే దేహ ఆణి అహంకార హే కార్య ఫోఫావతే, త్యాచీ వృద్ధి హోతే. ॥ ౩౧॥

జ్ఞానం వినా విరక్తిశ్చేజ్జీవో హ్యాశ్రయతే ముదా ।

ఇమాం కృన్తతి తృష్ణేయం తన్త్రీమివ కుమూషికా ॥ ౩౨॥

అర్థ - జీవ హా జ్ఞానవిణా అర్థాత అజ్ఞానానే ఆనందాచ్యా శోధాత అసతో. త్యాచ్యా మాగే లాగతో, పణ జ్యాప్రమాణే ఏఖాదీ చుచూంద్రీ హీ దోరీలా కురతడూన టాకతే, త్యాప్రమాణే హ్యా వాసనా, తృష్ణా త్యా ఆనందాశీ జోడణారే తార కురతడూన టాకూన నష్ట కరతాత. ॥ ౩౨॥

శుష్కే కాసారవత్ కామో గతే వయసి శుష్యతి ।
కాలేన జీర్యతే సర్వం తృష్ణైకా తరుణాయతే ॥ ౩౩॥

అర్థ - వయ నిఘూన గేల్యావర ఆటలేల్యా తలావాసారఖా (సుకలేలా తలావ) కామ వికార పణ శుష్క హోతో. కాలానుసార సర్వచ క్షీణ హోతే. పణ వాసనా మాత్ర ఉఫాళూన తారుణ్యాంతచ రాహతాత. ॥ ౩౩॥

ఆశా నామ మనుష్యాణాం కాచిదాశ్చర్యశ్ృఙ్ఖలా ।
యయా బద్ధాః ప్రధావన్తి ముక్తాస్తిష్ఠన్తి పఙ్గువత్ ॥ ౩౪॥

అర్థ - ఆశా నామక బేడీ హీ ఫారచ ఆశ్చర్యకారక ఆహే కీ జీ పాయాంత పడల్యావర మాణూస ధావూ లాగతో ఆణి జర తిచ్యాపాసూన సుటలా తర ఏఖాద్యా లంగడ్యాసారఖా ఏకే ఠికాణీచ ఖిళలేలా రాహతో. ॥ ౩౪॥

జీర్యన్తి జీర్యతేఃకేశాదన్తా జీర్యన్తి జీర్యతః ।
జీవనాశాధ్నాశాచ జీర్యతోఽపి న జీర్యతః ॥ ౩౫॥

అర్థ - కేస ఆణి దాంత హే నష్ట హోవూ లాగలే గళూం లాగలే మ్హణజే హళూం -హళూం క్షయచ పావతాత. పణ జీవన ఆణి ధనాచీ ఆసక్తి హీ కాంహీహీ ఝాలే తరీ ఆణి వయ గేలే తరీ హీ కమీ హోత నాహీం. ॥ ౩౫॥

పత్నీ మే స్యాత్సుతీ మే స్యాత్ ధనం మే స్యాత్తేతరమ్ ।
ఇతి మే మేచ కుర్వాణం హన్తి కాలో వృకీ బలాత్ ॥ ౩౬॥

అర్థ - మలా పత్నీ పాహిజే, పుత్ర పాహిజే, ధన ఆణి ఇతర సర్వ హవే అసే (మమ, మే, మాఝే) మే -మే కరణార్యా
బక-యాసారఖ్యా జీవాలా కాళరూపీ (యమ) లాండగా ఘట్ట పకడూన మారతో. ॥ ౩౬॥

ఇతి శ్రీసమర్థరామదాసానుగృహీత శ్రీరామపదపఙ్కజభృఙ్గాయమాన శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య భగవతా శ్రీ శ్రీధరస్వామినా విరచితే ముముక్షుసఖః గ్రన్థే సంసారస్య దుఃఖమూలత్వంనామ పఞ్చమ ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

౬. మోక్షవిఘ్న కరాః నామ ప్రకరణం షష్ఠమ్

(మోక్షాలా విఘ్నకారక అసే తత్త్వ కారణే)

దారేషణా యథైవ స్యాత్తథైవ చ సుతేషణా ।
విత్తేషణా తథాప్యేవం మోక్షవిఘ్నకరా మతా ॥ ౧॥

అర్థ - పత్నిప్రాప్తీచీ ఇచ్ఛా, పుత్రప్రాప్తీచీ ఇచ్ఛా ఆణి ధన సంపాదనాచీ ఇచ్ఛా హ్యా మోక్షప్రాప్తీసాఠీ విఘ్నకారకచ ఆహేత. అసే విద్వానాంచే మత ఆహే. ॥ ౧॥

కామక్రోధౌ లోభమోహౌ మదో మాత్సర్యమేవ చ ।
ఏతే వికారామరయో నారా ఏషాం పర పదమ్ ॥ ౨॥

అర్థ - కామ, క్రోధ మద మత్సరాది వికార మ్హణజే పరమపద పరమేశ్వరాప్రత జాణ్యాసాఠీ (మార్గాతీల) శత్రుచ ఆహేత. ॥ ౨॥

యథా ధూమావృతో వహ్నిర్యథాఽఽదర్శో మలావృతః ।
బ్రహ్మజ్ఞానం పరం పుంసాం కామాద్యైరావృతం తథా ॥ ౩॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే ధూరానే ఝాంకలేలా అగ్ని, కింవా ధూళీనే మాఖలేలా ఆరసా అసతో త్యాప్రమాణే కామాది వికారాంచా పడదా పడూన బ్రహ్మతత్త్వ విషయక జ్ఞాన హే ఝాంకలే గేలే ఆహే. ॥ ౩॥

సర్వ ప్రథమ కామోఽయం సర్వశ్రేష్ఠీ మహానరిః ।
కామోఽహి నరకాగ్నీనామిన్ధనం చారు దారుణమ్ ॥ ౪॥

అర్థ - సర్వాత ముఖ్య ఆణి బలవాన్ మ్హణజే హా కామవాసనామయ శత్రూ ఆహే. నరకరూపీ అగ్నిమధ్యే వరున సగళయాంత మోహక చారు దిసణారే పణ ఫారచ దాహక అసే ఇంధన జళణ సరపణ ఆహే. ॥ ౪॥

విషమిశ్రితమిష్ఠాన్నం యథా కర్షతి స్వం ప్రతి ।
తథైవ చారుతః కామః స్వం ప్రత్యాకర్షతి స్వయమ్ ॥ ౫॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే (అజాణతా) విషమిశ్రిత మోహక వ మిష్ఠాన్న అసతే తే ఆపల్యాలా ఆకర్షిత కరతే త్యాప్రమాణే సుందరతేనే మోహిత కరున హా కామ వికార ఆపణాంస స్వతఃకడే ఆకర్షిత కరతో. ॥ ౫॥

అయం మనసిజోఽనఙ్గః ప్రమాథా బలవత్తరః ।
మహాహారీ మహాపాప్మా దుష్పూరో దుష్ట ఏవ చ ॥ ౬॥

అర్థ - హా మనామధే ఉద్భవణారా అమూర్త అజేయ, దుష్ట అత్యంత బలవాన కధీహీ తృప్త న హోణారా అధాశీ, మహాన పాపీ మహాహట్టీ అసా కామశత్రూ ఆహే. ॥ ౬॥

బలాదాకృష్య సర్వాన్హి నియక్తుం పాపకర్మసు ।
యతతేఽహర్నిశం నీచో నిర్లజ్జో దర్పవాన్ మలః ॥ ౭॥

అర్థ - జోర జబరదస్తీనే సర్వాంనా పాపకర్మామధ్యే ఢకలూన రాత్రందివస నీచ నిర్లజ్జ ఆణి ఘమేండీనేయుక్త అసా హా "కామ"మ్హణజే జీవనాలా ఏక కలంకచ అసతో. ॥ ౭॥

సత్యవిస్మారకం దుఃఖమపవిత్రం జుగుప్సితమ్ ।
శోకమోహయుతం నిన్ద్యం జన్మద దేహజం సుఖమ్ ॥ ౮॥

అర్థ - సత్ తత్త్వాచే బ్రహ్మరూపతత్త్వాచే విస్మరణ కరవిణారా కిళసవాణ్యా దుఃఖదాయక అశ్యా అపవిత్ర శోక మోహకారక జన్మతః చ శరీరాబరోబర ఉత్పన్న హోణాఱ్యా హ్యా దేహజ సుఖాలా ధిక్కార అసో. ॥ ౮॥

విషసర్పో యథా కశ్చిద్ధ్రుమాయాతి వేగతః ।
వృత్తివేగేన కామోఽయం యాతి దుష్టం తథైవ చ ॥ ౯॥

అర్థ - విషారీ సర్ప జసా ఆపణాంస దంశ కరణ్యాస ఏకదమ వేగానే యేతో, దిసత నాహీ ఆణి నకళతచ యేతో త్యాప్రమాణే హా కామ వికార ఆపల్యాలా నకళతచ ఏకదమ యేవూన దూషిత కరతో. ॥ ౯॥

ఆకృష్యాన్య యథా దుష్టో దుఃఖగర్తే నిపాతయేత్ ।
తథైవ దేహగర్తే చ కామో పాతయతి క్షణాత్ ॥ ౧౦॥

అర్థ - దుష్ట మనుష్య జ్యాప్రమాణే దుసఱ్యాలా ఫసవూన ఖోల గర్తేమధ్యే పాడతో త్యాప్రమాణో కామ వికార క్షణార్ధాత శరీరాంత ఖోలవరపర్యంత దూషిత వృత్తి రోపిత కరతో. ॥ ౧౦॥

వపుఃసమం నాస్తిశోచ్యం నీచం గుణవివర్జితమ్ ।
చర్భకుణ్డం మహాఘోరం దుఃఖదోషైః సమావృతమ్ ॥ ౧౧॥

అర్థ - శరీరసమాన దుఃఖదాయక అసే కాంహీ నాహీం. హే ఏక ఘోర చర్మకుణ్డ (చామడ్యాచే కుణ్డ) దుఃఖ ఆణి దోషాంనీ ఆవేష్టిత అసూన గుణవిహీన అసే ఆహే. ॥ ౧౧॥

త్వఙ్మాంసరక్తరూపస్య దుర్గన్ధేనావృతస్య చ ।
జుగుప్సాఽధర్మశీలస్య క్వైవ దేహస్య రమ్యతా ॥ ౧౨॥

అర్థ - త్వచా మాంస రక్తాదింనీ యుక్త అసే అసూన దుర్గంధీనే ఆవృత్త అశ్యా కిళసవాణ్యా అధర్మప్రవృత అశ్యా శరీరాత కోఠలీ పవిత్రతా ఆహే. ॥ ౧౨॥

క్షణభఙ్గురమత్యన్త తడిద్వత శరదభ్రవత ।
నిఃసారం దేహసౌఖ్యం హి తస్మాన్నేచ్ఛేద్వితద్బుధః ॥ ౧౩॥
అర్థ - శరదఋతుతీల అత్యంత క్షణభంగూర ఆణి క్షణైక చమకణాఱ్యా వీజేప్రమాణే ఆణి అభ్రాప్రమాణే, ఢగాప్రమాణే అసణాఱ్యా అస్థిత దేహసుఖాచా విచారవంత బుద్ధజన విచార కరీత నాహీం. ॥ ౧౩॥

నికృష్టాశుచిదేహస్య దుఃఖపర్యవసానతః ।
సుఖం భవతి దుఃఖం హి యథాఽపథ్యస్య స్వాదతః ॥ ౧౪॥
అర్థ - అత్యంత హీన ఆణి అమంగల అశ్యా శరీరాచే సుఖ మ్హణూన జే పహావే తే దుఃఖస్వరూపాతచ బదలతే. హీ క్రియా అగదీ తశీచ ఆహే కీం ఏఖాద్యా రోగ్యాలా పథ్య మ్హణూన ఏఖాదా పదార్థ ఖాఊ నకో మ్హణూన మనా కేల్యావర తో జిహ్వా సుఖాసాఠీ తో ఖాతో ఆణి నంతర త్యాలా దుఃఖచ పరిణామీ భోగావే లాగతే. ॥ ౧౪॥

స్వచిత్బిలసంస్థేన నానావిభ్రమకారిణా ।
బలాత్కామపిశాచేన వివశః పరిభూయతే ॥ ౧౫॥
అర్థ - స్వతఃచ్యా చిత్తామధ్యేచ జ్యానే ఘర బనవూన బిల సంస్థితేనే నానా ప్రకారచే విభ్రమ నిర్మాణ కరణారా అసా బలాత్కారీ కామవికార త్యాలా ఆశ్రయ దిలా తర తో మనుష్య వివశ హోవూన హతబల హోతో. ॥ ౧౫॥

దైన్యదోషమయీ దీర్ఘా నరే సమ్భోగవాసనా ।
సర్వాపదామేకసఖీ హృదిదాహప్రదాయినీ ॥ ౧౬॥
అర్థ - మనుష్యామధ్యే కామవాసనా జీ అసతే తీ, సర్వదోషాంనీ సంపూర్ణ దీనతా ఉత్పన్న కరణారీ, సర్వసంకటాంచీ ఏకమాత్ర సఖీ (అర్థాత హిచ్యా సంగాముళేచ సర్వ సంకటే యేతాత. హీ అత్యంత దాహక అశీ హృదయాలా పీడా పోహచవితే) ॥ ౧౬॥

మాంసపాఞ్చాలికా యశ్చ యన్త్రలోలాఙ్గపఞ్జరాః ।
స్నాయ్వస్థిగ్రన్థిశాలిన్యః తనవః కిము శోభనాః ॥ ౧౭॥
అర్థ - మాంసాచీ బాహులీ, అస్థిపంజర జ్యామధ్యే అసతే అశీ అత్యంత చంచల త్యాచ ప్రమాణే క్షణభంగూర అశ్యా స్నాయూ-అస్థి ఆణి వేగవేగళయా గాఠీ యాంనీ నిర్మిత అశీ హీ శరీరరూపీ స్త్రీ కాయ పణ మోహక అసణార. ॥ ౧౭॥

త్వఙ్మాంసరక్తబాష్పామ్బుపృథక్కృత్వా విలోచనే ।
సమాలోకయ కతః కశ్చిన్మోహీ న భవితుం క్షమః ॥ ౧౮॥

అర్థ - డోళయాంపాసూన జ్యాంత కీం రక్త, మాంస, వాష్ప ఆణి పాణీ అసతే, హే జర వగళలే తర త్యాంస నజర మిళవితాంనా (విలోయతః) కుణాచా మోహ క్షమ్య ఠరేల. ॥ ౧౮॥

కేశకజ్జలధారిణ్యః దుఃస్పర్శా లాచనప్రియాః ।
తనవోఽగ్నిశిఖేవాత్ర దహన్తి తృణవద్భృశమ్ ॥ ౧౯॥

అర్థ - కాళేభోర కేస ఆణి కాజళ ధారణ కేలేల్యా, జ్యాంచా స్పర్శ హా అసహ్య అసతో, అశ్యా నయనాకర్షక (స్త్రియాం) అశ్యా శరీరధారీ అగ్నిచీ జ్వాళా జ్యాప్రమాణే గవతాలా త్వరిత జాళూన భస్మ కరతే, త్యాప్రమాణే దాహక అసతాత. ॥ ౧౯॥

దూరతశ్చ నగో రమ్యో దూరతఃకణ్టకం వనమ్ ।
దూరతోఽగ్నిశిఖా రమ్యా తనూ రమ్యా చ దూరతః ॥ ౨౦॥

అర్థ - దూరునచ డోంగర సాజరే దిసతాత, దూరునచ వన సుందర దిసతే ఆణి దూరునచ అగ్నిచ్యా జ్వాళా రమ్య దిసతాత. త్యాప్రమాణే స్త్రీశరీర పణ దురునచ రమణీయ దిసతే. ॥ ౨౦॥

నైవాలిఙ్గనయోగ్యా చ సున్దరాగ్నిశిఖా యథా ।
నైవాలిఙ్గనయోగ్యా చ జ్వలత్కామతనుస్తథా ॥ ౨౧॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే అగ్నిజ్వాలా హ్యా అలింగన దేణ్యాస యోగ్య నాహీంత, త్యాచ ప్రమాణే కామాగ్నినే పేటలేలే శరీర అలింగన దేణ్యాస యోగ్య నాహీం. ॥ ౨౧॥

జన్మపల్వలమత్స్యానాం చిత్కర్దమచారిణామ్ ।
జీవానాం వాసనారజ్జుస్తనుర్వడిశాపిణ్డికా ॥ ౨౨॥

అర్థ - ఛోట్యా తళయాంత పల్వల ఉత్పన్న ఝాలేల్యా ఆణి త్యాచ చిఖలాంత వళవళణాఱ్యా మాశాంచా దేహ హా (వర ఉడణాఱ్యా) పక్ష్యాంచ్యా వాసనేలా (భక్ష్య) మ్హణూన అసతో. ॥ ౨౨॥

సర్వేషాం దోషరత్నానాం వాసనా స్వర్ణగుమ్ఫితా ।
సున్దరాఽఽకర్షికాప్యేవం తనుఃస్యాద్దుఃఖశృఙ్ఖలా ॥ ౨౩॥

అర్థ - సర్వచ వాస దోషాంనా వాసనా హీ రత్నాంనా సువర్ణానే గుంఫావే తశీ గుంఫూన టాకతే. సుందర ఆణి ఆకర్షక అసలీ తరీ హీ తను మ్హణజే శరీర ఏక దుఃఖాచీ శృంఖలా, బేడీచ ఆహే. ॥ ౨౩॥

కామనామ్నా కిరాతేన వికీర్ణేయమితస్తతః ।
తనుర్జీవవిహఙ్గానామఙ్గబన్ధనవాగురా ॥ ౨౪॥

అర్థ - కామ నామక పారధ్యానే ఇతస్తతః ఫేకలేలే జాళే హే శరీరరూపీ విహంగాంనా బంధక బనవితే. (పారధీ మ్హణజే పక్షీ జాళయాంత పకడణారే బహేలియా।) ॥ ౨౪॥

అన్తర్నిలీన ఏవాయం భోగాసక్తిం వృథైవ హి ।
జనయిత్వా మోక్షమార్గే పరిపన్థీ భవేత్యపి ॥ ౨౫॥

అర్థ - ఆపల్యా అంతచిత్తామధ్యే దడూన బసలేలీ హీ వాసనాంచీ ఆసక్తి వ్యర్థచ ఆమచ్యా మోక్షమార్గంతీల బాధాదాయక శత్రూ హోతే. ॥ ౨౫॥

అన్యోదాహరణీయాని గీతావాక్యాని కానిచిత్ ।
ప్రసజ్గతో హితార్థాయ బోధనాయ ముముక్షుణామ్ ॥ ౨౬॥

అర్థ - యేథే కాంహీ గీతేతీల వాక్యేం ఉదాహరణాదాఖల దేత ఆహే. తే వేళప్రసంగీ ముముక్షుజనాంచ్యా హితాసాఠీ ఆణి బోధ హోణ్యాసాఠీ కామాస పడతీల ॥ ౨౬॥

త్రివిధం నరకస్యేదం ద్వారం నాశనమాత్మనః ।
కామఃక్రోధాస్తథా లోభస్తస్మాదేతత్ త్రయం త్యజేత్ ॥ ౨౭॥

అర్థ - ఆత్మనాశ కరణారీ హీ తీన ప్రకారచీ ద్వారే యేథే ఆహేత. కామ, క్రోధ, లోభ హీ తీన ద్వారే అసూన త్యాంచా నేహమీ త్యాగ కరావా. ॥ ౨౭॥

ఏవైర్విముక్తః కౌన్తేయ తమోద్వారైస్త్రిభిర్నరః ।
ఆచారత్యాత్మనః శ్రేయస్తతో యాతి పరాం గతిమ్ ॥ ౨౮॥

అర్థ - హే అర్జున ! హ్యా తమోగుణాంనీ యుక్త అశ్యా అంధఃకారమయ దారాంనీ అర్థాత్ మార్గాంనీ న జాతా త్యా తిన్హీ మార్గాంచా త్యాగ కరున, జో మనుష్య "శ్రేయస" హ్యా మార్గానే జాతో, త్యాలా పరమ గతి మిళతే. ॥ ౨౮॥

కామక్రోధవియుక్తానాం యతీనాం యతచేతసామ్ ।
అభితో బ్రహ్మనిర్వాణం వర్తతే విదితాత్మనామ్ ॥ ౨౯॥

అర్థ - కామ, క్రోధరహిత ఝాలేల్యా జ్ఞానీ యోగ్యాంచ్యా ప్రయత్నశీలత్వానే పవిత్ర అశ్యా చిత్తాంచా బ్రహ్మతత్త్వాకడే లయ హోతో. ॥ ౨౯॥

శక్నోతీహైవ యః సోఢుం ప్రాక్శరీరవిమోక్షణాత్ ।
కామక్రోధోద్భవం వేగం స యుక్తః స సుఖీ నరః ॥ ౩౦॥

అర్థ - హ్యా ఐహిక శరీరాచా త్యాగ కరణ్యాపూర్వీచ ఇహ ఏవ యేథేచ తే యోగీ త్యా కామ క్రోధాచా ఆవేగ సహన కరణ్యాస సమర్థ హోవూన సుఖీ హోతాత. ॥ ౩౦॥

యతేన్ద్రియమనోబుద్ధిర్మునిర్మోక్షపరాయణః ।
విగతేచ్ఛాభయక్రోధీ యః సదా ముక్త ఏవ సః ॥ ౩౧॥

అర్థ - మోక్ష ఇచ్ఛు అసే మునీ మన ఆణి బుద్ధిలా త్యాచ విషయాకడే (మోక్షేచ్ఛేకడే) లావూన భయ వ ఇచ్ఛారహిత హోతాత ఆణి తే సదా ముక్తచ హోత.

యే హి సంస్పర్శజా భోగా దుఃఖయోనయ ఏవ తే ।
ఆద్యన్తవన్తః కౌన్తేయ న తేషు రమతే బుధః ॥ ౩౨॥

అర్థ - జ్యాహీ భోగాంచ్యా సంపర్కాత ఆపణ యేతో తే సర్వ దుఃఖాలాచ కారణ హోతాత. కారణ తే ఆది ఆణి అంత సహిత అసల్యాముళే క్షణిక నశ్వర అసతాత. మ్హణూన పండిత లోక త్యాంత రమమాణ హోత నాహిత. ॥ ౩౨॥

ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ కృష్ణో హ్యన్తే చ సముపాదిశత్ ।
జ్ఞానం వైరాగ్యమేవం చ కామనాశాయ సాధనమ్ ॥ ౩౩॥

అర్థ - అసే మ్హటల్యానంతర భగవాన శ్రీకృష్ణాంనీ అసా ఉపదేశ కేలా ఆహే కి, “హే జ్ఞాన ఆణి వైరాగ్యచ కామాచా నాశ కరణారే ఆహేత. తేచ కామనాశాచే సాధన ఆహే।” ॥ ౩౩॥

ఇన్ద్రియాణి మనో బుద్ధిరస్యాధిష్ఠానముచ్యతే ।
ఏతైర్విమోహయత్యేష జ్ఞానమావృత్య దేహినామ్ ॥ ౩౪॥

అర్థ - ఇంద్రియ మన ఆణి బుద్ధి హేచ త్యా కామవికారాంచ్యా ఆశ్రయాచే స్థాన ఆహే. మాణసాచే జ్ఞాన ఝూంకూన టాకూన త్యాలా తే మోహిత కరతాత. కామశత్రూ భురళ పాడతాత. ॥ ౩౪॥

తస్మాత్త్వమిన్ద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ ।
పాప్మానం ప్రజహి హ్యేనం జ్ఞానవిజ్ఞాననాశనమ్ ॥ ౩౫॥

అర్థ - మ్హణూన హే అర్జునా! తూ యా ఇంద్రియ ఆది నిర్బల స్థానాంనా నియంత్రిత కరున హ్యా పాపీ అశ్యా కామాలా జో కీ ఆమచ్యా జ్ఞాన ఆణి విజ్ఞానాచా నాశ కరతో త్యాలా పరాభూత కర ! ౩౫॥

ఇన్ద్రియాణి పరాణ్యాహురిన్ద్రియేభ్యః పర మనః ।
మనసస్తు పరా బుద్ధిర్యో బుద్ధం పరతస్తు సః ॥ ౩౬॥

అర్థ - ఇంద్రియ హే శ్రేష్ఠ ఆహేత. ఇంద్రియాంపేక్షా మన శ్రేష్ఠ ఆహే. మనాపేక్షా బుద్ధి ఆణి బుద్ధిపేక్షా జో శ్రేష్ఠ ఆహే, తోచ ఆత్మా ఆహే. ॥ ౩౬॥

ఏవం బుద్ధేఃపరమ్బుద్ధ్వా సంస్తభ్యాత్మానమాత్మనా ।
జహి శత్రుం మహాబాహో కామరూప దురాసదమ్ ॥ ౩౭॥

అర్థ - హ్యాప్రమాణే బుద్ధిహూనహీ శ్రేష్ఠ అసే త్యా "ఆత్మతత్త్వాస" జాణూన త్యాతచ స్వతః ఆత్మతత్త్వామధ్యే స్థిరచిత్త కరున కామరూపీ మహాన్ వ అజేయ అశ్యా శత్రూవర విజయ మిళవ. ॥ ౩౭॥

ఆత్మజ్ఞానవశాచ్చాపి దేహాత్మప్రత్యయాదపి ।
నరో నారీతి భానాద్ధా కామోత్పత్తిః ప్రజాయతే ॥ ౩౮॥

అర్థ - ఆత్మజ్ఞాన వశ (ప్రాప్త) ఝాల్యావర సుద్ధా దేహాత్మాచా ప్రత్యయ ఆల్యావర సుద్ధా నర ఆణి నారీ అసే భాన ఉత్పన్న హోవూన కామవికార ఉత్పన్న హోవూ శకతో. ॥ ౩౮॥

మైథునోత్పత్తిసఙ్కల్పాత్ పుత్రవాసనయాఽపి చ ।
సమీచీన దృశావాఽపి కామోత్పత్తిః ప్రజాయతే ॥ ౩౯॥

అర్థ - మైథున కరణ్యాచీ ఇచ్ఛా ఆణి త్యాపాసూన పుత్ర ఉత్పత్తీచీ ఇచ్ఛా సుద్ధా కేవల దృష్టీ మిళవిల్యానే పణ ఉత్పన్న హోవూం శకతే. ॥ ౩౯॥

అనేక జన్మ సంస్కారాద్దేహతారుణ్యతోఽపి చ ।
విషయీజనసంసర్గాత్ కామోత్పత్తిః ప్రజాయతే ॥ ౪౦॥

అర్థ - అనేకానేక జన్మసంస్కారాంముళే దేహ తారుణ్యావస్థేత ఆల్యావర కామీ జనాంచ్యా సాన్నిధ్యాంత ఆల్యావర కామవికారాచీ ఉత్పత్తి హోతే. ॥ ౪౦॥

రజసో రేతసశ్చైవ మిశ్రణం దేహకారణమ్ ।
తనోర్మైథునజాతత్త్వాత్ కామాసక్తిః ప్రజాయతే ॥ ౪౧॥

అర్థ - రజస్ ఆణి రేతస్ హ్యాంచ్యా మిశ్రణాముళే దేహ ప్రాప్త హోతో. ఆణి శరీరాంచే మైథున ఝాల్యావర కామవాసనేచీ ఆసక్తి (అనివార్య సతత ఇచ్ఛా) నిర్మాణ హోతే. ॥ ౪౧॥

పిత్తప్రకృతితశ్చైవముష్ణపానాన్నసేవనాత్ ।
పాపేకర్మభిరప్యేవం కామవృద్ధిః ప్రజాయతే ॥ ౪౨॥

అర్థ - పిత్త ప్రకృతినే తథా ఉష్ణ పేయ వ అన్న సేవనానే తథా పాపకర్మానే కామవికారాంచీ వృద్ధి హోతే. ॥ ౪౨॥

రజోఽధిక్యేన స్త్రీదేహో రేతోఽధిక్యేన పుంస్తనుః ।
అన్యోన్య దేయోనీ చ హ్యాన్యోన్యచ్ఛాతతో భవేత్ ॥ ౪౩॥

అర్థ - రజ కణ అధిక ప్రమాణాంత అసల్యాస స్త్రీదేహ ఆణి రేత కణ అధికతా అసల్యాస పురుష దేహ ఉత్పత్తిస కారణ హోతాత. ఆణి వేగవేగళయా యోనీమధ్యే దేహ ఉత్పత్తీ ఝాల్యానంతర పరస్పర స్త్రీ-పురుష దేహామధ్యేం ఆకర్షణాచీ ఉత్పత్తీ హోతే. ॥ ౪౩॥

సుఖస్వరూప జ్ఞానేన నష్టా దేహాత్మధీర్యదా ।
దేహబుద్ధౌ వినష్టాయాం కామోత్పత్తిర్న సమ్భవేత్ ॥ ౪౪॥

అర్థ - సుఖాచే జే అక్షర రూప, అక్షయ ఆనందరూప త్యాచే జ్ఞాన ఝాల్యావర ఆణి దేహబుద్ధి నష్ట ఝాల్యావర అర్థాత్ "మీ దేహ ఆహే" హీ అహం బుద్ధి నష్ట ఝాల్యావర కామ వికార ఉత్పన్న హోత నాహీం. ॥ ౪౪॥

దేహాభిమానే గలితే విజ్ఞాతే పరమాత్మని ।
యత్రయత్ర మనో యాతి తత్రతత్ర పరామృతమ్ ॥ ౪౫॥

అర్థ - దేహ అభిమానాచా అస్త ఝాల్యావర పరమాత్మజ్ఞానాచా ఉదయ హోవూన జ్యా జ్యా ఠికాణీ మన జాతే, త్యా త్యా ఠికాణీ పరమాత్మతత్త్వామృత ప్రాప్త హోతో. ॥ ౪౫॥

హ్యాప్రమాణే శ్రీసమర్థరామదాసాంనీ అనుగ్రహ దిలేలే శ్రీరామాచే పదకమలావరీ భృఙ్గరూపానే గుఞ్జన కరణారే పరమహంస పరివ్రాజకాంచే ఆచార్య భగవాన్ శ్రీధరస్వామీ హ్యాంనీ రచలేలే మోక్షవిఘ్నకరాః హే సహావే ప్రకరణ సమాప్తః ।

౭. దేహజుగుప్సితత్త్వం తథా కామనిన్దా ప్రకరణం సప్తమ్

(శరీరాచీ శిసారీ (ఘృణా) ఆణి కామవాసనేచీ నిన్దా -

స్వదేహాఽశుచిగన్ధేన న విరజ్యేత యఃపుమాన్ ।
విరాగకారణం తస్య కిమన్యదుపదిశ్యతే ॥ ౧॥

అర్థ - స్వతఃచ్యా శరీరామధీల అశుద్ధీ ఆణి దుర్గంధీ హ్యాముళే జ్యా మాణసాచే మన విటత నాహీం, త్యాస ఆణఖీ కాయ ఉపదేశ కరణార కీ జ్యా ముళే త్యాస ఆపల్యా శరీరాచే హీనత్వ పటేల. ॥ ౧॥

త్వఙ్మాంసరుధిరస్నాయుమజ్జామేదోఽస్థిసంహతౌ ।
విణ్మూత్రపూయే రమతాం కృమీణాం కియదన్తరమ్ ॥ ౨॥

అర్థ - కాతడే, రక్త, మాంస, పూ ఆణి విష్టా, మూత్ర, హాడే, నసా ఆది మధ్యేచ ఆనందానే వళవళణాఱ్యా కీడ్యా మధ్యే ఆణి హ్యా మాణసాంత కాయ ఫరక ఆహే. ॥ ౨॥

మాంసాసృక్పూయవిణ్మూత్రస్నాయుమజ్జాస్థిసంహతౌ ।
దేహేచేత్ప్రీతిమాన్ మూఢో భవితా నరకేఽపి సః ॥ ౩॥

అర్థ - మల మూత్ర అస్థి మజ్జా రక్త స్నాయు నాడయాంమధ్యే జ్యా మూఢ వ్యక్తిలా అశ్యా అమంగళ దేహామధ్యే పణ ప్రీతి ఉత్పన్న హోతే, తో నరకాస పణ ప్రేమ కరు శకతో. ॥ ౩॥

మలానాం నిచయో దేహో నిత్యామధ్యో జుగుప్సితః ।
వినా మూఢం న కోప్యత్ర దేహేస్మిన్ ప్రీతిమాన్ భవేత ॥ ४॥
అర్థ - మళాంచా నిచరా మ్హణజేచ హా దేహ నిత్యచ ఘృణాస్పద ఆహే. త్యా దేహాచీ ప్రీతి మూర్ఖ మాణసాశివాయ కుణాలా ఉత్పన్న హోణార. ॥ ४॥

బహుదుఃఖాలయం ఘోరం మాతృపితృమలాత్మకమ్ ।
మూత్రద్వారాచ్చ నిష్క్రాన్త వపుఃకిమివ శోభనమ్ ॥ ५॥
అర్థ - అత్యంత దుఃఖాచే ఘర ఆణి మాతా పితాంచ్యా మళాపాసూన జ్యాచా ఉద్భవ ఆహే అసా హా దేహ మూత్రద్వారాతూనచ తో ఉద్భవలా ఆహే తో కాయ మోఠా శోభాయమాన (సుందర) ఆహే. ॥ ५॥

త్వఙ్గమాంసరుధిరాస్థీని మేదో మజ్జా తథైవ చ ।
శుక్రశ్లేష్మాశ్రువిణ్మూత్రం వపుః కిమివ శోభనమ్ ॥ ६॥
అర్థ - కాతడే రక్త మాంస హాడే మేద మాంస నసా యాంనీ బనలేలా తథా శుక్ర, కఫ, అశ్రు, విష్టా, మూత్రాంనీ భరలేలా హా దేహ కాయ బరే సుందర ఆహే. ॥ ६॥

వాతపిత్తకఫేర్యుక్తం నానారోగసమన్వితమ్ ।
దుర్గన్ధం దుర్గలోపేతం వపుః కిమవ శోభనమ్ ॥ ७॥
అర్థ - వాత, కఫ, పిత్త యుక్త నానా రోగాంనీ గ్రస్త, దుర్గంధ ఆణి అత్యంత కిళసవాణ్యా అశ్యా మలాంనీయుక్త అసా హా దేహ కాయ పణ సుందర ఆహే. ॥ ७॥

అన్త్రప్లీహాయకృద్యుక్తం స్నాయుగ్రన్థిభిరావృత్తమ్ ।
బహుకోశయుతఞ్చాపి వపుఃకిమివ శోభనమ్ ॥ ८॥
అర్థ - ఆంతడే ప్లీహా, త-హే త-హే చే మాసయుక్త అవయవ యాంనీ యుక్త అనేక స్నాంయూ ఆణి సాంధే గాఠీ యాంనీ వ్యాపలేలే తథా అనేక కోశాంనీ యుక్త అసే శరీర కాయ ఫార చాంగలే మ్హణావే. ॥ ८॥

బహుకోశైర్వ్విభక్తం యద్ రోమకూపై సమావృతమ్ ।
దుష్ప్రేక్ష్యం దూషికాద్యైశ్చ వపుః కిమివ శోభనమ్ ॥ ९॥
అర్థ - అనంత ఛిద్రాంనీయుక్త తథా కేశమూలాంనీ యుక్త ఓంగళ కంటాళవాణే హే శరీర కాయశోభా దేణారే ఆహే. ॥ ९॥

యది విశ్లేషణం జాతం శరీరం శకటోపమమ్ ।
భిన్నద్రవ్యైస్తథా చాఙ్గైస్తన్నామేకం న సమ్భవేత్ ॥ १०॥

అర్థ - జర శరీరాచే విశ్లేషణ కేలే తర తే ఏఖాద్యా గాడ్యాసారఖే అసూన అనేక ద్రవ్య ఆణి విభాగాంనీ భరలేలే హే గాడే మోఠే వాహన హ్యాలా ఏక నాంవ పణ దేతా యేణార నాహీం. ॥ ౧౦॥

కిమస్మిన్నుపభోగైశ్చ కిమాలఙ్కృతిభిస్త థా ।
కిమాఙ్గరాగైః కిం వస్త్రైః కిం గతేన స్థితేన వా ॥ ౧౧॥

అర్థ - అశ్యా హ్యా శరీరాలా కాయ ఉపభోగ ద్యావా, పంచేంద్రియాంస కాయ సంతుష్ట కరావే ఆణి కాయ వస్త్ర అలంకారాంనీ నటవావే, కాయ త-హే త-హే చే విలేపన (ప్రసాధనే) వాపరావీత, ఆణి తే (శరీర) రాహిలే కాయ, గేలే కాయ సర్వ వ్యర్థ అసూన నశ్వర ఆహే! ॥ ౧౧॥

ధిగేతాన్విషయాన్దేహాన్ వికారాంశ్చ విశేషతః ।
ధిక్ స్త్రీపురుషభానం చ ధిగజ్ఞానంచ జీవనమ్ ॥ ౧౨॥

అర్థ - హ్యా సర్వ దేహవిషయాంచా ధిక్కార అసో. హ్యాతీల స్త్రీ ఆణి పురుష హ్యా ప్రకారే భాన ఉత్పన్న హోఊన త్యాంత భేదబుద్ధి వాటణే హ్యా సర్వ అజ్ఞానాచా ధిక్కార అసో. ॥ ౧౨॥

జాతం మృతమిదం దేహం మాతాపితృమలాత్మకమ్ ।
సుఖదుఃఖాలయామేధ్యం స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే. ॥ ౧౩॥

అర్థ - హే మాతాపిత్యాచ్యా మలాంనీ యుక్త తథా ఉత్పన్న శరీర జన్మల్యావర కింవా మృత ఝాల్యావర జర స్పర్శ కేలా తర స్నాన కరావే లాగతే, హే శరీర దుఃఖాచ్యా విస్తారాచేచ ఘర ఆహే. ॥ ౧౩॥

ధాతుబద్ధ మహారోగం పాపమన్దిరమధ్రువమ్ ।
వికారాకారవిస్తీర్ణ స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే ॥ ౧౪॥

అర్థ - హే అనేక ధాతుంచే నిర్మిత తథా రోగాంనీయుక్త సర్వ పాపాంచే మాహేరఘరచ. అశ్యా వికార ఆకారాంనీ ఫోఫావలే ఆహే కీం స్పర్శ కేల్యావర స్నానచ కరావే లాగతే. ॥ ౧౪॥

నవద్వారమలస్త్రావం సదాకాలే స్వభావజమ్ ।
దుర్గన్ధ దుర్మలోపేతం స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే ॥ ౧౫॥

అర్థ - నవ ద్వారాంమధూన మలాచా స్త్రావ సతతచ చాలూం అసతో. (దోన డోళే దోన నాసికా తథా కర్ణ ఛిద్రే ముఖ తథా గుదా జనన ద్వారే) ఆణి త్యాస దుర్గంధ అసూన స్పర్శ కేల్యాస స్నాన కరావేచ లాగతే. (పాణ్యానే స్వచ్ఛ కరావేచ లాగతే।) ॥ ౧౫॥

మాతృసూతకసమ్బ్ధ సూతకే నైవ నాయతే ।
మాతృసూతకజం దేహం స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే ॥ ౧౬॥

అర్థ - మాతే సంబంధీ సూతక అశౌచ పాళలే జాత నాహీం. పణ త్యాపాసూన ఉత్పన్న దేహాలా స్పర్శ కేల్యాస అంఘోళ కరావీ లాగతే. ॥ ౧౬॥

భోజనాన్తే స్మశానాన్తే మైథునాన్తే చ యా మతిః ।
యది సా సర్వదైవస్యాత్ కో న ముచ్యేత బన్ధనాత్ ॥ ౧౭॥

అర్థ - భోజన కేల్యానంతర, స్మశానాంత జాఊన ఆల్యాంతర ఆణి మైథున క్రియేనంతర పాణ్యానే శుద్ధీకరణ కరణ్యాచీ బుద్ధి అసేల తర తీ తశీచ శుద్ధీకరణాచీ క్రియా సర్వచ కార్యాత ఠేవలీ (అర్థాత్ మానసిక ఆసక్తి సోడూన నిర్వికార రాహణ్యాచీ బుద్ధి ఠేవలీ) తర కోణ ముక్త హోణార నాహీ, అర్థాత తో ముక్తచ హోఈల. ॥ ౧౭॥

దేహసమ్భోగతోప్స్నస్య శౌచకూపే నిమజ్జనమ్ ।
వైరాగ్యజనకం శుద్ధ మునీనాం మతమీదృశమ్ ॥ ౧౮॥

అర్థ - దేహ సంభోగానంతర స్నాన కరణే హే శౌచకూపాత జాఊన స్నాన కరణ్యాసారఖే ఆహే. అసే పణ్డితాంచే మత ఆహే. పరంతు మనాంతీల ఆసక్తి దూర హోణే, మన వైరాగ్యపూర్ణ హోణే మ్హణజేచ ఖరే నిమజ్జన స్నాన ఆహే, అసే జ్ఞానీ లోకాంచే మత ఆహే. ॥ ౧౮॥

పిశాచావేశవజ్జ్ఞేయావావేశౌ కామక్రోధయోః ।
విస్మారయతి చాత్మానం హేయ దేయ గుణాస్తథా ॥ ౧౯॥

అర్థ - కామ ఆణి క్రోధ యాంచా ఝుటకా యేతో తేంవ్హా అంగాంత పిశాచ్చ సంచార ఝాల్యాసారఖాచ అసతో. త్యావేళేస తే వికార ఆపణాస ఆపల్యా ఆత్మబుద్ధిచా విసర పాడూన అత్యంత నిందనీయ ఆణి హీన గుణాంచే ప్రదర్శన కరతాత. ॥ ౧౯॥

అపకారిణి కోపశ్చేత్కోపే కోపో హి సత్కృతః ।
జయేత్కోపేన కోపం హి శ్రుత్యా సముపదిశ్యతే ॥ ౨౦॥

అర్థ - శ్రుతి మ్హణజే ఆమచే వైదిక జ్ఞాన అసా ఉపదేశ కరతే కీ కాంట్యానేచ కాంటా కాఢావా. త్యాప్రమాణే క్రోధాచా క్రోధ కరునచ (అర్థాత త్యాస దూర కరునచ పరాజయ కరావా). అర్థాత దుష్టభావనేచా త్యాగ సద్భావనేనేచ కరావా. ॥ ౨౦॥

కోపః కామేఽపి కృత్వైవం జయేత్కామం సుబుద్ధిమాన్ ।
కామో దగ్ధో శివేనాయం కోపేనైవ యథా తథా ॥ ౨౧॥

అర్థ - కామవాసనేవర పణ క్రోధ కరునచ త్యాస జింకావే. భగవాన శంకరానే సుద్ధా కామదేవాచా నాశ క్రోధానేచ కేలా హోతా. తద్వత ఆపణ హీ హ్యా కామవాసనేచా త్యాగ (నాయనాట) కరావా. ॥ ౨౦॥

కామాత్ కోపి వరో జ్ఞేయో దుర్గుణాంశ్చ దేహద్యది ।
కోపేన స్వాన్వికారాంశ సన్దహ్యైవం సుఖీ భవేత ॥ ౨౨॥

అర్థ - కామవాసనేపేక్షా క్రోధ హా బరా. క్రోధానే జర ఆపల్యామధీల దుర్గుణ జాళలే జాతీల తర తే స్వతః మధీల దుర్గుణ వికార దగ్ధ కరున సుఖీ వ్హావే. ॥ ౨౨॥

క్రోధేన కామం చోత్పాట్య కణ్టకేనైవ కణ్టకమ్ ।
పశ్చాత్ క్రోధోఽపి త్యక్తవ్యః సోప్యేవం కణ్ట కాయతే ॥ ౨౩॥

అర్థ - క్రోధానే కామాలా ఉచకటూన టాకూన కాంటయానేచ కాంటా కాఢావా. త్యానంతర క్రోధహీ కాఢూన ఫేకావా. కారణ తో సుద్ధా కాట్యా సారఖాచ రుతున బసణారా దుఃఖదాయక ఆహే. ॥ ౨౩॥

త్యక్త్వా కామశ్చ క్రోధశ్చ విశ్వామిత్రో మహాతపాః ।
బ్రహ్మర్షిరభవచ్చైవం సర్వేషాం జ్ఞాతమేవ హి ॥ ౨౪॥

అర్థ - మహాన్ తపస్వీ విశ్వామిత్ర సుద్ధా కామ ఆణి క్రోధ హ్యాంచా త్యాగ కరునచ మహాన్ ఝాలే. తే బ్రహ్మర్షి ఝాలే. ఆణి బ్రహ్మర్షి పదాలా ప్రాప్త హోతే ఝాలే. హే సర్వ విదితచ ఆహే. ॥ ౨౪॥

వపుషఃస్యాత్సుఖం మత్వా కామస్యాయం బలిర్భవేత్ ।
వపుషో న సుఖం కిఞ్చిన్మత్వా కామం జయేద్వి సః ॥ ౨౫॥

అర్థ - శరీరాపాసూన సుఖ ప్రాప్త హోఈల అసే జాణూన కామ హా వరచఢ ఝాలా. పణ శరీరాపాసూన సుఖ నాహీం. (ఖరే సుఖ నాహీ) హే సమజల్యావర కామావర విజయ మిళవితా యేతో. ॥ ౨౫॥

వపురసజ్జడం దుఃఖం స్వాత్మా సచ్చిత్సుఖాద్వయః ।
సుఖం స్యాదాత్మనో రూపం దేహస్య న కదాచన ॥ ౨౬॥

అర్థ - శరీర హే అసత్ దుఃఖదాయక ఆణి జడ అసే ఆహే. ఆత్మా హా అక్షయ సుఖదాయక ఆణి అద్వితీయ ఆహే. సుఖ హే ఆత్మస్వరూపాతచ ఆహే. దేహస్వరూపాంత సుఖ హే టికణారే నాహీం. ॥ ౨౬॥

వపురనేక యుక్తం హి స్వాత్మా నిత్యోఽద్వయః సదా ।
తయోరైక్యం ప్రపశ్యన్తి కిమ జ్ఞానమతః పరమ్ ॥ ౨౭॥

అర్థ - శరీర హే అనేక తత్త్వాంనీ భరలేలే అసూన ఆత్మా అద్వయ ఆణి ఏకచ ఏక ఆహే. త్యాచే శరీరాశీ ఏకరూపత్వ బఘణే హే కాయ మోఠే జ్ఞాన ఝాలే. ॥ ౨౭॥

వపుర్జుగుప్సితం హేయం స్వాత్మా ప్రియతమో శుచిః ।
తయోరైక్యం ప్రపశ్చన్తి కిత జ్ఞానమతః పరమ్ ॥ ౨౮॥

అర్థ - శరీర హే ఘృణాస్పద ఆహే ఆణి ఆత్మా హా నిర్మల ఆహే. త్యాచే ఏకత్వ మానణే హే కాయ జ్ఞాన ఝాలే, అర్థాత హ్యాతచ సర్వ అజ్ఞాన స్పష్ట ఝాలే. ॥ ౨౮॥

వపుర్జన్మజరాయుక్త స్వాత్మాఽజోఽజడ ఏవ హి ।
తయోరైక్యం ప్రపశ్చన్తి కిమ జ్ఞానమతః పరమ్ ॥ ౨౯॥

అర్థ - శరీర హే జన్మ ఆణి వృద్ధత్వానే యుక్త ఆహే. ఆణి ఆత్మా హా అజన్మా ఆణి చైతన్యమయ ఆహే. త్యాంనా ఏకచ సమజణే హ్యాంత కా శహాణపణ ఆహే ॥ ౨౯॥

వపుర్వికారయుక్తం హి స్వాత్మా వికార వర్జితః ।
తయోరైక్యం ప్రపశ్యన్తి కిమాశ్చర్యమతః పరమ్ ॥ ౩౦॥

అర్థ - శరీర హే వికారయుక్త ఆణి ఆత్మా హా అవికారీ ఆహే. ఆణి త్యాంనా ఏకచ సమజణే హే కితీ ఆశ్చర్యకారక ఆహే. ॥ ౩౦॥

వపుర్బాహ్యం నియమ్యఞ్చ స్వాత్మా తస్య నియామకః ।
తయోరైక్యం ప్రపశ్యన్తి కిమ జ్ఞానమతః పరమ్ ॥ ౩౧ -౩౨॥

అర్థ - నియమ్య మ్హణజే జ్యావర నియంత్రణ ఠేవతా యేతీ తే. తర హే శరీర మ్హణజే ఆపల్యా నియంత్రణాంత ఠేవతా యేతే. (అర్థాత ఆత్మ్యాలా త్యావర నియంత్రణ ఠేవతా యేతే।) అర్థాత ఆత్మా త్యాచా నియంత్రక అసతో. శరీర హే త్యాంచ్యా తాబ్యాత అసణారే ఏక యంత్ర అసతే. సాధన అసతే. హ్యా దోఘాంచే శరీర వ ఆత్మా ఐక్య ఆహే. అసే సమజణే హే కాయ మోఠే జ్ఞానీ మ్హణావే. ॥ ౩౧ -౩౨॥

వపుర్దృశ్యం మృత్యుయుక్తం స్వాత్మాఽదృశ్య తదావ్యయః ।
తయోరైక్యం ప్రపశ్యన్తి కిమ జ్ఞానమతః పరమ్ ॥ ౩౩॥

అర్థ - శరీర హే మృత్యు సహిత ఆహే. హే దృశ్య స్వరూప ఆహే. ఆత్మా హా అదృశ్య అసూన త్యాతచ రాహణారా ఆహే. ఆణి ఆత్మ్యాలా ఆణి శరీరాలా ఏకచ సమజణే హే కాయ శహాణపణాచే ఆహే. అర్థాత నాహీం. తే మూఢపణాచేచ ఆహే. ॥ ౩౩॥

వపుస్త్వఙ్మాంసయుక్తం హి స్వాత్మాఽనన్దః స్వయం ప్రభః ।
తయోరైక్యం ప్రపశ్యన్తి కిమాశ్చర్యమతః పరమ్ ॥ ౩౪॥

అర్థ - శరీర హే త్వచా, మాంసయుక్త ఆణి ఆత్మా హా స్వయంప్రకాశీ ఆహే. త్యా దోఘాంనా ఏకచ మానణే హే కాయ మోఠ్యా జ్ఞానీ పణ్డితాచే కామ ఆహే. ॥ ౩౪॥

సుఖం న దేహజం క్వాపి స్వాత్మైవ సుఖరూపకః ।
పరస్పరాధ్యాసతశ్చ సుఖం దేహాద్విభాసతే ॥ ౩౫॥

అర్థ - స్వాత్మా హా స్వతః సుఖరూప ఆహే ఆణి శరీరాపాసూన మిళణారే సుఖ త్యాంత కోఠల్యాహీ ప్రకారే హోత నాహీం. తే కేవళ భ్రమానే తసే పరస్పర ఏకత్వ ఆహే, అసే వాటతే. ॥ ౩౫॥

అయోగోలో యథా నాగ్ని దేహో న సుఖరూపకః ।
అయోగోలో జ్వలత్యేవ వాక్యవత్స్యాత్సుఖం వపుః ॥ ౩౬॥

అర్థ - ఏఖాదా లోహగోల హా తప్త తేవూన లాల ఝాల్యావర స్వతః అగ్ని నసతో. పణ అగ్నిచ్యా సంపర్కాత ఆల్యాముళే అగ్నిసారఖా భాసతో. త్యాప్రమాణే హా దేహ సుఖరూపచ ఆహే, అసే (ఆత్మసంపర్కాముళే) భ్రమానే వాటతే "లోఖండాచా" గోళా జళతో, హ్యా వాక్యాప్రమాణే శరీరాలా సుఖరూప అసే మ్హటలే జాతే. ॥ ౩౬॥

అన్నవికారతో జాతం మలమాంసైశ్చ రూపితమ్ ।
పఞ్చభౌతికమేవేదం వపురాత్మ సుఖం న హి ॥ ౩౭॥

అర్థ - అన్న హే వికార ఉత్పన్న ఝాల్యావర స్వరూప బదలతే. ఖాల్యానంతర అన్నాచే పచన హోవూన మల మాంస ఆది మధ్యే రూపాంతర హోతే. తసేచ పంచమహాభూతాంచే రూపాంతర హోవూన హా దేహ బనతో. అర్థాత తే వికారీ ఆహేత. పణ తసేచ ఆత్మతత్త్వ అవికారీ అసతే. ॥ ౩౭॥

దేహ దేహి విభాగైక పరిత్యాగేన భావనా ।
దేహమాత్రే హి విశ్వాసః సఙ్గోబన్ధాయ కథ్యతే ॥ ౩౮॥

అర్థ - దేహ (శరీర) ఆణి దేహీ (ఆత్మా) హే ఏకచ ఆహేత అసా భ్రమ ఉత్పన్న హోతో. దేహ హా సంగ ఉత్పన్న ఝాల్యాముళే త్యాచా (ఆత్మ్యాచా) విళఖా ఉత్పన్న హోతో. తో బంధనా సారఖా అసతో ఆణి ఆమ్హాస దేహ మ్హణజేచ ఆత్మా అసే వాటూ లాగతో. ॥ ౩౮॥

దేహే యావదహం భావో దృశ్యేఽస్మిన్యావదాత్మతా ।
యావన్మమేదమిత్యాస్థా తావచ్చిత్తాది విభ్రమః ॥ ౩౯॥

అర్థ - జో పర్యంత హ్యా దేహామధ్యే అహంభావ ఆణి దృశ్యస్వరూపీ దేహామధ్యేచ ఆత్మా ఆహే, ఏకత్వాచీ భావనా ఆహే. తో పర్యంత మీ ఆణి మాఝే హీ భావనా రాహతే. ఆణి తో

పర్యంత చిత్తాచా విభ్రమ మీ మ్హణజే మాఝే శరీర అశీ భావనా దృఢ హోతే. ॥ ౩౯॥

దేహేన్ద్రియేష్వహమ్భావ ఇదం భావస్తదన్తికే ।
యస్య నో భవతః క్వాపి స జీవన్ముక్త ఇష్యతే ॥ ౪౦॥

అర్థ - దేహ ఆణి ఇంద్రియాంమధీల మోహయుక్త మీ ఆణి మాఝే హా భావ జ్యాచా నష్ట ఝాలా తో జీవనముక్తచ ఝాలా. త్యాలా హా భావ కోఠేచ ఉత్పన్న హోత నాహీం. ॥ ౪౦॥

దేహేన్ద్రియేష్వహమ్భావ ఇదం భావస్తదన్తికే ।
తావద్వి విషయాసక్తిః కామోఽపి హి ప్రజాయతే ॥ ౪౧॥

అర్థ - దేహ ఆణి ఇంద్రియే హ్యా ఠికాణీ అహంభావ, హేచ మీ ఆణి మాఝే అశీ పక్కీ సమజూత ఝాలీ కీ త్యాతూనచ కామ ఆణి క్రోధ ఉత్పన్న హోతో. విషయాంమధ్యే ఆసక్తి నిర్మాణ హోతే. ॥ ౪౧॥

కామేన విషయాకాఙ్క్షా విషయాత్కామమోహితః ।
ద్వావేవ సన్త్యజేన్నిత్య నిజ్ఞాన ముపాశ్రయేత్ ॥ ౪౨॥

అర్థ - కామ ఉత్పన్న ఝాలా మ్హణజే సర్వచ ఇంద్రియవాసనా నిర్మాణ హోతాత. ఆణి మగ సర్వ విషయాంచా భోగ ఘేణ్యాచా మోహ నిర్మాణ హోతో. పరంతు హ్యా దోన్హీ మోహాంచా త్యాగ కరున నిత్య అక్షయ అశ్యా బ్రహ్మతత్త్వాచా ఆశ్రయ ఘ్యావా, త్యాచే ధ్యాన కరావేం. ॥ ౪౨॥

దేహస్యాప్రియ దుర్గన్ధో భవత్యతి ప్రియఙ్కరః ।
దుర్ప్రేక్ష్యం హి సురూపఞ్చ కామావేశోఽయమీదృశః ॥ ౪౩॥

అర్థ - కామ విషయాచా ప్రాదుర్భావ ఉత్పన్న ఝాల్యానంతర అప్రియ అసా దుర్గంధ పణ చాంగలా వాటూ శకతో. ఆణి జే రూప అత్యంత సాధారణ అసతే తే సుద్ధా చాంగలే వాటూ లాగతే. అసా కామాచా ప్రభావ అసతో. ॥ ౪౩॥

విషశ్చామృతవద్భాతి నిర్మలఞ్చ మలం వపుః ।
భోగ దుఃఖం సుఖం చేతి కామావేశోఽయమీదృశః ॥ ౪౪॥

అర్థ - విషసుద్ధా అమృతాసారఖే వాటతే ఆణి అమంగల అసే శరీర పణ అత్యంత నిర్మల ఆణి సుందర వాటతే. భోగ దుఃఖ హే పణ సుఖాచేచ వాటతాత. అసా హా కామాచా ప్రభావ ఆహే. ॥ ౪౪॥

అధర్మో ధర్మవద్భాతి త్వన్యాయో న్యాయ ఏవ హి ।
ఆప్తేశ్చ శత్రువద్భాతి కామావేశోఽయమీదృశః ॥ ౪౫॥

అర్థ - అధర్మ వ కర్తవ్యహీనతా హేచ ధర్మ ఆణి కర్తవ్య వాటూ లాగతాత. అయోగ్య అన్యాయ హేచ యోగ్య వ న్యాయ వాటు లాగతాత. ఆప్తేష్ఠ వ నాతేవాఈక హే శత్రుసారఖే వాటూ లాగతాత. అసా హా కామప్రభావ ఆహే. ॥ ౪౫॥

న భయం నాపి లజ్జాచ బహ్వృధైర్యం కుకర్మతా ।
అతీవాన్మత్తా చాపి కామావేశోఽయమీదృశః ॥ ౪౬॥

అర్థ - భయ లజ్జా రహాత నాహీం. దుష్కర్మ కరణ్యాచీ కాంహీ లాజ న వాటతా తో బేధడక కరతో వ ఉన్మత్త మనానే ధీట హోతో. ॥ ౪౬॥

విస్మారయతి సమ్బన్ధం భోగభోగ్యం న వేత్తి చ ।
వివేకో లుప్యతే యస్మాత్ కామావేశోఽయమీదృశః ॥ ౪౭॥

అర్థ - ఆపలే సంబంధ కసే కోతే ఆహేత కసే యోగ్య ఆహేత హే విసరున తో కసాహీ వాగతో తసేచ కోణత్యా విషయాచా కసా ఉపభోగ ఘ్యాయచా హే విసరున తో కసాహీ వర్తన కరతో. అసా హా కామప్రభావ ఆహే. ॥ ౪౭॥

భీషయన్సంస్థితోఽప్యగ్రే మృత్యుశ్చాపి మృతాయతే ।
మహిషీ కామయేన్మూఢః కామావేశోఽయమీదృశః ॥ ౪౮॥

అర్థ - పరిణామీ జే భీషణ ఆహే, మృత్యు సుద్ధా త్యాలా విస్మృత హోతో. అసా మూఢ మృత్యు సమీప ఆలా తరీ ఏఖాద్యా రాణీచీ మ్హణజే పరత గ్రహస్థీ బసవిణ్యాచీ ఇచ్ఛా కరతో. ॥ ౪౮॥

సుపుణ్యం హి స్వర్గోఽపి నరకాయతే ।
చాణ్డాలీ చాపి గ్రాహ్యేవ కామావేశోఽయమీదృశః ॥ ౪౯॥

అర్థ - చాంగలే పుణ్యదాయక కర్మ జే మంగల ఆణి పావన అసతే, తేహీ త్యాస నరకాసమాన హీన వాటూ లాగతే ఆణి అగదీ హీన చాణ్డాల అశీ వ్యక్తీ కింవా గోష్ట పణ త్యాస గ్రాహ్య వాటూ లాగతే. ॥ ౪౯॥

యాం ప్రజార్థన్తు కామ ఈశేన నిర్మితః ।
న విధిర్న నిషేధోఽస్య దుష్టానాం స్థితిరీదృశీ ॥ ౫౦॥

అర్థ - జ్యా కల్పనేనే కీ “ప్రజోత్పాదన హోఈల”హ్యా హేతునే ఈశ్వరానే “కామ”నిర్మాణ కేలా పరంతు త్యాచే విధి యోగ్య ఉపయోగ ఆణి నిషేధ (అయోగ్య ఉపయోగ) హ్యాంస ఛపరావర బసవూన దుష్టాంనీ అశీ స్థితి నిర్మాణ కేలీ. ॥ ౫౦॥

కామశ్చార్ధబలః స్యాద్ధి విధితస్తస్య సేవనే ।
న్యాసినాం జ్ఞానవైరాగ్యాత్ సమూలోఽయం వినశ్యతి ॥ ౫౧॥

అర్థ - కామ హా అర్ధవికసిత అశ్యా బలానే విద్యమాన హోతో. జేంవ్హా విధియుక్త రీతినే త్యాచే సేవన కేలే జాతే ఆణి అశ్యా సంయమీ వ్యక్తిచీ సాధనేనే జేవ్హాం వైరాగ్య ఉత్పన్న హోతే, త్యానంతర త్యాచే ఉచ్చాటన హోతే. ॥ ౫౦॥

కార్యనాశాద్భవేచ్చిన్తా నాశోఽస్మాద్వాసనాక్షయః ।
వాసనా ప్రక్షయో మోక్షః సా జీవనముక్తి రుచ్యతే ॥ ౫౨॥

అర్థ - కార్యాచా నాశ ఝాల్యానంతర చింతా ఉత్పన్న హోతే. కామనాశ ఝాల్యావర వాసనాక్షయ హోతో. వాసనాముక్తి హీచ మోక్షప్రాప్తీ ఆణి త్యాలాచ జీవన ముక్తి అసే మ్హణతాత. ॥ ౫౨॥

నిషిద్ధ కర్మణా కామో దావాగ్నిర్వాయునా యథా ।
వివర్ధతే పరం భూయో దుర్గతేః కారణం భవేత్ ॥ ౫౩॥

అర్థ - నిషిద్ధ కర్మే కరున కామ తసాచ ఫోఫవతో జ్యాప్రమాణే వాయుముళే దావానల - జంగలాత లాగలేలీ ఆగ ఝుపాట్యానే ఫైలతే ఆణి త్యాచ ప్రమాణే తో మోఠయా భీషణ దుర్గతీలా జన్మ దేతో. ॥ ౫౩॥

నరకోప్యపకీర్తిశ్చ దారిద్రయం రోగః సమ్భవః ।
వర్ధిష్ణుర్భోగదాహోఽస్య శామేన్నష్టేన్ద్రియోఽపి నో ॥ ౫౪॥

అర్థ - నరక, దుర్గతీ, అపకీర్తి, రోగోత్పత్తి భోగ హ్యా పాసూన హా కామ అసా దాహ నిర్మిత కరతో కీ ఆపలీ ఇంద్రియే నష్ట ఝాలీ తరీ హా శమిత హోత నాహీం. ॥ ౫౪॥

నిస్తేజశ్చ నిరుత్సాహీ నిరానన్దోఽతి దుర్గతిః ।
అశాన్తో దుర్జనశ్చైవం భవతి వ్యభిచారతః ॥ ౫౫॥

అర్థ - వ్యభిచార అవైధ రీతినే కామవాసనేచీ పూర్తి కేల్యాస త్యా వ్యక్తిచీ అశీ దశా హోతే కీ తో నిస్తేజ, నిరుత్సాహీ, ఆనందరహిత, దుర్గతిప్రాప్త, అశాంత, క్రోధీ దుర్జన అసా హోతో. ॥ ౫౫॥

కామో ధావతి సర్వత్ర మదోన్మత్తగజేన్ద్రవత్ ।
జ్ఞానాఙ్కుశే సముత్పన్నే తీవ్రం విభ్యత్యసౌ తదా ॥ ౫౬॥

అర్థ - మదోన్మత హత్తీసారఖా హా కామ సర్వత్ర సైరావైరా ధావతో, జ్ఞానరూపీ అంకుశ లావూనచ త్యాలా నియంత్రిత కరతా యేతే. ॥ ౫౬॥

గృహేస్థేవిధి యుక్తేఽసౌ భ్రష్టేఽసావిహితో భవేత్ ।
కీదృశోఽపి భవేత్యాజస్తీవ్రం సౌమ్య విషం యథా ॥ ౫౭॥

అర్థ - గృహస్థ సుద్ధా విధియుక్త వాగూన సుద్ధా జర భ్రష్టబుద్ధి హోఊన కుమార్గాలా లాగలా తర తే సుద్ధా సౌమ్య విషపాన కేల్యాసారఖేచ హోఇల. విష హే సౌమ్య అసో కింవా తీవ్ర అసో తే త్యాజ్యచ ఆహే. ॥ ౪౭॥

విహాయ విధిగస్యాత్ర వరం విధ్యుక్తసేవనమ్ ।
తస్మాదపి వరస్త్యాగస్త్యాగాత్ కైవల్యమశ్నుతే ॥ ౪౮॥

అర్థ - అశ్యా అవైధ సేవనాపేక్షా విధియుక్త సేవన బరే ! ఆణి త్యాపేక్షా త్యాగచ శ్రేష్ఠ ఆహే. ఆణి త్యాగానేచ కైవల్య సుఖాచా ఆనంద ఘేతా యేతో ॥ ౪౮॥

అశేషేణ పరిత్యాగో వాసనానాం స ఉత్తమః ।
మోక్ష ఇత్యుచ్యతే సద్భి స ఏవ విమలక్రమః ॥ ౪౯॥

అర్థ - సర్వ వాసనాంచా పరిత్యాగ కరున జేంవ్హా త్యా సమాప్త హోతాత, తీచ అవస్థా ఉత్తమ మ్హటలీ జాతే. సంతానీ త్యాలాచ పవిత్ర మార్గ మ్హణూన "మోక్ష"అసే సంబోధిలే ఆహే. ॥ ౪౯॥

స్త్రీకామౌ ద్రవ్యకామశ్చ ద్వావేతావేకలక్షణౌ ।
కార్యాకార్యవివేకస్య లోపస్యాదుభయోః సమః ॥ ౫౦॥

అర్థ - స్త్రీవిషయక ఇచ్ఛా దారేషణా ఆణి ధనవిషయక కామనా హ్యా దోన్హీహీ ఏక లక్షణీచ ఆహే. హ్యాంచీ ఇచ్ఛా ఝాల్యానంతర కార్య ఆణి అకార్య న కరణ్యాసారఖే కాయ హ్యాంనా విచారచ రహాత నాహీం. త్యా దోన్హీ ఇచ్ఛాంమధ్యే వివేకాచా లోప హోతో. ॥ ౫౦॥

క్వ ధనాని మహీపానాం బ్రాహ్మణాః క్వ జగన్తి వా ।
కోటయో బ్రాహ్మణా యాతా భూపా నష్టా పరాగవత్ ॥ ౫౧॥

అర్థ - కోటయావధీ ధనవాన రాజే ఆణి అగణిత బ్రాహ్మణ హ్యా జగాంత ఆలే ఆణి గేలే. జసే అసంఖ్య పరాగకణ నష్ట హోతాత. తసే తే గేలే. ॥ ౫౧॥

అన్యథేచ్ఛా స్వరూపో హి కామః ప్రోక్తో మనీషిభిః ।
సత్యస్వరూప బోధేన నిరిచ్ఛః సన జయేదిమమ్ ॥ ౫౨॥

అర్థ - విద్వాన పణ్డితాంనీ కామాస అన్యేచ్ఛా - దుసఱ్యాపాసూన సుఖ మిళవిణ్యాచీ ఇచ్ఛా హ్యా స్వరూపాచా మానలా ఆహే. ఆత్మజ్ఞానాచా బోధ స్వయంప్రకాశీ అసూన ఆత్మజ్ఞాన ఝాల్యావర కామాచా పరాభవ కరున ఆపణాస విజయీ హోతా యేతే. ॥ ౫౨॥

గురుతో జ్ఞానవైరాగ్యం గురుతస్తత్త్వదర్శనమ్ ।
గురు హీ ముక్తిదం మత్వా జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౫౩॥

అర్థ - గురుంపాసూనచ ఆత్మజ్ఞాన ప్రాప్త హోతే. వైరాగ్యాచే జ్ఞాన హోవూన గురుముళేచ తత్త్వజ్ఞానాచే సార కళతే. గురుచ ముక్తిదాతా అసతాత, మ్హణూన జో చతుర సాధక ఆహే త్యానే హే జాణూనచ కామావర విజయ ప్రాప్త కరున ఘ్యావా. ॥ ౬౩॥

తీర్థ గుర్వాశ్రమేం వాసో గురుసేవాపరం తపః ।
గురుకృపాం గతిం మత్వా జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౬౪॥

అర్థ - గురుంచే ఆశ్రమాంత నివాస కరణే హే తీర్థాటనచ సమజావే. గురుంచీ సేవా కరణే మ్హణజే మోఠే తపచ మానావే. ఆణి గురుకృపా ఝాలీ మ్హణజే పరమగతీచ మిళాలీ అసే సమజూన సాధకానే కామశత్రూలా జింకావే. ॥ ౬౪॥

ఉష్ణాహారాచ్చ పానాచ్చ తథైవాత్యశనాదపి ।
కామస్యాస్య జనిం మత్వా జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౬౫॥

అర్థ - ఉష్ణ ఆహార ఆణి ఉష్ణ పేయ తసేచ అతి ఆహార హ్యాపాసూన కామ ఉత్పన్న హోతో, హే సమజూన సుజాణ సాధకానే ఆపల్యా కామావర జయ మిళవావా. ॥ ౬౫॥

సఙ్కల్పప్రభవః కామో నిఃసఙ్కల్పాత్ ప్రణశ్యతి ।
నిఃసఙ్కల్పం సుఖం మత్వా జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౬౬॥

అర్థ - సంకల్పాతూనచ మ్హణజే కామనా ఇచ్ఛాంమధూనచ “కామ” చీ ఉత్పత్తి హోతే ఆణి జర కామనారహితతా ఉత్పన్న ఝాలీ తరచ “కామ” హా నష్ట హోతో. మ్హణూనచ నిఃసంకల్ప బనూనచ చతుర సాధకానే కామావర జయ మిళవావా ॥ ౬౬॥

సప్తధాతుమయం దేహం వికారాకారదుఃఖదమ్ ।
శవవచ్చ జడం మత్వా జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౬౭॥

అర్థ - సప్తధాతుంపాసూన ఉత్పన్న హా జడ దేహ ఆహే, అసే జాణూన ఆణి వికార ఆణి ఆకారాపాసూన దుఃఖ దేణారా ఆణి “శవ” మ్హణజే మృతశరీరాప్రమాణేచ హా దేహ జాణూన హుశార ఆణి జాణకార తాపసానే కామావర జయ మిళవావా. ॥ ౬౭॥

రజసో రేతసో జాతం నరకాయతనం వపుః ।
తద్భోగ నరకం మత్వా జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౬౮॥

అర్థ - రజస ఆణి రేతస్ పాసూన ఉత్పన్న హోణారీ నరకాచే ఘర అశీ హీ తను ఆణి త్యాంత ఆనంద దేణారే భోగ మ్హణజే నరకచ, హే సమజూన చతుర సాధకానే కామావర జయ మిళవావా. ॥ ౬౮॥

సమీచీనదృగుద్భూతో దోషదృష్ట్యా వినశ్యతి ।
భోగం దోషాస్పదం మత్వా జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౬౯॥

అర్థ - దృష్టీ చాంగలీ అసతాంనా జర త్యాంత దోష (కామ వికార) ఉత్పన్న ఝాలా తర త్యా వ్యక్తీచా కామాముళే నాశ హోతో. (కామ హా దృష్టీ టాకల్యావర ఉత్పన్న హోతో) ఆణి భోగ మ్హణజే త్యాపాసూన మిళణారా ఆనంద ఉత్పన్న ఝాలా తర తో సుద్ధా దోష పూర్ణచ కారక అసతో, హే తాడూన సాధకానే తత్పర రాహూన త్యావర నియంత్రణ ఠేవూన జయ మిళవావా. ॥ ౧౯॥

అనిత్యాని శరీరాణి సుఖభాసో న శాశ్వతః ।
అన్యన్నిత్యం సుఖం మత్వా జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౨౦॥

అర్థ - శరీరే హీ నశ్వర ఆహేత ఆణి త్యాంతీల హే సుఖ పణ నశ్వరచ ఆహే. మ్హణూన అన్య జే శాశ్వత నిత్య చిదానంద రూప సుఖ ఆహే తే తే ఓళఖూన సాధకానే సుఖీ వ్హావేం ॥ ౨౦॥

ఆభాసమాత్రదేహోఽయం మిథ్యైవ స్వప్నదేహవత్ ।
నిత్యానిత్యవివేకాచ్చ జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౨౧॥

అర్థ - ఆభాసరూపీ దేహ హా జో ఆపణాంస భ్రమాముళే అగదీ ఆపలా వాటతో, అగదీ కేవళ స్వప్నవత్ మ్హణజే స్వప్న ఆపల్యాలా కాంహీకాళ దిసతే ఆణి తే ఆపల్యాలా అగదీ ఖరేచ వాటతే పరంతు జాగ ఆల్యావర తాబడతోబ సమజతే కీం అరే ! తే తర అగదీ ఖోటేచ ఆపల్యా డోళయాంపుఢే దిసతే. (జేంవ్హా కీం ఖరీ నేత్రేంద్రియ హీ హ్యా శరీరాత నిద్రితావస్థేత బందచ అసతాత) ఆణి తే సర్వ నుసతే భాసమాత్రచ హోతే! మ్హణూన నిత్య ఆణి అనిత్య అర్థాత చిర ఆణి అచిర కాయ ఆహేత హ్యాచా నీట విచార కరునచ హ్యా కామరూపీ శత్రువర విజయ ప్రాప్త కరావా. ॥ ౨౧॥

ప్రజోత్పత్త్యర్థమేవాఽయం కామస్తు న హి ముక్తయే ।
భిన్నమాత్మసుఖం మత్వా జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౨౨॥

అర్థ - ప్రజోత్పత్తీసాఠీచ కామ ఆహే. హ్యాతూన కాంహీ ముక్తి మిళణార నాహీం. ఆత్మసుఖ హే వేగళేచ ఆహే, హే జాణూన చతుర సాధకానే కామ వికారాస జింకావేం. ॥ ౨౨॥

దృశ్యం నాస్తీతిబోధేన స్వాత్మానన్దస్వరూపతః ।
న స్త్రీ నైవ పుమాన్మత్వా జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౨౩॥

అర్థ - ఆపలే ఆత్మజ్ఞాన ఆత్మ్యాచే స్వరూప జాణూన జో ఆనంద హోతో తో దృశ్యస్వరూపాచా నాహీం. మ్హణూన స్త్రీ కింవా పురుష హా భేద ఆపల్యా దృష్టీత న ఠేవతా, కుశల సాధకానే కామావర విజయ మిళవావా. ॥ ౨౩॥

దృశ్యం హ్యదృశ్యతాం నీత్వా స్థిత్వా స్వానన్దమాత్రతః ।
భిన్నాభావం హి కృత్వైవం జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౨౪॥

అర్థ - ఆపల్యా స్వానందరూపాత స్థిత హోఊన ఆణి దృశ్య జేఆహే త్యాలా దృష్టిఆడ కరునచ (సమాధీ అవస్థేత పాఊల ఠేవూన) ఏకా వేగళయాచ నీరవ శాంతతేచా అనుభవ ఘేఊన కామవికారావర జయ మిళవావా. ॥ ౭౪॥

కార్యభావాత్కామజనిః కార్యాభావాద్వినానమ్ ।
కార్యశూన్యాత్మభావేన జయేత్కామం సుసాధకః ॥ ౭౫॥

అర్థ - కార్యభావ మ్హణజే ఏక ప్రకారే అహం తత్త్వామధ్యే లిప్త హోణే. ఆసక్తియుక్త కార్య కేల్యానే కామ విషయాచీ ఉత్పత్తీ హోతే ఆణి ఆసక్తి రహిత కార్య కేల్యానే వికారాచీ అనుపత్తి హోతే. మ్హణూన సాధకానే కార్యశూన్యత్వ (మీ హే కేలేచ నాహీ అసే సమజూన మ్హణజే కర్తా కరవితా తో పరమేశ్వర ఆహే) హ్యా దృఢభావనేనే ప్రత్యేక హాలచాల కరూన కామ శత్రువర జయ మిళవావా. ॥ ౭౫॥

బ్రహ్మచర్యాద్వినా నైవ మోక్షప్రాప్తిః కదాచన ।
ఛాన్దోగ్యేస్పష్టముక్తం యద్ "బ్రహ్మచర్య" సతాఙ్గతిః ॥ ౭౬॥

అర్థ - బ్రహ్మచర్య పాలన కేల్యాశివాయ కధీహీ మోక్షప్రాప్తీ హోణార నాహీ. ఛాందోగ్య ఉపనిషదాంత హే స్పష్ట కేలే ఆహే, కీ బ్రహ్మచర్య హీచ సంతాంచీ గతి ఆహే. ॥ ౭౬॥

బ్రహ్మప్రాప్తితరోర్మూలం బ్రహ్మచర్యమితీయతే ।
బ్రహ్మచర్యం వినా న స్యాత్ కస్యాపి బ్రహ్మధీః కదా ॥ ౭౭॥

అర్థ - బ్రహ్మప్రాప్తీరూపీ వృక్షాచే మూళ హేచ బ్రహ్మచర్య ఆహే. బ్రహ్మచర్య వినా కుణాచీహీ బుద్ధి బ్రహ్మతత్త్వాచే జ్ఞాన ప్రాప్త కరణ్యాసాఠీ క్రియాశీల హోణార నాహీం. ॥ ౭౭॥

బ్రహ్మచర్యేణ సన్తిష్ఠేదప్రమాదేన సాధకః ।
దర్శనం స్పర్శనం కేలిః కీర్తనం గుహ్యాభాషణమ్ ॥ ౭౮॥

సఙ్కల్పోఽధ్యవసాయశ్చ క్రియానివృత్తిరేవ చ ।
ఏతన్మైథునమష్టాఙ్గం ప్రవదన్తి మనీషిణః ॥ ౭౯॥

అర్థ - బ్రహ్యచర్యపాలన కరతాంనా సాధకాలా కాంహీ దోష అర్థాత్ చుకా కరణ్యాపాసూన సావధాన రహావే లాగేల. త్యా మ్హణజే స్త్రియాంచే దర్శన, స్పర్శ, త్యాంఙ బరోబర క్రీడా కరణే, త్యాం బరోబర ఏకాంతాత బోలణే, త్యాంచీ ఇచ్ఛా ధరణే ఆణి త్యాంచా సంగ కరణే, తసేచ త్యానే గుణగాన కీర్తన కరణే హే ఆఠ ప్రకారచే మైథున విద్వానాంనీ సాంగీతలే ఆహే. సంకల్ప ఇచ్ఛా ఆణి త్యా సంధాత దీర్ఘోద్యోగ అర్థాత, అధ్యవసాయ హ్యా పాసూన నివృత్తి ఝాలీ పాహిజే. ॥ ౭౮-౭౯॥

విపరీతం బ్రహ్మచర్యమనుమష్ఠేయం ముముక్షుభిః ।
బ్రహ్మచర్యం జీవనం స్యాన్మోక్షమార్గానుగామినామ్ ॥ ౭౦॥

అర్థ - ముముక్షుసాధకాంకడూన హ్యాచ్యా విపరిత వర్తన కరణే జరురీ ఆహే. బ్రహ్మచర్య హేచ త్యాంచే జీవన ఆహే. జ్యాంనా మోక్షమార్గావర అగ్రేసర హోణే ఆహే. ॥ ౭౦॥

కాయేన మనసా వాచా సర్వావస్థాసు సర్వదా ।
స్త్రీమాత్రే మాతృభావో హి బ్రహ్మచర్యమితీర్యతే ॥ ౭౧॥

అర్థ - కాయా, వాచా ఆణి మనానే సుద్ధాం సర్వ అవస్థాంమధీల స్త్రియాంవిషయీ ఏక మాతృభావచ అసణే హ్యాస బ్రహ్మచర్య మ్హటలే ఆహే ॥ ౭౧ ॥

ద్వితీయాభావతో నైవ ద్వితీయా సమ్భవః క్వచిత్ ।
ద్వితీయాఽభావతః కుత్ర స్త్రీభావస్య జనిర్భవేత్ ॥ ౭౨॥

అర్థ - ?? ॥ ౭౨॥

"సర్వ పురుష ఏవేద" శ్రుతిర్వక్తిః యతః స్వయమ్ ।
కుత్ర స్త్రీ కస్య తద్భావో భ్రాన్తిరేవ హి స్త్రీ మతా ॥ ౭౩॥

అర్థ - శ్రుతినే స్వతః హే వచన ఉధృత కేలే ఆహే కీం సర్వ పురుషాయ ఇదం అర్థాత్ సర్వ చైతన్యమయతత్త్వార్త పురుష మ్హణజే సచ్చిదానంద తత్త్వచ భరలేలే ఆహే అర్థాత విద్యమాన ఆహే. తర మగ కోఠలీ స్త్రీ? ఆణి కోణ కుఠలా భావ? సర్వ భ్రాంతిచ ఆహే. ॥ ౭౩॥

అద్వయబ్రహ్మరూపోఽహం నిత్యానన్దోఽఖిలేష్వితి ।
బ్రహ్మభావే మనశ్చారీ బ్రహ్మచర్యమితీర్యతే ॥ ౭౪॥

అర్థ - అద్వయ మ్హణజే మీ ఏకచ, దుసరే కోఠలే తత్త్వ నాహీ. అసా భావ జో అసతో త్యాలాచ నిత్య ఆనంద సర్వత్ర భరలా ఆహే, అసే మ్హణతాత. ఆణి హ్యా బ్రహ్మరూప భావనేనే జో విచరణ కరతో త్యాసచ బ్రహ్మచారీ అసే మ్హణతాత. ॥ ౭౪॥

ఇతి శ్రీసమర్థరామదాసానుగృహీత శ్రీరామపదపఙ్కజభృఙ్గాయమాన శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య భగవతా శ్రీ శ్రీధరస్వామినా విరచితే ముముక్షుసఖః గ్రన్థే దేహజుగుప్సితత్త్వం తథా కామనిన్దానామ సప్తమ ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

౮. జగన్మిథ్యాత్వం నామ ప్రకరణమష్టమమ్

దృశ్యం నాస్తీతి బోధేన మనసో దృశ్యమార్జనమ్ ।
సమ్పన్నం చేత్సదానన్దో యోగీ భవతి కేవలః ॥ ౧॥

అర్థ - హే దృశ్య జగత్ ఖరే నాహీ హ్యా జ్ఞానాముళే సదానందయోగీ జో అసతో తో ఆపల్యా దృష్టీ సమోరీల జగతాచే మార్జన కరున అర్థాత్ త్యాపాసూన దృష్టీ కాఢూన ఘేవూన మనామధ్యే పరమతత్త్వాచే ధ్యాన కరతో ఆణి ఆనందీ హోతో ॥ ౧॥

చైతన్యస్యైకరూపత్వాద్ భేదో యుక్తో న కర్హిచిత్ ।
జీవత్వఞ్చ తథాజ్ఞేయం రజ్జ్వాం సర్పగ్రహో యథా ॥ ౨॥

అర్థ - చైతన్య స్వరూపాశీ ఆపలే ఏకరూపత్వ న తేవతా త్యాంత ద్వంద్వ మ్హణజే దోన భావ తేవణే, దుజాభావ కరణే హే సర్వథా ఉపయుక్త నాహీ, తసే కరణే మ్హణజే ఏఖాద్యా దోరీలా "సర్ప"సమజూన భ్రమిత హోణే ఆహే ॥ ౨॥

రజ్జ్వజ్ఞానాత్ క్షణేనైవ యద్వద్ రజ్జుర్హి సర్పిణీ ।
భాతి తద్వచితిః సాక్షాద్విశ్వాకారేణ కేవలా ॥ ౩॥

అర్థ - రజ్జు మ్హణజే దోరీచ్యా ఖఱ్యా జ్ఞానాశివాయ తీ దోరీ మ్హణజే సాపచ ఆహే అసా మనాచా గైర సమజ హోతో, తసాచ హ్యా శాశ్వత అశ్యా చిరచైతన్యావర ఆపణ భ్రామక అశ్యా హ్యా జగతాచా భ్రమ ధరున బసతో ॥ ౩॥

ఉపాదానం ప్రపఞ్చస్య బ్రహ్మణోఽన్యన్న విద్యతే ।
తస్మాత్సర్వప్రపఞ్చోఽయం బ్రహ్మైవాస్తి న చేతరత్ ॥ ౪॥

అర్థ - ఉపాదాన మ్హణజే (మూళ ఘటక ద్రవ్య) హ్యా ప్రపంచాచే జ్యావర ఆపల్యాలా రూప దిసతే తే ఘటక ద్రవ్య, హే బ్రహ్మతత్త్వచ ఆహే దుసరే బ్రహ్మశివాయ కాహీ హీ నాహీ, మ్హణూన హా సర్వ ప్రపంచ మ్హణజే బ్రహ్మతత్త్వచ ఆహే దుసరే కాహీ హీ నాహీ ॥ ౪॥

వ్యాప్యవ్యాపకతా మిథ్యా సర్వమాత్మేతి శాసనాత్ ।
ఇతి జ్ఞాతే పరే తత్త్వే భేదస్యావసరః కుతః ॥ ౫॥

అర్థ - వ్యాప్య మ్హణజే ఆపల్యా అస్తిత్వాచ్యా పాంఘరుణాఖాలీ ఘేణ్యాస జే యోగ్య ఆహే తే, ఆణి వ్యాపలే గేలేలే జే ఆహే తే, మ్హణజే సర్వచ మిథ్యా భ్రామక అసూన సర్వ త్యా పరబ్రహ్మరూపాచేచ శాసనాఖాలీ నియంత్రిత ఆహే. హే జాణల్యావర పరమతత్త్వాచ్యా పలీకడే ఆణఖీ కాయ వేగళే రాహణార? ॥ ౫॥

బ్రహ్మణః సర్వభూతాని జాయన్తే పరమాత్మనః ।
తస్మాదేతాని బ్రహ్మైవ భవన్తీతి విచిన్త్యతామ్ ॥ ౬॥

అర్థ - పరమాత్మా -బ్రహ్మతత్త్వాపాసూనచ సర్వ ప్రాణీ ఉత్పన్న ఝాలే ఆహేత అసే సమజల్యావర తే సర్వ ప్రాణీ బ్రహ్మభూతచ ఆహేత అసా విచార కరావా ॥ ౬॥

బ్రహ్మైవ సర్వనామాని రూపాణి వివిధాని చ ।

కర్మాణ్యాపి సమగ్రాణి బిభర్తీతి విభావ్యతత్ ॥ ౭॥

అర్థ - సర్వ నామరూపాంనీ బ్రహ్మతత్త్వచ వ్యాపలేలే ఆహే. ఆణి సర్వ కార్యే సుద్ధా త్యానీచ భరలేలీ ఆహేత, అసే జాణవే. ॥ ౭॥

సువర్ణజ్జాయమానస్య సువర్ణత్వం చ శాశ్వతమ్ ।
బ్రహ్మణి జాయమానస్య బ్రహ్మత్వఞ్చ తథా భవేత్ ॥ ౮॥

అర్థ - సోన్యా పాసూన ఘడలేల్యా సర్వచ అలంకారాత, వస్తూంమధ్యే సోనేచ అసతే హే జసే నిశ్చిత ఆహే, తద్వత్ హే సర్వచ బ్రహ్మతత్త్వాచేచ వివిధ రూపేం ఆహేత హే జాణణాఱ్యాలా హే సర్వ జగత్ బ్రహ్మచ వాటతే ॥ ౮॥

స్వల్పమప్యన్తరం కృత్వా జీవోచ్ఛేత్పరమాత్మనః ।
యస్తిష్ఠతి విమూఢాత్మా భయం తస్యాభిభాషితమ్ ॥ ౯॥

అర్థ - థోడే సే జరీ అంతర పరమాత్మాపాసూన హ్యా జగతాచే తుష్టీ మానలే తర తో మూఢ (అజ్ఞానీ) భయభీత హోతో ॥ ౯॥

యదజ్ఞానాద్భవేద్ద్వైతమితరత్తత్ప్రపశ్యతి ।
ఆత్మత్వేన తదా సర్వ నేతరత్తత్ర చాణ్వపి ॥ ౧౦॥

అర్థ - జో అజ్ఞానానే పరమేశ్వర ఆణి జగత్ హ్యాంత ద్వైత భావ ఠేవతో త్యాస తే సమజత నాహీ పరంతు జో బ్రహ్మాత్మ భావానే సర్వ జగతా కడే బఘతో తో అణురేణు పణ త్యాచ తత్త్వానే భరలేలే ఆహేత హే జాణతో ॥ ౧౦॥

అనుభూతోఽప్యయం లోకో వ్యవహారక్షమోఽపిసన్ ।
అసద్రూపో యథా స్వప్న ఉత్తరక్షణబాధితః ॥ ౧౧॥

అర్థ - హ్యా జగతామధ్యే అనుభవ ఘేత అసతాంనా సుద్ధా తో జ్ఞానీ బ్రహ్మాత్మభావానే రాహణారా సాధుపురుష వ్యవహారాంత సక్షమ అసూన సుద్ధా హే జగ అగదీ అసత్య ఆహే, భ్రామక ఆహే , హే త్యాప్రమాణేచ జాణతో జ్యాప్రమాణే ఏఖాదే స్వప్న బఘతా - బఘతా త్యాంతూన ఏకదమ జాగ యేతే వ త్యాచ్యా అంతిమ క్షణాలా ఆపలే అహం తత్త్వ జాగృత హోవూన ఆపణాస కళతే కీ అరే! ఖరే తర ఆపణ హ్యా జగాత జాగే హోవూన వావరతో ఆహోత. తే తర సర్వ అసత్యచ హోతే. అగదీ త్యాప్రమాణే జ్ఞానీ హ్యా జగతాలా మిథ్యా సమజతో ॥ ౧౧॥

స్వప్నే జాగరితం నాస్తి జాగరే స్వప్నతా న హి ।
ద్వయమేవ లయే నాస్తిలయోఽపి హ్యనయోర్నచ ॥ ౧౨॥

అర్థ - స్వప్నామధ్యే జాగృతావస్థా నసతే తీ లయ పావతే. జాగృతావస్థా మధ్యే స్వప్నావస్థా నసతే తీ లయ పావతే. తీ త్యా వేళేస నసతే. మాత్ర దోఘించా హీ లయ హోత నాహీ. హంయాచా కుణాచాచ లయ నాశ హోత నాహీ. ॥ ౧౨॥

త్రయమేవ భవేన్మిథ్యా గుణత్రయవినిర్మితమ్ ।
అస్య ద్రష్టా గుణాతీతో నిత్యో హ్యేష చిదాత్మకః ॥ ౧౩॥

అర్థ - త్యా తిఘించా హీ భ్రమవశ నాశ హోతో. త్రిగుణాంముళే నిర్మిత అశ్యా స్థితీచా మాత్ర హ్యా గుణాంచా జో దృష్టా ఆహే తో నాశ పావత నాహీ. తో సదా (నిత్య) శాశ్వత చిదానంద అసతో ॥ ౧౩॥

యద్వమ్మృది ఘటభ్రాన్తిః శుక్తౌ హి రజతస్థితిః ।
తద్వదబ్రహ్మణి జీవత్వం వీక్షమాణే వినశ్యతి ॥ ౧౪॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే మృత్తికా (మాతీ) ఆణి ఘట హ్యా మధ్యేం భ్రాంతీ ఉత్పన్న హోతే కింవా శింపలే పాహూన చాందీచా భ్రమ ఉత్పన్న హోతో త్యాచ ప్రమాణే బ్రహ్మతత్త్వాచా జీవ ఉత్పన్న ఝాల్యావర విసర పడూన తో జీవభావచ (చాందీచ ఆహే హే జసే భ్రమానే వాటతే) తసే వాటతే. ॥ ౧౪॥

యథా మృది ఘటో నామ కనకే కుణ్డలాభిధా ।
శుక్తౌ హి రజతఖ్యాతిర్జీవశబ్దస్తథా పరే ॥ ౧౫॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే మాతీలా ఘట హే నాంవ దిలే జాతే, సోన్యాలా కుణ్డల అసే మ్హటలే జాతే తద్వతచ బ్రహ్మతత్త్వాలా జీవ శబ్దానే మ్హటలే జాతే (ఆణి శింపల్యాలా చాందీ మ్హణూన సమజలే జాతే) ॥ ౧౫॥

యథైవ వ్యోమ్ని నీలత్వ యథా నీరం మరుస్థలే ।
పురుషత్వం యథా స్థాణౌ తద్వద్ విశ్వం చిదాత్మని ॥ ౧౬॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే ఆకాశాలా నీళేపణా భాసతో, వాళవంటాత పాణీ వాహతాంనా దిసతే (మృగజళ). ఏఖాద్యా ఖాంబామధ్యే కుణీ మాణూసచ ఉభా ఆహే అసా భ్రమ హోతో తద్వత్ హే సర్వ జగ చిరస్థాఈ అశ్యా ఆత్మతత్త్వాచే అసూన సుద్ధా భ్రమానే భాసమాన్ హోతే. ఆత్మతత్త్వావర జగాచా భాస హోతో. ॥ ౧౬॥

యథైవ శూన్యే వేదాన్తో గన్ధర్వాణాం పురం యథా ।
యథాకాశే ద్విచన్ద్రత్వం తద్వత్ సత్యే జగత్థితిః ॥ ౧౭॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే యామధ్యే వేదాంత, గంధర్వనగర మ్హటలే జాతే కింవా ఆకాశాంత దోన చంద్ర దిసతాత అసే మ్హటలే జాతే (ఏఖాద్యాచ్యా డోళయాంత ఫరక ఝాల్యావర త్యాలా

దోన -దోన ప్రతిమా దిసూ లాగతాత కింవా బోటానే డోళా దాబల్యావర పణ దోన దోన దిసతే) త్యాప్రమాణే హే జగ ఖరేచ ఆహే అసే వాటతే. ॥ ౧౭॥

యథాతరఙ్గకల్లోలర్జలమేవ స్ఫురత్యలమ్ ।
అనేక నామరూపైశ్చ బ్రహ్మైకం ప్రవిజృమ్భతేమ్ ॥ ౧౮॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే తరంగ ఆణి లాటా హ్యా పాణ్యామధ్యే స్వయంస్ఫూర్తినేచ యేతాత తసేచ హే బ్రహ్మతత్త్వ అనేక రూపానే ప్రకట హోతే ॥ ౧౮॥

ఘటనామ్నా యథా పృథ్వీ పటనామ్నా హి తత్త్వతః ।
జగన్నామ్నా చిదాభాతి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్ ॥ ౧౯॥

అర్థ - ఘట హ్యా నావానే జ్యాప్రమాణే మాతీ (అర్థాత పృథ్వీ తత్త్వచ రూప బదలవూన యేతే) కింవా వస్త్ర హ్యా నావానే పణ తత్త్వతః జమీనీమధూనచ కాపూస యేతో వ త్యాచే వస్త్ర బనతే. తద్వత హే ఏక బ్రహ్మతత్త్వచ సర్వత్ర జగత్ మ్హణూన చిత్ స్వరూపానే శాశ్వత రూపామధ్యేం విద్యమాన అసూన విరాజిత హోతే ॥ ౧౯॥

యథా వన్ధ్యాసుతోనాస్తి యథా నాస్తి మరౌజలమ్ ।
యథా నాస్తినభో వృక్షస్తథా నాస్తి గర్త్థిస్తితిః ॥ ౨౦॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే వంధ్య స్త్రీ చా పుత్ర అస్తిత్వాంతచ నసతో, జ్యాప్రమాణే వాళవంటాత పాణీ నసతే తో నుసతా (మృగజళ) భ్రమ అసతో, జ్యాప్రమాణే నభ నసతే పణ భాసతే త్యాంత గంధర్వ నగర వ వృక్ష చిత్రరూపానే భాసతాత త్యాచ ప్రమాణే హే జగత్ పణ ఖరే అస్తిత్వాంత నాహీ. ॥ ౨౦॥

గృహ్యమాణేం ఘటే యద్వన్మృత్తికా భాతి వై బలాత్ ।
వీక్ష్యమాణేం ప్రపఞ్చేతూ బ్రహ్మైవాభాతి భాసురమ్ ॥ ౨౧॥

అర్థ - ఘట ఘేతల్యానంతర జ్యాప్రమాణే ఆమ్హీ మాతీచ (హోతాత) ఘేతలీ ఆహే అసే వాటతే త్యాప్రమాణే హ్యా ప్రపంచాలా బఘితల్యావర త్యా -త్యా రూపానే బ్రహ్మతత్త్వచ ప్రకాశిత హోత అసతే. ॥ ౨౧॥

సదైవాత్మా విశుద్ధోఽస్తి హ్యశుద్ధో భాతి వై సదా ।
యథైవ ద్వివిధా రజ్జుర్జ్ఞానినోఽజ్ఞానినోఽనిశమ్ ॥ ౨౨॥

అర్థ - త్యాచ ప్రమాణే ఆత్మా సదైవ శుద్ధచ అసతో పరంతు భ్రమానే తో అశుద్ధచ వాటతో. సర్ప రజ్జు భ్రమ హా జ్ఞానీ ఆణి అజ్ఞానీ మాణసాంమధ్యే వేగళాచ భాసతో (జ్ఞాన ఝాల్యావర తీ దోరీచ ఆహే మ్హణూన భయ వాటత నాహీ।) ॥ ౨౨॥

యథైవ మృణ్మయః కుమ్భస్తద్వద్దేహోఽపి చిన్మయః ।

ఆత్మానాత్మవివేకోఽయం వృథా క్రియతే బుధైః ॥ ౨౩॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే కుంభ హా మృణ్మయ మ్హణజే మాతీచా ఆహే తద్వత్ హా దేహ చిన్మయస్వరూపచ ఆహే. ఆత్మా ఆణి అనాత్మా హా వివకే పండిత లోక వ్యర్థచ కరతాత. ॥ ౨౩॥

సర్పత్వేన యథా రజ్జూ రజతత్వేన శుక్తికా ।
వినిర్ణీతా విమూఢేన దేహత్వేన తథాఽఽత్మతా ॥ ౨౪॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే దోరీలా సర్ప మానణే, శింపల్యాలా చాందీ మానణే, త్యాప్రమాణేచ ఆత్మ్యాలా మూఢ మనుష్య దేహ సమజతో. ॥ ౨౪॥

ఘటత్వేన యథా పృథ్వీ జలత్వేన మరీచికా ।
గృహత్వేన హి కాష్ఠాని ఖడ్గత్వేనైవ లోహతా ॥ ౨౫॥

అర్థ - జలత్వ (మ్హణజే పాణీ అసణే) హ్యాస మృగజళ, ఘటత్వ మ్హణజే ఘడా అసణే మ్హణజే మాతీ ఆణి ఘర మ్హటలే మ్హణజే లాకడీ సామాన ఆణి శస్త్ర మ్హటలే మ్హణజే లోఖండ, త్యాప్రమాణే ఆత్మతత్త్వ మ్హణజే హా దేహచ అసే అజ్ఞానాముళే మూఢ మనుష్యాస వాటతే. ॥ ౨౫॥

హ్యదాత్మని దేహత్వం పశ్యత్యజ్ఞానయోగతః ।
నష్టేఽజ్ఞానే కిమప్యేవ నో జాతం నైవ తిష్ఠతి ॥ ౨౬॥

అర్థ - ఆత్మతత్త్వ మ్హణజే హా దేహచ అసే అజ్ఞానాముళే మూఢ మనుష్యాస వాటతే ఆణి అజ్ఞాన నష్ట ఝాల్యావర కాంహీచ రహాత నాహీ ఆణి నష్టహీ హోత నాహీ. ॥ ౨౬॥

సుఖబుద్ధ్యా జగద్భానం జగద్వస్తుసుసఙ్గ్రహః ।
జగత్పదార్థమ్భోగేచ్ఛా భోగేఽపి కిల నో సుఖమ్ ॥ ౨౭॥

అర్థ - సుఖప్రాప్తీచ్యా ఆశేనే జగాచే భాన హోతే, జగాతీల వస్తూంచా సంగ్రహ, ఆణి జగాంతీల సుఖాంచ్యా ఉపభోగాచీ ఇచ్ఛా హోతే, పణ భోగా మధ్యే సుద్ధా సుఖప్రాప్తీ హోత నాహీ. ॥ ౨౭॥

కియోద్భవం సుఖం న స్యాద్యతః సో దుఃఖసమ్భవః ।
అర్జనం పాలనం భోగః కర్మణైవహి సిధ్యతి ॥ ౨౮॥

అర్థ - క్రియేపాసూన ఉత్పన్న హోణారే జే సుఖ వాటతే తే (ఖరే) సుఖ మిళత నాహీ. మ్హణూన తే దుఃఖ ఉత్పన్న కరణారేచ అసతే. సుఖ ప్రాప్త కరణే, త్యాలా టికవిణే ఆణి త్యాచా భోగ హోణే హే సర్వ క్రియా కేల్యానేచ హోతే. ॥ ౨౮॥

కర్మణ భవతి శ్రాన్తో దేహతో మనసోఽపి చ ।

చిన్తా చ వ్యవధానఞ్చ శక్తి-హ్రాసోఽథ దుఃఖితా ॥ ౨౯॥

అర్థ - క్రియా కేల్యానే అర్థాత్ తే తే కామ కేల్యానే శారీరిక ఆణి మానసిక థకవా యేతో. చింతా, అడథళే ఆణి శక్తిపాత హోఊన పరిణామీ దుఃఖచ హోతే. ॥ ౨౯॥

అర్థానామర్జనే క్లేశస్తథైవ పరిపాలనే ।
నాశం దుఃఖ వ్యయే దుఃఖం భోగే దుఃఖ తథైవ చ ॥ ౩౦॥

అర్థ - ధన మిళవతానా పణ శ్రమ, త్రాస హోతో, సాంభాళతాంనా పణ త్రాస హోతో ఆణి నాశ ఝాలా, ఖర్చ ఝాలా తరీ పణ తే ధన దుఃఖదచ ఠరతే. ఉపభోగ ఘేతలా తరీ తే పరిణమీ దుఃఖదాయకచ ఠరతే. ॥ ౩౦॥

సమూహోదృశ్యవస్తూనాం జగన్నామ్నా విబుధ్యతే ।
భోగ్యం భోగశ్చ భోక్తేతి త్రిపుట్యా వ్యవహార్యతే ॥ ౩౧॥

అర్థ - దిసణార్‍యా వస్తూంచా సమూహ హ్యాలాచ జగ మ్హటలే జాతే. భోగ ఘేణ్యాస లాయక వస్తూ, త్యాచా ఆనంద ఆణి తో ఆనంద ఘేణారా హే మిళూనచ త్యా త్రిపుటీలా (భోగ్య, భోగ, భోక్తా) జగ అసే మ్హటలే జాతే. ॥ ౩౧॥

సుఖాభాసం వినిర్భాంయ దుఃఖదం యః సదైవ హి ।
ఇతోఽపి దుఃఖదం కిం స్యాన్మిథ్యాచాపి చ పఞ్చకమ్ ॥ ౩౨॥

అర్థ - హ్యా వస్తూంపాసూన మిళణారా ఆనంద నేహమీచ సుఖాచా ఆభాసమాత్ర అసతో, సదైవ పరిణామీ దుఃఖదచ (అర్థాత్ పంచేంద్రీయాంపాసూన మిళణారా ఆనంద హా పరిణామీ దుఃఖదాయకచ అసతో) త్యాచాపాసూన మిళణారే దుఃఖ సుద్ధా కసే అసతే తర తే సుద్ధా మిథ్యా ఆణి భ్రామకచ అసతే. ॥ ౩౨॥

త్రికాలాబాధితం సత్యం జగద్వక్తుం న శక్యతే ।
తథైవ భోగ్య భోక్త్రాది జ్ఞాతృజ్ఞేయాదికం చ యత్ ॥ ౩౩॥

అర్థ - హే జగ త్రికాలాబాధిత (వర్తమాన, భూత ఆణి భవిష్య హ్యా తిన్హీ కాళాంత జే టికూన రాహతే తే త్రికాల అబాధిత) సత్య ఆహే అసే మ్హణతా యేత నాహీ మ్హణూన భాగ్య ఆణి భోక్తా హ్యాంనా నిత్యత్వ ఆణి అవినాశిత్వ నాహీ, జసే కీ “జ్ఞాన”ఆణి “జ్ఞాతా”హ్యాంనా అవినాశిత్వ ఆహే. ॥ ౩౩॥

ఆత్మేన్ద్రియమనోయుక్తం భోక్తేత్యాహుర్మనీషిణః ।
ఉపాధినా విహీనశ్చేన్నో భోక్తాఽఽత్మా స్వభావతః ॥ ౩౪॥

అర్థ - ఆత్మా ఇంద్రియేం ఆణి మనానే ఘేరలేలా అసతో. తో భోక్తా అసా సంబోధిలా జాతో. జో అనాది అనంత అసతో తో ఉపాధిరహిత అక్షరరూప అసతో. తో “జాణణారా” “జ్ఞాతా”

హాచ ఖరా "ఆత్మా"అసతో అసే జాణకార జ్ఞానీ లోక సాంగతాత. ॥ ३४॥

అసఙ్గో హ్యాయమాత్మేతి శ్రుతిబోధో యతస్తతః ।
రక్తస్ఫటికవజ్జ్ఞేయం భోక్తాఽఽత్మేతి చ యద్వచః ॥ ३५॥

అర్థ - హా ఆత్మా అసంగ మ్హణజే నిర్మల అవికారీ అసతో, జ్యాప్రమాణే స్ఫటిక హే స్వచ్ఛ అసతే పరంతు త్యాస ఏఖాద్యా రక్త మ్హణజే లాల వస్తూవర ఠేవలే తర త్యావర లాల ప్రభా పడతే, ఆపల్యా నేత్రేంద్రియాలా తో లాల దిసతో. పరంతు వాస్తవిక తో తసాచ వర్ణహీన ఆణి స్వచ్ఛ అసతో. హ్యాప్రమాణే "ఆత్మా హా భోక్తా ఆహే"హే వచన సమజూన ఘ్యావే. ॥ ३५॥

భోక్తా సత్త్వగుణః శుద్ధో భోగానాం సాధనం రజః ।
భోగ్యం తమోగుణం ప్రాహురాత్మా చైషాం ప్రకాశకః ॥ ३६॥

అర్థ - సత్త్వగుణంచా ఆత్మా హా భోక్తా "శుద్ధ ఆత్మా"అసతో ఆణి (వివిధ గుణంచా) వివిధ భోగాంచా సాధక ఆత్మా హా రజోగుణీ మ్హటలా జాతో, ఆణి జో తమోగుణాంచా గ్రాహక ఆత్మా అసతో త్యాంస తమోగుణీ ఆత్మా మ్హటలా జాతో. హ్యాప్రమాణే హా ఆత్మా విద్యమాన అసతో. ॥ ३६॥

ఆకాశో వాయురగ్నిశ్చ జలం భూమిస్తథైవ చ ।
సత్త్వం రజస్తమ ఇతి ప్రోక్తా ప్రకృతిరష్టధా ॥ ३७॥

అర్థ - పృథ్వీ, ఆప, తేజ, వాయు, ఆణి ఆకాశ హీ పంచమహాభూతే ఆణి సత్త్వ రజ ఆణి తమ హే మిళూన అష్టధా ప్రకృతి హోతే. ॥ ३७॥

స్వర్గో మర్త్యశ్చ పాతాలశ్చేతః ప్రోతోఽనయైవ హి ।
అస్యా యత్సూక్ష్మరూపం తన్మాయేతి సముదీర్యతే ॥ ३८॥

అర్థ - స్వర్గ మృత్యు ఆణి పాతాళ యాంతీల తిన్హీ లోక హ్యా అష్టధా ప్రకృతీంనీ కాఠోకాఠ భరలేలే ఆహేత. ఆణి హ్యాంచే జే సూక్ష్మరూప ఆహే తే మాయా మ్హణూన మ్హటలే గేలే ఆహేత. ॥ ३८॥

ఆసీద్బ్రహ్మైకమేవాగ్రం నాసీద్భిన్నం తతః క్వచిత్ ।
అహం బ్రహ్మేతి స్వాత్మానం తదవేత్తత ఏవ హి ॥ ३९॥

అర్థ - బ్రహ్మ హే తత్త్వచ త్యాచ్యా సురవాతీస అసతే ఆణి త్యా శివాయ దుసరే కాంహీహీ నాహీ. ఆణి "అహం బ్రహ్మ"హ్యా శివాయ దుసరే తత్త్వ తేథే నాహీ. ॥ ३९॥

సర్వమాసీజ్జగచ్చేతి శ్రుత్యా నిర్దిశ్యతే యతః ।
ఇయమేవ హి మాయాఽస్యాం బ్రహ్మతేజో మహేశ్వరా ॥ ४०॥

అర్థ - శ్రుతి మ్హణజే వేదాంనీ అసా నిర్దేశ దిలా ఆహే కీ హే సర్వచ జగత్ అసే ఆహే ఆణి హీ సర్వ మాయా (భ్రమ) మ్హణజే భగవాన మహేశ్వరాచీచ అగాధ శక్తి ఆహే. ॥ ४०॥

మాయామాత్రమిదం ద్వైతం మాయా నామ స్వకల్పనా ।
"అహం బ్రహ్మాస్మి"చైవ యా తయా సర్వమిదం జగత్ ॥ ४१॥

అర్థ - మాయా హీ పరమేశ్వరాపాసూన ద్వైత మ్హణజే దుసరీ హీ ఏక కల్పనా ఆహే. జిచ్యా ముళే హే సర్వ జగ ఆభాసిత హోతే, పరంతు తే "అహం బ్రహ్మాస్మిచ"ఆహే. అర్థాత్ సర్వత్ర పరమేశ్వరాచీచ శక్తి ఆహే, జీ ఏకమాత్ర విద్యమాన్ ఆహే. అర్థాత్ మాయే మధ్యే బ్రహ్మతేజచ ఆహే. ॥ ४१॥

ఆభాసరూప జగతః మూలాభాసోఽయమీదృశః ।
అస్మిన్ బ్రహ్మప్రకాశో యో బిమ్బితః స మహేశ్వరః ॥ ४२॥

అర్థ - హ్యా భ్రామక (ఆభాస రూప) జగతాచ్యా మూళాశీ హా ముఖ్య ప్రకాశక అశ్యా రీతీనే విద్యమాన ఆహే. ఆణి హ్యా మూళ బ్రహ్మప్రకాశకాచే తేజ ప్రతిబిమ్బ (ఆరశ్యాంత ముఖ దిసావే తసే) హ్యా రూపానే దిసతే. (తే స్వతః అగదీ అవికారీ ఆణి దూర ఆహే।) ॥ ४२॥

మాయా సా త్రివిధా ప్రోక్తా సత్త్వరాజసతామసీ ।
"అహం బ్రహ్మాస్మి"చేత్యత్ర త్రిపుట్యోద్గమ ఈదృశః ॥ ४३॥

అర్థ - మాయా జీ ఆహే తీ మాత్ర త్రివిధా హ్యా తీన గుణాంనీ మ్హణజే సత్త్వ, రజ, తమ హ్యాంనీ నటలేలీ అసూన త్యాచా ఉద్గమ మాత్ర "అహం బ్రహ్మాఽస్మి"హ్యా ఏకచ తత్త్వామధ్యే ఆహే ॥ ४३॥

అహం భోక్తా బ్రహ్మ చాన్యద్ భోగ్యం భోగోఽస్మి వేదనమ్ ।
అహం జ్ఞాతా బ్రహ్మ జ్ఞేయ జ్ఞానమస్మీతి వేదనమ్ ॥ ४४॥

అర్థ - మీ భోగణారా అసూన జే భోగ్య ఆహే భోగణ్యాస యోగ్య ఆహే తే దుసరే ఆహే అసే సమజణే మ్హణజే "అహం అస్మి"మీ జ్ఞాతా మ్హణజే బ్రహ్మ ఆణి జాణణ్యాలాయక జ్ఞేయ తే దుసరే అసా ద్వైతభావ హోఈల. ॥ ४४॥

స్మరణం విస్మరణాపేక్షం విస్మృతిస్తు నిజావృతిః ।
అతోఽహం స్మరణాత్పూర్వం స్వావృతిశ్చానుమీయతే ॥ ४५॥

అర్థ - స్మరణ ఆణి విస్మరణ హ్యాంత విస్మరణ మ్హణజే స్మరణాచీ నివృత్తి మ్హణజే (త్యాచా విసర పడణే, మతిభ్రమ) హా ప్రకార ఆహే. మ్హణూన మీ మాఝే స్మరణ కరీత అసతాంనా (దూర కోఠే తరీ కాళా ఆడ) ఆపల్యా స్వ -పునరావృత్తిలా అనుమాన కరూన జాణలే పాహిజే. ॥ ४५॥

ఇదమావరణం ప్రోక్తమసచ్చాపి తమస్తథా ।
తమ ఆసీదసద్వేతి చేదమగ్నఽవదత్ శ్రుతిః ॥ ४६॥
అర్థ - హే ఆచ్ఛాదన అసత్ ఆణి తమస్ మ్హటలే గేలే ఆహే. శ్రుతి, వేదశాస్త్రాంనీ సాంగీతలే ఆహే కీ హే అసత్ హోతేచ పణ కసే? తర తే అస్తిత్వాంత నసలేలేచ పణ సురవాతీలా భ్రమాంనే వాటలే ॥ ४६॥

ఆకాశవత్తమో జ్ఞానమథవాఽఽవరణ తథా ।
తస్మిన్నహం బ్రహ్మ చేతి విక్షేప్యశ్చఞ్చలోఽనిలః ॥ ४८॥
అర్థ - ఆకాశాప్రమాణేచ తమ ఆణి అజ్ఞాన ఆవరణ (కీ జే భ్రామకరీత్యా అసూన ఖరే అస్తిత్వాంత నాహీచ అసే) హే పణ భాసలే. జ్యాప్రమాణే వాయు చంచల అసతో తో స్థిర నాహీ తద్వత్ హే వాటణే కీ "మీ బ్రహ్మ నాహీ"హే ఉలటరూపానేచ వాటతే. ॥ ४८॥

ఆభాసోఽనల ఇత్యుక్తో రసాస్వాదోఽస్య తజ్జలమ్ ।
ఇతఃస్థూలానుభూతిర్యా భూమిఃసా సూక్ష్మరూపతః ॥ ४७॥
అర్థ - ఆభాస హా అగ్నిరూప ఆణి రసాస్వాద హా జలరూప అసూన భూమి హీ స్థూల స్వరూపాచీ అనుభూతి ఆహే. హ్యా సర్వ అనుభూతి పంచమహాభూతాంచే సూక్ష్మరూపచ ఆహేత. ॥ ४७॥

అష్టధా ప్రకృతేః సుక్ష్మం రూప మాయేతి యత్ స్థితమ్ ।
మాయా సాఽప్యష్టధా చైవం సూక్ష్మరూపేణ బీజవత్ ॥ ४९॥
అర్థ - అష్టధా ప్రకృతిచ్యా స్వరూపాంత మాయాహీచ ఉభీ రాహతే. మాయేచే సూక్ష్మరూప మ్హణజే త్యాచ్యా బుడాశీ మాయాచ బీజ రూపానే ఆహే. ॥ ४९॥

గుణసామ్యా చ మాయేయం మూలా ప్రకృతిరూచ్యతే ।
బ్రహ్మణోఽజానతో భాతి బ్రహ్మజ్ఞానాద్వి నశ్యతి ॥ ५०॥
అర్థ - గుణాంచా (సత్త్వ, రజ, తమ) సామ్యరూపానే ఉదయ ఝాల్యావర మాయా ఉత్పన్న హోతే హీచ మూళ ప్రకృతి హోయ. బ్రహ్మతత్త్వాలా విస్మృత కేల్యాముళే తీ జాణవతే, ఆణి త్యాచే జ్ఞాన ఝాల్యావర తీ నాశ పావతే. ॥ ५०॥

మూలప్రకృతిరేవేయం మూలమాయేత్యపీర్యతే ।
మూలావిద్యేతి చ ప్రోక్తా జగద్వృక్షస్య మూలతః ॥ ५१॥
అర్థ - మూల ప్రకృతి హీచ మూలమాయా మ్హణూన మ్హటలీ జాతే. జగత్వృక్షాచీ మూలతః జీ విద్యా తీచ మూల విద్యా హోయ. ॥ ५१॥

అసఙ్గం బ్రహ్మనిత్యం హి సచ్చిదానన్దమద్వయమ్ ।

తస్మిన్న మాయా జీవేశౌ నా విద్యాం న జగత్తథా ॥ ౫౨॥

అర్థ - బ్రహ్మరూప తత్త్వ హే నిర్వికార నిత్య చిదానందమయ ఆణి చిన్మయ ఆహే. త్యాంత మ్హణజే జగదీశ్వరాంత విద్యా, మాయా ఆణి హే వినాశీ తత్త్వపణ నాహీం. ॥ ౫౨॥

మాయాయా పూర్వరూపం తు స్వాత్మాజ్ఞానం తమోఽపి వా ।
తతో హ్యుపనిషద్బ్రూతే మాయా సా తు మహత్తమః ॥ ౫౩॥

అర్థ - ఆపల్యా స్వాత్మస్వరూపావిషయీ అజ్ఞాన ఆణి తమ మ్హణజే అంధకార హేచ మాయా హ్యా రూపాచే పూర్వరూప మ్హణజే ఆది రూప ఆహే. ఆణి మ్హణూనచ ఆమచే ఉపనిషద్ సాంగతే కీ "మాయా"హీ మహత్తమ మ్హణజే మోఠ్యాత మోఠ్యా స్వరూపాచీ ఆహే ॥ ౫౩॥

జగత్సర్జనసఙ్కల్పాదతిసూక్ష్మతయాత్ర హి ।
అస్తి ప్రవృత్తిప్రారమ్భః నివృత్తిబ్రహ్మమాత్రతా ॥ ౫౪॥

అర్థ - జగతాచీ ఉత్పత్తి హోణ్యాస ఈశ్వరాచా జో సంకల్ప కారణ ఝాలా త్యాచా అతిసూక్ష్మరూపానే ప్రారంభ "ప్రవృత్తి ప్రారంభ"హా బ్రహ్మతత్త్వాచీ నివృత్తిచ ఆహే ॥ ౫౪॥

యథాకాశస్థితో వాయు తథైవావరణే స్థితా ।
అహం బ్రహ్మాస్మిరూపేయం వేదనా బహుసూక్ష్మతః ॥ ౫౫॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే ఆకాశాంత స్థిత వాయు హా ఆవరణాంత స్థిత ఆహే, "అహం బ్రహ్మాఽస్మి"హీ జ్ఞేయతా అత్యంత సూక్ష్మ రూపాంత తశీచ ఆహే ॥ ౫౫॥

ఆవరణేద్భవవిక్షేపో హ్యతిసూక్ష్మోఽయమోదృశః ।
స్థూలస్థూలతయా పశ్చాద్భవత సృష్టికారణమ్ ॥ ౫౬॥

అర్థ - ఆవరణాంతూన ఉత్పన్న ఝాలేలా వాయు విక్షేపమాత్రానే అత్యంత సూక్ష్మరూప ఝాలా. తదనంతర స్థూల హే సృష్టిరూపాస స్థూలతేనే కారణ ఝాలే ॥ ౫౬॥

యథాతిశుభ్రో విరలో మేఘో హి భవతి క్రమాత్ ।
స్థూలస్థూలో ఘనః కృష్ణః వృష్టేః సాక్షాద్ధికారణమ్ ॥ ౫౭॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే అతిశుభ్ర అసా మేఘ విరళ హోతా హోతా కృష్ణమేఘ ఆణి క్రమానే ఘనదాట హోతో ఆణి వృష్టిలా సాక్షాత్ కారణ బనతో ॥ ౫౭॥

తథైవేయం బ్రహ్మస్ఫూర్తిర్విరలా శుభ్రా హి సా క్రమాత్ ।
స్థూలస్థూలా ఘనీభూయ జగః కారజం భవేత్ ॥ ౫౮॥

అర్థ - త్యాప్రమాణేచ హీ బ్రహ్మతత్త్వాచీ స్ఫూర్తి సురువాతీలా (సంకల్ప రూప ఈశ్వరాచే స్ఫురణ ఆది క్రియా) అత్యంత విరల శుభ్రరూప హోతే నంతర తీ హళూ హళూ స్థూల ఆణి స్థూల హోతా హోతా జగత్ కారణ బనలీ ॥ ४७॥

యథైవ నావమాశ్రిత్య తీర్త్వాబ్ధిం తామపి త్యజేత్ ।
బ్రహ్మాస్మి భావమాశ్రిత్య తీర్త్వా తమపి విసృజేత్ ॥ ४८॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే నాంవేత బసూన సముద్రావర తరంగత జాఊన శేవటీ తో పార కేల్యావర త్యా నావేలా సుద్ధా సోడూన దేతాత, త్యాప్రమాణే "అహం బ్రహ్మాస్మి"హ్యాచా ఆశ్రయ ఘేవూన భవసాగరాలా తరూన జాఊన త్యాస పణ అర్థాత్, ఆపల్యా "అహం తత్త్వాలా"విసర్జిత కరావే ॥ ४८॥

॥ ఇతి అష్టమో అధ్యాయః సమాప్త ॥

హ్యాప్రమాణే శ్రీసమర్థరామదాసాంనీ అనుగ్రహ దిలేలే శ్రీరామాచే పదకమలావరీ భృంగరుపానే గుంజన కరణారే పరమహంస పరివ్రాజకాంచే ఆచార్య భగవాన్ శ్రీధరస్వామీ హ్యాంనీ రచలేలే ముముక్షుసఖ గ్రంథాతీల జగన్మిథ్యాత్వం నామ ప్రకరణ ఆఠవే సంపలే

८. మాయారూపసృష్టిక్రమః నామ ప్రకరణం నవమమ్

మాయారూపసృష్టిక్రమః నామ ప్రకరణం నవమమ్
(మాయారూప సృష్టిక్రమ నవవా అధ్యాయ -)

బ్రహ్మాస్మీతి ప్రవాహస్య మూలం బ్రహ్మైవ శాశ్వతమ్ ।
విస్తారశ్చ జగద్రూపః వివిధత్వేన భాసతే ॥ १॥

అర్థ - "బ్రహ్మాఽస్మి ఇతి" మైం బ్రహ్మ హూ, "మీ బ్రహ్మ ఆహే" హ్యా విచార ప్రవాహాచా మూల ఉద్గమ మ్హణజే తే శాశ్వత్ పరబ్రహ్మచ ఆహే. ఆణి త్యాచా విస్తార మ్హణజే హే జగత్ రూపచ ఆహే. తే వివిధతేచే రూప ఘేవూన నటలేలే ఆహే. ॥ १॥

విశ్వాభిముఖతా యా సా ప్రవృత్తిరితి సంజ్ఞితా ।
బ్రహ్మాభిముఖతా యా సా నివృత్తిరితి సంజ్ఞితా ॥ २॥

అర్థ - జీ జగత స్వరూపాకడే ఆకర్షిత హోతే తీ ప్రవృత్తి మ్హటలీ జాతే ఆణి జీ బ్రహ్మతత్త్వాకడే ఆకర్షిత హోతే, తీ నివృత్తి మ్హటలీ జాతే. ॥ २॥

గుణసామ్యాత్మికాయాం స మాయాయాం బిమ్బితో హ్యజః ।
ఆదినారాయణః సాక్షీ మహేశో వా సదాశివః ॥ ३॥

అర్థ - త్రిగుణాంచీ సామ్యావస్థా, మ్హణజే సమప్రమాణాంత మిళవణీ హోతే, మిసళ హోతే తేంవ్హా తీ "మాయా" హీ నిర్మాణ హోతే. హ్యా శక్తి మధ్యే "అజ" మ్హణజే జ్యాచా కధీచ ఆది కింవా జన్మ నాహీం, తో పరమేశ్వర ప్రతిబిమ్బిత హోతో ఆణి తోచ సాక్షీ మ్హణజే ఆత్మతతత్త్వరూప ఆది నారాయణ, మహేశ కింవా సదాశివ ఆహే. ॥ ३॥

సా పునర్వికృతిం ప్రాప్య సత్త్వోద్రిక్తాఽభవత్తతః ।
అవ్యక్తాఖ్యా చ తస్యాం యో స ఈశ్వర ఇతీర్యతే ॥ ४॥

అర్థ - తీ సామ్యరూపధారీ త్రిగుణాత్మక ప్రకృతి జేంవ్హా త్యాంత కేవళ సత్త్వగుణాచాచ ఉద్భవ హోఊన ఫోఫావతే, తేవ్హా ఈశ్వరతత్త్వ నిర్మాణ హోతే. తో అవ్యక్త అసణారా త్యాచ మాయారూపాంత "ఈశ్వర" మ్హటలా జాతో.

మాయోపాధిర్జగద్యోనిః సర్వజ్ఞత్వాది లక్షణః ।
పారోక్ష్యశబలం బ్రహ్మ నామాఽస్పష్ట వపుస్త్వయమ్ ॥ ५॥

అర్థ - "మాయా" యా తత్త్వాపాసూన జన్మ మ్హణజే ఉత్పన్న హోణారా తో అయోనిజ పరమాత్మా సర్వజ్ఞతా ఆది లక్షణాంనీ యుక్త చిత్ర -విచిత్ర అదృష్యరూపానే అస్పష్ట అదృశ్య అశ్యా శరీరానే భాసతో. ॥ ५॥

రజోద్రిక్తా మహన్నామ్ని జాతా సాఙ్కురతా తతః ।
అఙ్కురాత్పూర్వరూపా చ కాపి బీజస్థితిస్త్వియమ్ ॥ ६॥

అర్థ - రజోగుణాంనీ ఆధిక్య అశ్యా స్థితిత తో ఆతా (పరబ్రహ్మ రూప శక్తిమాన పరమేశ్వర) అంకురిత హోతో. ఆణి త్యా అంకురిత హోణ్యాచ్యా పూర్వీ హీ కోరలీ తరీ ఏక స్థితి హీ "బీజరూప" అశీ నటలీ జాతేం. ॥ ६॥

ఏతస్యాం బిమ్బితో యత్సు స్వార్ణగర్భః స ఏవ హి ।
స్పష్టాస్పష్టవపుశ్చాసౌ బహుస్యామితి తప్యతే ॥ ७॥

అర్థ - హ్యా స్థితి మధ్యేచ తో స్వర్ణరూప గర్భధారక ఏక స్పష్ట ఆణి అస్పష్ట శరీరాంనీ "బహు" అనేక రూపానే తళపూ లాగతో, ప్రకాశిత హోతో. ॥ ७॥

మహతస్తు తమోద్రిక్తా చాహఙ్కారభిదాఽభవత్ ।
అస్యాం యో బిమ్బితస్తస్త విరాడ్నామేతి విశ్రుతమ్ ॥ ८॥

అర్థ - మహత్ తత్త్వామధ్యే తమోగుణాచా వికాస హోవూన అహంకార నిర్మాణ హోతో. ఆణి త్యాంత జేంవ్హాం యా తత్త్వాచా విరాట్ అసా ప్రతిబిమ్బిత భావ ఉత్పన్న హోతో, తోచ విరాట మ్హణూన మ్హటలా జాతో. ॥ ८॥

ఇతో వ్యక్తాని భూతాని త్రిగుణాః విశ్వసృష్టయే ।

జగత్కారణమేవైతత్ప్రత్యక్షం భావ్యతే బుధైః ॥ ౯॥

అర్థ - హ్యాప్రమాణే హ్యా సత్త్వ, రజ తమాంనీ హీ సృష్టి ఉత్పన్న ఝాలీ. జే త్రిగుణ వ్యక్తరూపానే విద్యమాన ఝాలే అసే విద్వాన లోక మానతాత. ॥ ౧౦॥

విష్ణురస్యాభిమానీ చ ప్రధాన పురుషోత్తమః ।
ఇతో బ్రహ్మేయతః సృష్టిః సర్వైవ సమ జాయత ॥ ౧౦॥

అర్థ - ముఖ్య తత్త్వ హే ప్రధాన తత్త్వ విష్ణురూపచ అసూన విష్ణుతత్త్వ ఆహే. హ్యాప్రమాణే హీ సృష్టి నిర్మాణ ఝాలీ. ఆణి సర్వచ హ్యాప్రమాణే సమరూపానే ప్రకాశిత ఝాలే. ॥ ౧౦॥

లలాటాత్ బ్రహ్మణో రుద్రః సఞ్జాత ఇతి కథ్యతే ।
ఏతో త్రిమూర్తయో జ్ఞేయా సృష్టిస్థిత్యన్తకారిణః ॥ ౧౧॥

అర్థ - బ్రహ్మతత్త్వాచ్యా లలాటామధూన రుద్ర తత్త్వ నిర్మాణ ఝాలే అసే సాంగతాత. హ్యా పాసూనచ తీన తత్త్వ నిర్మాణ ఝాలే. (౧) ఉత్పత్తి (౨) స్థితి (3) అంత, అసే మ్హటలే జాతే. ॥ ౧౧॥

విష్ణు సత్త్వాభిమానీ చ విధిశ్చ రజస స్తథా ।
తమసో రుద్ర ఇత్యేవ మతా త్రిగుణదేవతాః ॥ ౧౨॥

అర్థ - విష్ణు హే సత్త్వగుణ సంపన్న, బ్రహ్మ హే (బ్రహ్మదేవ విధి) రాజస తత్త్వ సంపన్న, రుద్ర హే తామస తత్త్వ సంపన్న అసే త్రిగుణ దేవతా మానలే జాతాత. ॥ ౧౨॥

విష్ణుతః సూక్ష్మసృష్టిశ్చ స్థూలా సా బ్రహ్మణః స్మృతా ।
విష్ణురాత్మా హి విశ్వస్య సర్వా సృష్టిరితః క్రమాత ॥ ౧3॥

అర్థ - విష్ణు పాసూన సూక్ష్మసృష్టి, బ్రహ్మపాసూన స్థూల సృష్టి ఆణి సర్వ సృష్టిచా ఆత్మా హా విష్ణుచ ఆహే. హ్యాప్రమాణే సర్వ సృష్టి నిర్మిత ఝాలీ. ॥ ౧3॥

అయం విష్ణుర్హి సమ్ప్రోక్తః శ్రీనారాయణ ఇత్యపి ।
హేమగర్భోఽప్యయం జ్ఞేయో నిజపూర్వస్వరూపతః ॥ ౧౪॥

అర్థ - హా విష్ణునారాయణ హ్యా నావానే పణ జాణలా జాతో. ఆణి ఆపల్యా పూర్వస్వరూపావరున పణ త్యాస "హేమగర్భ" హే పణ మ్హటలే జాతే. ॥ ౧౪॥

సృష్టికామోఽయమాకాశం సృష్ట్వా ప్రథమమేవ హి ।
తతో వాయుస్తతో హ్యగ్నిస్తతో నిరఞ్చ భూస్తతః ॥ ౧౫॥

అర్థ - హ్యాప్రమాణే సృష్టి ఉత్పత్తి కరణ్యాచ్యా కామనేనే హ్యా విష్ణునే ప్రథమ ఆకాశాచీ నిర్మితీ కేలీ తదనంతర వాయు, అగ్ని, జల ఆణి భూమి నిర్మాణ కేలీ. ॥ ౧౫॥

పఞ్చతన్మాత్ర భూతాని త్రిగుణాశ్చ తథైవ సః ।
ప్రథమం సృష్టవాన్దేవః సూక్ష్మదేహవిసృష్ట యే ॥ ౧౬॥

అర్థ - హే పంచతన్మాత్ర భూత నిర్మాణ కరున త్రిగుణాంచే సృజన కరున నంతర దేవానే ప్రథమ సూక్ష్మ దేహ, నిర్మాణ కేలే. ॥ ౧౬॥

తన్మాత్రరూపా ఆసన్ యే పఞ్చభూతాంశ్చ తాంస్తతః ।
తమోగుణమధిష్ఠాయ స్థూలీకర్తు స ఐక్షతః ॥ ౧౭॥

అర్థ - హే పంచమహాభూత ప్రథమ హ్యా -త్యా తన్మాత్రేచ్యా రూపాంత ప్రకాశిత ఝాలే. తమోగుణాచ్యా అధిష్ఠానానే తే స్థూలరూపాంత ప్రథమ దృశ్యరూప ఝాలే. ॥ ౧౮॥

ఆకాశః శబ్దగుణకో శబ్దస్పర్శాత్మికోఽనిలః ।
శబ్దస్పర్శస్తథా రూపః చాగ్నిస్తు త్రిగుణాత్మకః ॥ ౧౮॥

అర్థ - ఆకాశాపాసూన శబ్ద తన్మాత్రాచీ ఉత్పత్తీ ఝాలీ. శబ్ద, స్పర్శాత్మక వాయూ ఉత్పన్న ఝాలా. శబ్ద స్పర్శ తథా రూపాత్మక త్రిగుణాంనీయుక్త అగ్ని ఉత్పన్న ఝాలా. ॥ ౧౮॥

శబ్దస్పర్శస్తథా రూపం రసో నీరం చతుర్గుణమ్ ।
శబ్దస్పర్శస్తథా రూపం రసో గన్ధశ్చ పఞ్చ భూః ॥ ౧౯॥

అర్థ - శబ్ద, స్పర్శ, రూప తథా రస హ్యాంనీ యుక్త జల ఉత్పన్న ఝాలే. హే చార గుణాంనీ యుక్త ఝాలే. శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస ఆణి గంధ హ్యా పాంచ తన్మాత్రే సహిత “భూమి” ఉత్పన్న ఝాలీ.

స పఞ్చభూతసత్త్వాంశన్ రజోశాంశ్చ తథైవ హి ।
కృత్వా చతుర్ధా తత్పశ్చాత్ క్రమేణానేన సృష్టవాన్ ॥ ౨౦॥

అర్థ - పంచమహాభూతాంనా ఆణి రజోగుణాలా క్రమశః చార-చార భాగాంత త్యానే విభాజిత కేలే. ఆణి క్రమానే నిర్మిత ఝాలీ. త్యాంచ్యా మిశ్రణానే సృష్టి చీ నిర్మితీ ఝాలీ. ॥ ౨౦॥

భూత సత్త్వాంశత్రితయాదన్తః కరణపఞ్చకమ్ ।
మనో బుద్ధిశ్చ చిత్తఞ్చ తథాఽహంకార ఏవ చ ॥ ౨౧॥

అర్థ - శరీరాంతీల సత్త్వాంశాచ్యా తీన భాగానే అంతఃకరణ ఉత్పన్న హోతే. త్యాంత మన బుద్ధి చిత్త అహంకార హ్యా గుణాంచా సమావేశ అసతో. ॥ ౨౧॥

భూత సత్త్వతురీయాంశాజ్జ్ఞానేన్ద్రియాణి పఞ్చ చ ।
శ్రోత్రం త్వక్చక్షురిత్యేవ జిహ్వా ఘ్రాణం నిబోధత ॥ ౨౨॥

అర్థ - ఆణి శరీరాంతీల భూత సత్త్వాంశాత్, సత్త్వాంశాచ్యా చౌథ్యా భాగాపాసూన జ్ఞానేంద్రియ పంచక (నేత్ర, కర్ణ, జిహ్వా, స్పర్శ, ఘ్రాణేంద్రియ) ఉత్పన్న ఝాలే. ॥ ౨౨॥

స్ఫురణఞ్చానుసన్ధానం జ్ఞానం విషయోఽన్తరస్య చ ।
సఙ్కల్పశ్చ వికల్పశ్చ మనోవిషయ ఏవ చ ॥ ౨౩॥

అర్థ - స్ఫురణ ఆణి జ్ఞాన హే అంతఃకరణాచే విషయ ఆహేత. సంకల్ప - వికల్ప హే మనాచే విషయ ఆహేత. ॥ ౨౩॥

నిశ్చయశ్చ భవేద్బుద్ధేః చిత్తస్య స్మరణం తథా ।
విషయాఽహఙ్ కృతేస్తద్వదభిమానోఽవగమ్యతామ్ ॥ ౨౪॥

అర్థ - బుద్ధిచా విషయ మ్హణజే నిశ్చయ హా ఆహే. ఆణి చిత్తాచా విషయ స్మరణ ఆహే. అహంకారాచా విషయ అభిమాన హా హోయ. హే జాణావే. ॥ ౨౪॥

మనఃస్థానం గలాన్తఞ్చ బుద్ధేర్వదనమేవ చ ।
అహఙ్కారస్య హృదయం నాభిశ్చిత్తస్య చ స్థలమ్ ॥ ౨౫॥

అర్థ - మనాచే స్థాన గళయామధ్యే, బుద్ధిచే స్థాన వదన (ముఖ) యేథే ఆహే. అహంకారాచే స్థాన హృదయామధ్యే ఆణి చిత్తాచే స్థాన నాభిమధ్యే ఆహే. ॥ ౨౫॥

మూలాధారం స్ఫురణతో భ్రూమధ్యం జ్ఞానతస్తథా ।
అనుసన్ధానతస్త్వేవమన్తః కరణస్య వా స్థలమ్ ॥ ౨౬॥

అర్థ - మూలాధారామధ్యే స్ఫురణాచే (ఉత్సాహ) స్థాన, భ్రూమధ్యాంత మ్హణజే దోన్హీ భూవయాంమధ్యే జ్ఞానాచే స్థాన ఆణి అంతఃకరణాచే స్థాన అనుసంధానామధ్యే ఆహే. ॥ ౨౬॥

అన్తరస్య చ కూటస్థో మనసశ్చన్ద్రమాస్తథా ।
బుద్ధేశ్చతుర్ముఖో జ్ఞేయో బృహస్పతిరథాపి వా ॥ ౨౭॥

అర్థ - అంతరాచా (మనాచా) దేవతా కూటస్థ (ఆత్మా) ఆహే. మనాచా దేవతా చంద్రమా మ్హటలా జాతో. బుద్ధిచా దేవతా చతుర్ముఖ మ్హణజే బ్రహ్మదేవ అసున బృహస్పతి సుద్ధా మానలా జాతో. ॥ ౨౭॥

చిత్తస్య విష్ణుర్విజ్ఞేయో నారాయణః స ఇత్యపి ।
అహఙ్కారస్య రుద్రోఽసావేతేన్తః కరణాధిపః ॥ ౨౮॥

అర్థ - చిత్తాచా దేవతా విష్ణు ఆణి తోచ మ్హణజే నారాయణ హా కర్తాధర్తా ఆహే. అహంకారచా అధిష్ఠాతా రుద్ర (మహాదేవ) అసూన తేచ సర్వాంచే ముఖ్య సాధనాధికారీ ఆహే. ॥ ౨౮॥

శ్రవణస్య దిగ్ త్వచో వాతశ్చక్షోః సూర్యస్తథైవ చ ।
జిహ్వాయా వరుణః ప్రోక్తో ఘ్రాణస్యావిశ్వకుమారకౌ ॥ ౨౯॥

అర్థ - శ్రవణేంద్రియాంచీ దేవతా దిశా, త్వక్ -స్పర్శేంద్రియాచీ దేవతా వాయు, నేత్రేంద్రియాంచీ దేవతా సూర్య, జిహ్వా రసేంద్రియాచీ దేవతా వరుణ ఆణి ఘ్రాణేంద్రియాచీ దేవతా అశ్వినీకుమార హే మానలే గేలే ఆహేత. ॥ ౨౯॥

శబ్ద శ్రోత్రస్య విషయస్త్వచః స్పర్శస్తథైవ చ ।
అక్ష్ణోరూపం రసశ్చైవ జిహ్వాయాస్తు నిబోధత ॥ ౩౦॥

అర్థ - శ్రోత్రాచా విషయ శబ్ద, స్పర్శేంద్రియాచా విషయ -స్పర్శ, నేత్రేంద్రియాంచా విషయ -రూప, జిహ్వేచా విషయ -రస, హ్యాప్రమాణే మ్హటలే గేలే ఆహే. ॥ ౩౦॥

ఘ్రాణస్య విషయో గన్ధః సర్వేషాం స్ఫుట ఏవ హి ।
జీవానాం బాధకం ప్రోక్తం చైతద్విషయపఞ్చకమ్ ॥ ౩౧॥

అర్థ - నాకాచా విషయ -గంధ, అసూన సర్వ ఇంద్రియాంచే విషయ వేగళే -వేగళే ఆహేత. ఆణి హే సర్వ విషయ పంచక జీవాంనా బాధకచ ఆహేత. ॥ ౩౧॥

భూతరజోంఽశత్రితయాద్విజ్ఞేయం ప్రాణపఞ్చకమ్ ।
ప్రాణోపానః సమానశ్చ వ్యానశ్చోదాన ఇత్యపి ॥ ౩౨॥

అర్థ - పంచప్రాణ హే రజోగుణీ భూతాతీల (తిన్హీంచీ యుతి హోవూన) నిర్మాణ ఝాలే, తే మ్హణజే ప్రాణ, అపాన, వ్యాన, ఉదాన ఆణి సమాన హే హోయ. ॥ ౩౨॥

భూతరజస్తురీయాంశాత్పఞ్చకర్మేన్ద్రియాణి వై ।
వాగ్ హస్తౌ చ పాదౌ చ పాయుశ్చోపస్థ ఏవ చ ॥ ౩౩॥

అర్థ - రజోగుణీ భూతాంచ్యా చౌథ్యా భాగాపాసూన పంచకర్మేంద్రియ నిర్మాణ ఝాలే. వాక్, హాత, పాయ, పాయు, ఉపస్థ హే తే హోతాంత. ॥ ౩౩॥

సత్త్వం సమష్టి తస్త్వైవం సృష్టాశ్చేన్ద్రియపాలకాః ।
ఏభిరేవేన్ద్రియాణీత్థం స్వే స్వే కర్మాణి కుర్వతే ॥ ౩౪॥

అర్థ - సత్త్వగుణాపాసున సమవిష్టతత్త్వరూపీ ఇంద్రియపాలక నిర్మాణ హోవూన త్యా -త్యా ఇంద్రియాంచే కార్య త్యా -త్యా కర్మాత సంపన్న ఝాలే. ॥ ౩౪॥

నాగ కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనఞ్జయః ।
ఉపవాతాశ్చ పఞ్చైతే ప్రోక్తా ఉపనిషత్సు హి ॥ ౩౫॥

అర్థ - నాగ, కూర్మ, కుకర, దేవదత్త, ధనంజయ, హే పాంచ ఉపప్రాణ వాయు ఉపనిషదాంమధ్యే సాంగితలే ఆహేత. ॥ ౩౫॥

ఏషు ప్రాణాదయః పఞ్చ ముఖ్యాఃపఞ్చసు తేష్వపి ।
ప్రాణసంజ్ఞస్తథాఽపానః శ్రేష్ఠః ప్రాణస్తయోర్హి సః ॥ ౩౬॥

అర్థ - హ్యా పంచప్రాణాంమధ్యే ప్రాణ ఆణి అపాన వాయు హే ముఖ్య సాంగితలే ఆహేత. త్యాంత ప్రాణ హా విశేష శ్రేష్ఠ సాంగితలా ఆహే. ॥ ౩౬॥

స్థితే యస్మింశ్చ స్థాస్యామి చోత్క్రాన్తోఽహం తథైవ చ ।
ఇతి మత్వాఽసృజత్ప్రాణం భగవాన్ భూతభావనః ॥ ౩౭॥

అర్థ - భూతభవన ప్రజోత్పాదక భగవాన విష్ణునే యా మధ్యే ప్రవిష్ట హోవూన సతత ఉత్క్రాప్త హోవూన ప్రాణ తత్త్వ ఉత్పన్న కేలే. ॥ ౩౭॥

వాయుష్వేతేషు సర్వేషు ముఖ్యశ్చైకోఽభవతతః ।
శ్రేష్ఠో జ్యేష్ఠశ్చ ప్రాణో హి జీవాత్మానం విభర్తియః ॥ ౩౮॥

అర్థ - సర్వ వాయుంమధ్యే త్యా వేళేస ఏకచ వాయు ముఖ్య రూపానే ఉద్భవలా. జ్యేష్ఠ శ్రేష్ఠ అసే ప్రాణతత్త్వ సర్వ జీవాత్మ్యాంమధ్యేం ప్రవిష్ట ఝాలే. ॥ ౩౮॥

ఆస్య నాసికయోర్మధ్యే హృదయం నాభిమణ్డలమ్ ।
పాద్వాఙ్గుష్ఠమితి ప్రాహుః ప్రాణస్థానాని చ క్రమాన్త ॥ ౩౯॥

అర్థ - తోండ ఆణి నాకామధ్యే, హృదయాత ఆణి బేమ్బీత, పాయాచ్యా అంగఠ్యామధ్యే హ్యాప్రమాణే క్రమానే ప్రాణ అసణ్యాచే స్థాన ఆహే. ॥ ౩౯॥

అపానో వర్తతే నిత్యం గుదమేఢ్రోరుజానుషు ।
ఉదరే సకలే కట్యాం నాభౌజఙ్ఘే చ వా తథా ॥ ౪౦॥

అర్థ - అపాన వాయు హా నిత్య గుదాద్వారీ, శిశ్నాగ్రాంత, గుడఘే తథా మాండీ హ్యా ఠికాణీ స్థిత అసతో. సంపూర్ణ ఉదరాంత పోటాంత ఆణి కటిస్థానీ తథా నాభీమధ్యే ఆణి జాంఘేమధ్యే పణ హా త్యాప్రమాణేచ అసతో. ॥ ౪౦॥

వ్యానః శ్రోత్రోరుకట్యాఞ్చ కకుద్భ్యాం గుల్ఫయోరపి ।
ప్రాణస్థానే గలేఽక్ష్ణోశ్చ వ్యాప్త సర్వత్ర తిష్ఠతి ॥ ౪౧॥

అర్థ - వ్యాన హా వాయు కాన మాండ్యా, కంబర -నితమ్బ ఘోటాద్వయాంమధ్యే స్థిత ఆహే. ప్రాణ స్థానామధ్యే గళా, డోళే, హ్యాంత అసూన, సర్వత్ర వ్యాపలా ఆహే. ॥ ౪౧॥

ఉదానః సర్వసన్ధిస్థ పాదయోర్హస్తయోరపి ।
నాభౌ సమానో విజ్ఞేయః సర్వత్రాపి ప్రవర్తతే ॥ ౪౨॥

అర్థ - హాతాపాయాంచ్యా సర్వ సాంధ్యాంమధ్యే ఉదాన హా వాయు స్థిత అసూన నాభి మధ్యే సమాన హా వాయు అసూన తో సర్వత్ర భ్రమణ కరతో. ॥ ౪౨॥

నాగాది యాయవః పఞ్చ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థితః ।
కర్మాణి దశవాయూనామిత ఉర్ధ్వ ప్రచక్షతే. ॥ ౪౩॥

అర్థ - త్వచా ఆది మధ్యే నాగ నామక వాయు స్థిత అసూన ఏకందర దహా ప్రకారచే వాయు వర సాంగీతలే గేలే ఆహేత ఆణి త్యాంచీ కర్మ పణ ఉధృత కేలీ గేలీ ఆహేత. ॥ ౪౩॥

నిఃశ్వాసోచ్ఛ్వాసకాసాశ్చ ప్రాణకర్మాణి ప్రోచ్యతే ।
అపానఖ్యస్య వాయోశ్చ విణ్మూత్రాది విసర్జనమ్ ॥ ౪౪॥

అర్థ - శ్వాస నిశ్వాస ఆది ప్రాణవాయుచీ కర్మే ఆహేత. అపానాది వాయుంచే మలమూల విసర్జన హే కామ ఆహే. ॥ ౪౪॥

సమానః సర్వసామీప్యం కరోతి తనుపోషణమ్ ।
ఉదాన ఉర్ధ్వగమనం దేహస్థోజ్జీరణం తథా ॥ ౪౫॥

అర్థ - "సమాన" వాయు హా సర్వ శరీరాంత భ్రమణ కరున సర్వత్ర సామీప్య ప్రాప్త కరున శరీర పోషణ కరతో. ఉదాన హా వాయు ఉర్ధ్వ గతీస జాఊన శరీరాచే శేవట కరణ్యాచే కార్య కరతోం. ॥ ౪౫॥

వ్యానో వివాదకృత్ప్రోక్తశ్చాలనం సర్వసన్ధిషు ।
పఞ్చవాయుక్రియాః ప్రోక్తా ఉపవాయుక్రియా ఇతః ॥ ౪౬॥

అర్థ - "వ్యాన" వాయు హా సర్వ సాంధ్యామధ్యే భ్రమణ కరణారా అసూన సాంధ్యాంచే వళణే, చాలణే సంపూర్ణ శరీరాత ఫిరణారా ఆహే. హ్యాప్రమాణే పంచ వాయుంచ్యా క్రియా సాంగీతల్యా గేల్యా ఆహేత. ఆతా ఉపవాయుంచ్యా క్రియా బఘు ॥ ౪౬॥

ఉద్గారాదికరో నాగః కూర్మ ఉన్మీలనాదికృత ।
నిద్రాదికృద్దేవదత్తః కృకరః క్షుత్కరస్తథా ॥ ౪౭॥

అర్థ - ఢేకరాచా ఉద్గార ఆదికరణరా వాయు "నాగ" నామక ఆహే. కూర్మ నామక వాయు ఉన్మీలన కారక (డోళయాంచీ ఉఘడ ఝూంప హోతే) దేవదత్త వాయుముళే నిద్రాసమయీ జాంభఈ యేతే, "కృకర" నామక వాయుముళే శింకా వగైరే యేతాత. ॥ ౪౭॥

ధనఞ్జయస్య శోభాది కర్మప్రోక్తం మహాత్మభిః ।
న జహాతి మృతం వాఽపి శరీరఞ్చ ధనఞ్జయ ॥ ౪౮॥

అర్థ - మహాత్మా లోకాంనీ, అసే మ్హటలే ఆహే కీ -ధనంజయ నామక వాయు హా శరీరాస పుష్టీ దేఊన శోభాకారక ఆహే. ఆణి మృత్యు నంతర హీ హా శరీరాస ఫుగవతో ఆణి సోడీత నాహీం. ॥ ౪౮॥

అథ వర్ణాస్తు పఞ్చానాం ప్రాణాదీనామనుక్రమాత ।
అమృతనాదాఖ్యోపనిషద్ వక్తి మన్యా మహేఽధునా ॥ ౪౯॥

అర్థ - ప్రజాది పంచప్రాణాంచే అసే అనుక్రమానే వర్ణన “ప్రాణోపనిషదాంత”(అమృతనాద నామక ఉపనిషదాత) ఆహే. అసే మానలే జాతే. ॥ ౪౯॥

రక్తవర్ణో మణిప్రఖ్యః ప్రాణవాయుః ప్రకీర్తితః ।
అపానస్తస్య మధ్యే తు ఇన్ద్రగోపసమప్రభః ॥ ౫౦॥

అర్థ - రక్తవర్ణ అర్థాత లాలమణ్యాప్రమాణే హా ప్రాణ వాయు ప్రసిద్ధ ఆహే. “అపాన” వాయు త్యాంత ఇంద్రగోప హ్యా లాల మఖమలీ కీడ్యాప్రమాణే దిసతో. ॥ ౫౦॥

సమానస్తుద్వయోర్మధ్యే గోక్షీరధవలప్రభః ।
అపాణ్డుర ఉదానశ్చ వ్యానో హ్యర్చిసమప్రభః ॥ ౫౧॥

అర్థ - గోదుగ్ధ వర్ణాచా మ్హణజే గాఈచ్యా దుధాసారఖా శుభ్రరంగాచా త్యా దోఘాంమధ్యే సమాన వాయు హా అసతో. ఉదాన వాయు హా అపాండూర మ్హణజే భూరకట రంగాచా అసూన వ్యాన హా వాయు ఏఖాద్యా కిరణా ప్రమాణే చమకతో. ॥ ౫౧॥

అపానస్య విధిర్యద్వత్ప్రాణస్య హరిరుచ్యతే ।
ఉదానస్య యథా రుద్రః సమానస్య తథేశ్వరః ॥ ౫౨॥

అర్థ - అపాన వాయుచే అధిపతి విధి అర్థాత బ్రహ్మదేవ హే మ్హటలే జాతాత. ఆణి ప్రాణవాయుచే అధిపతి విష్ణు భగవాన హే సూన ఉదాన వాయుచే రుద్ర హే అధిపతి, సమాన వాయుచే ఈశ్వర హే అధిపతి ఆహే. ॥ ౫౨॥

వ్యానస్య భవతీత్యత్ర త్వభిమానీ సదాశివః ।
ఏవం ప్రోక్తాని పఞ్చానాం పఞ్చాధిపతయః క్రమాత ॥ ౫౩॥

అర్థ - వ్యాన హ్యా వాయుచే ధిపతి అభిమానీ సదాశివ హే మ్హటలే జాతాత. ఆణి హ్యాప్రమాణే హే పాంచ దేవ పంచాధిపతి మ్హణూన మ్హటలే గేలే ఆహేత. ॥ ౫౩॥

రజస్తుర్యంశభాగేన కర్మేన్ద్రియాణి చాభవత్ ।
వాగ్ హస్తౌ చరణావేవముపస్థః పాయురేవ చ ॥ ౫౪॥

అర్థ - రజోగుణాచ్యా చౌథ్యా భాగాపాసూన కర్మేంద్రియాంచీ ఉత్పత్తి ఝాలీ. వాక్ (వాణీ) హస్త, పాద, గుదా ఆణి జననేంద్రియ హీ తీ హోత. ॥ ౫౪॥

వాచోఽగ్నిర్హస్తయోరిన్ద్రః పాదయోశ్చ త్రివిక్రమః ।
ప్రజాపతిరుపస్థస్య పాయోర్మృత్యుస్తథైవ చ ॥ ౫౫॥

అర్థ - వాణీచా అగ్ని, హాతాంచా ఇంద్ర, పాయాంచా త్రివిక్రమ, జననేంద్రియాచా ప్రజాపతి, గుదా ఇంద్రియాచా మృత్యు (యమ) హే దేవతా హోయ. ॥ ౪౪॥

ఇమే కర్మేన్ద్రియాణాన్తు సన్త్యభిమానినః క్రమాన్ ।
దానాదానే తథా స్పర్శో హస్తయోః కర్మతత్స్ఫుడమ్ ॥ ౪౬॥
అర్థ - హ్యా కర్మేంద్రియాంచ్యా క్రమానే దాన ప్రదాన కరణే, స్పర్శ కరణే హ్యాచే హాతాద్వారే స్ఫురణ ఝాలే.

కర్మేన్ద్రియాణి ప్రోక్తాని యన్త్రాణీవ జడాని హి ।
వాణ్యేకైవ హి సమ్ప్రోక్తా జ్ఞానకర్మోభయాత్మికా ॥ ౪౭॥
అర్థ - కర్మేంద్రియ హే జడ యంత్రాప్రమాణే ఝాలే. పణ వాణీ హీచ ఏక జ్ఞాన ఆణి కర్మ హ్యా దోన్హీంచీ వాహక ఝాలీ. దోఘాంనా ప్రకట కరతీ ఝాలీ. ॥ ౪౭॥

ఉద్గీరణం కర్మ యస్యాః సైవ జ్ఞానైకసాధనా ।
నరాణాం భూషణం తద్ది జీవనం (?) లక్షణఞ్చ వా ॥ ౪౮॥
అర్థ - "ఉద్గీరణం" ధ్వని స్పష్ట కరణే, స్పష్ట బోలణే, మ్హణజే జ్ఞానప్రాప్తీచే సాధన ఆహే. మనుష్యాంచే ఏకమేవ భూషణ ఆణి మానవీ జీవనాచే లక్షణ ఆహే. ॥ ౪౮॥

పరా పశ్యన్తి మధ్యమాం వైఖరీ చ చతుర్విధా ।
వాణీయం వర్తతే దేహే జ్ఞాతవ్యాఽత్ర ముముక్షుభిః ॥ ౪౯॥
అర్థ - పరా - పశ్యంతి - మధ్యమా ఆణి వైఖరీ హ్యా చార ప్రకారచ్యా వాణీ శరీరాంత అసతాత. హే ముముక్షు సాధకానే సమజూన ఘేతలే పాహిజే. ॥ ౪౯॥

పరాయామఙ్కురీ భూయ పశ్యన్త్యా ద్విదలీకృతా ।
మధ్యమాయాం ముకులితా వైఖర్యాం వికసీకృతా ॥ ౫౦॥
అర్థ - "పరా" వాణీ మధ్యే తీ అంకురిత హోవూన, "పశ్యంతి" మధ్యే తీ ద్విదలీత హోతే నంతర "మధ్యమా" వాణీమధ్యే తీ ఉన్మీలిత హోవూన "వైఖరీ" మధ్యే తీ పూర్ణ వికసిత హోతే. ॥ ౫౦॥

విదితం పాదయోఃకర్మ గమనాగమనాదికమ్ ।
ఉపస్థస్య చ పాయోశ్చ మూత్రవిష్ఠావిసర్జనమ్ ॥ ౫౧॥
అర్థ - పాయాంముళే జాణే -యేణే ఆది కర్మ హోతే. ఉపస్థ ద్వారా మల, గూదాద్వారే మూత్ర మల విసర్జన క్రియా హోతే. ॥ ౫౧॥

పఞ్చవింశతితత్త్వాఖ్యం సూక్ష్మం చైవాతివాహికమ్ ।
లిఙ్గశరీరమిత్యవం వాసనావాసిత జగుః ॥ ౫౨॥

అర్థ - పంచవీస తత్త్వాంనీ హ్యా జడశరీరాంత సూక్ష్మ శరీర, ఆణి సూక్ష్మ రూపానే లింగ శరీర మ్హణూన హే వాసనా స్థానీ విరాజమాన అసతే. ॥ ౬౨॥

ద్విధా విభజ్య చైకైకం స్థాప్యైకన్తు తథైవ చ ।
ద్వితీయఞ్చ పునశ్చైవం చతుర్ధా కృతవాన్ ప్రభుః ॥ ౬౩॥

అర్థ - త్యాచే దోన -దోన విభాగ కరున, త్యాచే పునర్థ్స్థాపన కరున అర్ధ్యా ఉరలేల్యా విభాగాచే చార భాగ ప్రభునే కేలే. (పంచీకరణ) అర్థాత పంచమహాభూతాంచే విశిష్ట సంమ్మిశ్రణ. ॥ ౬౩॥

తత్తద్భూతే ప్రధానాంశమేకం సంస్థాప్యనన్తరమ్ ।
తదన్యేషు చతుర్భాగాన్ సంయోజ్య పఞ్చ -పఞ్చ తే ॥ ౬౪॥

అర్థ - త్యా -త్యా భూతాంచే అర్ధే భాగ ఘేవూన, బాకీచ్యాంచే ఏక -ఏక పావ హిస్సే త్యాస జోడూన త్యాచే పున్హా పాచ ప్రకార కేలే. ॥ ౬౪॥

పఞ్చభూతేభ్య ఏవం చ తత్త్వాని పఞ్చవింశతి ।
ఆకారోదీక్షణాదేవ దేవః స్వాచిన్త్యశక్తితః ॥ ౬౫॥

అర్థ - పంచ మహాభూతాంపాసూన హే పంచవీస తత్త్వాంచే ఆకార దేవూన దేవానే స్వశక్తినే త్యాంత చైతన్య ఓతలే. ॥ ౬౫॥

అన్తఃకరణం వ్యానః శ్రోత్రం వాక్శబ్దో నభ ఏవ చ ।
మనః సమానస్త్వగ్ధస్తౌ స్పర్శశ్చేత్యనిలస్తథా ॥ ౬౬॥

అర్థ - అంతఃకరణామధ్యే వ్యాన, శ్రోత్ర ఆణి వాదీ మధ్యే శబ్దరూప, నభ, మనామధ్యే సమాన హా వాయురూప ఆణి త్వచే మధ్యే వాయురూప స్పర్శ నిర్మాణ కేలా. ॥ ౬౬॥

బుద్ధిరుదానశ్చక్షుషీ పాదౌ రూపం తథాఽనలః ।
చిత్తం ప్రాణశ్చ జిహ్వైవం చోపస్థస్య రసోజలమ్ ॥ ౬౭॥

అర్థ - బుద్ధిమధ్యే ఉదాన, డోళయాంనా రూప ఆణి పాయాంనా అగ్నిదేవతా, చిత్తామధ్యే ప్రాణ, జిహ్వా వ జననేంద్రియ హ్యాంత రసరూపీ జలదేవతా ప్రకట ఝాల్యా ॥ ౬౭॥

అహఙ్కారస్తథాఽపానో ఘ్రాణం గన్ధస్తథైవ భూః ।
పఞ్చవింశతి తత్త్వాని సూక్ష్మదేహస్య సన్త్యథ ॥ ౬౮॥

అర్థ - అహంకార, అపాన, ఘ్రాణ గంధ తసేచ భూ -పృథ్వీ (గంధవతీ) హే పంచవీస తత్త్వ సూక్ష్మ దేహాచే సాంగితలే ఆహేత. ॥ ౬౮॥

పఞ్చీకృత హి భూతానాం లేశానాదాయచేశ్వరః ।

వ్యష్టిః సమష్టిః స్థూలాని శరీరాణి వినిర్మమే ॥ ౯౯॥
అర్థ - ఈశ్వరానే పంచీకృత అశ్యా మహాభూతాంచ్యా మిశ్రణాంతూన త్యాంచే లేశ (అంశ) ఘేవూన భూతేం ప్రాణీ ఉత్పన్న కేలీత. తీ వ్యష్టి సమష్టి రూపానే స్థూల శరీరే ఉత్పన్న కేలీ. ॥ ౯౯॥

కామక్రోధౌ లోభమోహౌ భయం నభః ఇతీర్యతే ।
చలన్నవలనఞ్చైవ ప్రసారశ్చ నిరోధనమ్ ॥ ౭౦॥
అర్థ - కామ. క్రోధ, లోభ, మోహ, భయ హే ఆకాశతత్త్వాంత తసేచ చాలణే వళణే, ప్రసార, థాంబణే, రోకణే హే పణ త్యాతచ ఆహే. ॥ ౭౦॥

తథైవాకుఞ్చనం త్వేవం దేనే పవనః ఈదృశః ।
క్షుత్తృష్ణాఽఽలస్య నిద్రా చ మైథునం చా నిలస్తనౌ ॥ ౭౧॥
అర్థ - -త్యాచ ప్రమాణే ఆకుంచన హోణే, మిటణే హే పణ కార్య దేహామధ్యే ఆహే. తే పవన మ్హణజే వాయుచేచ ఆహే. త్యాచ ప్రమాణే భూక, తహాన, ఆళస, నిద్రా, మైథున హే తేజతత్త్వ అగ్నితత్త్వాద్వారేచ శరీరాంత క్రియాశీల హోతాత.
మూత్ర లాలా తథా రక్తం శుక్రం స్వేదో జలం మతమ్ ।
అస్థి చర్మచ నాడీ చ కేశా మాంసఞ్చ భూస్తనో ॥ ౭౨॥
అర్థ - మూత్ర, లాల, రక్త, ఘామ, శుక్ర హే సర్వత్ర జలతత్త్వాచేచ కార్య అసూన హాడే, కాతడే, చర్మ, నసా, కేస మాంస హే సర్వ భూతతత్త్వాపాసూనచ హోతాత. ॥ ౭౨॥

పఞ్చభూతాత్మకో దేహో స్థూలః సూక్ష్మస్తథైవ చ ।
ఆనన్దఘన ఆత్మాఽహం వినిశ్చిత్య విముచ్యతే ॥ ౭౩॥
అర్థ - హా పంచభూతాత్మక దేహ స్థూల ఆణి సూక్ష్మ రూపాత ఆహే. ఆత్మా మాత్ర ఆనందాచా కంద అసూన తో త్యా దేహాస విసర్జిత కరతో. ॥ ౭౩॥

అహింసాసత్యమస్తేయ బ్రహ్మచర్యామ్పరిగ్రహః ।
అక్రోధో గురుశుశ్రూషా శౌచ సన్తోష ఆర్జవమ్ ॥ ౭౪॥
అర్థ - హ్యా నిమ్నలిఖిత సర్వ అంతరముఖ నిత్య అశ్యా స్థితి ఆహేత. అహింసా, సత్య, అస్తేయ, బ్రహ్మచర్య, అసంగ్రహ, అక్రోధ, గురుశుశ్రుషా, శౌచ, సంతోష సరలతా అసతే. ॥ ౭౪॥

శమో మనోనిగ్రహఞ్చ దమశ్చేన్ద్రియసంయమః ।
కర్మత్యాగశ్చోపరతిర్నిత్యమన్తర్ముఖా స్థితిః ॥ ౭౫॥

అర్థ - శమ, దమ, మనోనిగ్రహ, సంయమ, కర్మత్యాగ, ఉపరతి హ్యా సర్వ ఆంతరిక ప్రవృత్తి చ్యా స్థితి ఆహేత. ॥ ౭౫॥

తితిక్షా ద్వన్ద్వసహనం శ్రద్ధా విశ్వాస ఏవ హి ।
తుష్టిరేవ సమాధానం పూర్ణానన్ద స్వరూపతః ॥ ౭౬॥

అర్థ - తితిక్షా సహనశక్తి ద్వంద్వ ద్విధామనఃస్థితి శ్రద్ధా, మ్హణజే విశ్వాసచ ఆహే. తుష్టీ మ్హణజే సమాధాన, పూర్ణ ఆనందస్వరూపాచే తే సమాధాన ఆహే. ॥ ౭౬॥

ఆత్మనిత్వమదమ్భిత్వమాస్తికత్వమహింసతా ।
ఏతే సర్వే గుణా జ్ఞేయాః సాత్త్వికస్య విశేషతః ॥ ౭౭॥

అర్థ - అమానవిత్వం ఆపల్యాకడే మాన సమ్మాన న ఘేణే, అదాంభికత్వ, ఢోంగీపణా న కరణే, ఆస్తికతా మ్హణజే పరమేశ్వరావర శ్రద్ధా ఠేవణే. అహింసా కోణత్యాహీ ప్రకారచీ హింసా న కరణే హీ సర్వ సాత్త్వికగుణాంచీ లక్షణేం ఆహేత. ॥ ౭౭॥

అహం కర్తాస్మ్యహం భోక్తస్మ్యహం వక్తాభిమానవాన్ ।
ఏతే గుణా రాజసస్య ప్రోచ్యన్తే బ్రహ్మవాదిభిః ॥ ౭౮॥

అర్థ - మీచ కర్తా ఆహే, మీచ భోగణ్యాచా అధికారీ ఆహే, వక్తృత్వాచా అభిమాన అసణే, హే గుణ రాజస్ ప్రవృత్తి చే లక్షణ ఆహేత. అసే జ్ఞాతే లోక మానతాత. ॥ ౭౮॥

నిద్రాలస్యమోహరాగౌ మైథునం చౌర్యమేవ చ ।
ఏతే గుణాస్తామసస్య ప్రోచ్యన్తే బ్రహ్మవాదిభిః ॥ ౭౯॥

అర్థ - నిద్రా, ఆళస, ఆసక్తి, మోహ, మైథున ఆణి చోరీ కరణే, హీ అవగుణ తామస్ ప్రవృత్తి చీ ఆహేత. అసే బ్రహ్మవిద్ సాధకాంచే మత ఆహే. ॥ ౭౯॥

ఉర్ధ్వ గచ్ఛన్తి సత్త్వస్థా మధ్యే తిష్ఠన్తి రాజసాః ।
జఘన్యగుణవృత్తిస్థా అధో గచ్ఛన్తి తామసః ॥ ౮౦॥

అర్థ - సత్త్వగుణీ లోక ఉచ్చలోకాంత జాతాత. రాజస ప్రవృత్తిచే లోక మధ్యమ లోకాంత జాతాత, తామస ప్రవృత్తి చే లోక నిమ్న లోకాంత జాతాత. ॥ ౮౦॥

బుద్ధికర్మేన్ద్రియప్రాణపఞ్చకైర్మనసా ధియాః ।
శరీరం సప్తదశభిః సుసూక్ష్మం లిఙ్గముచ్యతే ॥ ౮౧॥

అర్థ - బుద్ధి, కర్మేంద్రియ, ప్రాణపంచక (పంచకర్మేంద్రియ, పంచప్రాణ, పంచ ఉపప్రాణ, మన ఆణి బుద్ధి హ్యాప్రమాణే సతరా తత్త్వ మిళూన సూక్ష్మ శరీర బనతే. ॥ ౮౧॥

మనోబుద్ధిరహఙ్కారః స్వానిలాగ్నిజలాని భూః ।

ఏతాః ప్రకృతస్యత్వష్టౌ వికారాః షోడశోపచారే ॥ ౮౨॥

అర్థ - మన, బుద్ధి, అహంకార స్వ -అహంకారతత్త్వ అనిల (వాయు) అగ్ని, జల ఆణి పృథ్వీ మిళూన హే ఆఠ వికార సోళా తత్త్వాంచ్యాహీ పలీకడచే ఆహేత. ॥ ౮౨॥

శ్రోత్రం త్వక్చక్షుషీ జిహ్వా ఘ్రాణం చైవ తు పఞ్చకమ్ ।
పయూపస్థౌ కరౌ పాదౌ వాక్చైవ దశమీ మతా ॥ ౮౩॥

అర్థ - శ్రోత్ర, చక్షు, త్వచా, జిహ్వా, వ ఘ్రాణ హే పంచేద్రియ ఆణి పాంచ కర్మేంద్రియ హాత, పాయ, వాణీ, పాయు, ఉపస్థ హే మిళూన దహా ఆహేత. అసే సాంగితలే గేలే ఆహే. ॥ ౮౩॥

శబ్దస్పర్శశ్చ రూపఞ్చ రసో గన్ధస్తథైవ చ ।
త్రయోవింశతిరేతాని తత్త్వాని ప్రాకృతాని తు ॥ ౮౪॥

అర్థ - శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధ హే మిళూన ప్రాకృతిక సర్వ తత్త్వ ఆహేత. ॥ ౮౪ ॥

జాగ్రత్స్వప్నః సుషుప్తిశ్చ త్రయాఽవస్థాభిమానినః ।
విశ్వశ్చ తేజసశ్చైవ ప్రాజ్ఞశ్చేతి చ తే త్రయః ॥ ౮౫॥

అర్థ - జాగ్రత స్వప్న, సుషుప్తి హ్యా ఆత్మతత్త్వాచ్యా తీన అవస్థా మానల్యా గేల్యా ఆహేత. ఆణి విశ్వ తేజస ఆణి ప్రాజ్ఞ హే తీన తే రూప ఆహేత. ॥ ౮౫॥

విరాడ్ హిరణ్యగర్భశ్చ ఈశ్వరశ్చేతి తే త్రయః ।
బ్రహ్మాణ్డం చైవ పిణ్డాణ్డ లోకా భూరాదయః క్రమాత్ ॥ ౮౬॥

అర్థ - విరాట్ హిరణ్యగర్భ ఆణిఆ ఈశ్వర అసే తే తీన ఆహేత. బ్రహ్మాణ్డ పిణ్డాణ్డ ఆణి భూలోక అసే తే క్రమానే ఆహేత. ॥ ౮౬॥

స్వస్వోపాధిలయాదేవ లీయన్తే ప్రత్యగాత్మని ।
అణ్డం జ్ఞానాగ్నినా తప్తం లీయతే కారణే సహ ॥ ౮౭॥

అర్థ - ప్రత్యగాత్మా హ్యా అవస్థేత తే ఆపాపలీ స్వోపాధీ లీన కరున జ్ఞానాగ్నినే తప్త హోవూన అణ్డకారణాసహిత విలీన హోతే. ॥ ౮౭॥

పరమాత్మని లీనం తత్పరం బ్రహ్మైవ జాయతే ।
తతః స్తిమిత గమ్భీర న తేజో న తమస్తతమ్ ॥ ౮౮॥

అర్థ - పరమాత్మ్యామధ్యే లీంన ఝాల్యావర ఫక్త బ్రహ్మ హేచ తేథే విరాజిత రాహతే. ఆణి విస్మిత హోవూన అశీ స్థితీ నిర్మాణ హోతే కీం త్యా ఠికాణీ న అంధఃకార రాహతో న తేజస్ రూప రాహతే. అర్థాత ఏకమేవ అద్వైత బ్రహ్మానందచ అనుభూత హోతో. ॥ ౮౮॥

అనాఖ్యమనభివ్యక్తం సత్కిఞ్చిదవశిష్యతే ।
ధ్యాత్వామధ్యస్థమాత్మాన కలశాన్తరదీపవత్ ॥ ८९॥

అర్థ - సత్ తత్త్వ అసే కాహీ శాంత వ తేజస్వీ రూపాంత శిల్లక రాహతే కీ జ్యాప్రమాణే ఏఖాద్యా ఘటామధ్యే స్థిర రూపానే జ్యోతీ దీపక ప్రకాశిత రహాతే. అర్థాత కోఠలేహీ కంపన నసూన ఏక సారఖే తీ జ్యోత స్థిరపణే ప్రకాశిత రాహతే, అర్థాత్ ఆపల్యా మధీల ఆత్మతత్త్వాచా స్వయంప్రకాశిత అసల్యాచ్యా అనుభూతిచా ఆనంద ఘేతో. ॥ ८९॥

అఙ్గుష్ఠమాత్రమాత్మానమధూమజ్యోతిరూపకమ్ ।
ప్రకాశయన్తమన్తస్థం ధ్యాయేత్కూటస్థమవ్యయమ్ ॥ ९०॥

అర్థ - అధూమజ్యోతిస్వరూప మ్హణజే అర్థాత కోఠల్యాహీ ప్రకారచా ధూర త్యా ఠికాణీ నసూన స్వచ్ఛ ప్రకాశచ ఆహే, అశ్యా స్థితిత తే ఆత్మతత్త్వ ఆపల్యా అంతరంగాత జే సత్ తత్త్వ కుటస్థ ఆహే జో అవికారీ ఆహే, త్యాలా కోఠల్యాహీ ప్రకార సంశయ కింవా అజ్ఞానాచా ధూర వేష్టిలా గేలా నాహీ. అశ్యా నిర్మళ తత్త్వాచా అనుభవ ఘేతే. ॥ ९०॥

విజ్ఞానాత్మా తథా దేహే జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితః ।
మాయయా మోహితః పశ్చాద్బహుజన్మాన్తరే పునః ॥ ९१॥

అర్థ - విజ్ఞానాత్మా (పంచకోశాత్మక దేహ) జాగ్రత స్వప్న సుషుప్తి హ్యా తీన అవస్థాంనీ మాయా శక్తిముళే వేఢలా జాతో, ఆణి పున్హా బహుత జన్మాంనా ప్రాప్త కరతో. ॥ ९१ ॥

సత్కర్మప్పరిపాకాత్తు స్వవికారం చికీర్షతి ।
కోఽహం కథమయం దోషః సంసారాఖ్య ఉపాగతః ॥ ९२॥

అర్థ - సత్కర్మ కరీత రాహిల్యాముళే హా ఆత్మా స్వవికారాంనా విసర్జిత కరీత -కరీత పుఢే ప్రగతి పథావర జాతో. అర్థాత కోఽహం మీ కోణ ఆహే? ఆణి "కథం అయం" హే కసే ఆహే? హే సర్వ విచార త్యాలా సతత పడతాత ఆణి త్యాముళే త్యా సంసారరూపీ దోషాంపాసూన తో సుటత జాతో. ॥ ९२॥

జాగ్రత్స్వప్నే వ్యవహరన్సుషుప్తౌ క్వ గతిర్మమ ।
ఇతి చిన్తాపరో భూత్వా స్వభాసా చ విశేషతః ॥ ९३॥

అర్థ - జాగ్రత స్వప్న ఆణి సుషుప్తి హ్యా తిన్హీ అవస్థా మలా కశా ప్రాప్త హోతాత? త్యాంత మాఝీ కాయ గతి ఆహే? ఆణి హా ఆపలా ఆపల్యాలాచ కాయ ఆభాస ఆహే? అసా తో విచార కరతో. ॥ ९३॥

అజ్ఞానాత్తు చిదాభాసో బహిస్తాపేన తాపితః ।
దగ్ధం భవత్యేవ తదా తూలపిడమివాగ్నినా ॥ ९४॥

అర్థ - బాహ్యా తాపాముళే తప్త హోవూన (దుఃఖానే దుఃఖీ హోవూన) అజ్ఞానాముళే పోళల్యాసారఖే విదిత హోతే. జ్యాప్రమాణే అగ్నిముళే తూల కాపూస జళావా తసే హోతే. ॥ ౯౪॥

దహరస్థః ప్రత్యగాత్మా నష్టేజ్ఞానే తతఃపరమ్ ।
వితతో వ్యాప్యవిజ్ఞానం దహత్యేవ క్షణ్ణన తు ॥ ౯౫॥

అర్థ - సూక్ష్మ దహర ప్రత్యగాత్మా హా అజ్ఞాన నష్ట ఝాల్యాముళే జ్ఞానరూపీ సర్వత్ర వ్యాపక స్వరూపీ హోవూన తో క్షణభరాంత ప్రజ్వలిత హోతో. ॥ ౯౫॥

మనోమయ జ్ఞానమయాన్త్సమ్యగ్దగ్ధ్వా క్రమేణ తు ।
ఘటస్థ దీపవత్స్వచ్ఛః స్వదన్తేవ ప్రకాశతే ॥ ౯॥

అర్థ - మనోమయ జ్ఞానమయ కోశాస క్రమానే దగ్ధ సమాప్త కరున తో ఘటస్థ దీపాప్రమాణే స్వాంతఃకరణాంత శాంతపణే తేవత రాహతో. ॥ ౯౬॥

స్వర్గేమృత్యౌ చ పాతాలే యత్కింఞ్చిత్స చరాచరమ్ ।
పఞ్చభూతాత్మకం సర్వం షష్ఠం కిఞ్చిన్న విద్యతే ॥ ౯౭॥

అర్థ - స్వర్గ, మృత్యు, పాతాల, ఆణి జే కాంహీ చరాచర జగత ఆహే తే పంచభూతాత్మక అసూన త్యాశివాయ సహావే కాంహీహీ నాహీం.

ఈక్షణాత్సృష్టవాన్దేవః పృథ్వ్యప్తేజోఽనిలో నభః ।
స్థలసూక్ష్మశరీరాణి చైతేరేవాఽసృజత్ ప్రభు ॥ ౯౮॥

అర్థ - ఈక్షణ దృష్టిక్షేప కేవళ దృష్టిపాత కరున పరమేశ్వరానే పృథ్వీ, ఆప, తేజ, వాయు ఆకాశ హీ పంచమహాభూతే నిర్మిత కేలీ. స్థూల ఆణి సూక్ష్మ భూతే ప్రాణీ హీ హ్యాంపాసూనచ దేవానే నిర్మిత కేలీ. ॥ ౯౮॥

పఞ్చతన్మాత్రతః సూక్ష్మం స్థూలం తత్థ్సూలభూతతః ।
పఞ్చభూతాత్మకే దేహే స్త్రీ కా సా కశ్చ పురుషః ॥ ౯౯॥

అర్థ - పంచతన్మాత్రాపాసూన సూక్ష్మ దేహ ఆణి స్థూల దేహ హే స్థూల భూతాంపాసూన ఉత్పన్న కేలీత. ఆణి హ్యా పంచమహాభూతాత్మక దేహాంత కాయ పురుష దేహ ఆణి కాయ స్త్రీదేహ? అర్థాత సర్వ ఏకచ ప్రకార ఆహే. ం ॥ ౯౯॥

సుషిరం వ్యోమయద్దేహో ప్రచారో వాయుసంజ్ఞకః ।
ఉష్ణతాగ్నిర్ద్రవం చాపః పృథ్వీ కాఠిన్యమిత్యపి ॥ ౧౦౦॥

అర్థ - శరీరాంత ఆకాశరూపానే పోకళీ రిక్త స్థానే వాయురూపానే చలన -వలన, అగ్నిముళే ఉష్ణతా, జలాముళే ద్రవతా పాతళపణా, పృథ్వీముళే కడకపణా హాడే వగైరే నిర్మిత ఝాలీ. ॥ ౧౦౦॥

ప్రాణోత్క్రమణతశ్చోర్ధ్వ శవరూపాత్తనుర్భవేత్ ।
పృథ్వ్యంశ ఏక ఏవాత్ర వర్తతే శవరూపతః ॥ ౧౦౧॥

అర్థ - ప్రాణోత్క్రమణ ఝాల్యావర శరీర ఉర్ధ్వ గతిస జాఊన మృతరూపానే శవ బనూన రాహతే. పృథ్వీచా జో జడ అంశ అసతో తో తేవ్హఢా యేథే జమీనీవర రాహతో. తో శిల్లక రాహతో. ॥ ౧౦౧॥

పృథివ్యాం స లయం గత్వా మృత్తికైవ క్రమాద్భవేత్ ।
అవశిష్టం కిమత్ర స్యాత్కో దేహః కస్య సోఽభవత్ ॥ ౧౦౨॥

అర్థ - పృథ్వీమధ్యేచ త్యాచా విలయ హోతో ఆణి త్యాచీ మృత్తికా బనతే. నంతర కాయ రహాతే? కసచా దేహ ఆణి కోణచా తో రహాయలా? ॥ ౧౦౨॥

ఆకాశాద్వాయురుత్పన్నస్తతోఽగ్నిః సమజాయత ।
అగ్నేరాపస్తతః పృథ్వీ పృథివ్యోఽన్నం ప్రజాయతే ।
అన్నాద్రేతో రజశ్చైవ తాభ్యాం దేహా ఇమే క్రమాత్ ॥ ౧౦౩॥

అర్థ - ఆకాశాంత వాయు ఉత్పన్న ఝాలా త్యాచ్యాపాసూన అగ్ని ఉత్పన్న ఝాలా. అగ్నిపాసూన పాణీ ఆణి పాణ్యాపాసూన పృథ్వీ ఉత్పన్న ఝాలీ. పృథ్వీ పాసూన అన్న, త్యాపాసూన రేత ఆణి రజ ఉత్పన్న ఝాలే. త్యా పాసూన దేహ నిర్మిత ఝాలా. హ్యా క్రమానే సర్వ ఉత్పన్న ఝాలే. ॥ ౧౦౩॥

ఘటో యద్వన్మృత్తికాయాః పుల్లిఙ్గత్వేన బుధ్యతే ।
స్త్రీలిఙ్గత్వేన సా స్థాలీ మృత్తికైకైవ తత్ర తు ॥ ౧౦౪॥

అర్థ - ఘటరూపానే జే నిర్మిత ఝాలే తే పురుషలింగ ఆణి స్థాలీ రూపానే జే ఉత్పన్న ఝాలే తే స్త్రీలింగ. మాత్ర ఏకాచ మాతీచే సర్వకాహీం బనలే ఆహే. ॥ ౧౦౪॥

తథైవ స్త్రీ పుమాన్దేహో జడో మృణ్మాత్ర మృద్భవః ।
కా చ నారీ నరః కః స్యాద్ భ్రమమాత్రమిదం జగత్ ॥ ౧౦౫॥

అర్థ - త్యాప్రమాణేచ సర్వ స్త్రీ-పురుష దేహ హే జడ ఆణి ఏకాచ మాతీచే బనలేలే ఆహేత. మ్హణూన త్యాంత కాయ నారీ ఆణి కాయ నర హా భేద భ్రమమాత్రచ ఆహే. హే జగ భ్రమ మాత్రచ ఆహే. ॥ ౧౦౫॥

రజోఽధిక్యాచ్చ యో దేహః స్త్రీలిఙ్గత్వేన బుధ్యతే ।

రేతోఽధిక్యాచ్చ యో దేహః పుల్లిఙ్గత్వేన బుధ్యతే ॥ ౧౦౬॥

అర్థ - రజతత్త్వాచ్యా ఆధిక్యానే మ్హణజే బహుమాత్రేనే తో దేహ స్త్రీలింగ మ్హటలా జాతో ఆణి రేత తత్త్వాచ్యా ఆధిక్యానే పురుష దేహ మ్హటలా జాతో. ॥ ౧౦౬॥

అన్నే హి నరనారీతి వ్యవహారః ప్రతీయతే ।
నాఽపి భూమౌ న నీరే చ నాగ్నౌ వాయౌ న ఖే తథా ॥ ౧౦౭॥

అర్థ - హ్యాముళేచ వ్యవహారాత హా భేద నర నారీ రూపానే గణలా జాతో. త్యాప్రమాణే హా భేద త్యా పంచమహాభూతాంమధ్యే నాహీ కీ జ్యాపాసూన ఆపలే మానవీ శరీర మిశ్రితరూపానే బనలే ఆహే. పృథ్వీ, ఆప, తేజ, వాయు, ఆకాశ హీ తత్త్వేం సర్వ శరీరాంత సారఖ్యాచ ప్రమాణాంత అసతాత. ॥ ౧౦౭॥

అజ్ఞానోత్థ భ్రమాజ్జాతా వాసనాయాఽసదాత్మికా ।
తస్యాం పుంస్త్రీవదాభాతి స్వప్నే మిథ్యా యథా తథా ॥ ౧౦౮॥

అర్థ - అజ్ఞానాముళే భ్రమ ఉత్పన్న హోవూన ఆణి అసత్ తత్త్వావిషయీ వాసనా ఉత్పన్న ఝాల్యాముళే హా నర నారీ భేద జాణవతో పణ తో జ్యాప్రమాణే స్వప్న హే మిథ్యా అసతే తద్వతచ ఆహే. స్వప్న తేవఢ్యాపురతే ఖరే వాటతే. పణ జాగృత అవస్థా ప్రాప్త ఝాల్యావర తే సర్వ మిథ్యా (ఖోటే) హోతే హే పటతే. ॥ ౧౦౮॥

అనేనైవాం హిజీవత్వం బన్ధో దుఃఖం జనిర్మృతిః ।
నాత్మా నైవ చ భూతాని నాన్న్నం నారీ నరోఽపిచ ॥ ౧౦౯॥

అర్థ - హ్యా అజ్ఞానజన్య భ్రమాముళేచ జీవత్వ ఆణి త్యాచే బంధన తసేచ జన్మ ఆణి మృత్యు హే ప్రాప్త హోతే. అన్యథా హే నర నారీ భేద నాహీత. ఆణి ఆత్మా ఆణి జీవ హే భేద నాహీత. ॥ ౧౦౯॥

జన్మదుఃఖాథమేవేయం భావనా నిర్మితా భవేత్ ।
హీనమస్య భవేన్మోక్షో గ్రహణం బన్ధ ఏక హి ॥ ౧౧౦॥

అర్థ - జన్మ -దుఃఖ హ్యా సాఠీచ హీ భావనా నిర్మిత హోతే ఆణి హ్యా అజ్ఞానజన్య భ్రమరూపీ అవస్థే పాసూన జో సుటలా త్యాస మోక్షప్రాప్తి హోతే ఆణి హ్యా భావనేత జో బాంధలా గేలా త్యాలా సంసార బంధన ప్రాప్త హోతే. ॥ ౧౧౦॥

న చర్మణో న రక్తస్య న మాంసస్య న చాస్థినః ।
యతో నైవ తతో జ్ఞానం స్వాత్మరూప తనుర్జడా ॥ ౧౧౧॥

అర్థ - త్యా భ్రమాముళే చర్మ, రక్త, మాంస, అస్థి రూప దేహాంమధ్యేచ మీపణా వాటతో. తే సర్వ జడరూప ఆహే. స్వాత్మరూపాచే జ్ఞాన మ్హణజే భ్రమరహిత జ్ఞాన ఆహే. ॥ ౧౧౧॥

యథా భానుః స్వప్రకాశస్తథా హ్యాత్మా స్వయం ప్రభః ।
చకాస్తి సర్వదేహేషు నిజానన్దస్వరూపతః ॥ ౧౧౨॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే సూర్య హా స్వయంప్రకాశీ ఆహే, త్యాచ ప్రమాణే ఆత్మా పణ స్వయం ప్రకాశీ ఆహే. తో సర్వ శరీరాంత జీవమాత్రాంత స్వతఃరూపానే ఆనంద రూపానే ప్రకాశిత హోతో. ॥ ౧౧౨॥

ఇతి శ్రీసమర్థరామదాసానుగృహిత శ్రీరామపదపఙ్కజభృఙ్గాయమాన శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య భగవతా శ్రీ శ్రీధరస్వామినా విరచితే ముముక్షుసఖః గ్రన్థే మాయారూపసృష్టిక్రమః నామ నవమం ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

౧౦. గురుకృపయా దేహాధ్యసనాశః నామ ప్రకరణం దశమమ్

(గురుకృపేనే దేహావిషయీ భ్రాన్తజ్ఞానాచా నాశ -)

దేహాధ్యావశాచ్చిత్తే యద్యదాభాతి తత్సదా ।
ఆత్మప్రకాశతః సర్వ మృగతోయం యథాఽపతే ॥ ౧॥

అర్థ - దేహాధ్యాస శరీర మ్హణజే మీ హీ పక్కీ చూక అశీ - భ్రాంత సమజూత అసతే ఆణి త్యా మోహాముళే జే -జే భాసతే తే -తే సర్వ ఆత్మజ్ఞాన ఝాల్యావర మృగజళాప్రమాణే నాహీసే హోతే. మృగజళ హే సూర్యతాపాముళే భాసతే. ॥ ౧॥

అహం దేహో మమాయం వా భావనాఽజ్ఞానకల్పితా ।
నాహం దేహో మమాయం వా భావనా జ్ఞానకల్పితా ॥ ౨॥

అర్థ - మీ మ్హణజే మాఝే శరీర ఆణి హే మాఝే హీ భావనా అజ్ఞానాముళేచ ఉత్పన్న హోతే. ఆణి ఆత్మజ్ఞానప్రాప్తీనంతర హే మాఝే నాహీం అశీ భవనా ఉత్పన్న హోతే. ॥ ౨॥

అహం మమేతి యో భావో దేహాధ్యాసాదనాత్మని ।
స భావో బన్ధ ఇత్యుక్తః స్తన్ముక్తిర్ముక్తిరుచ్యతే ॥ ౩॥

అర్థ - మీ ఆణి మాఝే హీ భావనా దేహాధ్యాస లాగతో తేంవ్హా హోతే. ఆణి హ్యా భావనా పాసూన సుటకా ఝాలీ కీ మ్హణజే ముక్తి ప్రాప్త హోతేం. ॥ ౩॥

దేహోఽహమితి సఙ్కల్పో మహత్ సంసార ఉచ్చతే ।
దేహోఽహమితి సఙ్కల్పః స బన్ధ ఇతి చోచ్యతే ॥ ౪॥

అర్థ - మీ మ్హణజే దేహ హీ కల్పనా మ్హణజేచ మహాన సంసార అసే మ్హటలే జాతే ఆణి మీ మ్హణజే హే శరీర హా సంకల్ప బంధన ఉత్పన్న కరతోం. ॥ ४॥

దేహోఽహమితి సఙ్కల్పస్తదుఃఖమితి చోచ్యతే ।
దేహోఽహమితి యద్భాన స ఏవ నరక స్మృతః ॥ ५॥

అర్థ - దేహ మ్హణజే “మీ” హా సంకల్ప దుఃఖ ఉత్పన్న కరతో ఆణి దేహ మ్హణజే “మీ” హీ సంకల్పనాచ హే భాన హోణే మ్హణజేచ నరకవాస హోయ. ॥ ५॥

దేహోఽహమితి సఙ్కల్పో జగత్సర్వమితీర్యతే ।
దేహోఽహమితి సఙ్కల్పో హృదయగ్రన్థిరీరితః ॥ ६॥

అర్థ - దేహ మ్హణజే మీ హీ కల్పనాచ మ్హణజే సర్వ జగ ఆణి దేహ మ్హణజే మీ హ్యాతచ హృదయగ్రంథీ మ్హటలే జాతే. ॥ ६॥

దేహోఽహమితి యజ్జ్ఞానం తదేవాజ్ఞానముచ్యతే ।
దేహోఽహమితి యజ్జ్ఞానం తదసద్భావమేవ చ ॥ ७॥

అర్థ - దేహ మ్హణజే “మీ” అసే వాటణే హేచ అజ్ఞాన ఆహే. ఆణి దేహ మ్హణజే “మీ” హీ భావనాచ “అసత్ భావనా” మ్హటలీ జాతే. ॥ ७॥

దేహోఽహమితి యా బుద్ధిః సా చావిద్యేతి భణ్యతే ।
దేహోఽహమితి యజ్జ్ఞానం తదేవ ద్వైతముచ్యతే ॥ ८॥

అర్థ - దేహ మ్హణజే “మీ” హీ భావనాచ అవిద్యా అసే మ్హటలే జాతే. ఆణి దేహ మ్హణజే “మీ” హ్యాసచ ద్వైత జ్ఞాన మ్హటలే జాతే. ॥ ८॥

దేహోఽహమితి సఙ్కల్పః సత్యజీవః స ఏవ హి ।
దేహోఽహమితి యజ్జ్ఞానం పరిచ్ఛిన్నమితీరితమ్ ॥ ९॥

అర్థ - “దేహ హాచ మీ” హా సంకల్ప మ్హణజే ఖరా జీవభావ మ్హటలే జాతే. దేహ మ్హణజే మీ హే జ్ఞాన పరిచ్ఛిన్న జ్ఞాన మ్హటలే జాతే. ॥ ९॥

దేహోఽహమితి సఙ్కల్పో మహాపాపమితి స్ఫుటమ్ ।
దేహోఽహమితి యా బుద్ధి స్తృష్ణాదోషమయా కిల ॥ १०॥

అర్థ - దేహ మ్హణజేచ “మీ హా సంకల్ప” మహాపాప మ్హటలే జాతే. దేహ మ్హణజే “మీ హీ బుద్ధి” తృష్ణాదోషానే పరిపూర్ణ మ్హటలీ జాతే. ॥ १०॥

లోకవాసనయా జన్తోః త్రశాస్త్రవాసనయాపి చ ।
దేహవాసనాయా జ్ఞానం యథావన్నైవ జాయతే ॥ ११॥

అర్థ - లోకేషణ లోకప్రియతా ఆది మోహాముళే శాస్త్రవాసనా మ్హణజే బహుతసే జ్ఞాన ప్రాప్త కరునచ తసే ప్రదర్శన కరణే హీ ఇచ్ఛా తసేచ దేహవాసనా హ్యా మోహాముళే మనుష్యాలా ఖరే జ్ఞాన ప్రాప్త హోత నాహీం. ॥ ౧౧॥

ఇన్ద్రియాభ్యాం హ్యజయ్యాభ్యాం ద్వాభ్యామేవ హృతం జగత ।
అహో ఉపస్థ జిహ్వాభ్యాం దుఃఖం సమనుభూయతే ॥ ౧౨॥

అర్థ - అజేయ అశ్యా దోన ఇంద్రియాంకడూన హ్యా జగాచే సంపూర్ణపణే అపహరణ కేలే గేలే ఆహే. తే దోన ఇంద్రియ (కీ జ్యాంనా కోణీ జింకూచ శకత నాహీ) మ్హణజే ఏక తర రసేనేంద్రియే అర్థాత కామవాసనా (హ్యాంస అయోగ్యరీతీనే మోకాట సోడల్యాముళే) హ్యాపాసూన పరిణామీ దుఃఖాచీచ ప్రాప్తీ హోతే. ॥ ౧౨॥

విశ్వం సర్వభ్రమాపన్నం కాన్తాసు కనకేషు చ ।
తాసు తేష్వప్యనాసక్తో ధీరో వీరః సుఖీకృతీ ॥ ౧౩॥

అర్థ - కాంతా ఆణి కనకే అర్థాత స్త్రీ ఆణి సోనే (ధన) హ్యాముళేచ సర్వ జగత హే భ్రమిత హోవూన దుఃఖాప్రత పోహోచలే ఆహే. హ్యా దోన్హీం మధ్యే జో కోణీ నిఃస్పృహ రాహీల తోచ ఖరా ధీర ఆణి వీర ఆహే. ॥ ౧౩॥

జనిత్వా పూర్ణతాం యాన్తి వికారా యౌవనే పునః ।
తారుణ్యం త్వబ్ధివత్ ఘోరం తత్ర సత్సఙ్గతిర్హినో ॥ ౧౪॥

అర్థ - యౌవనావస్థేత వికార హే పూర్ణపణే వికసిత హోవూన ఉత్పన్న హోతాత. తారుణ్య హే ఏఖాద్యా సాగరాసారఖే అథాంగ అసూన సత్సంగతి శివాయ (మోకాట సుటలేలే) అసతే. ॥ ౧౪॥

దుర్లభో విషయత్యాగో దుర్లభం తత్త్వదర్శనమ్ ।
దుర్లభా సహజావస్థా సద్గురోః కరుణాం వినా ॥ ౧౫॥

అర్థ - విషయవాసనేచా త్యాగ హా అత్యంత దుర్మిళ అసూన తత్త్వదర్శన అర్థాత్ తత్త్వజ్ఞానావిషయీ ఇచ్ఛా పణ క్వచితచ ఆహే ఆణి సహజ అవస్థాపణ దుర్లభ (మనుష్య మ్హణూన ఆపణ కాయ కేలే పాహిజే అసే వాటణే మ్హణజే సహజ అవస్థా) హీ సుద్ధా సద్గురు కృపేవాచూన కఠీణ ఆహే. ॥ ౧౫॥

గురురేవ పరంబ్రహ్మ గురురేవ పరా గతిః ।
గురురేవ పరా విద్యా గురురేవ పరాయణమ్ ॥ ౧౬॥

అర్థ - గురు హేచ పరబ్రహ్మ ఆహే. గురు హీచ పరమగతీఆహే. గురు హీచ పరావిద్యా ఆహే ఆణి గురు హేచ శరణ జాణ్యాస యోగ్య అసే స్థాన ఆహే. ॥ ౧౬॥

గురుదేవ పరాకాష్ఠా గురుదేవ పరం ధనమ్ ।
యస్మాత్తత్త్వోపదేష్టాఽసౌ తస్మాద్గురుతరో గురుః ॥ ౧౭॥

అర్థ - గురు హీ సర్వాంత ఉచ్చ అశీ స్థితీ ఆహే. గురు హేచ పరమధన ఆహే. గురు హేచ తత్త్వాచే ఉపదేశక అసల్యాముళే శ్రేష్ఠ ఆహే. గురు హేచ సర్వశ్రేష్ఠ ఆహే. ॥ ౧౭॥

గుకారశ్చాన్ధకారో హి రుకారస్తేజ ఉచ్యతే ।
అజ్ఞానగ్రాసకం బ్రహ్మ గురురేవ న సంశయః ॥ ౧౮॥

అర్థ - గురుశబ్దాంతీల పహిల అక్షర జే “గు” హ్యాచా అర్థ “అంధఃకార” అసా ఆహే ఆణి దుసరే అక్షర “రు” హ్యాచా అర్థ “తేజ” అసే ఆహే, అజ్ఞానాచా (అంధఃకారాచా) నాశక గురు ఆహే. కారణ అజ్ఞానానే బ్రహ్మతత్త్వ హే గ్రాసలే గేలే ఆహే. ఆణి గురు హేచ త్యా అజ్ఞానాచే నివారణ కరతాత, కరు శకతాత. ॥ ౧౮॥

గుకారస్యాద్ గుణాతీతో రూపాతీతో రుకారకః ।
గుణరూపవిహీనత్వాద్ గురురిత్యభిధీయతే ॥ ౧౯॥

అర్థ - గుకార హా గుణాంచ్యాహీ పలీకడే మ్హణజే అతీత అసతో ఆణి రుకార హా రూపాచ్యా హీ పలీకడే రూపాతీత అసతో. అర్థాత త్యాలా కోఠలేహీ రూప సాంగతా యేణార నాహీం. ఆణి గుణ -రూప విహీనత్వముళే మ్హణజే హే దోన్హీ హీ జ్యాస నాహీ, త్యా పలీకడీల గురు హే ఆహేత. త్యాంచే ఆపణ ఏకచ లక్షణ సాంగూ శకత నాహీం ॥ ౧౯॥

గుకారః ప్రథమోవర్ణో మాయాదిగుణభాసకః ।
రుకారోఽస్తి పరబ్రహ్మమాయాభ్రాన్తివిమోచకః ॥ ౨౦॥

అర్థ - మాయేచా జో పడదా బ్రహ్మరూపావర అజ్ఞానరూపానే ఆహే త్యాంతీల ప్రథమ (ఆవరణ) “భ్రమ” రూపీ అంధఃకార మ్హటలే పాహిజే. తో గుకార ఆహే. రుకార హా జ్ఞానస్వరూప మ్హణజే బ్రహ్మరూపావరీ అజ్ఞాన (భ్రమాచా) నాశక ఆహే. ॥ ౨౦॥

గుకారఞ్చ గుణాతీతం రుకారం రూపవర్జితమ్ ।
గుణాతీతమరూపఞ్చ యోదద్యాత్సదగురుః స్మృతః ॥ ౨౧॥

అర్థ - “గుకార” హా గుణతీత అసూన “రుకార” హా రూపాతీత ఆహే. జో గుణాతీత ఆణి రూపాతీల జ్ఞాన దేతో త్యాలా సద్గురు అసే మ్హటలే జాతే. ॥ ౨౧॥

ధ్యానమూలం గురోర్మూర్తిః పూజామూలం గురోఃపదమ్ ।
మన్త్రమూలం గురోర్వాక్యం ముక్తిమూలం గురోః కృపా ॥ ౨౨॥

అర్థ - ధ్యాన హీచ గురుచీ మూర్తి ఆహే. గురుచరణ మ్హణజే పూజా కరణ్యాతచ ఆహేత. గురుమంత్ర మ్హణజే గురువాక్య హేచ గురుమంత్ర ఆహేత. ఆణి గురుకృపా హీ ముక్తీ ప్రాప్త

కరణ్యాస ముఖ్య ఆధార (కారణచ) ఆహే. త్యా ముళేచ ముక్తీ మిళతే. ॥ ౨౨॥

శోషణ పాపపఙ్కస్య దీపనం జ్ఞానతేజసః ।
గురోః పాదోదకం సమ్యక సంసారార్ణవతారకమ్ ॥ ౨౩॥

అర్థ - పాప రూపీ చిఖలాస దూర కరణారే, జ్ఞానరూపీ తేజ ప్రజ్వలిత కరణారే అసే గురు పాదోదక అర్థాత గురుచే చరణామృత (మ్హణజే త్యాంచీ ఆజ్ఞా పాలన కరణే - గురువాక్యాంవర విశ్వాస ఠేవణే) హే భవసాగర తరున జాణ్యాస అత్యంత మోఠే భక్కమ సాధన ఆహే. ॥ ౨౩॥

యథా ఖనన్ఖనిత్రేణ నరో వార్యాధిగచ్ఛతి ।
తథా గురుగతాం విద్యా శుశ్రుషురధిగచ్ఛతి ॥ ౨౪॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే తహాన లాగల్యావర మనుష్య ఖణూన ఖణూన శేవటీ జలప్రాప్తీ కరున ఘేతో (శ్రమ కేల్యావరచ ఫలప్రాప్తీ హోణే) త్యాప్రమాణే గురుచీ సేవా కరున శ్రమకరణాఱ్యాస విద్యా ప్రాప్త హోతే. ॥ ౨౪॥

గురోః పరతర నాస్తి త్రిషు లోకేషు కిఞ్చనః ।
గురురేవ పరంబ్రహ్మ మోక్షసామ్రాజ్య దిక్షితః ॥ ౨౫॥

అర్థ - గురుపేక్షా శ్రేష్ఠ, అసే తిన్హీ లోకాత కుణీహి నాహీ గురు హాచ పరబ్రహ్మరూప అభిషిక్త సమ్రాట ఆహే. ॥ ౨౫॥

గురుప్రసాదతస్స్వాత్మన్యాత్మారామ నిరీక్షణాత్ ।
గచ్ఛతా ముక్తిమార్గేణ స్వాత్మజ్ఞానం ప్రవర్తతే ॥ ౨౬॥

అర్థ - గురుప్రసాదాముళే స్వతఃచ్యా అంతరంగాంత ఆత్మ్యాచే నిరీక్షణ కరున ముక్తిమార్గానే పుఢే వాటచాల కరీత అసతాంనా స్వ ఆత్మజ్ఞాన ప్రాప్త హోతే. ॥ ౨౬॥

గురువాక్యాధృతే చిత్తే బ్రహ్మజ్ఞానే ప్రకాశతే ।
అభ్యాసవాసనాశక్త్యా తరన్తి భవసాగరమ్ ॥ ౨౭॥

అర్థ - గురు వచనేం హృదయాత సాఠవిల్యానే బ్రహ్మజ్ఞాన ప్రాప్త హోతే. ఆణి త్యాచా అభ్యాస కరణ్యాచీ సతత ఇచ్ఛా ఉత్పన్న హోవూన మనుష్య భవసాగర తరున జాతో. ॥ ౨౭॥

గురుశిష్యాదిభేదేనే బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే ।
బ్రహ్మైంవ కేవలం శుద్ధ విద్యతే తత్త్వదర్శనే ॥ ౨౮॥

అర్థ - గురు శిష్య భేదామధూన బ్రహ్మతత్త్వచ ఆభాసిత హోతే. తత్త్వదర్శన మ్హణజే ఏకందర తత్త్వజ్ఞాన, వేదాంత, విషయాంత “బ్రహ్మ” హాచ కేవళ ఏక విషయ ఆహే. ॥ ౨౮॥

మోక్షద్వారే క్షరపాలాశ్చత్వారః పరికీర్తితః ।
శమో విచారః సన్తోషశ్చచతుర్థః సాధుసఙ్గమ్ ॥ ౨౯॥

అర్థ - మోక్షాచ్యా ద్వారా మధే ప్రవేశ కరావయాచా అసల్యాస చార ద్వారపాల అసతాత. (౧) శమ (౨) విచార (3) సంతోష (౪) సాధుసంగ.

సాధుసఙ్గతిరేవాయ కారణం ప్రథమం తతః ।
యుక్తిః సమ్పాద్యతే పుష్టా దృఢా నౌరివనావికాత్ ॥ 3౦॥

అర్థ - త్యాంత సాధుసంగతి హీచ ప్రథమ మోఠే కారణ ఆహే. జ్యాప్రమాణే తరున జాణ్యాసాఠీ నావ ఆణి నావిక దోన్హీ లాగతాత, పణ నావికాచీ యుక్తి (నైపుణ్య) పణ త్యా నావేలా దృఢ పక్కే తాబ్యాంత ఠేవణ్యాస కారణ బనూన మార్గ క్రమణ కరతే.

ఆత్మజ్ఞానాన్న క్షేత్రేణ విరక్తిప్రపయా పునః ।
సాధవః పాలయన్తీహ దయయా జీవతాం కృతే ॥ 3౧॥

అర్థ - కేవళ శరీరభావనేనే ఆత్మజ్ఞానాశివాయ విరక్తి ప్రాప్త హోత నాహీ. ఆణి సాధుసంత జీవాంచ్యా కల్యాణాసాఠీ హే కార్య కరున త్యాంచే పాలన కరతాత. ॥ 3౧॥

మరుభూమౌ యథోద్యానం సంసారే సాధవస్తథా ।
శాన్తిఞ్చ నవచైతన్యం యచ్ఛన్తి హి మహాత్మనః ॥ 3౨॥

అర్థ - వాళవంటాంత ఏఖాదే ఉద్యాన మిళావే వ శీతలతా ప్రాప్త వ్హావీ తద్వత సంసారాంత సాధుసంతాంచీ సంగతీ హీ శాంతి ఆణి నవచైతన్య ప్రదాన కరతే. ॥ 3౨॥

సంసారసాగరే సన్తః సర్వసమృద్ధద్వీపవత్ ।
పథికో యత్ర గత్వైవం పునర్దుఃఖ న విన్దతి ॥ 33॥

అర్థ - సంసార సాగరామధ్యే సంత హే సర్వసమృద్ధినే యుక్త అసే ఏఖాదే ద్వీపచ - జమీనీచా హిస్సా ఆహే. తే ప్రాప్త కరున సంసారీ మనుష్య పునః దుఃఖ ప్రాప్త కరత నాహీం. ॥ 33॥

నద్యో యథా పరార్థాయ ఫలవృక్షాణి వా యథా ।
పరార్థాయ హి జీవన్తి సాధవో దీనవత్సలాః ॥ 3౪॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే నద్యా పరోపకరాసాఠీచ వహాత అసతాత, వృక్ష హే పరోపకారాసాఠీచ ఫళ ప్రదాన కరతాత, తద్వత సంత హే లోకాంసాఠీచ దీనవత్సల హోఊన దుఃఖితాంవర ప్రేమరూపీ ఛాయా ఘాలణ్యాసాఠీ అసతాత. ॥ 3౪॥

గఙ్గా పాపం శశీ తాపం దైన్యం కల్పతరుస్తథా ।
పాపం తాపఞ్చ దైన్యఞ్చ హరతి సన్తసమాగమః ॥ ౩౪॥

అర్థ - గంగా నదీ హీ పాపక్షాలన కరతే, చంద్రమా తాపహరణ కరతో ఆణి కల్పతరు హా దారిద్ర్య దూర కరతో పణ సంత హే పాప, తాప, దారిద్ర్య దూర కరతాత, తిన్హీంచా నాశ కరతాత. ॥ ౩౪॥

సాధవో సుఖో నిత్యం పరం బ్రహ్మాత్మరూపిణః ।
తత్ర గత్వా న భిన్నఃస్యాత్ ప్రవిష్టాబ్ధౌ నదీ యథా ॥ ౩౫॥

అర్థ - ఆత్మతత్త్వరూప బ్రహ్మనిరూపణ కరున సాధుసంత హే సుఖరూప కరున టాకతాత (అర్థాత సాధుసంతాంజవళ జాఊన త్యాంచే బ్రహ్మనిరూపణ జో సమజున ఘేఈల త్యాలా). జ్యాప్రమాణే నద్యా సముద్రాంత జాఊన మిళాల్యావర సముద్ర రూపచ హోతాత. త్యాంచే స్వతఃచే వేగళేపణ రహాత నాహీం. ॥ ౩౫॥

ఆత్మజ్ఞానం హి సమ్ప్రాప్య బ్రహ్మైవాత్మా సనాతనః ।
అనిత్యమసుఖం లోకమిమం ప్రాప్య భజస్వమామ్ ॥ ౩౬॥

అర్థ - ఆత్మజ్ఞాన ప్రాప్త ఝాల్యావర హే సనాతన ఆత్మతత్త్వచ బ్రహ్మచ హోవూన ఏకరూప హోతే. హ్యా క్షణభంగుర సుఖహీన అశ్యా జీవనాలా ప్రాప్త కరున త్యా జీవానే మాఝే ఈశ్వరాచే రూప ప్రాప్త హోతే. ॥ ౩౬॥

అవ్యక్తం వ్యక్తిమాపన్నం మన్యతే మామబుద్ధయః ।
పరం భావమజానన్తో మమావ్యయమనుత్తమమ్ ॥ ౩౭॥

అర్థ - మలా అర్థాత "పరం" అఖండరూప అశ్యా పరమతత్త్వాలా జో ఆనందరూప ఆహే అశ్యా మలా న జాణల్యాముళే అజ్ఞానీ లోక అదృశ్య అసే సమజాన (జే వ్యక్త ఆణి దుఃఖమయ ఆహే, త్యాలాచ ఫక్త సమజతాత।) ॥ ౩౭॥

అవ్యక్తోఽక్షర ఇత్యుక్తస్తమాహుః పరమాం గతిమ్ ।
యమ్ప్రాప్య న నివర్తన్తే తద్ధామ పరమం మమ ॥ ౩౮॥

అర్థ - అవ్యక్త జే స్పష్ట రూపానే సమజత నాహీం తసేచ నిరాకార ఆణి నిర్గుణ ఆహే తే ఆణి జే అఖణ్డ అక్షర ఆహే అసే స్వరూప మ్హణజేచ పరమగతీ ఆహే. హే ప్రాప్త ఝాల్యావర జాణణారా పునః జన్మమరణాచ్యా ఫే-యాంత అడకత నాహీ ఆణి త్యా స్థానావరున పరత యేత నాహీ, తేచ ధామ మ్హణజే మాఝే ధామ ఆహే. ॥ ౩౮॥

ఆబ్రహ్మభువనాల్లోకాః పునరావర్తినోఽర్జున ।

మాముపేత్య తు కౌన్తేయ పునర్జన్మ న విద్యతే ॥ ౪౦॥

అర్థ - బ్రహ్మలోకాపాసూన తో హ్యా మర్త్యలోకాపర్యంత సర్వ లోకాంతీల ప్రాణీ పునర్జన్మప్రాప్త కరతాత. పరంతు మాఝ్యా పర్యంత పోహచణారే జీవ పునర్జన్మ ఘేత నాహీంత. ॥ ౪౦॥

జ్ఞేయం యత్తత్ప్రవక్ష్యామి యజ్జ్ఞాత్వాఽమృతమశ్నుతే ।
అనాదిమత్పరం బ్రహ్మ న సత్తన్నాసదుచ్యతే ॥ ౪౧॥

అర్థ - జే జాణణ్యాస యోగ్య ఆహే తే మీ తులా ఆతా సాంగతో, జే జాణల్యాముళే అమృత గ్రహణ కేలే జాతే, జే అనాది మ్హణజే జ్యాచీ సురువాత. కధీ కేవ్హా హే సాంగతా యేత నాహీ, తే పరబ్రహ్మరూప ఆహే. తే “అసత్” అసే మ్హటలే జాత నాహీం. “సత్” మ్హణజే చిరంతన అక్షర జే నవ్హతేచ తే ఆధీ హోతే అసే మ్హణతా యేత నాహీం. మ్హణూన త్యాలా “అసత్” ఆధీ నవ్హతే అసే మ్హటలే జాతే. ॥ ౪౧॥

న తద్భాసయతే సూర్యో న శశాఙ్కో న పావకః ।
యద్గత్వా న నివర్తన్తే తద్ధామ పరమం మమ ॥ ౪౨॥

అర్థ - త్యా పరమ తత్త్వాలా సూర్య ప్రకాశిత కరీత నాహీం. చంద్ర ఆణి అగ్నిపణ త్యాస ప్రకాశిత కరీత నాహీత. జ్యా ఠికాణీ పోహోచల్యావర పరత యావే లాగత నాహీం (పునర్జన్మ నాహీం) తే మాఝే ధామ ఆహే, అసే సమజ. ॥ ౪౨॥

తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా ।
ఉపదేక్ష్యన్తి తే జ్ఞానం జ్ఞానినస్తత్త్వదర్శినః ॥ ౪౩॥

అర్థ - జే తత్త్వజ్ఞానీ వ మహాబుద్ధిమాన మనీషీ ఆహేత త్యాంజపాశీ జాఊన త్యాస వినమ్రతేనే నమస్కార కరున, ఆణి శంకా విచారున (బ్రహ్మజ్ఞాన) ప్రాప్త కరావే.

యజ్జ్ఞాత్వా న పునర్మోహమేవం యాస్యసి పాణ్డవ ।
యేన భూతాన్యశేషేణ ద్రక్ష్యస్యాత్మన్యథో మయి ॥ ౪౪॥

అర్థ - జే సమజాన ఘేతల్యావర మోహప్రాప్తీ హోత నాహీ, తరీ సర్వ ప్రాణీ తులా మాఝ్యా అంతరాత్మ్యాంత ఆతా తులా దాఖవితో ॥ ౪౪॥

ఇత్యాహ భగవాన్ కృష్ణః సాధకాయర్జునాయ చ ।
బ్రహ్మజ్ఞానం పరం పుంసా తత్ప్రాప్యం గురుణైవ హి ॥ ౪౫ ॥

అర్థ - సాధక అర్జునాలా భగవాన శ్రీకృష్ణానీ మ్హటలే ఆహే కీ, బ్రహ్మజ్ఞాన హే గురు కడూనచ ఘేతలే పాహిజే.

బ్రహ్మజ్ఞానాదృతేనస్యాన్మోక్షః కస్యాపి కుత్రచిత్ ।

గృహీ వాపి చ వృద్ధోఽపి ముక్తఃస్యాద్బ్రహ్మవేదనాత్ ॥ ౪౬॥
అర్థ - బ్రహ్మజ్ఞానావాచూన మోక్షప్రాప్తి కధీహీ హోత నాహీ. సాధక తజ్ఞ ఆణి జరీ వృద్ధ అసతా తరీ గురు ఉపదేశారహిత రాహిల్యాస త్యాస బ్రహ్మజ్ఞానప్రాప్తి హోత నాహీం. ॥ ౪౬॥

ఇతి శ్రీసమర్థరామదాసానుగృహిత శ్రీరామపదపఙ్కజభృఙ్గాయమాన శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య భగవతా శ్రీ శ్రీధరస్వామినా విరచితే ముముక్షుసఖః గ్రన్థే గురుకృపయా దేహధ్యాసనాః నామ దశమం ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

౧౧. శ్రవణాదీనాం మోక్షరాధనత్వం నామ ప్రకరణమేకాదశమ్

(శ్రవణాదీ మోక్షసాధన - ప్రకరణ అకరావేం)

శ్రవణన్తు గురోఃపూర్వం మననన్తరదనన్తరమ్ ।
నిదిధ్యాసనమేతద్ధి పూర్ణబోధస్య కారణమ్ ॥ ౧॥
అర్థ - ప్రథమ గురుచ్యా ఉపదేశాచే శ్రవణ కరున నంతర త్యాచే మనన (నీట విచార కరున, స్మరణ కరున) త్యానంతర “నిదిధ్యాసనమ్” అర్థాత గురు కివా శాస్త్ర వచనాంచే పునఃపునః స్మరణ కరున త్యా జ్ఞానాచీ వారంవార ఉజళణీ కరణే త్యా జ్ఞానాంత “అసత్” తత్త్వాచా నిషేధ ఆణి “సత్” తత్త్వాచ్యా అధిష్ఠానాచా అభ్యాస హే యేతే. హేచ పూర్ణ బోధ ప్రాప్తిచే ముఖ్య సాధన ఆహే. ॥ ౧॥

ఉత్పత్తిస్థితిసంహారస్ఫూర్తిజ్ఞానవివర్జితమ్ ।
ప్రథమం త్వేకమేవాసీద్ బ్రహ్మైవానన్దరూపకమ్ ॥ ౨॥
అర్థ - ఉత్పత్తి స్థితీ ఆణి సంహార హ్యా జగతాచ్యా తీన అవస్థా సర్వప్రథమ ఏకదమ స్ఫురణ హోణ్యాపూర్వీ ఏకచ స్థితీత హోత్యా త్యా మ్హణజే కేవళ ఆనందమయ బ్రహ్మ హేచ ఏకమేవ అద్వితీయ అవస్థా హోయ. ॥ ౨॥

అధిష్ఠానం ప్రపఞ్చస్య బ్రహ్మణోఽన్యద్యతో న హి ।
తతః సర్వప్రపఞ్చోఽయం బ్రహ్మైవ నిజరూపతః ॥ ౩॥
అర్థ - బ్రహ్మతత్త్వాశివాయ దుసరే కోఠలేచ తత్త్వ హ్యా ప్రపంచాచ్యా ముళాశీ పార్శ్వభూమీవర నాహీం. నిజరూపానే మ్హణజే హే సర్వచ జగత్ మ్హణజే బ్రహ్మరూపచ ఆహే. ॥ ౩॥

ఏతద్బ్రహ్మస్వరూపం యో జ్ఞాత్వా తత్స్థితిమాప్నుయాత్ ।
సచ్చిదానన్ద బ్రహ్మైవ భూత్వా రారాజతేఽద్వయః ॥ ౪॥

అర్థ - హ్యాప్రమాణే బ్రహ్మాచీ హీ స్థితీ జాణూన జో త్యా స్థితీలా ప్రాప్త కరున ఘేతో, తోచ సత్ చిత్ ఆనందరూప హోఊన బ్రహ్మరూపానే ఝళకతో. ॥ ౪॥

ప్రపఞ్చాభావతస్తస్య దుఃఖాభావోఽపి జాయతే ।
న తస్య కిఞ్చిదజ్ఞానం నిత్యబోధస్వరూపతః ॥ ౫॥

అర్థ - ప్రపంచాచా మ్హణజే (మీ వ బ్రహ్మ దోన ఆహోత, మీ మ్హణజే హే శరీర హ్యా భావాస ప్రపంచ (కల్పనా) భావ మ్హటలే ఆహే।) ద్వైత భావాచా జేథే అభావ ఆహే, తథే దుఃఖ భావనేచా పణ అభావ ఆహే. త్యాస కోఠల్యాహీ అజ్ఞానాచా (మాయేచా) స్పర్శ హోత నాహీ. ఆణి నిత్యతత్త్వాచా బోధ హా ఆనందదాయక అసతో. ॥ ౫॥

మాయావిద్యే విహాయైవముపాధీపర జీవయోః ।
అఖణ్డ సచ్చిదానన్దం పరం బ్రహ్మ విలక్ష్యతే ॥ ౬॥

అర్థ - హ్యా మాయా అవిద్యేలా సోడూన జీవ ఆపలీ (జన్మ -మరణాచీ ఉపాధీ దూర కరున) అఖణ్డ అసే సచ్చిదానంద స్వరూప జాణూ శకతో. ॥ ౬॥

ఇత్థం గురుముఖాచ్ఛ్రుత్వా శిష్యైః శమదమాన్వితైః ।
తద్ వాక్యార్థానుసన్ధానం క్రియతే శ్రవణం హితత్ ॥ ౭॥

అర్థ - హ్యాప్రమాణే గురుముఖాంతూన శిష్యాంకడూన (శమ దమాది సాధనానీ మ్హణజే ఇంద్రియ నిగ్రహ ఆణి మనోనిగ్రహాది సాధనాంనీ సజ్జ హోఊన గురు వాక్యాచే పునఃపునః ప్రయత్నపూర్వక శ్రవణ వ మనన (అనుసంధాన కరున) హితకారక శ్రవణ కేలే జాతే. ॥ ౭॥

అధిష్ఠానాద్వినాకార్యం న ప్రతీయేత కర్హిచిత్ ।
కార్యేకారణ భానం హి తదస్తిత్వమపి స్ఫుటమ్ ॥ ౮॥

అర్థ - కోణచేహీ కార్య త్యాచే అధిష్ఠాన జర యోగ్య అసలే తరచ యశస్వీ హోతే, అన్యథా నాహీ. కార్య కోణతే ఆహే ఆణి త్యాచే కారణ హేతు కాయ ఆహే హ్యాచే భాన అసణే ఆణి త్యాచే అస్తిత్వ సుద్ధా స్పష్ట హోతే, అర్థాత “తత్ త్వం అసి” తేచ తూ ఆహేస “తదస్తి త్వమపి స్ఫుటమ” అర్థాత్ తే ఆహే, తూ పణ ఆహే, హే స్పష్ట హోతే.

దృశ్యమానేం ఘటే యదవన్మృత్తికా భాతి సా బలాత్ ।
దృశ్యమానే ప్రపఞ్చేఽపి బ్రహ్మైవాభాతి చిత్సుఖమ్ ॥ ౯॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే హ్యా దిసణాఱ్యా జగాత ఆపల్యాలా ఘట దృష్టీస పడతో తేవ్హాం త్యాతీల మూళ తత్త్వ మాతీచ ఆహే, అసే ఆమ్హాస జ్ఞాత హోతే, తద్వతచ హ్యా దిసణాఱ్యా సర్వ ప్రపంచామధ్యే సుద్ధా ఆమ్హాస బ్రహ్మ హేచ సర్వత్ర విరాజమాన ఆహే, అసే భాసతే. ॥ ౯॥

భావ్యతే యది చేత్కార్యం తదధ్యస్తం హి కారణ ।
స్వాధిష్ఠానాత్తదధ్యస్తం భిన్నం న స్యాత్కదాచన ॥ ౧౦॥

అర్థ - జర హే కార్య త్యామాగీల ఖరే తత్త్వ కాయ ఆహే, ఆణి వరున ఆవరణ కశాచే భ్రమిత కరతే హే జాణవలే తర ఆపల్యా మధీల (అంతరాత్మ్యాంతీత బ్రహ్మతత్త్వ) స్వాధిష్ఠాన జే ఆహే త్యా శివాయ దుసరే తత్త్వ నాహీం అసే సర్వత్ర దిసేల. అర్థాత "సర్వం ఖలు బ్రహ్మ" హే తత్త్వ అనుభవాస యేఈల. ॥ ౧౦॥

రజ్జుసర్పో యథా రజ్జుర్బ్రహ్మైవేదం జగత్తథా ।
అయమహం త్విదం సోఽహం బ్రహ్మైవానన్దమద్వయమ్ ॥ ౧౧॥

అర్థ - రజ్జు దోరీ హీచ సర్పాసారఖీ వాటలీ తసే బ్రహ్మతత్త్వ హేచ దోరీ ఆహే. పణ జగత్ హే సర్పాప్రమాణే భాసతే. పరన్తు స్వాధిష్ఠాన జర ఉమగలే తర తే భిన్నత్వ భ్రమానే దుసరీచ వస్తు వాటణే హే హోత నాహీ. హ్యాంత "హా మీ ఆహే" హా తో ఆహే, అసే న వాటతా "మీ తర బ్రహ్మచతత్త్వచ ఆహే।" అసా మీ అద్వయ ఆనన్ద వాటతో. ॥ ౧౧॥

ఇత్థం యుక్త్యా నిశ్చయార్థ సాధకైశ్చ సమాహితైః ।
కృతం తత్త్వానుసన్ధానం మననం తత్ప్రకీర్యతే ॥ ౧౨॥

అర్థ - హ్యాప్రమాణే సాధక తపస్వీ కడూన యుక్తి నే హా అర్థ నిశ్చితార్థ నివడూన ఘేతలా గేల్యాస త్యాసచ తత్త్వానుసంధాన, మనన అసే మ్హటలే జాతే. ॥ ౧౨॥

ఘటాకాశ మహాకాశమివాత్మానం పరాత్మని ।
విలాప్యాఖణ్డభవేన యోఽస్మి సోఽస్మి స్థిరోఽస్మ్యహమ్ ॥ ౧౩॥

అర్థ - ఘటామధీల ఆకాశ (పోకళీ) ఆణి మహా ఆకాశామధీల పోకళీ హ్యాప్రమాణేచ ఆత్మా ఆణి పరమాత్మా హ్యాంచా పరస్పర (బృహద ఆణి సూక్ష్మ) అసా సంబంధ ఆహే, ఆణి త్యా పాసూన మీ ఖణ్డిత అసా తుకడా నసూన అఖణ్డ బ్రహ్మచ ఆహే. అసా గజర కరున తో ఆహే, మీ ఆహే, ఆణి మీ స్థిర ఆహే, అసే సమజావే. ॥ ౧౩॥

యత్రైవ జగదాభాసో దర్పణాన్తః పురం యథా ।
నిర్వికల్పో నిరాకారో తద్బ్రహ్మైవాస్మి నిష్క్రియమ్ ॥ ౧౪॥

అర్థ - జ్యాప్రమాణే ఆరశాంతీల ప్రతిబిమ్బ హే నిష్క్రియ అసతే త్యాప్రమాణే మీ (ఆత్మతత్త్వ) హే నిరాకర ఆణి నిర్వికల్ప అసతేం. ॥ ౧౪॥

చిదాత్మని సదానన్దే దేహారుఢామహ ధియమ్ ।
నివేశ్య లిఙ్గముత్సృచ్య కేవలోహం స్వమాత్రతా ॥ ౧౫॥

అర్థ - చిదాత్మరూప సదానందామధ్యే మీ దేహ రూపావర “అహం” ఆణి బుద్ధిరూపానే ఆరుఢ హోతో. ఆణి నంతర స్వాత్మరూపాస విసరున లింగముసృజ్య కేవల అహం బుద్ధినే మీ అసే మ్హణూ లాగతో. ॥ ౧౫॥

స్వప్రకాశమధిష్ఠానం స్వయమ్భూయ సదాత్మనా ।
పశ్యామి న స్తో భిన్నం కేవలానన్దరూపతః ॥ ౧౬॥

అర్థ - “సదాత్మనా” అర్థాత్ సత్ స్వరూపీ ఆత్మ్యానే మీ స్వయంభూ స్వయం ప్రకాశిత అశ్యా మాఝ్యా అధిష్టాన అసణాఱ్యా రూపాలా బఘతో తేంవ్హా తే మాఝ్యాపేక్షా అలగ వేగళే అసే కాంహీంచ నసూన కేవళ ఆనంద స్వరూపచ ఆహే, అసే దిసతే, అర్థాత అనుభూత హోతే. ॥ ౧౬॥

క్వ గతం కేన వానీతం కుత్ర లీజమసజ్జగత్ ।
అధునా నైవ పశ్యామి స్థితోఽస్మి కేవలాత్మనా ॥ ౧౭॥

అర్థ - అసత్ రూపీ నశ్వర జగ కోఠే గేలే? కుణీ త్యాస దృష్టీఆడ ఖేచూన నేలే? ఆణి కశామధ్యే తే నశ్వర జగత్ విలీన ఝాలే? అసే మీ ఆతా కోఠేచ బఘూ శకత నాహీ. కారణ ఆతా మలా సర్వత్ర కేవళ ఆనందమయ ఆత్మతత్త్వచ అనుభూత హోత ఆహే. ॥ ౧౭॥

కిం హేయం కిముపాదేయం కిమన్యత్కిం విలక్షణమ్ ।
నిజానన్దసుధాసిన్ధౌ పరిపూర్ణే చిదాత్మని ॥ ౧౮॥

అర్థ - కాయ హేయ తిరస్కరణీయ ఆహే? కాయ ఉపాదేయ గ్రాహ్య ఆహే? కాయ దుసరే కాంహీ ఆహే? ఆణి కాయ విలక్షణ ఆహే? చిత్ తత్త్వానే పరిపూర్ణ ఆణి ఆనందాచా సముద్రచ కీ కాయ యేవ్ఢ్యా మోఠ్యా ఆనందాత మీ న్హాఉన నిఘాలో ఆహే. ॥ ౧౮॥

న కిఞ్చిదయ పశ్యామి న శృణోమి న వేదమ్యహమ్ ।
స్వాత్మనైవ సదైవాస్మి చిదానన్దః స్వలక్షణః ॥ ౧౮॥

అర్థ - న కి మీ కాంహీ బఘూ శకతోయ న కి మీ కాంహీ ఐకూ శకతోయ, కింవా కాంహీ జాణూ శకతోయ అశీ ఆనందమయ స్థితీ ఆహే కీం సతత ఆపల్యా ఆపల్యా మధ్యేచ ఆనందాంత అఖణ్డ అశ్యా ఆనందాత జే కి స్వతఃచేచ లక్షణ ఆహే, అశ్యా అవర్ణనీయ స్థితీత మీ ఆహే. ॥ ౧౯॥

ఇత్థం నిర్విచికిత్స్యేర్థే చేతసః స్థాపితస్య యత్ ।
ఏకతానత్వమేతాద్ధి నిదిధ్యాసనముచ్యతే ॥ ౨౦॥

అర్థ - హ్యాప్రమాణే ఆపల్యా చిత్తాలా హ్యా అవర్ణనీయ అశ్యా ఆనందాంత స్థాపన కరున ఏకాచ ప్రకారానే త్యాచ స్థితీత రాహణ్యాచా వారంవార అభ్యాస కరణే హ్యాలాచ

నిదిధ్యాసన మ్హణతాత.

ధ్యాతృధ్యానే పరిత్యజ్య క్రమాద్ధ్యేయైకగోచరమ్ ।
నివాతదోపవచ్చితం సమాధిరభిధీయతే ॥ ౨౧॥

అర్థ - ధ్యానధారణేమధ్యే క్రమానే ఏక -ఏక సోడూన దృశ్యస్వరూపాంత జే ఆనందమయ స్వయంప్రకాశీ తత్త్వ దృష్టిగోచర హోతే త్యాస నిర్వాత అశ్యా స్థళీ దివ్యాచీ జ్యోత జ్యాప్రమాణే స్థిర రాహూన ప్రకాశిత హోత అసతే, తసే ఆపలే చిత్త త్యా ఆనందమయ స్థితీత దృఢ రహావే, యాలాచ సమాధీ అసే మ్హణతాత. ॥

వృత్తయస్తు తదానీమప్యజ్ఞాతా ఆత్మగోచరాః ।
స్మరణాదనుమీయన్త వ్యుత్థితస్య సముత్థితాః ॥ ౨౨॥

అర్థ - త్యా వేళేస ఆపణాంస అజాణతా, అనేక వృత్తి కల్పనా జ్యా ఆపల్యా ఆత్మతత్త్వాంత సాఠలేల్యా అసతాత, త్యా దృష్యరూప హోతాత. ఆణి ఆపల్యా స్మరణస్థలాంతూన ఉద్భవతాత ఆణి భాసూ లాగతాత. (ఆపల్యా చిత్తామధ్యే అనేక పూర్వజన్మాచేం సంస్కార అసతాత. త్యాంతూన ఆపణాస న కళత తే విచార దృష్యరూప ఘేవూన ఉఠతాత). ॥ ౨౨॥

అనాదావిహ సంసారే సఞ్చితాః కర్మకోటయః ।
అనేక విలయం యాన్తి శుద్ధో ధర్మోఽభివర్ధతే ॥ ౨౩॥

అర్థ - అనాది అశ్యా హ్యా సంసారామధ్యే కోట్యావధీ కర్మ సంచిత ఝాలేలే అసతాత. అనేక కర్మాంచా విలయ హోతో. ఆణి శుద్ధ కర్మ జీ అసతాత తే ధర్మాచీ వృద్ధి కరితాత. ॥ ౨౩॥

ధర్మమేఘమిమం ప్రాహుః సమాధిం యోగవిత్తమాః ।
వర్షత్యేష యథా ధర్మామృతధారాః సహస్రశః ॥ ౨౪॥

అర్థ - యోగ్యాంమధీల మహాయోగీ హ్యా ధర్మమేఘాలా “సమాధీ” అసే మ్హణతాత. సహస్త్రధారాంనీ హా మేఘ జణూ అమృతవర్షావ కరతో. ॥ ౨౪॥

అమునా వాసనాజాలే నిఃశేషం ప్రవిలాపతే ।
సమూలోన్మూలితే పుణ్యపాపాఖ్యే కర్మసఞ్చయే ॥ ౨౪॥

అర్థ - వాసనాంచ్యా జాళయామధ్యే హ్యాంజకడూన త్యాంచా (వాసనాంచా) నిపటారా ఝాలేలా దిసతో. ఆణి కర్మ సంచయామధ్యే పాప ఆణి పుణ్యాచా సమూల నాశ ఝాలేలా అసతో. ॥ ౨౫॥

వాక్యమప్రతిబన్ధం సత్ప్రాక్పరోక్షావభాసతే ।

కరామలకవద్బోధమపరోక్షం ప్రసూయతే ॥ ౨౬॥

అర్థ - అప్రతిబంధ్ధ సత్ వాక్య హే అజ్ఞాత్ న దిసణారే అసే వాటతే. హోతావర తేవలేల్యా ఆవళయాప్రమాణే జే స్పష్ట వ నిశ్చిత అసతే తే దృశ్యస్వరూపాంత అసతే. ॥ ౨౬॥

అన్యవిద్యాపరిజ్ఞానమర్వశ్యం నశ్వర భవేత్ ।
బ్రహ్మవిద్యాపరిజ్ఞానం బ్రహ్మ ప్రాప్తి కరం స్థితమ్ ॥ ౨౭॥

అర్థ - బ్రహ్మవిద్యా సోడూన అన్య విద్యాంచే జ్ఞాన హే నశ్వర ఆహే. బహ్మవిద్యేచే జ్ఞాన మాత్ర (హోతావర తేవల్యాప్రమాణే స్పష్ట) బ్రహ్మప్రాప్తి హేచ నిశ్చిత ఆహే. ॥ ౨౭॥

యత్పరం బ్రహ్మ సర్వాత్మా విశ్వస్యాయతనం మహత్ ।
సూక్ష్మాత్సూక్షమతరం నితయం తత్త్వమేవ త్వమేవ తత్ ॥ ౨౮॥

అర్థ - విశ్వాచా ఆధార పరబ్రహ్మ హే సూక్ష్మాంత సూక్ష్మ అసూన నిత్య సత్ తత్త్వ రూప అసూన తేచ తుఝ్యాంత పణ ఆహే.

జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాది ప్రపఞ్చం యత్ప్రకాశతే ।
తద్బ్రహ్మాహమితి జ్ఞాత్వాం సర్వబద్ధైః ప్రముచ్యతే ॥ ౨౯॥

అర్థ - జాగ్రత స్వప్న సుషుప్తి హా ప్రపంచ జ్యా -జ్యా ముళే ప్రకాశిత హోతో తేచ బ్రహ్మతత్త్వ మీ ఆహే, హే జాణూన సర్వ బంధనాపాసూన ముక్తి ప్రాప్త హోతే. ॥ ౨౯॥

ఏవమేవోపదేశో హి కైవల్యోపనిషద్గతః
ఛాన్దోగ్యేఽపి స్ఫుటం వాక్యమేతత్తత్త్వమీతిచ ॥ ౩౦॥

అర్థ - కైవల్య ఉపనిషదాంతహీ హేచ వాక్య స్పష్ట కేలే ఆహే, ఆణి ఛాందోగ్య ఉపనిషదాంతహీ హేచ వాక్య కీం “తత్ తత్త్వం అసి” హే సాంగితలే ఆహే. ॥ ౩౦॥

అవగమ్య గురుత్వ తత్త్వం నిత్యమేవ సమాహితైః ।
సాధకైశ్చిన్తనం కార్యం శుకోపనింశది స్ఫురమ్ ॥ ౩౧॥

అర్థ - గురు పాసూన హేచ జ్ఞాన సాధకానే సంచిత కరున మిళవలే పాహిజే. శుకోపనిషదాంత సాంగితలే ఆహే కిం సాధకానే అసే చింతన కరీత రహావేం. ॥ ౩౧॥

యేనక్షేతే శ్ృణాతీద జిఘ్రతి వ్యాకరోతి చ ।
స్వాద్వస్వాదు విజానాతి తత్ప్రజ్ఞానముదీరితమ్ ॥ ౩౨॥

అర్థ - జ్యాముళే బఘణే, ఐకణే, వాస ఘేణే హ్యా క్రియా స్పష్ట హోతాత, తసేచ స్వాద ఘేణే సమజతే తే “ప్రజ్ఞాన” అసే మ్హటలే జాతే. ॥ ౩౨॥

చతుర్ముఖేన్ద్ర దేవేషు మనుష్యాశ్వగ్వేవిదిషు ।
చైతన్యమేకం బ్రహ్మతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మమయ్యపి ॥ ౩౩॥

అర్థ - చతుర్ముఖ బ్రహ్మదేవాంత, గాయ-ఘోడే హ్యాంత, ఏకచ చైతన్య తత్త్వ ఆహే. తే బ్రహ్మమయ చైతన్య ఆహే. ॥ ౩౩॥

పరిపూర్ణః పరాత్మాస్మిన్దేహే విద్యాధికారిణి ।
బుద్ధేః సాక్షితయా స్థిత్వా స్ఫురన్న హమితీర్యతే ॥ ౩౪॥

అర్థ - విద్యా ప్రాప్త కరున ఘేణ్యాచీ అధికారీ బుద్ధి హిచ్యా సాక్షీనే పరిపూర్ణ పరమాత్మా హ్యా దేహామధ్యే స్ఫురణ పావతో. ॥ ౩౪॥

స్వతః పూర్ణ పరాత్మాత్రం బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితః ।
అస్మీత్యయేక్యం పరామర్శతేన బ్రహ్మభామ్యహమ్ ॥ ౩౫॥

అర్థ - స్వతః పూర్ణ అసా పరమాత్మా "బ్రహ్మ" హ్యా శబ్దానే వర్ణిత కేలా గేలా ఆహే. "అస్మి" హ్యా విచారానే స్పష్టీకరణానే మీ "బ్రహ్మ" ఆహే హే స్పష్ట హోతే. ॥ ౩౫॥

ఏకమేవాద్వితీయం సన్నామరూపం వివర్జితమ్ ।
సృష్టేః పురాధునాప్యస్య తాదృక్త్వం తదితీర్యతే ॥ ౩౬॥

అర్థ - నామ ఆణి రూపానే రహిత అసే ఏకచ ఏక అద్వితీయ "సత్" నామక తత్త్వ హే సృష్టీచ్యా పూర్వీ ఆణి ఆతా సుద్ధా త్యాచ ప్రమాణే ఆహే, అసే మ్హటలే జాతే. ॥ ౩౬॥

శ్రోతుర్దేహేన్ద్రియాతీతం వస్త్వన్న తదితీర్యతే ।
ఏకతా గ్రాహ్యతేఽయసీతి తదైక్యమనుభూయతే ॥ ౩౭॥

అర్థ - శ్రోత్యాంచ్యా దేహ -ఇంద్రియాంచ్యా పణ పలీకడీల తత్త్వ అసే బ్రహ్మతత్త్వ త్యాస మ్హటలే జాతే. తే ఆణి శరీర హ్యాచీ ఏకరూపతా అనుభవిలీ జాతే. ॥ ౩౭॥

స్వప్రకాశాపరోక్షత్వమయమిత్యుక్తితో మతమ్ ।
అహఙ్కారాదిదేహాన్త ప్రత్యగాత్మేతి గీయతే ॥ ౩౮॥

అర్థ - ఆత్మ తత్త్వాస "అయమ" మ్హణజే "హా" అసే మ్హటలే జాతే. కారణ తే తత్త్వ పరోక్ష మ్హణజే స్వయంప్రకాశీ ఆహే. అహంకార ఆది తత్త్వ జే దేహాబరోబర నష్ట హోతాత వ జే రాహతే త్యాస ప్రత్యగాత్మా మ్హణతాత. ॥ ౩౮॥

దృష్యమానస్య సర్వస్య జగతస్తత్త్వమీర్యతే ।
బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మస్వప్రకాశాత్మరూపకమ్ ॥ ౩౯॥

అర్థ - దృశ్యమాన అర్థాత దిసణాఱ్యా సర్వజగతాచే తత్త్వ మ్హటలే జాతే. ఆణి బ్రహ్మ శబ్దానే స్వప్రకాశిత హోణారే తే తత్త్వ అయం అసే మ్హటలే జాతే. (అర్థాత సర్వ జగ హే బ్రహ్మతత్త్వాధిష్ఠితచ ఆహే హే సార)

ఋగ్వేదాదివిభాగేన మహావాక్యార్థ ఏవ హి ।

శ్రీశివేన శుకాయైవముపదిష్టః సమాసతః ॥ ४०॥
అర్థ - ఋగ్వేద ఆది విభాగాంనీ మహావాక్యాం ద్వారే హేచ జ్ఞాన ఉధృత కేలే ఆహే ఆణి భగవాన శంకరాంనీ పణ శుకదేవాంనా హాచ ఉపదేశ దిలా ఆహే. ॥ ४०॥

పూర్వసంస్కారతో యశ్చ బీజశుద్ధస్తథాపి చ ।
విరక్తః స యువా ధన్యః సన్తసఙ్గతిద్విశేషతః ॥ ४१॥
అర్థ - పూర్వ సంస్కారాంనీ జో శుద్ధ ఆహే త్యాచే బీజచ శుద్ధ ఆహే ఆణి అసా విరక్త యువక ధన్య హోయ. ఆణి సత్సంగాముళే తర తో విశేషచ ధన్య హోతో. ॥ ४१॥

గృహిత్వాది చ వృద్ధోఽపి ముక్తః స్యాద్ బ్రహ్మవేదనాత్ ।
ప్రక్షాలనాద్ధిపఙ్కస్య దూరాదస్పర్శనం వ్రజేత్ ॥ ४२॥
అర్థ - వృద్ధ మాణూస పణ బ్రహ్మజ్ఞాన ప్రాప్త ఝాల్యావర ముక్త హోఇల. చిఖలాచే ప్రక్షాలన కేల్యావర దురునచ త్యాలా స్పర్శహీ న కరితా జావే మ్హణజే నిర్మళ రహాతా యేఈల. ॥ ४२॥

ఆశ్రమాదాశ్రమం గచ్ఛేదితివచ్చాన్యథాతి వా ।
బ్రహ్మచర్యాదపిత్వేవం ప్రవ్రజేన్దాహ సా శ్రుతిః ॥ ४३॥
అర్థ - ఏకా ఆశ్రమాంతూన దూసఱ్యా ఆశ్రమాంత జాతాంనా అసేచ అలిప్త (మాయేపాసూన జీవ వాచవూన) నిర్మల రహావే. (బ్రహ్మచర్యాశ్రమ, గృహస్థాశ్రమ, వానప్రస్థాశ్రమ, సంన్యాసాశ్రమ హ్యా ఏకాంతూన దుసఱ్యాంత జాతానా) సురవాతీలా మ్హణజే బ్రహ్మచర్యాశ్రమా పాసూనచ అసే నిర్వికార అలిప్త రాహూన భ్రమణ కరావే అసే శ్రుతి వేద సాంగతాత. ॥ ४३॥

యౌవనే యో విరక్తస్యాతత్త్వ్యణేన ధరా వహేత్ ।
జన్తునాం కులకోటీనాం విషయాసక్తచేతసామ్ ॥ ४४॥
అర్థ - జో తారుణ్యాంతచ విరక్త హోవూన రాహతో త్యా యువకాద్వారే చ పృథ్వీ తోలలీ జాతే. (తరంగతే) అన్య కోట్యావధీ జీవజంతు త్యావర విషయాసక్త అసూన రాహతాత. ॥ ४४॥

భోగ్యేభ్యో భూరిభఙ్గేభ్యో ధారాభ్య ఇవ పర్వతః ।
చలన్నైవ చ యో ధీరః స వై పురుష ఉచ్యతే ॥ ४५॥
అర్థ - పర్జన్యాచ్యా అనేక ధారా జరీ పర్వతావర పడత అసల్యా తరీ పర్వత హా అచలచ రాహతో. త్యాప్రమాణే భోగ్య అశ్యా అనేక మాయావీ రూపాంనా నివారణ కరున ధీర గంభీర యోగీ హా స్థిర మనానే రాహతో. ॥ ४५॥

యస్య నాహఙ్కృతో భావో బుద్ధిర్యస్య న లిప్యతే ।
యః సమః సర్వభూతేషు జీవితం తస్య శోభతే ॥ ४६॥

అర్థ - జ్యాలా అహంకారచా భావ లిప్త హోత నాహీ, త్యాచీ బుద్ధి దూషిత హోత నాహీ. తో సర్వ భూతమాయాంశీ సమబుద్ధినే రాహతో. త్యాచే జీవన శోభూన దిసతే. ॥ ४६॥

యాన్తఃశీతలయాబుధ్యా రాగద్వేషవిముక్తయా ।
సాక్షివత్పశ్యతీన్ద హి జీవితం తస్య శోభతే ॥ ४७॥

అర్థ - రాగ ద్వేష హ్యా పాసూన ముక్త అసూన జ్యాచీ బుద్ధి శీతలతేలా ప్రాప్త ఝాలీ ఆహే తో హ్యా సర్వ జగతాకడే కేవళ సాక్షీ యా భావానే పాహతో. త్యాముళే త్యాచే జీవన శోభూన దిసతే వ త్యాముళే తో ఝుళకతో. (ఆత్మతేజానే). ॥ ४७॥

యేన సమ్యక్పరిజ్ఞాయ హే యో పాదేయముజ్ఝితా ।
చిత్తేస్యాన్తేర్పితః చిత్తం జీవితం తస్య శోభతే ॥ ४८॥

అర్థ - జ్యానే సమ్యక్ రీతినే (చాణాక్షపణే) జాణూన జే (హేయ) పణ ఘేణ్యాసారఖే (అర్థాత్ మోహక) తే టాకూన త్యాచా త్యాగ కరున స్వచిత్తాచా చిత్తామధ్యేచ లయ కేలా తో సాధక శోభూన దిసతో. ॥ ४८॥

బుభుక్షోశ్చ మరుర్యద్వత్పిపాసోర్మృగతృష్ణికా ।
ముముక్షోర్భోగశ్రీస్తద్వత్ నైవాకర్షేదనాగపి ॥ ४९॥

అర్థ - భుకేనే త్రస్త అశ్యా మాణసాలా వాళవంట, తహానేనే వ్యాకుళ అశ్యా మాణసాలా మృగజళ జ్యాప్రమాణే కాంహీచ ఆకర్షణ ఆణి సుఖ దేవూ శకత నాహీ, త్యాచ ప్రమాణే మోక్షాచీ ఇచ్ఛా కరణాఱ్యాలా ఐహిక భోగ కాంహీచ మోహిత కరుం శకత నాహీం. ॥ ४९॥

ఆధ్యాత్మరతిరాసీనః పూర్ణః పావనమానసః ।
ప్రాప్తానుత్తమవిశ్రాన్తిః న కిఞ్చిదిహ వాఞ్ఛతి ॥ ५०॥

అర్థ - జ్యాచే మన పూర్ణ పావన పవిత్ర ఝాలేలే ఆహే ఆణి కేవళ అధ్యాత్మామధ్యేచ ప్రేమ ఉత్పన్న ఝాలే ఆహే త్యాస పరమాత్మ తత్త్వాచా ధ్యాస లాగూన తో దుసరే కాంహీంచ ఇచ్ఛిత నాహీం. ॥ ५०॥

తరవోఽపి హి జీవన్తి జీవన్తి మృగపక్షిణః ।
స జీవతి నిరాతఙ్కో య ఆనన్దస్వరూపతా ॥ ५१॥

అర్థ - వృక్షపణ జీవిత అసతాత ఆణి పశు -పక్షీ పణ జీవిత అసతాత, పరంతు తోచ ఖరా జగతో కీ జో అక్షయానందస్వరూప పరమాత్మ్యాచ్యాచ సాన్నిధ్యాత ఆనందాత రాహతో. ॥ ५१॥

జాయతే మ్రియతే లోకో మ్రియతే జననాయ చ ।
జన్మమృత్యునాశయిత్వా జాతా బ్రహ్మేహ స కృతీ ॥ ౫౨॥

అర్థ - జన్మణే ఆణి మరణే హేచ సామాన్య లోంకాంమధ్యే ఆహే. సామాన్యతః మరతో తే హీ పునఃజన్మ ఘేణ్యాసాఠీచ అసే లోకాంమధ్యే దృష్టిస పడతే. పరంతు జన్మ ఆణి మృత్యు చా త్యాచ్యా పునఃపునః ఫేరీచా నాశ కరునచ జో రాహతో తోచ ఖరా బ్రహ్మ ఆణి తో మ్హణజే చ పరమేశ్వరాచీ ఖరీ కృతి హోయ. ॥ ౫౨॥

ఇహచేదశకద్బోద్ధుం ప్రాక్శరీరస్య విస్రసః ।
తతఃసర్గేషు లోకేషు శరీరత్వాయ కల్పతే ॥ ౫౩॥

అర్థ - జర కోణీ ఆపలే పూర్వజన్మీచే శరీర నష్ట ఝాలే ఆహే హే సమజణ్యాస అసమర్థ అసేల అర్థాత ఆత్మా హా తోచ అనంత ఆహే, హే జ్ఞాన త్యాస నసేల తర త్యాలా జగాంత పునః జన్మ ఘేవూన శరీరప్రాప్తీ హోఈలచ. ఆత్మా అమర అసూన తో శరీర బదలతో హే బ్రహ్మజ్ఞాన. ॥ ౫౩॥

యోనిమన్యే ప్రపద్యన్తే శరీరత్వాయ దేహినః ।
స్థాణుమన్యేఽనుసయన్తి యథా కర్మ యథా శ్రుతమ్ ॥ ౫౪॥

అర్థ - తో దేహధారీ అన్య యోనీతీల శరీర ధారణ కరతో. జ్యాప్రమాణే కర్మ అసేల త్యాప్రమాణే త్యాలా అన్య -అన్య వృక్షాది పణ యోనీ ప్రాప్త హోతే. ॥ ౫౪॥

ఇతి శ్రీసమర్థరామదాసానుగృహిత శ్రీరామపదపఙ్కజభృఙ్గాయమాన శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య భగవతా శ్రీ శ్రీధరస్వామినా విరచితే ముముక్షుసఖః గ్రన్థే శ్రవణాదీనాం మోక్షసాధనత్వం నామ ఏకాదశం ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

౧౨. సృష్టిస్వరూపం నామ ప్రకరణం ద్వాదశమ్ ॥

మాయోపాధి జగద్యోనిః సర్వజ్ఞత్వాది లక్షణః ।
స ఈశ ఇతి విఖ్యాతోఽజద్యః సృష్టిరీక్షణాత్ ॥ ౧॥

అర్థ - "మాయా" యా ఉపాధీనే యుక్త జగత్ రూపీ యోనీ అశీ హీ సృష్టి త్యా ఈశ్వరానే కేవళ ఆపల్యా దృష్టిపాతానే ఉత్పన్న కేలీ జో కి, (ఈశ్వర) సర్వజ్ఞ ఆది లక్షణానీ ప్రసిద్ధ ఆహే. ॥ ౧॥

మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యాన్మాయినం తు మహేశ్వరమ్ ।
తస్యావయవభూతైస్తు వ్యాప్తం సర్వమిదం జగత్ ॥ ౨॥

అర్థ - మాయా మ్హణజే హీ పృథ్వీ సమజావీ ఆణి ఈశ్వర హా మాయిన (మాయా ఉత్పన్న కరణారా) అసే మ్హణతాత ఆణి త్యాచ్యా అవయవాంపాసూనచ ఉత్పన్న అశీ హీ భూతే (ప్రాణీ) అసూన త్యాముళే హే సర్వ జగ వ్యాప్త ఆహే. ॥ ౨॥

సృష్ట్వా బహువిధాన్దేహాన్ ప్రవిష్టోఽయం యదా తదా ।
దేహాభిమానతశ్చాస్య హ్యవిద్యోపాధిరాగతా ॥ ౩॥

అర్థ - అనేక ప్రకార సే శరీర నిర్మాణ కరున హ్యా ఈశ్వరానే త్యాత ప్రవేశ కేలా ఆణి దేహాభిమాన ఉత్పన్న హోవూన త్యా ప్రాణ్యాంమధ్యే అవిద్యా ప్రకట ఝాలీ. ॥ ౩॥

ఈశ ఏవ తతో జీవోఽవిద్యోపాధిత ఏవ హి ।
దేహ దృష్టిత ఏవాయం కిఞ్చిజ్జ ఇతి కథ్యతే ॥ ౪॥

అర్థ - పరమేశ్వరచ త్యా అవిద్యా ఉపాధీనే వేష్టిత ఝాల్యానే దేహ దృష్టినే హా కించిత్ జ్ఞాతా అసే మ్హటలే ఆహే. ॥ ౪॥

దేహాభిమానతశ్చాస్య సృష్టిర్మైథునసమ్భవా ।
స్వప్నే మానసికీ సృష్టిర్యథైవేశస్యసా భవేత్ ॥ ౫॥

అర్థ - దేహాభిమానతః దేహ మ్హణజేచ మీ హ్యా కల్పనేనే గ్రస్త హీ సృష్టి మైథునాతూనచ ఉత్పన్న ఝాలీ. జ్యాప్రమాణే స్వప్న హీ మనాముళేచ రచలీ గేలేలీ సృష్టి ఆహే. తీ ఈశ్వరాచ్యాచ సృష్టిప్రమాణే సత్య వాటతే. ॥ ౫॥

నైవైకత్వేన కార్యం స్యాదితి మత్వా స ఈశ్వరః ।
సృష్టికామో ద్విధా జాతా శక్తిశ్చ శక్తిమానతా ॥ ౬॥

అర్థ - ఏకటేపణానే హే కార్య హోణార నాహీ అసే జాణూన త్యా ఈశ్వరానే సృష్టీ ఉత్పన్న కరణ్యాచ్యా ఇచ్ఛేనే శక్తి ఆణి శక్తిమాన అశీ దోన రూపే ధారణ కేలీ. ॥ ౬॥

ద్వేధా విభజ్య చాత్మానమర్ధేన పురుషోఽభవత్ ।
అర్ధేన నారీ తస్యాం తు విరాజమసృజత్ ప్రభుః ॥ ౭॥

అర్థ - స్వతఃస దోన భాగాత ఉత్పన్న కరున విభాజిత కరున ఏకాపాసూన పురుష తత్త్వ ఉత్పన్న కేలే ఆణి అర్ధ్యాభాగానే నారీ తత్త్వ ఉత్పన్న కేలే. ఆణి త్యాంత శోభా ఆణి తేజ నిర్మాణ కేలే. ॥ ౭॥

ప్రకృతిః పురుషో భూత్వా స్వయమీశోఽమీదృశమ్ ।
ఈక్షణేన జగత్సర్వం ప్రజారూపేణ సృష్టవాన్ ॥ ౮॥

అర్థ - ప్రకృతి ఆణి పురుష రూపానే స్వయం ఈశ్వరానే హ్యాప్రమాణే ఈక్షణానే మ్హణజే దృష్టిక్షేప కరున హే సర్వ జగత్ ప్రజారూపానే నిర్మాణ కేలే. ॥ ౮॥

సఙ్కల్పనం చేక్షణం వా తపః ప్రకృతిరుచ్యతే ।
తత్సంయోగేన విశ్వంయత్స ఏవాభూత్స్వశక్తితః ॥ ౯॥
అర్థ - సంకల్ప ఈక్షణ కింవా తప మ్హణజేచ ప్రకృతి అసే మ్హటలే జాతే. త్యాచ్యా సంయోగానేచ హే జగ స్వశక్తినే నిర్మాణ ఝాలే. ॥ ౯॥

యచ్చాపి సర్వభూతానాం బీజం తదహమర్జున ।
న తదస్తి వినాం యత్స్యాన్మయా భూతం చరాచరమ్ ॥ ౧౦॥
అర్థ - జే హీ హ్యా ప్రాణీమాత్రాంమధ్యే మూళ బీజ ఆహే. తే సర్వ మాఝేచ రూప ఆహే. (తూం అర్జున జాణ) అసే భగవాన శ్రీకృష్ణ మ్హణాలే. హే చర ఆణి అచర దిసణారే సర్వ కాంహీ జగత్ మాఝ్యావాచూన కాంహీచ నాహీం. ॥ ౧౦॥

వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపేణ ప్రకృతిః సా ద్విధా మతా ।
ఈక్షణ భావతోఽవ్యక్తా వ్యక్తా చేక్షణతో హి సా ॥ ౧౧॥
అర్థ - వ్యక్త ఆణి అవ్యక్త హ్యా దోన రూపాంనీ హీ సృష్టి విభాగలేలీ ఆహే. ఈక్షణాచ్యా భావానే అవ్యక్త ఆణి వ్యక్త హీ సుద్ధా ఈక్షణానేచ. ॥ ౧౧॥

అవ్యక్తాద్వ్యక్తయః సర్వాః ప్రభవన్త్యహరాగమే ।
రాయిఆఙ్గమే ప్రలీయన్తే తత్రైవావ్యక్తసంజ్ఞకే ॥ ౧౨॥
అర్థ - దివస ఉజాడల్యాబరోబర జే అవ్యక్త అసతే తే లగేచ వ్యక్త స్వరూపాంత రూపాంతరిత హోతే. ఆణి రాత్ర ఝాల్యాబరోబర జే వ్యక్త స్వరూపాంత అసతే తే అవ్యక్త స్వరూపాంత విలీన హోవూన జాతే. ॥ ౧౨॥

సర్వ భూతాని కౌన్తేయ ప్రకృతిం యాన్తి మామికామ్ ।
కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్ ॥ ౧౩॥
అర్థ - హే అర్జున ! సర్వ ప్రాణీమాత్ర హ్యా ప్రకృతి రూపాత జీ మాఝ్యాతూనచ ఉత్పన్న ఆహే, త్యాంత నిర్మాణ హోవూన కల్పాచ్యా అంతిమ సమయీ మాఝ్యాతచ విలీన హోతాత. ఆణి కల్పాచ్యా సురువాతీలా మీచ త్యాంచే సృజన (నిర్మితీ) కతో. ॥ ౧౩॥

ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విసృజామి పునఃపునః ।
భూతగ్రామమిమం కృత్స్నమవశం ప్రకృతేర్వశాత్ ॥ ౧౪॥
అర్థ - సంపూర్ణ దృశ్య జగత్ ప్రకృతి హీ మాఝ్యా అధీన అసూన మీ త్యాంత ప్రవేశ కరున పునఃపునః తిలా ఉత్పన్న కరతో. ఆణి హా సంపూర్ణ ప్రాణీ సముదాయ పరవశ అసూన ప్రకృతిచ్యా మ్హణజే మాఝ్యాచ అధీన ఆహే. ॥ ౧౪॥

మహర్షయః సప్త పూర్వే చత్వారో మనవస్తథా ।

మద్భావా మానసా జాతా యేషాం లోక ఇమాఃప్రజాః ॥ ౧౫॥
అర్థ - సాత మహర్షీ ఆణి చార హీ మను మాఝ్యా మనాపాసూన, మానసపుత్ర ఉత్పన్న ఝాలే ఆణి త్యాంజపాసూనచ హే లోక (ప్రజా) ఉత్పన్న ఝాలే. ॥ ౧౫॥

భగవానుక్తవానేతతత్ప్రసిద్ధం యతస్తతః ।
మనసీ ప్రథమ సృష్టిర్జీవానాం మైథునాత్తః ॥ ౧౬॥
అర్థ - భగవాన శ్రీకృష్ణ హ్యాప్రమాణే బోలలే హే ప్రసిద్ధచ ఆహే కీం సర్వ సృష్టి ఆదిసమయాంత మ్హణజే సురువాతీలా మనాముళే ఉత్పన్న ఝాలీ ఆణి నంతర మైథునాపాసూన ఉత్పన్న ఝాలీ. ॥ ౧౬॥

ప్రకృతిః పురుషోరూపోఽసావీశః స్త్రీపురుషస్తథా ।
భృత్వా గృహీ పతిః పత్నీ ప్రజాం సృజతి స క్రమాన్త ॥ ౧౭॥
అర్థ - ప్రకృతి ఆణి పురుష అశ్యా రూపానే హా ఈశ్వర స్త్రీ పురుష హ్యా రూపానే ఉత్పన్న హోవూన ఘరామధ్యేం పతి -పత్నీ బనూన క్రమానే ప్రజా నిర్మాణకర్తా ఝాలా. ॥ ౧౭॥

మమ యోనిర్మహద్ బ్రహ్మ తస్మిన్గర్భ దధామ్యహమ్ ।
సమ్భవః సర్వభూతానాం తతో భవతి భారత ॥ ౧౮॥
అర్థ - మాఝీ యోనీ మ్హణజే మహద్బ్రహ్మ అసూన త్యాంత మీ గర్భాధాన కరతో ఆణి సర్వ ప్రాణ్యాంచీ ఉత్పత్తి త్యాపాసూనచ సంభవ హోతే. ॥ ౧౮॥

ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వన్ద్వమోహేన భారత ।
సర్వభూతాని సమ్మోహం సర్గే యాన్తి పరన్తప ॥ ౧౯॥
అర్థ - ఇచ్ఛా ఆణి ద్వేష ఉత్పన్న ఝాల్యాముళే త్యాం ద్వంద్వాత (దోఘాంచ్యా పకడీ మధ్యే దిశాభూల హోవూన కింకర్తవ్యమూఢ అవస్థా) మోహా ముళే సర్వ ప్రాణీ మోహిత వ భ్రష్ట హోతాత. ఆణి కల్పాంతి హే మహాన్ తప కరణ్యాఱ్యా అర్జునా ! హే సర్వ జన్మ ఘేతాత. ॥ ౧౯॥

సృష్టిక్రమోఽయమేవేతి ప్రసిద్ధశ్చేశజీవయోః ।
కర్మ సర్వ హి సృష్ట్యర్థ నిర్వాహార్థ తతశ్చ తత్ ॥ ౨౦॥
అర్థ - హా సృష్టిక్రమ ప్రసిద్ధచ ఆహే. సర్వ కర్మే హీ నిర్మితీ ఆణి నిర్వాహా సాఠీచ కేలీ జాతాత. అసే హే ఆహే. ॥ ౨౦॥

అవ్యతం కారణం సూక్ష్మ మహత్ తత్త్వో తతో విరాట ।
స్థూల శరీరమీశస్య జగత్స్మిన్ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౨౧॥

అర్థ - అవ్యక్త కారణ హే సూక్ష్మ అసూన మహత్ తత్త్వ విరాట రూపానే పసరలేలే ఆహే. ఆణి ఈశ్వరాచ్యా స్థూల శరీరా పాసూన జగత్ త్యాంత ప్రతీయమాన ఝాలేలే ఆహే. ॥ ౨౧॥

రాజతే వివిధత్వేన విరాడ్ తేన స ఉచ్యతే ।
శరీరత్రయమేవం హి జానీయాదీశ్వరస్య చ ॥ ౨౨॥

అర్థ - వివిధ రూపానే హే విరాట పురుషాచే రూప పసరలేలే ఆహే. ఆణి తే సుశోభిత హోతే. ఆణి ఆపలే శరీరత్రయ (స్థూల -సూక్ష్మ -కారణ) హే ఈశ్వరాచేచ రూప ఆహే, హే జపావే. ॥ ౨౨॥

అవ్యక్తోపాధితశ్చేశః స్వర్ణ గర్భస్తథైవ చ ।
మహదుపాధితశ్చైవం చాహఙ్కారీ విరాజతః ॥ ౨౩॥

అర్థ - అవ్యక్త అసే తత్త్వ ఉపాధిసహిత స్వర్ణ గర్భరూపానే వ్యక్త హోతే వ త్యాంత మహత్ ఉపాధీ మ్హణజే అహంకార తత్త్వ నిర్మాణ హోతే. ॥ ౨౩॥

అవ్యక్త కారణే దేహే బీజవత్సృష్టి వాసనా ।
తతః సైవాఙ్కురీభూయ మహత్త్వమితిస్ఫుటమ్ ॥ ౨౪॥

అర్థ - అవ్యక్త అశ్యా కారణ దేహామధ్యే బీజరూపానే సృష్టివాసనా అర్థాత్ సుప్తవాసనా అసతాత. మగ త్యాచ అంకురిత హోవూన మహత్తత్త్వరూపానే స్పష్ట హోవూన ఫోఫావతాత. ॥ ౨౪॥

తస్మిన్ హిరణ్యగర్భః స బహుస్యామితి తప్యతే ।
పురుషప్రకృతిభావేన పతిః పత్ని తతస్తు సః ॥ ౨౫॥

అర్థ - త్యాంతచ హిరణ్యగర్భరూప బీజ హే బహుస్యామ్ అశ్యా రూపానే మ్హణజే మీ బహుతశ్యా రూపాంత ఉద్భవిత హోఈన అశ్యా స్ఫురణతత్త్వాముళే ప్రస్ఫుటీత హోతే. ॥ ౨౫॥

యత్కిఞ్చిన్మిథునం సృష్టౌ వ్యక్తం తత్పఞ్చభూతతః ।
స ఏవ సర్వం యద్భూత యచ్చ భవ్యం విరాడితి ॥ ౨౬॥

అర్థ - జే కాహీ మైథునాంతూన ఉత్పన్న ఝాలే తే సర్వ పంచ మహాభూతాంపాసూన వ్యక్త ఝాలే. త్యాతూనచ సర్వ కాహీం భూత ఉత్పన్న ఝాలేలే ఆణి ఉత్పన్న హోణారే అసే విరాట్ రూప ఆహే. ॥ ౨౬॥

ఈశ ఏవ హి జీవోఽయమవిద్యోపాధితః శ్రుతః ।
కైవల్యోపనిషచ్ఛ్లోకా ఉద్ధృతా కే చ నాత్ర తు ॥ ౨౭॥

అర్థ - అవిద్యేముళే ఉపాధీ ప్రాప్త జీవహీ హా ఈశ్వరతత్త్వరూపచ ఆహే. కైవల్యోపనిషదాంతీల శ్లోకాంవరున హే స్పష్ట కేలే ఆహే. తే కోణతే తత్త్వ ఆహే కీ జే ఈశ్వరాచ్యా అధిష్ఠానాశివాయ ఆహే? ॥ ౨౭॥

హృత్పుణ్డరీకం విరజం విశుద్ధం విచిన్త్యమధ్యే విశదం విశోకమ్ ।
అచిన్త్యమవ్యక్తమనన్తరూపం శివ ప్రశాన్తమమృతం బ్రహ్మయోనియమ్ ॥ ౨౮॥

అర్థ - ఆపల్యా హృదయకమలామధ్యే విరాజిత అసలేల్యా నిర్మల శుద్ధ, నిర్వికార, శోకరహిత, అచింత్య జ్యాచే చింతన కరణే కఠిణ ఆహే. అదృశ్య, అమృతరూప, శ్రీశంకరాచే జే అత్యంత శాంత ఆణి బ్రహ్మయోనీ మ్హణజే బ్రహ్మతత్త్వచ ఆహే అశ్యా రూపామధ్యే ముని ధ్యాన కరున ప్రవిష్ట హోతాత. అసా ౨౯ క్రమాంకాచ్యా శ్లోకాలా జోడూన హా వాక్యార్థ పూర్ణ హోతో. ॥ ౨౮॥

తథాదిమధ్యాన్తవిహీనమేకం విభుం చిదానన్దమరూపమద్భుతమ్ ।
ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభు త్రిలోచనం నీలకణ్ఠ ప్రశాన్తమ్ ।
ధ్యాత్వామునిర్గచ్ఛతి భూతయోనిం సమస్తసాక్షిం తమసః పరస్తాత్ ॥ ౨౯॥

అర్థ - ఆది మధ్య వ అంతరహిత ఏక సర్వవ్యాపీ (విభుం) తసేచ సత్ చిత్ ఆనందమయ అద్భుత అసే శ్రీ శంకరాంచే రూప జే ఉమా పార్వతీ సహ ఆహే తసేచ త్రినయన నీలకణ్ఠ ప్రశాంత ఆహే. అశాంచే మునీ ధ్యాన కరతాత జే కీ (శివశంకర) సమస్త భూతయోనీ మ్హణజే ప్రాణీమాత్రాం మధ్యే సాక్షీరూపానే విద్యమాన ఆహేత. అజ్ఞానరూప అంధఃకారాలా పార కరున (తో మునీ) పరమ తత్త్వామధ్యే ప్రవిష్ట హోతో. ॥ ౨౯॥

స బ్రహ్మ స శివః సేన్ద్రః సోఽక్షరః పరమః స్వరాట్ ।
స ఏవ విష్ణుః స ప్రాణః స కాలోఽగ్నిః స చన్ద్రమా ॥ ౩౦॥

అర్థ - తో బ్రహ్మ ఆహే. తో ఇంద్ర ఆహే. తోచ శివ ఆహే, అవినాశీ ఆహే, తోచ పరాత్పర ఆణి ప్రకాశరూప ఆహే. తో విష్ణుప్రాణ ఆణి కాల ఆహే. తో అగ్ని ఆహే ఆణి చంద్రమా ఆహే. ॥ ౩౦॥

స ఏవ సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యం సనాతనమ్ ।
జ్ఞాత్వా తం మృత్యుమత్యేతి నాన్యః పన్థా విముక్తయేమ్ ॥ ౩౧॥

అర్థ - జే కాంహీ ఆతాపర్యంత హోఊన గేలే ఆణి హోణార ఆహే, తే సనాతన బ్రహ్మచ ఆహే. త్యాలా సమజణారాచ మృత్యులా పార కరున జాఊం శకతో. పూర్ణతః ముక్త హోణ్యాసాఠీ త్యాచ్యాశివాయ ఉపాయ నాహీం. ॥ ౩౧॥

సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని ।
సమ్పశ్యన్ బ్రహ్మ పరమం యాతినాన్యేన హేతునా ॥ ౩౨॥

అర్థ - సర్వ ప్రాణీ ఆత్మతత్త్వామధ్యే స్థిర ఆహేత ఆణి సర్వ ప్రాణీమాత్రాంత మార్ఝ్యాంత జే తత్త్వ ఆహే తేచ తత్త్వ ఆహే. హే జో సాధక అనుభూత కరతో తోచ పరమతత్త్వాప్రత పోహోచతో హ్యా శివాయ తో దూసఱ్యా కోఠల్యాహీ మార్గానే జాత నాహీం. ॥ ३२॥

ఆత్మానమరణిం కృత్వాం ప్రణవం చోత్త్రారణిమ్ ।
జ్ఞాననిర్మన్థనభ్యాసాత్ పాప దహతి పణ్డితః ॥ ३३॥

అర్థ - అంతఃకరణాలా అరణీచా వరచా భాగ కల్పూన ప్రణవాలా త్యాచా ఖాలచా భాగ మానూన మంథన కరున (దోన కాష్టఖణ్డాంనా ఘేవూన వర ఖాలీ ఠేవూన ఘాసతాత, వ యజ్ఞాచా అగ్ని ప్రకట కరణ్యాసాఠీ త్యాంతూన ఠిణగ్యా పాడూన అగ్ని మంథన హీ క్రియా హోతే వ తీ కరున యజ్ఞాచీ సురువాత హోతే) జ్ఞాన మంథనానే జ్ఞాన జ్యోతి ప్రకట కరణ్యాచ్యా (అభ్యాసా ద్వారే) సాధక జో బుద్ధిమాన, ప్రయత్నశీల అసేల తో ఆపలే అజ్ఞానరూపీ బంధన జాళూన నష్ట కరేల. ॥ ३३॥

స ఏవ మాయాపరిమోహితాత్మా శరీరమాస్థాయ కరోతి సర్వమ్ ।
స్త్రియాన్నపానాదివిచిత్రభోగైః స ఏవ జాగ్రత్పరితృప్తిమేతి ॥ ३४॥

అర్థ - తో ఆత్మాచ మాయేనే పరిమోహిత హోవూన మోహానే లపేటలా జాఊన శరీరాశీ తాదాత్మ్యభావ ఉత్పన్న కరున సర్వ ప్రకారచే కార్య కరతో. తోచ జాగృత అవస్థేమధ్యే స్త్రీ -అన్న -పాన ఆది భోగ ప్రాప్త కరున పరితృప్త హోతో. ॥ ३४॥

స్వప్నే తు జీవః సుఖదుఃఖ భోక్తా స్వమాయయాకల్పిత విశ్వలోకే ।
సుషుప్తికాలే సకలే విలీనే తమోఽభిభూతః సుఖరూపమేతి ॥ ३५॥

అర్థ - తోచ ఆత్మా ఆపల్యాచ మాయేనే స్వప్నామధ్యే రచల్యా గేలేల్యా సంసారాంత సుఖ భోగతో. తో. సుషుప్తావస్థేత సర్వ (ఇంద్రియే) కాహీ విలీన ఝాల్యావర తమస్ (అప్రతితి) జ్ఞానానే ఆవృత్త హోవూన ఆపల్యా మధ్యేచ ఆనందానుభూతి ఘేతో. ॥ ३५॥

పునశ్చ జన్మాన్తరకర్మయోగాత్ స ఏవజీవః స్వపితీ ప్రబుద్ధః ।
పురత్రయే క్రీడతియశ్చ జీవస్తతస్తుజాతం సకలం విచిత్రమ్ ॥ ३६॥

అర్థ - నంతర పున్హా పూర్వజన్మకృత కర్మాచ్యా సంయోగానే జీవ స్వప్న పాహతో ఆణి జాగా హోతో. తో జాగృత స్వప్న సుషుప్తి రూపీ అవస్థాం మధ్యే ఖేళతో ఆణి త్యాముళేచ నానావిధ నావిన్య ఉత్పన్న హోతే. త్యాచా ఆధార అఖణ్డ బోధ ఆణి ఆనంద స్వరూప ఆహే. త్యాతచ తిన్హీ పుర అవస్థా విలీన హోవూన జాతాత. ॥ ३६॥

ఆధారమానన్దమఖణ్డబోధం యస్మిన్ లయం యాతి పురత్రయఞ్చ ।
జ్ఞయం పరబ్రహ్మ సుశాన్తమేతత్స్వయం ప్రకాశం తమసః పరస్తాత్ ॥ ३८॥

అర్థ - అత్యంత ప్రశాంత అసే పరబ్రహ్మతత్త్వ విదిత కేలే పాహిజే, జే స్వయంప్రకాశీ అసూన అజ్ఞానరూపీ అంధఃకారాచ్యా పలీకడే ఆహే. ॥ ३८॥

మాయోపాధిత ఏవాస్య బ్రహ్మణో నామ "ఈశ్వరః"॥

అవిద్యాపాధితస్తస్య బ్రహ్మణో నామ జీవకః ॥ ३९॥

అర్థ - మాయా ఉపాధి సహిత జే ఆత్మతత్త్వ త్యాలాచ ఈశ్వర మ్హణతాత. అవిద్యా ఉపాధి సహిత త్యా బ్రహ్మతత్త్వాచే నాంవ జీవ అసే ఆహే. ॥ ३९॥

ఉపాధిభ్యాం విహీనౌ తౌ బ్రహ్మైవాసఙ్గరూపతః ।
ఘటాకాశో మహాకాశో మహదాకాశో ఏవ హి ॥ ३८॥

అర్థ - ఉపాధీనే విరహిత అసే తే దోన్హీ హీ (ఈశ్వర ఆణి జీవ) హే అసంగ అసే బ్రహ్మతత్త్వచ ఆహే. ఘటాకాశ, మహాకాశ ఆణి మహదాకాశ హే సర్వ ఏకచ ఆహేత. ॥ ३८॥

శుభ్రాభవచ్చ సా మాయాఽవిద్యా కృష్ణాభ్రవత్తయో ।
బ్రహ్మసూర్యప్రకాశో యో బిమ్బితః స ఇమావితి ॥ ४०॥

అర్థ - శుభ్ర రూపానే జీ అసతే తీ శుభ్ర అభ్రాప్రమాణే (అభ్ర - ఢగ) ఆణి అవిద్యా హీ కాళయా మేఘాప్రమాణే అసతే. విద్యా మ్హణజే బ్రహ్మజ్ఞాన హే సూర్యాప్రమాణే అసతే. సూర్యోదయ ఝాల్యావర అభ్రే నష్ట హోతాత త్యాప్రమాణే బ్రహ్మజ్ఞానప్రాప్తీ ఝాల్యావర (కృష్ణవర్ణీయ) అవిద్యా నష్ట హోతే. ॥ ४०॥

అసఙ్గో బ్రహ్మసూర్యో హి తత్ప్రకాశోఽపి తాదృశః ।
సఙ్గీవ మన్యతే భ్రాన్త్యా తదేవాజ్ఞానముచ్యతే ॥ ४१॥

అర్థ - సూర్యాప్రమాణే తత్త్వజ్ఞాన హే స్వచ్ఛ నిర్మల స్వయంప్రకాశీ అసూన త్యాచా ప్రభావ (ప్రకాశ) పణ తసాచ నిర్లిప్త స్వచ్ఛ స్పష్ట అసతో. భ్రాంతిచ్యా సంగతీనే, భ్రాంతి ముళే ఉత్పన్న ఝాలేలే తే అజ్ఞాన మ్హణూనచ సంబోధిలే జాతే. ॥ ४१॥

జీవేశో భవతోఽజ్ఞానాత్ మాయాఽవిద్యే తథైవ చ ।
బ్రహ్మాణ్డమపి పిణ్డాణ్డపుంస్త్రీసర్జనకల్పనే ॥ ४२॥

అర్థ - జీవ హా అజ్ఞానాపాసూన ఆణి మాయా హీ అవిద్యేపాసూన ఉత్పన్న హోతే. బ్రహ్మాణ్డ పణ పురుష -స్త్రీ లింగాచ్యా ఉత్పత్తినే త్యాచ కల్పనేనే ఉత్పన్న హోతే. ॥ ४२॥

ప్రవృత్తౌ సర్జనం కార్యం పుంస్త్రీ చేతి విభావనమ్ ।
నివృత్తౌ సర్జనం కార్యం నాపి పుంస్త్రీవిభావనమ్ ॥ ४३॥

అర్థ - ప్రవృత్తీ రూపానే తే సృజనాచే కార్య పురుష -స్త్రీ ఆది విభాగాంత ఉత్పన్న హోతే ఆణి నివృత్తి రూపానే తే సృజనాచే కార్య అసతే, త్యాంత పురుష -స్త్రీ హా అభేద ఆహే. ॥ ४३॥

అక్షరం బ్రహ్మ పరమం స్వభావోధ్యాత్మ ఉచ్యతే ।
భూతభావోద్భవకరో విసర్గః కర్మసంజ్ఞితః ॥ ४४॥

అర్థ - అక్షర అఖణ్డ పరబ్రహ్మ హే స్వభావతః అధ్యాత్మ మ్హణూన ఓళఖలే జాతే. భూత ఆణి భావ హ్యాప్రమాణే ఝాలేలే కర్మ హే “కర్మ” మ్హణూనచ ఓళఖలే జాతే. ॥ ४४॥

ప్రవృత్తిలక్షణం కర్మ జ్ఞానం నివృత్తిలక్షమణమ్ ।
ప్రవృత్తిస్సా గృహిణాఞ్చ నివృతిఃసాచ న్యాసినామ్ ॥ ४५॥

అర్థ - ప్రవృత్తిరూపీ కేలేలే కర్మ హే “కర్మ” ఆహే ఆణి నివృత్తి రూపానే హోణారే తే జ్ఞాన మ్హటలే జాతే. భౌతిక సుఖాసాఠీ కర్మ హే ప్రవృత్తి రూపీ కర్మ ఆణి హే లిప్త కరతే వ త్యాచే పరిణామ భోగావే లాగతాత పరంతు నివృత్తి రూపీ కర్మ హే ఆపల్యాలా తేవ తేవల్యాసారఖే కల్యాణకారీ అసతాత. ॥ ४५॥

ప్రవృత్తౌ దేహసమ్బన్ధాద్దేహోహఙ్కారతోఽపి చ ।
ఈషణావతశతః కార్యం నివృత్తౌ నేదృశం క్వచిత్ ॥ ४६॥

అర్థ - దేహ సంబంధ, దేహబుద్ధి ఆణి అహంకార హ్యా ముళే ప్రవృత్తిరూప కార్య హోతే. ఇచ్ఛావశ హోవూనచ కార్య హోతాత. మాత్ర నివృత్తి మార్గాత హ్యాప్రమాణే ఇచ్ఛావశ హోవూన కాంహీచ కార్య హోత నాహీత. ॥ ४६॥

జనిమత్పదార్థస్వీకారః సఙ్గ్రహశ్చ దివానిశమ్ ।
తత్సుఖేచ్ఛాప్రవృత్తౌ చ నివృత్తౌ నేదృశం క్వచిత్ ॥ ४७॥

అర్థ - ఉత్పత్తి ముళేచ పదార్థాంచా హవ్యాస అసతోం. ఆణి రాత్రందివస సంగ్రహీ వృత్తీ తేవలీ జాతే. త్యాపాసూన సుఖ మిళవిణ్యాచీ, మిళణ్యాచీ ఇచ్ఛా అసతే. తసే నివృత్తి మధ్యే నిరీచ్ఛతాచ అసతే.

పుత్రేచ్ఛయా భవేత్కామః పతిపత్నీత్వభావనమ్ ।
గృహం ధన ప్రవృతౌ చ నివృత్తీ నే దృశం క్వచిత్ ॥ ४८॥

అర్థ - పుత్రాచ్యా ఇచ్ఛేముళే కామవాసనా ఉత్పన్న హోతే. ఆణి పతి-పత్ని హీ భావనాపణ ఉత్పన్న హోతే. ఘర ఆణి ధన హ్యాంచ్యా ప్రవృత్తి మధ్యేచ తీ ప్రవృత్త హోతే. మాత్ర నివృత్త ప్రవృత్తిలా హే కాహీంచ నకో అసతే. ॥ ४८॥

తారతమ్యఞ్చ వైవిధ్యం భిన్నత్వం స్వేతరం సుఖమ్ ।
కార్యదృష్టిః ప్రవృత్తౌ చ నివృత్తౌ నేదృశం క్వచిత్ ॥ ४९॥

అర్థ - వివిధ రూపామధ్యే త్యా "తర" "తమ" భావానే తో సుఖ బఘతో. ప్రవృత్తి రూపీ విచారకాచే మార్గే వ పరక్యాచే (అశా స్వార్థ బుద్ధినే) సుఖ చింతలే జాతే. మాత్ర నివృత్తి విచారక అసే కాంహీచ చింతన కరీత నాహీం. ॥ ४८॥

ఉత్పత్తిః సృష్టినిర్వాహః కార్యాదృష్ట్యేవ జీవనమ్ ।
రాగద్వేషౌ ప్రవృత్తౌ చ నివృత్తౌ నేదృశం క్వచిత్ ॥ ५०॥

అర్థ - నిర్మితీ, సృష్టిమధ్యే జీవనాసాఠీ కార్య కరణే (జీవికోపార్జన) హ్యా హేతునే కార్య కరణే ఆణి త్యాచ బరోబర రాగ (ఆసక్తి) ఆణి ద్వేష హే వికార అసణే హ్యాప్రమాణే ప్రవృత్తిమార్గీయ మాణసాచే జీవన అసతే. మాత్ర జో నివృత్తి మార్గీ అసతో త్యానే రాగ ద్వేషాది సర్వ భావాంవర జయ మిళవిలేలా అసతో. త్యాచ్యా వాగణ్యాంత త్యా సారఖే కాంహీంహీ నసతే ॥ ५०॥

అహం కర్తా తథా భోక్తా ఫలదాతా మహేశ్వరః ।
పునర్జన్మ ప్రవృత్తౌచ నివృత్తౌ నేదృశం క్వచిత్ ॥ ५१॥

అర్థ - మీ కర్తా, మీ భోక్తా, ఫళ దేణారా ఈశ్వర అసే ప్రవృత్తి మార్గీ మాణసాచే విచార త్యాస పునర్జన్మాచీ ప్రాప్తీ కరవతాత ఆణి నివృత్తిరూప జో సాధక అసతో త్యాచే అసే విచార నసతాత. ॥ ५१॥

భోగతోఽయజ్ఞానవృద్ధిశ్చ భోగేచ్ఛాయావివర్ధనమ్ ।
అతృప్తిహిం ప్రవృత్తౌచ నివృత్తి నేదృశం క్వచిత్ ॥ ५२॥

అర్థ - భోగాపాసూన అజ్ఞానాచీ వృద్ధి హోతే. ఆణి భోగ భోగల్యానే ఇచ్ఛా హ్యా వృద్ధింగత హోతాత. ప్రవృత్తి మార్గానే అతృప్తి ప్రాప్త హోతే. మాత్ర నివృత్తి మార్గామధ్యే సాధకాలా ఇచ్ఛాచ నసతాత. భోగేచ్ఛా నసతాత. ॥ ५२॥

ఇచ్ఛాప్రాప్తపదార్థానాం చిన్తా తద్రక్షణస్య చ ।
ప్రాప్తతృప్తిః ప్రవృత్తౌచ నివృత్తౌ నేదృశం క్వచితమ్ ॥ ५३॥

అర్థ - ఇచ్ఛా హీ అప్రాప్త వస్తుంసాఠీ అసతే. ఆణి ప్రాప్త ఝాలేల్యా వస్తుంచ్యా రక్షణాసాఠీ చింతా అసతే, ఏకందర ప్రవృత్తిశాలీ జీవాలా తృప్తీ హవీ అసతే. ॥ ५३॥

భోగాదనన్తరం దుఃఖం జుగుప్సాంఽశుచితా తథా ।
విషాదేర్ష్యే ప్రవృత్తౌచ నివృతౌ నేదృశం క్వచిత్ ॥ ५४॥

అర్థ - తసే నివృత్తీమార్గీ సాధకాస భౌతిక సుఖప్రదాయక వస్తుంచీ ప్రాప్తీ ఆణి తత్సమ ధడపడ నసతే. ॥ ५४॥

ప్రవృత్తిశ్చ నివృత్తిశ్చ భిన్నమార్గో పరస్పరౌ ।

బ్రహ్మజ్ఞానాత్ప్రవృత్తిః స్యాన్నివృత్తిర్బ్రహ్మవేదనాత్ ॥ ౪౪॥

అర్థ - ప్రవృత్తి ఆణి నివృత్తి హే పరస్పర భిన్న మార్గ ఆహేత. బ్రహ్మతత్త్వాచ్యా అజ్ఞానాముళే మనుష్య ప్రవృత్తి మార్గీ హోతో. ఉలట బ్రహ్మజ్ఞానానే త్యాలా నివృత్తి మార్గ ప్రియ వాటతో. ॥ ౪౪॥

ప్రపఞ్చతః ప్రవృత్తిః స్యాన్నివృత్తిర్నిష్ప్రపఞ్చతః ।
కర్మతశ్చ ప్రవృత్తిః స్యాన్నివృత్తిః కర్మత్యాగతః ॥ ౪౬॥

అర్థ - ప్రపంచాత రస ఆసక్తి నిర్మాణ ఝాల్యాముళే మాణూస ప్రవృత్తి మార్గాచా హోతో. నివృత్తి మార్గీ హా ప్రపంచాపాసూన దూర జాతో. కర్మబాహుల్యాముళే (అధిక కర్మ ప్రాప్త ఝాల్యానే) ప్రవృత్తిమార్గీ హోతో. కర్మాతీల నీరసతేనే తో నివృత్తిమార్గీ హోతో. ॥ ౪౬॥

కార్యాభానాత్ప్రవృత్తి స్యాన్నివృత్తిః స్తదభావతః ।
ప్రవృత్తిర్బోధయేత్కర్మ నివృత్తిర్నిష్క్రియాత్మతామ్ ॥ ౪౭॥

అర్థ - కార్యాచే భాన ఝాల్యాముళే “మీ కర్తా ఆహే” హ్యా భావనేచా ఉదయ ఝాల్యాముళే అహం బుద్ధినే తో ప్రవృత్తి మార్గీ హోతో. ఆణి తీ బుద్ధి నసతే (మీ కర్తా ఆహే హీ బుద్ధి) తేవ్హాం తో నివృత్తి మార్గీ హోతో. ॥ ౪౭॥

స్వభిన్నం వస్తుభోగో హి కర్మణా ఫలమీదృశమ్ ।
బ్రహ్మస్వరూపప్రాప్తిస్తు కర్మణా న కదాచన ॥ ౪౮॥

అర్థ - ఆపల్యాపాసూన సర్వ భోగ వ ఆనంద వేగళే ఆహేత (మ్హణజే ఆనందప్రాప్తీచే స్థాన అంతఃకరణాంత నసూన తే బాహేరీల భౌతిక వస్తు -పదార్థాంమధ్యే ఆహే।) హీ ప్రవృత్తి అసల్యానే కర్మాచే ఫళ ప్రాప్త హోతే. పరంతు బ్రహ్మతత్త్వచ సర్వత్ర అంతరబాహ్య భరలేలే అసూన త్యాంతచ సుఖబుద్ధి అసణే మ్హణజే నివృత్తిమార్గ అసూన త్యా పాసూన కర్మఫలానే లిప్తతా హోత నాహీం. ॥ ౪౮॥

స్వాన్యస్య హి సమ్ప్రాప్తిః యతః కర్మఫలం భవేత్ ।
స్వప్రాప్తిః కర్మణా నైవ స్పష్టం కస్య నస్యాదిదమ్ ॥ ౪౯॥

అర్థ - మాఝ్యాపాసూన దుసరే హే వేగళే తత్త్వ ఆహే ఆప పర భావ హే వాటణే మ్హణజే కర్మఫల లింపిలే జాతే తే భోగావే లాగతే. పరంతు స్వతఃచీచ ఆత్మప్రాప్తీ ఝాలీ మ్హణజే దుసరే తిసరే కాంహీచ న రాహతా స్పష్టపణే ఏకచ ఏక తత్త్వ శిల్లక రాహతే. ॥ ౪౯॥

కార్యాన్తర్భూతమేవం హి కర్మణా ప్రాప్యతే యతః ।
కార్యశూన్యపరం బ్రహ్మ కారణం నైవ ప్రాప్యతే ॥ ౬౦॥

అర్థ - కార్య కేల్యానే తదనంతరచ త్యాచే ఫళ పరిణామ హే నిర్మాణ హోతే. పరంతు జ్యాచ్యాకడూన నిర్లిప్త భావానే ఫలాశా న ఠేవతా కార్య హే కేవళ కర్తవ్యభావానే కేల్యాస త్యాస త్యాచే ఫల చికటత నాహీ. తే బ్రహ్మభూత హోవూన త్యాచే కారణ ఫల మాథీ పడత నాహీం. ॥ ౬౦॥

యదానన్దపరం బ్రహ్మ జగత్కారణమీదృశమ్ ।
తదజ్ఞానాజ్జగత్కార్య తద్విరుద్ధం సుదుఃఖదమ్ ॥ ౬౧॥

అర్థ - హ్యాప్రమాణే పరమానందాదాయక బ్రహ్మాచ జగత్ ఉత్పత్తిచే కారణ ఆహే, తేంవ్హా త్యాచ్యా జ్ఞానాముళే జగత్కార్య సమజతే. త్యా ఉలట త్యాచ్యా అజ్ఞానానే అతిదుఃఖాచీ ప్రాప్తీ హోతే. ॥ ౬౧॥

జగదన్తర్గతం వస్తు కర్మణా ప్రాప్యతే యతః ।
దుఃఖాయ హి భవేత్కర్మ సుఖాయ న కదాచన ॥ ౬౨॥

అర్థ - జగతామధీల వస్తు హీ కర్మాముళేచ ప్రాప్త హోతే. హే జసే ఖరే ఆహే త్యాప్రమాణే దుఃఖాసాఠీచ కర్మ హోతే ఆణి సుఖాసాఠీ తే ఘడత నాహీం. ॥ ౬౨॥

కర్మణా బధ్యతే జన్తుర్విద్యయా చ వియుజ్యతే ।
తస్మాత్కర్మ న కుర్వన్తి యతయః పారదర్శినః ॥ ౬౩॥

అర్థ - కర్మాముళే ప్రాణీ హా బంధనాంత పడతో పరంతు జ్ఞానప్రాప్తీనే తో ముక్త హోతా మ్హణూన జే పరమచింతక అసే యతీ అసతాత తే మహాన్ యోగీ అసతాత. తే కర్మ కరీత నాహీం అర్థాత సకామ కర్మ అహంకారయుక్త హోవూన కరీత నాహీత. ॥ ౬౩॥

అనిష్టమిష్టం మిశ్రఞ్చ త్రివిధం కర్మణా ఫలమ్ ।
భవత్యత్యాగినాం ప్రేత్య న తు సంన్యాసినాం క్వచిత్ ॥ ౬౪॥

అర్థ - ఇష్ట -అనిష్ట ఆణి మిశ్ర అసే కర్మాచీ వివిధ ప్రకారచీ ఫళం అసతాత. హీ ఫళం ప్రవృత్తి మార్గీయాంనా కోఠలాచ అహం ప్రవృత్తిచా త్యాగ న కరణ్యానే ప్రాప్త హోతాత ఆణి చికటతాత. పరంతు సన్యాసీ లోకాంనా తీ చికటత నాహీంత. ॥ ౬౪॥

అజీవేశాత్మకం బ్రహ్మ మాయాఽవిద్యావిశూన్యతః ।
నామరూపవిశూన్యం తజ్జగచ్ఛూన్యమజం ధ్రువమ్ ॥ ౬౫॥

అర్థ - జీవభావ రహిత బ్రహ్మరూప, మాయా ఆణి అవిద్యా యా పాసూన నిర్లిప్త నామరూప రహిత తే శూన్య అసే జగత్ అనాది వ అనంత నిత్య అసే ఆహే. ॥ ౬౫॥

జగత్సఙ్కల్ప శున్యం తత్పుమాన్నైవ న ప్రకృతిః ।
నాపి నారీ నరో నైవ ప్రపఞ్చాభావతః క్వచిత్ ॥ ౬౬॥

అర్థ - సంకల్పశూన్య జగత్ మ్హణజే త్యాంత ప్రకృతి ఆణి పురుష హా విభాగచ నాహీం న కి తేథే నర నారీ హా భేద ఆహే, జ్యా పాసూన హా ప్రపంచ నిర్మిత హోతో. ॥ ౬౬॥

కామాదిదోషశూన్యం యన్నిర్వికల్పం నిరాకులమ్ ।
ఆనన్దఘనమత్యచ్ఛం బ్రహ్మైకం ప్రవిజృమ్భతే ॥ ౬౭॥

అర్థ - కామ ఆది దోషాంపాసూన అలిప్త, అద్వితీయ ఆణి సుఖమయ ఆనందాచీ అతి ఉచ్చ సీమాచ అసే "బ్రహ్మ" హేచ తత్త్వ ఏకచ ఏక అత్యంత విశాల ఆణి అసీమరూపానే ఫైలలేలే అసతే, పసరలేలే అసతే. ॥ ౬౭॥

యా మా మిథ్యేతి సా మాయా మిథ్యాయాశ్చ జనిః కుతః ।
విద్యతే యా న సాఽవిద్యా సా కుతోఽత్రావశిష్యతే ॥ ౬౮॥

అర్థ - "యా మా ఇతి సా మాయా" జీ నసతేచ ("మా" హే సంస్కృతమధ్యే నిషేధాత్మక అవ్యయ ఆహే, జీ ముళీ అస్తిత్వాతచ నాహీ తీ మాయా) తీ మాయా, మిథ్యా ఖోటీ అశీ స్థితీ తిచా జన్మచ తో కోఠలా? (విద్యతే యా న సా ఇతి అవిద్యా) జీ అస్తిత్వాంతచ నాహీం తీ యేథే కోఠూన శిల్లక రాహణార? ॥ ౬౮॥

వన్ధ్యా పుత్రకథైవాత్ర జీవేశాదిప్రకల్పనా ।
ప్రజాయా సృష్టికార్యం తం సర్వంహి వితథం తథా ॥ ౬౯॥

అర్థ - వంధ్యా స్త్రీచా పుత్ర కోఠలా? జీవేశ వగైరే హ్యా కల్పనా తద్వతచ ఆహేత. ప్రజోత్పత్తి ఆది సృష్టికార్య హీ తసేచ వ్యర్థ ఆహే. ॥ ౬౯॥

కార్యాత్పూర్వన్న కార్య స్యాత్ నాధిష్ఠానాద్వితా తతః ।
అన్తే నైవ యతఃకార్యం తదేతచ్ఛశశృఙ్గవత్ ॥ ౭౦॥

అర్థ - కార్యాచ్యా పూర్వీ జే కార్య నసేల, జ్యాలా అధిష్ఠాన నసేల, ఆణి అంతిమ అవస్థేత జే కార్య శిల్లకచ రహాత నాహీ, తే సశాచ్యా శింగాప్రమాణే అసంభవ ఆహే. ॥ ౭౦॥

ఆదావన్తే జగన్నాస్తి వర్తమానేఽపి తత్తథా ।
ఆదావన్తే వర్తతే యత్ వర్తమానేఽపి బ్రహ్మ తత్ ॥ ౭౧॥

అర్థ - ఆది సమయీ ఆణి అంతిమ సమయీ జగత్ రహాత నాహీ. వర్తమానాంత సుద్ధా తే తసేచ ఆహే. జే ఆది అంతీ ఆణి వర్తమానాంత రాహతే తే బ్రహ్మతత్త్వచ ఆహే. ॥ ౭౧॥

సిద్ధాన్తోఽధ్యాత్మశాస్త్రాణాం సర్వాపహ్నవ ఏవ హి ।
నావిద్యాస్తీహ నో మాయా సర్వ బ్రహ్మేదమక్లమమ్ ॥ ౭౨॥

అర్థ - అధ్యాత్మ శాస్త్రాచా సిద్ధాంత హాచ ఆహే కీ జే కాంహీ సర్వ సత్య ఆహే, తే ఆవృత్త మ్హణజే ఝూకలేలేచ రాహతే. మాయేనే వేష్టిత హోతే. యేథే అవిద్యా పణ నసతే ఆణి మాయా పణ నసతే. సర్వ కాహీం బ్రహ్మచ నిష్కలంక అసతే. ॥ ౭౨॥

అతద్వ్యయావృత్తిరూపేణ నేతి నేతీతివాక్యతః ।
బుధైర్నిరస్యతే సర్వం బ్రహ్మైకం ప్రవిలక్ష్యతే ॥ ౭౩॥

అర్థ - బుధ మ్హణజే పణ్డిత లోకాంకడూన తే బ్రహ్మతత్త్వ “నేతి - న ఇతి” అసే హే నాహీ -హే నాహీ అసే మ్హణూన అద్వయ ఆవృత్తి రూపానే తే దుసరే తత్త్వ నిరస్త కేలే జాతే. జే కాంహీ బ్రహ్మచ ఆహే. (సర్వం ఖలు ఇదం బ్రహ్మమ్ !) అసే సిద్ధ కేలే జాతే. ॥ ౭౩॥

సర్వం హి ఖల్విదం బ్రహ్మ నేంహ నానాస్తి కిఞ్చన ।
సచ్చిదానన్దబ్రహ్మైవ సర్వస్మైవం సమీక్షతే ॥ ౭౪॥

అర్థ - “సర్వం హి ఖలు ఇదం బ్రహ్మ”, హే సర్వచ ఖరే మ్హణజే బ్రహ్మతత్త్వాధిష్ఠిత ఆహే ఆణి వివిధ వేగళే అసే కాంహీహీ నాహీ. సత్ చిత్ ఆనందమయ బ్రహ్మచ సర్వత్ర విరాజిత ఆహే. ॥ ౭౪॥

వ్యతిరేకేణ యద్వత్స్యానదన్వయే నాపి తత్తథా ।
ఏకమేవాద్వయం బ్రహ్మ నేంహ నానాస్తి కిఞ్చన ॥ ౭౫॥

అర్థ - వ్యతిరేక నిషేధాత్మక పద్ధతి నేతి-నేతి అశ్యా రీతీనే జే అసతే, తే వ్యతిరేక (హే అసే -హే అసే) అశ్యా రీతీనే బ్రహ్మతత్త్వాచే వర్ణన సాంగతా యేత నాహీం. తే ఏకమేవ అద్వితీయ బ్రహ్మ అసల్యానే త్యాచ్యా సారఖే కాహీంచ నాహీ. తే అనుపమేయ ఆహే. ॥ ౭౫॥

ప్రపఞ్చసత్యభానేన తత్యాగే దోష ఈక్ష్యతే ।
ప్రపఞ్చభావతః కస్య తత్యాగే దోష సమ్భవః ॥ ౭౬॥

అర్థ - ప్రపంచ హేచ సత్య ఆహే, అసే సమజణాఱ్యాసచ త్యాచా త్యాగ కరణే హ్యాంత దోష సంభవతో పణ జ్యాలా ప్రపంచ హా అసత్యచ ఆహే, అసే వాటతే త్యాస కసలా త్యాగ ఆణి కసలా దోష? సన్యాసీ భావనేనే సారే జగచ మిథ్యా ఆహే, త్యాంత కసలా త్యాగ ఆణి కసలా దోష? ॥ ౭౬॥

శివఃక్షరతి లోకాన్స్వై విష్ణుః పాతి జగత్రయమ్ ।
బ్రహ్మ సృజతి లోకాన్వై ఏవమాదిక్రియాదికమ్ ॥ ౭౭॥

అర్థ - శివ హా యా లోకాచా (జగాచా) అంత కరతో. విష్ణు హా పాలనకర్తా ఆహే. ఆణి బ్రహ్మ హా సృజనకర్తా ఆహే. హ్యాప్రమాణే ఆది క్రియా మానలీ జాతే. ॥ ౭౭॥

యద్యదస్తి పురాణేషు యద్యద్వే ద్వేషు నిర్ణయమ్ ।

సర్వోపనిషదాం భావం సర్వం శశవిషాణవత్ ॥ ౭౮॥
అర్థ - జే -జే పురాణాంత ఆహే, తే -తే విద్వానాంచే మ్హణణే ఆహే, ఉపనిషదాంతహీ హాచ భావ ఆణి నిర్ణయ ఆహే. కీ సర్వ జగత హే శశశ్ృంగవత (జే అసంభవ అసే సశ్యాచ్యా శింగాప్రమాణే) అసే ఆహే వ్యర్థ ఆహే. ॥ ౭౮॥

నిత్యానన్దమయం బ్రహ్మ కేవలం సర్వదా స్వయమ్ ।
అనన్తమవ్యయం శాన్తమేకరూపమనామయమ్ ॥ ౭౯॥
అర్థ - నిత్య సదా ఆనందమయ బ్రహ్మ హే స్వతఃచ స్వయం ప్రకాశీ అసూన అనంత ఆణి అఖణ్డరూపాత్మక, శాంత, ఏకతత్త్వరూపానే ఆణి నామ రూపావిరహిత అసే ఆహే. ॥ ౭౯॥

వన్ధ్యాకుమారవచనే భీతిశ్చేదస్తి కిఞ్చన ।
సశశ్ృఙ్గేణ నాగేన్ద్రో మృతశ్చేజ్జగదస్తి తత్ ॥ ౮౦॥
అర్థ - వంధ్య స్త్రీచ్యా ములాచ్యా వచనాంనీ కాంహీ కోణే కుణాలా భయభీత వ్హావే లాగతే కా? (తే అశక్యచ ఆహే) ఆణి సశ్యాచ్యా శింగానీ నాగాంచా మహారాజా సర్ప మారలా గేలా, హే జసే అసంభవ ఆహే, తద్వతచ హే జగ పణ మిథ్యా ఆహే. ॥ ౮౦॥

మృగతృష్ణాజలం పీత్వా వృప్తశ్చేదస్త్విదఞ్జగత్ ।
నరశ్ృఙ్గేణ నష్టశ్చేత్కశ్చిదంస్త్విదమేవ హి ॥ ౮౧॥
అర్థ - మృగజళాంతీల పాణీ పిఊన హే జగ తృప్త ఝాలే అసే జర మ్హాటలే తర, మాణసాచ్యా శింగానే హే జగత నష్ట హోఈల, అసే మ్హణణ్యాసారఖే వ్యర్థ ఆహే. ॥ ౮౧॥

గగనే నీలిమా సత్యం జగత్సత్యం భవిష్యతి ।
శుక్తికా రజతం సత్యం భూషణం చేజ్జగద్భవేత ॥ ౮౨॥
అర్థ - గగన మ్హణజే ఆకాశ, హే ఖరేచ నీళే ఆహే, అసే మ్హటలే తర హే సారే జగ పణ సత్యచ ఆహే, అసే మ్హటలే జాఈల. ఆణి శింపలే హే ఖరచ చాందీచే ఆహే, అసే మ్హటలే తర హే జగత్ పణ ఏక ఆభూషణచ హోఈల. ॥ ౮౨॥

రజ్జుసర్పేణ దంష్టశ్చేన్నరో భవతు సంసృతిః ।
చిత్రస్థదీపైస్తమసో నాశశ్చేదస్త్విదం జగత్ ॥ ౮౩॥
అర్థ - రజ్జు మ్హణజే దోరీ ఆణి తిలాచ సర్ప మానూన బసలా (కోణ ఏక అజ్ఞానీ ఆణి త్యా సర్పాచ్యా దశానే ఏక మనుష్య మేలా ఆణి త్యాలా సద్గతి మిళాలీ హే మ్హణణే జసే అశక్య వ కల్పిత వాటతే త్యాప్రమాణే చిత్రామధీల దివ్యాచ్యా ఉజేడానే ఖరోఖరచ అంధార కేలా అసే మ్హణణే సుద్ధా జసే అశక్య ఆణి వ్యర్థచ బాలిశపణాచే వేడేపణాచే ఆహే, తద్వచ హే

జగ ఖరేచ ఆహే అసే మ్హణణే హోఈల. (అర్థాత పణ్డితాంచే మత హే జగ మ్హణజే సుద్ధా స్వప్నవత్ అసత్యచ ఆహే, హే తాత్పర్య।) ॥ ౮౩॥

సర్వ హి ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానీర్తి నిత్యశః ।
సత్త్వా శాన్తముపాసీత శ్రుత సముపన్దిశ్యతే ॥ ౮౪॥

అర్థ - ఖరే తర సర్వచ (హే చరాచర జగత్) హే బ్రహ్మ ఆహే. (సర్వం ఖలు ఇదం బ్రహ్మ) అసే దృష్టినే పాహూన త్యాప్రమాణే శాంతపణే త్యా బ్రహ్మ తత్త్వాచీ ఉపాసనా కరావీ, అసే ఆమచే శ్రుతి వేదశాస్త్ర సాంగతే. ॥ ౮౪॥

యత్తదద్రేశ్యమగ్రాహ్యమగోత్రం సర్వతోముఖమ్ ।
పరిపశ్యన్తి ధీరా యే భూతయోనిం తదవ్యయేమ్ ॥ ౮౫॥

అర్థ - జే జే సర్వత్ర అగ్రాహ్య అగోత్ర మ్హణజే జ్యాచే జ్యాచే ఆమ్హాస జ్ఞాన నాహీ తే సుద్ధా సర్వ చరాచర జగత హే బ్రహ్మతత్త్వాచేచ అవినాశీ రూప ఆహే, అసే పణ్డిత జ్ఞానీ లోక మానతాత. ॥ ౮౫॥

లోకాన్కర్మచితానేవం పరీక్ష్య బ్రాహ్మణ స్వయమ్ ।
ఆయాన్నిర్వేదపత్యన్త నాస్త్యకృతః కృతేన యత్ ॥ ౮౬॥

అర్థ - అశాతర్హ్వేనే కర్మ కరణాఱ్యాంచే పరీక్షణ కరున బ్రహ్మదేవ జో స్వతఃచ వైరాగ్యాచా అధిపతీ ఆహే, త్యాంస కర్మఫలానే లిప్త హోవూ దేత నాహీ. (జరీ త్యాంనీ కర్మే కేలీత తరీ।) ॥ ౮౬॥

పరాఞ్చి ఖాని వ్యతృణత్స్వయమ్భూస్తస్మాత్పరాఙ్పశ్చయతి నాన్తరాత్మన్ ।
కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మానమైక్షదావృత్యచక్షురమృతత్త్వమిచ్ఛన్ ॥ ౮౭॥

అర్థ - హ్యా ఉలట తత్త్వాచే జే లోక అసతాత (కీం జే సర్వత్ర ఏకచ బ్రహ్మరూప తత్త్వ భరలేలే ఆహే, అసే మానత నాహీత।) తే స్వతఃలా ఆణి దుసఱ్యాలా ఖూప వేగళేపణానే సమజతాత. త్యాంస ఆపల్యా అంతరతత్త్వాప్రమాణే మానీత నాహీత. కోణీ ధీరపురుషచ పరమాత్మతత్త్వాలా ఆపల్యా నయనాంభోవతీచ వేష్టిత అసా సమజతో. (మ్హణజే సర్వత్ర బ్రహ్మతత్త్వ భరలేలే త్యాలా దిసతే।) ॥ ౮౭॥

పరాచఃకామాననుయన్తి బాలాస్తే మృత్యోర్యన్తి వితతస్యచ పాశమ్ ।
అథ ధీరా అమృతత్త్వం విదిత్వా ధ్రువమధ్రువేష్విహ న ప్రార్థయన్తే ॥ ౮౮॥

అర్థ - ప్రతికూల ప్రవృత్తిచే కామనాంచీ ఇచ్ఛా కరణారే వ త్యానురూప చాలణారే బాలబుద్ధిచే లోక మృత్యుచ్యా విశాల దీర్ఘ పాశాస బాంధలే జాతాత ఆణి ధీర అరాత్

జ్ఞానీ అమృతత్త్వాస జాణూన నిశ్చిత అనిశ్చిత అసే హ్యా భౌతిక జగాంత ఇచ్ఛిత నాహీం. ॥ ౮౮॥

పాశబద్ధః స్మృతో జీవః పాశముక్తః సనాతనః ।
తుషేణ బద్ధో వ్రీహిస్స్యాత్తుషా భావేనఃతణ్డులః ॥ ౮౯॥

అర్థ - పాశబద్ధ జో అసతో తో జీవ మ్హటలా జాతో ఆణి పాశముక్త జో అసతో త్యాలా సనాతన మ్హటలే జాతే. కోడ్యాంనే వేష్టిత తసే తాందూళాచే అన్న (రూప) సాళ, త్యాస “బ్రీహి” అసే మ్హణతాత. ఆణి కోండా కాఢూన టాకల్యావర సాళీచ్యా వరచే తాందూళాచే కడక టరఫల ఖురకట రంగాచే జే అసతాత, త్యాస తాందూళ అసే మ్హణతాత. ॥ ౮౯॥

ధ్యాయన్నాస్తే మునిశ్చైవమాసుప్తేశమృతేస్తుయః ।
జీవన్ముక్తః స విజ్ఞేయః స ధన్యః కృతకృత్యవాన్ ॥ ౯౦॥

అర్థ - జో సాధక మునీ సతత ధ్యాన కరీత రాత్రందివస ఝోప యేఈపర్యంత ఈశతత్త్వాచేచ ధ్యాన కరతో, సత్య, మంగల హ్యా విషయాచ ధ్యాన కరతో, తోచ ధన్య సమజావా, తోచ కృతకృత్య ఆణి జీవన్ముక్త ఝాలా అసే ఆహే. ॥ ౯౦॥

జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే ।
విశత్యదేశముక్తత్త్వ పవనో స్పన్దతావివ ॥ ౯౧॥

అర్థ - -జీవనముక్త పదాచా త్యాగ కరున, ఆపలా దేహ కాలవశ ఝాల్యావర తో ముని కోఠల్యాహీ సీమేమధ్యే న రాహతా అదేశత్వం మ్హణజే కుఠలేచ స్థాన సీమిత న రాహతా, తో వాయుప్రమాణే సర్వత్ర పైలత ప్రసారిత హోతో. ॥ ౯౧॥

దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞపూజనం శౌచమార్జవమ్ ।
బ్రహ్మచర్యమహింసా చ శారీరం తప ఉచ్యతే ॥ ౯౨॥

అర్థ - దేవ, బ్రాహ్మణ, గురు ఆణి విద్వాన హ్యాంచే పూజన, పావిత్ర్య, సరలతా హే “శారీర తప” అసే మ్హటలే జాతే. త్యాచ ప్రమాణే బ్రహ్మచర్య ఆణి అహింసా హే పణ “శారీర తప” అసే మ్హటలే జాతే. ॥ ౯౨॥

అనుద్వగకరం వాక్యం సత్యం ప్రియహితతఞ్చ యత్ ।
స్వాధ్యాయామ్యసనం చైవ వాఙ్మయం తప ఉచ్యతే ॥ ౯౩॥

అర్థ - ఉద్వేగ న ఉత్పన్న కరణారే సత్య ఆణి హితకారకే ప్రియ వాటణారే అసే వాక్య బోలణే, సతత అధ్యయనరత రాహూన స్వాధ్యాయ కరున రాహణే హే వాఙ్మమయ తప ఆహే. ॥ ౯౩॥

మనః ప్రసాదః సౌమ్యత్వం మౌనమాత్మవినిగ్రహః ।

భావసంశుద్ధిరిత్యేతత్ తపో మానసముచ్యతే ॥ ౯౪॥

అర్థ - మన హే ప్రసన్న ఠేవణే, సౌమ్య భాషా బోలణే, మౌన ధారణ కరణే, ఆత్మనియంత్రణ కరణే, హే భావ జే అసతాత (విచార తరంగ) త్యాంస శుద్ధ ఠేవణే హ్యాస మానస తప అసే మ్హణతాత. ॥ ౯౪॥

వివిధమ్వ్రత ఇదం నిత్య జీవనఞ్చ ముముక్షుణామ్ ।
అనేనైవ ముముక్షుస్స్యాత్సాధకో మాన్య ఇత్యపి ॥ ౯౫॥

అర్థ - అసే నానావిధ తప హేచ ముముక్షు సాధకాంచే తపస్వీ జీవన ఆహే. హ్యాముళేచ ముముక్షు మోక్షాచీ ఇచ్ఛా కరణాఱ్యాచే జీవన సాధక మ్హణూన మ్హటలే గేలే ఆహే. ॥ ౯౫॥

స్వవర్ణాశ్రమధర్మేణ తపసా గురుతోషణాత్ ।
సధనం ప్రభవేత్పుంసాం వైరాగ్యాది చతుష్టయమ్ ॥ ౯౬॥

అర్థ - ఆపల్యా వర్ణాశ్రమాచ్యా ధర్మాచే పాలన కరున, తపానే గురుచే సంతుష్టీకరణ కరున "వైరాగ్య చతుష్టయ" హే సాధన సాధ్య కేలే జాతే. ॥ ౯౬॥

పరమాత్మన ఏవాయం మోక్షధర్మప్రసూరితః ।
సర్వప్రథమమే వాతో గురుమార్గాదిమస్తు సః ॥ ౯౭॥

అర్థ - పరమాత్మ్యా కడే జాణారా హా మోక్ష మార్గ ఆణి త్యాచా ప్రవాహ హా ప్రథమ గురురాజాంకడే జాణారా మార్గ ఆహే. ॥ ౯౭॥

గురురేవ హరిః సాక్షాన్నాన్య ఇత్యబ్రవీత్ శ్రుతిః ।
తద్భక్త్యాపి చ ముక్తిఃస్యాత్కృతా చేద్గురుభావతః ॥ ౯౮॥

అర్థ - శ్రుతి అర్థాత వేదాంనీ హేచ సాంగీతలే ఆహే కీం గురు హేచ సాక్షాత హరి మ్హణజే పరమేశ్వర ఆహేత. దుసరే కోణీ నాహీం. త్యాంచీ గురుచీ భక్తీ కేల్యానేచ ముక్తీ మిళతే ఆణి తీ గురుభావనేనే భక్తీ కేలీ పాహిజే. ॥ ౯౮॥

యోమామజన్మాదిఞ్చ వేత్తి లోక మహేశ్వరమ్ ।
అసమ్మూఢ స మర్త్యేషు సర్వపాపైః ప్రముచయతే ॥ ౯౯॥

అర్థ - జో మలా అనాది, అజన్మా అసా లోక మహేశ్వర మ్హణూన జాణతో, తో అసంమూఢ అర్థాత్ దృఢ బుద్ధి అసలేలా మూఢబుద్ధి జ్యాచీ నాహీ అసా, సాధక హ్యా మర్త్య లోకాంమధ్యే సర్వ పాపాంపాసూన ముక్త హోతో. ॥ ౯౯॥

ఇత్యత్రాపీశభక్తిస్తు బ్రహ్మరూపేణ బోధితా ।
బ్రహ్మరూపేణేంశభక్తిః కార్యతో వా ముముక్షుభిః ॥ ౧౦౦॥

అర్థ - హ్యాప్రమాణే యేథే ఈశబుద్ధి హీ బ్రహ్మరూపానే స్పష్ట కేలీ ఆహే బ్రహ్మరూపానే ఈశభక్తీ కార్యరూపానే ముముక్షు సాధకా కడూన ఝాలీ పాహిజే. ॥ ౧౦౦॥

నిత్యానిత్యవివేకోఽయమిహాముత్ర విరాగతా ।
శమాదిషట్కసమ్పత్తిః ముముక్షుత్వం హి సాధనమ్ ॥ ౧౦౧॥

అర్థ - నిత్య ఆణి అనిత్య హ్యాతీల వివేక, ఆసక్తీ రహిత రాహణే ఆణి శమ దమాది షట్సంపత్తి హీచ ముముక్షుసాధకాచీ సాధనే ఆహేత, అసే యేథే సాంగితలే ఆహే. షట్సంపత్తి -(౧) శమ -ఇంద్రియనిగ్రహ (౨) దమ -మనోనిగ్రహ (3) తితిక్షా - సహనశీల (౪) ఉపరతి -సంసారాత రస నసణే (౫) శ్రద్ధా -గురుశాస్త్ర (౬) శాంతి -శంకానివృత్తి. హ్యా విషయీ పూజ్యభావ అసలా పాహిజే. ॥ ౧౦౧॥

ఇతి శ్రీసమర్థరామదాసానుగృహీత శ్రీరామపదపఙ్కజభృఙ్గాయమాన శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య భగవతా శ్రీ శ్రీధరస్వామినా విరచితే ముముక్షుసఖః గ్రన్థే సృష్టిస్వరూపం నామ ద్వాదశం ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

౧3. శ్రీసద్గురుస్తుతిర్నామ ప్రకరణం త్రయోదశమ్

(శ్రీ సద్గురుస్తుతినామక తేరావే ప్రకరణ)

శ్రీగురుం పరమానన్ద వన్దే ఆనన్దవిగ్రహమ్ ।
యస్య సన్నిధిమాత్రేణ చిదానన్దాయతే మనః ॥ ౧॥

అర్థ - పరమ ఆనందరూప ఆణి మూర్తిమంత ఆనందోల్లాసచ అశ్యా శ్రీ గురుంనా మీ వందన కరితో, జ్యాంచ్యా కేవల సాన్నిధ్యానేం నిఃసీమ అఖండ ఆనందచ ప్రాప్త హోతో. ॥ ౧॥

నమస్తే నాథ భగవన్శివాయ గురురూపిణే ।
విద్యావతారసంసిద్ధ్యై స్వీకృతానేక విగ్రహః ॥ ౨॥

అర్థ - గురురూపీ భగవాన్ శంకరాంనా నమస్కార అసో జ్యాంనీ విద్యేచ్యా జ్ఞానప్రాప్తీసాఠీ అనేక మూర్తిమంత అవతార ధారణ కేలే ఆహేత. అర్థాత్ నానావిధ విద్యా కలాంచే జే శ్రేష్ఠ గురు ఆహేత, తే పరమేశ్వరీ అవతారచ హోతే. ॥ ౨॥

అచ్యుతాయ నమస్తస్మై గురవే పరమాత్మనే ।
స్వారమోక్తపదేచ్ఛూనా దత్తం యేనాచ్యుత పదమ్ ॥ 3॥

అర్థర్ - త్యా పరమగురులా అచ్యుతాలా నమస్కార అసో, జో ఆత్మారామామధ్యేచ రమమాణ హోవూం ఇచ్ఛిణార్యా సాధకాంలా అచ్యుత పద అఢళ పద ప్రాప్త కరున దేతో. ॥

నమోఽచ్యుతాయ గురవేఽజ్ఞానధ్వాన్తైక భానవే ।
శిష్యసన్మార్గపటవే కృపాపీయూషసిన్ధవే ॥ ४॥

అర్థ - త్యా అచ్యుత కధీహీ పరాభూత న హోణాఱ్యా అశ్యా గురులా, అజ్ఞానరూపీ పాపాంధఃకారాచే నాశ కరణాఱ్యా సూర్యాలా నమస్కార అసో. శిష్యాంనా సన్మార్గ దాఖవిణ్యాత ప్రవీణ అసణాఱ్యా త్యాచ ప్రమాణే కృపారూపీ అమృతాచా సాగరచ కీ కాయ అశ్యా మహాకనవాళూ గురుస నమస్కార అసో. ॥ ४॥

నమోఽచ్యుతాయ గురవే శిష్యసంసారసేతవే ।
భక్తకార్యైకసింహాయ నమస్తే చిత్సుఖాత్మనే ॥ ५॥

అర్థ - త్యా గురుస జో అచ్యుత ఆహే ఆణి శిష్యాంనా సంసారసాగరాంతూన పార కరణ్యాస సేతుచాచ అవతార ధారణ కరతో అశ్యా అక్షయ ఆనందరూపీ భక్త కార్య కరణ్యాస సింహాసారఖా (మోఠా సామర్థ్యశాలీ అసూన) వాటా ఉచలతో, త్యాస వందన అసో. ॥ ५॥

నానాయుక్త్యుపదేశేన తారితా శిష్యసన్తతిః ।
యత్కృపాసారవేదేన గురుశ్చిత్పదమచ్యుతమ్ ॥ ६॥

అర్థ - శిష్యరూపీ పుత్రాంనా నానా ప్రకారచ్యా ఉపదేశాంనీ యుక్త అశ్యా వేగవేగళయా యుక్త్యా వాపరున (త్యాంస సజ్ఞాన కరున) త్యాంజవర జో గురుకృపా కరితో త్యాముళే గురు హే త్యాస అవినాశీ అచ్యుతపదాచీ ప్రాప్తీ కరున దేతాత. ॥ ६॥

సచ్చిదానన్దరూపాయ వ్యాపినే పరమాత్మనే ।
నమః శ్రీగురునాథాయ ప్రకాశనన్దమూర్తయే ॥ ७॥

అర్థ - శ్రీగురునాథాంనా నమస్కార అసో. జే పరమాత్మరూపానే సర్వత్ర వ్యాప్త ఝాలే ఆహేత ఆణి తే జ్ఞాన ప్రకాశరూపానే ఆనందాచీ కేవళ మూర్తిచ ఆహేత. ॥ ७॥

సత్యానన్దస్వరూపాయ బోధైకసుఖకారిణేమ్ ।
నమో వేదాన్తవేద్యాయ గురవే బుద్ధిసాక్షిణే ॥ ८॥

అర్థ - త్యా సత్-చిత్-ఆనందరూపానే జ్ఞాన హే ఏక కారణ ఆహే కీం జ్యాముళే ఖరే సుఖ ప్రాప్త హోతే. త్యా గురులా వందన ఆహే కీం జ్యాముళే వేదాంచే సార జ్ఞాత హోణ్యాస బుద్ధిరూపానే సాక్షీభావ ఉత్పన్న హోణ్యాస తే కారక ఆహేత. ॥ ८॥

నమస్తే గురవే తుభ్యం సహజానన్దరూపిణే ।
యస్య వాగమృతం హన్తి విషం సంసారసంజ్ఞికమ్ ॥ ९॥

అర్థ - సహజ ఆనంద హేచ ఏకరూప ఆహే అశ్యా గురులా వందన అసో. సంసారనామక విషాచే జే హనన కరతే, అశ్యా వాణీరూపీ అమృతాచే దాతే అశ్యా గురుంనా నమస్కార ఆహే. ॥ ౯॥

గురురేకో జగత్సర్వం బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకః ।
గురోః పరతరం నాస్తి తస్మాత్సమ్పూజయేద్గురుమ్ ॥ ౧౦॥

అర్థ - గురు హేచ ఏక సర్వవిశ్వాత్మక ప్రతీకరూప ఆహేత. బ్రహ్మా, విష్ణు ఆణి శివరూపాంత తే గురురూప సమావిష్ట ఆహే. గురుపేక్షా వరచఢ కోణీ నాహీ, మ్హణూన త్యా గురులాచ వందన ఆహే. ॥ ౧౦॥

సర్వశ్రుతిశిరోరత్న విరాజితపదామ్బుజమ్ ।
వేదాన్తార్థప్రవక్తారం తస్మాత్సమ్పూజయేద్గురుమ్ ॥ ౧౧॥

అర్థ - సర్వ వేదాంచ్యా శిరావరీల రత్నమణీ, జ్యాంచే పదకమల శోభివంత ఆహేత. వేదాంచా అర్థ సమజావూన సాంగణారే మ్హణూన గురుచే సర్వప్రకారే సుపూజన కరావే ॥ ౧౧॥

యస్య స్మరణమాత్రేణ జ్ఞానముత్పద్యతే స్వయమ్ ।
స ఏవ సర్వసమ్పత్తిస్తస్మాత్సమ్పూజయేద్ గురుమ్ ॥ ౧౨॥

అర్థ - జ్యాంచ్యా కేవళ స్మరణ కరణ్యానే జ్ఞాన, స్వయంభూపణే ప్రకట హోతే, తేచ సర్వ ప్రకారాంనీ వరిష్ఠ అశీ సంపత్తి ఆహేత మ్హణూన త్యాంచే సర్వప్రకారానే మనఃపూర్వక పూజన కరావే. ॥ ౧౨॥

గురుభక్తిం సదా కుర్యాచ్ఛ్రేయసే భూయసే నరః ।
గురుదేవ హరిః సాక్షాన్నాన్య ఇత్యబ్రవీచ్ఛ్రుతిః ॥ ౧౩॥

అర్థ - గురు హేచ బ్రహ్మా, గురు హేచ విష్ణు, ఆణి గురు హేచ శివ ఆహేత. తిన్హీ లోకాంత గురుశివాయ పూజ్య కోణీచ నాహీ, మ్హణూన త్యాంస వందన కరావే. ॥ ౧౩॥

ఇతి శ్రీసమర్థరామదాసానుగృహీత శ్రీరామపదపఙ్కజభృఙ్గాయమాన శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య భగవతా శ్రీ శ్రీధరస్వామినా విరచితే ముముక్షుసఖః గ్రన్థే శ్రీసద్గురుస్తుతిర్నామ త్రయోదశం ప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

సమాప్తోఽయం గ్రన్థః ।

లేఖన ౧౯౭౦ వరదపుర

Total 757 verses

Proofread by Manish Gavkar

Mumukshu Sakha with meaning in Marathi
pdf was typeset on March 24, 2024

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*